

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดย
มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดย
มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND IDEOLOGY IN ENVIRONMENTAL
DISCOURSE PRODUCED BY SEUB NAKHASATHIEN FOUNDATION

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Thai for Career Development)
Department of THAI
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่
ผลิตโดย
มูลนิธิสืบนาคะเสถียร
โดย กัญญรัตน์ ทรงวรวิทย์
สาขาวิชา ภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญา
มหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ ดร. สุนทรี โชติติติก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ลิ้มประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร.สุนทรี โชติติติก)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(อาจารย์ ดร.ไอยเรศ บุญฤทธิ์)

60208307 : ภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

คำสำคัญ : ภาษากับอุดมการณ์, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, วาทกรรมสิ่งแวดล้อม

นางสาว กัญญรัตน์ ทรงวรวิทย์: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดย มูลนิธิสืบนาคะเสถียร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร. สุนทรี โชติติติก

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร โดยศึกษาจากบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร คือ www.seub.or.th ตั้งแต่บทความแรกที่เผยแพร่จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561 จำนวน 464 บทความ โดยอาศัยทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า บทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้ถ่ายทอดอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมผ่านชุดความคิดสำคัญ 7 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 3) ชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ 4) ชุดความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร 5) ชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม 6) ชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม 7) ชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่า ผู้ผลิตบทความคือบุคคลที่อยู่ในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้อ่านยินยอมพร้อมใจที่จะเชื่อและปฏิบัติตามความคิดที่ผู้ผลิตนำเสนอ ผู้อ่านจะรับสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่า สังคมที่ให้ความสำคัญกับนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมิได้คำนึงถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติทำให้กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนออกมาเคลื่อนไหวโดยผลิตวาทกรรมต่อต้านผ่านตัวบท เพื่อชี้้นำให้คนในสังคมหันมาสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรก็สามารถชักจูงความคิดของคนในสังคมให้มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและอาจเกิดการกระทำเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

60208307 : Major (Thai for Career Development)

Keyword : Language and Ideology, Critical Discourse Analysis, Environmental Discourse

MISS KANYARAT SONGWORAWIT : THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND IDEOLOGY IN ENVIRONMENTAL DISCOURSE PRODUCED BY SEUB NAKHASATHIEN FOUNDATION THESIS ADVISOR : SUNTAREE CHOTIDILOK

This thesis aims to study the relationship between language and ideology in environmental discourse produced by Seub Nakhasathien Foundation. This research focuses on articles published on Seub Nakhasathien Foundation's website on the internet which were published until December 2018 in total of 464 articles. The language strategies were analyzed using Fairclough's critical discourse analysis approach.

The findings show that the articles published on Seub Nakhasathien Foundation's website portray the environmental ideology through 7 key concepts. Including, natural resources conservation, natural resources destruction, relationship between man and nature, Seub Nakhasathien, government officials and environmental organizations, environmental law, forest ranger. Regarding the study of discourse practice, the results reveal that the authors are professional of environmental knowledge. As a result, readers believe that the environmental ideology in articles are true and behave what the author presented. Regarding the study of socio-cultural practice, the results show that Thai society, which emphasizes the state policy that focuses on economic development without considering the preservation of natural resources, affects the NGO movement by producing anti-discourse. On the other hand, environmental ideologies published on Seub Nakhasathien Foundation's website can also influence the minds of people in society to take action for the conservation of the environment.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกตา ความเอาใจใส่ และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร. สุนทรี โชติติติก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งคอยให้คำปรึกษา ชี้แนะ และตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี ลิ้มประเสริฐ และอาจารย์ ดร. ไอยเรศ บุญฤทธิ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไข ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และความรักในวิชาภาษาไทย อีกทั้งยังให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาในการศึกษา

ขอขอบคุณพี่และน้องร่วมสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพทุกคน ที่คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือตลอดระยะเวลาในการศึกษา

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ผู้คอยให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษา และช่วยกระตุ้นให้ผู้วิจัยมีความมานะพยายามทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณศิลปินบันเทิงบันเทิงนายนอนตัน ผู้เป็นที่พึ่งทางจิตใจยามที่ผู้วิจัยรู้สึกท้อแท้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และพี่ชายที่ให้อิสระในการเรียน การตัดสินใจ ให้ความรัก ให้กำลังใจและความห่วงใยแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วยความซาบซึ้งยิ่ง

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ สืบ นาคะเสถียร ผู้เป็นแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และเป็นต้นแบบให้แก่ผู้วิจัยในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในคุณงามความดีที่ท่านได้ทุ่มเทเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง

กัญญรัตน์ ทรวงวรวิทย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
สมมติฐานของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.1.1 วาทกรรม.....	14
2.1.2 อุดมการณ์.....	16
2.1.3 อำนาจ.....	18
2.1.4 การครอบงำ.....	18
2.1.5 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์.....	18
2.1.6 ชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร.....	21
2.1.7 สิ่งแวดล้อมศึกษา.....	23

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
2.2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.....	25
2.2.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อม.....	25
2.2.1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อม.....	28
2.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์.....	30
2.2.2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ	30
2.2.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมอื่น ๆ ในไทย	31
บทที่ 3 ชุดความคิดที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร	37
3.1 ชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ.....	37
3.1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม	37
3.1.1.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	37
3.1.1.2 การใช้อุปลักษณ์	39
3.1.1.3 การใช้สหพท.....	40
3.1.1.4 การใช้บัพประพันธ์.....	43
3.1.1.5 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์.....	44
3.2 ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ	46
3.2.1 ลัทธิบริโภคนิยมเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ	46
3.2.1.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	46
3.2.1.2 การใช้สหพท.....	48
3.2.2 โครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ.....	50
3.2.2.1 การใช้ฉันทนา	50
3.2.2.2 การใช้อุปลักษณ์	54
3.2.2.3 การใช้เรื่องเล่า.....	56

3.2.2.4 การใช้สหบท.....	58
3.2.2.5 การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล	63
3.2.2.6 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์.....	65
3.2.3 การทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ	67
3.2.3.1 การขยายความ	67
3.2.3.2 การใช้อุปลักษณ์	69
3.2.3.3 การใช้สหบท.....	72
3.2.4 กิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย	74
3.2.4.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	74
3.2.4.2 การใช้วัจนกรรม	76
3.2.4.3 การใช้อุปลักษณ์	78
3.2.4.4 การใช้เรื่องเล่า	79
3.2.4.5 การใช้สหบท.....	81
3.2.4.6 การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล	84
3.2.4.7 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์.....	86
3.2.5 การทำลายทรัพยากรธรรมชาติคือการทำร้ายตัวเอง	88
3.2.5.1 การใช้อุปลักษณ์	88
3.3 ชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ	89
3.3.1 มนุษย์ สัตว์ป่า และป่า ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน	90
3.3.1.1 การใช้คำขวัญ	90
3.3.2 ป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์และสัตว์.....	91
3.3.2.1 การใช้อุปลักษณ์	91
3.3.3 สัตว์ป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์	92
3.3.3.1 การใช้เรื่องเล่า	93

3.4 ชุดความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร	95
3.4.1 สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ควรยกย่องในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม	96
3.4.1.1 การเลือกใช้ศัพท์	96
3.4.1.2 การใช้สหพท.....	97
3.4.1.3 การใช้บทประพันธ์.....	99
3.4.2 สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ทุ่มเทและมีความเสียสละในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม 100	
3.4.2.1 การเลือกใช้ศัพท์	100
3.4.2.2 การใช้สหพท.....	102
3.4.3 สืบ นาคะเสถียร คือหัวหน้าผู้มีความรักและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา	104
3.4.3.1 การใช้เรื่องเล่า	104
3.4.3.2 การใช้สหพท.....	107
3.5 ชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม	109
3.5.1 ข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มคนที่ละเอียดหน้าที่ ในการทำงาน	109
3.5.1.1 การประชดประชัน.....	109
3.5.2 ข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มบุคคลผู้เห็นแก่ได้ และไร้จรรยา.....	111
3.5.2.1 การเลือกใช้ศัพท์	111
3.5.2.2 การขยายความ	112
3.5.2.3 การใช้สหพท.....	113
3.5.2.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์.....	113
3.6 ชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม.....	115
3.6.1 กฎหมายไม่ให้ความยุติธรรมกับทุกคนในสังคม	115
3.6.1.1 การใช้สหพท.....	115

3.6.2 การผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	117
3.6.2.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	117
3.6.2.2 การใช้มูลบท	119
3.6.2.3 การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล	121
3.6.2.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์.....	123
3.7 ชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า.....	126
3.7.1 ผู้พิทักษ์ป่าเป็นอาชีพที่มีความยากลำบากในการทำงาน	126
3.7.1.1 การใช้เรื่องเล่า	126
3.7.1.2 การใช้สัทบท	128
3.7.2 ผู้พิทักษ์ป่า คือบุคคลผู้มีความทุ่มเทและเสียสละในการประกอบอาชีพ	131
3.7.2.1 การใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์.....	131
3.8 สรุปชุดความคิดที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร	132
บทที่ 4 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร.....	137
4.1 สถานที่และโอกาส (S - setting and scene).....	138
4.2 ผู้ร่วมการสื่อสาร (P – participants).....	140
4.3 จุดมุ่งหมาย (E - ends)	145
4.4 ลำดับวัจนกรรม (A - act sequences).....	151
4.5 น้ำเสียง (K – key).....	154
4.6 เครื่องมือสื่อสาร (I – instrumentalities).....	158
4.7 บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N - norms of interaction and interpretation).....	162
4.8 ประเภทของตัวบท (G – genres).....	163
4.9 สรุปวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร	168

บทที่ 5 วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร	171
5.1 อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร	171
5.1.1 แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในสังคมโลก	171
5.1.2 แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย	174
5.1.3 การเคลื่อนไหวของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร	178
5.1.4 แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐกับแนวคิดการพึ่งพิงธรรมชาติของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร	180
5.2 อิทธิพลของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีต่อสังคม	198
5.2.1 กระแสนุรักษ์ในสังคมไทยปัจจุบัน	198
5.2.2 กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสังคม	200
5.3 สรุปวิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร	205
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	207
สรุปผลการวิจัย	207
อภิปรายผล	210
ข้อเสนอแนะ	213
รายการอ้างอิง	214
ประวัติผู้เขียน	219

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบรรพกาลมนุษย์มิได้ให้ความสนใจกับธรรมชาติเท่าที่ควร ด้วยเหตุที่ธรรมชาติยังพอเอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้โดยไม่มีอุปสรรคใด อีกทั้งประชากรของโลกมีน้อย ทรัพยากรธรรมชาติดูเหมือนจะใช้ไม่หมด มนุษย์จึงไม่รู้จักคำว่าปัญหาสิ่งแวดล้อม トラバจนหลายสิบปีที่ผ่านมา มนุษย์มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้แต่ละประเทศจำเป็นต้องหาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงต่างพยายามแสวงหาเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศด้วยการขยายเมือง ขยายการอุตสาหกรรม เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้เพียงพอกับปริมาณของประชากรที่เพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงไป เกิดปัญหามลพิษ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย (ลัดดาวัลย์ กัณหาสุวรรณ, 2541: 7-8) ด้วยเหตุดังกล่าวมนุษย์ในนานาประเทศจึงเริ่มหันมาสนใจและรู้จักคำว่าสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

คำว่า สิ่งแวดล้อม (environment) มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายด้วยกัน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของแต่ละคน แต่มีลักษณะสำคัญไม่ต่างกัน สวัสดิ์ โนนสูง (2546: 1) ได้สรุปนิยามของสิ่งแวดล้อมตามลักษณะร่วมที่นักวิชาการหลายท่านให้นิยามไว้ว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรมหรือนามธรรม และมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น แสงแดด แม่น้ำ ถนน บ้านเรือน โบราณสถาน ประเพณี วัฒนธรรม ส่วนคำที่คล้ายคลึงกัน คือคำว่า ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resources) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นได้ เช่น แสงอาทิตย์ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า หิน แร่ และมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ส่วนสิ่งแวดล้อมนั้นประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ หากขาดทรัพยากรธรรมชาติ มนุษย์จะไม่สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ได้เลย

ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่จากปัญหาประชากรมนุษย์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนไม่สมดุลกับปริมาณทรัพยากรธรรมชาติที่เริ่มหมดไป ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมขึ้นทั่วโลก เหตุดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้มนุษย์หันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมใน

รูปแบบต่าง ๆ นับวันจะทวีความรุนแรง การทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์เราได้หลายอย่าง ดังเช่น การตัดไม้ทำลายป่าในประเทศไทย ก่อให้เกิดความแปรปรวนของภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลให้เกิดอุทกภัย ภัยแล้ง หรือพายุ นอกจากนี้ สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกในการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้เพียงพอ กลับก่อให้เกิดผลกระทบที่ตามมาในด้านการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่าง ๆ และเกิดปัญหามลพิษ ได้แก่ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ และขยะมูลฝอย ยิ่งชุมชนใดมีการเจริญเติบโตมากขึ้น ปัญหามลพิษก็ยิ่งมีมาก ส่งผลผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสุขภาพอนามัยของประชาชน ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงตระหนักได้ว่าการป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจำเป็นจะต้องกระทำอย่างเร่งด่วน

แนวทางในการควบคุม ป้องกัน หรือแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแนวทางหนึ่ง คือการใช้กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายช่วยทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ ปฏิบัติตนตามเกณฑ์ของสังคม เมื่อวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น ผลกระทบที่ตามมาก็คืออุปสรรคในการดำรงชีวิต รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมขึ้นมา คือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 กฎหมายฉบับนี้ถือว่าเป็นกฎหมายสำคัญมากฉบับหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงและประกาศใช้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และนอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติสาธารณสุข อีกทั้งยังมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหน่วยงานในระดับคณะกรรมการ กรม กอง และหน่วยงานเฉพาะเรื่องอีกมากมาย (กนก จันทร์ทอง, 2541: 10) รวมถึงการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยและทุกสาขาอาชีพให้มีความเข้าใจและมีจิตสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ไม่ให้เกิดพิษภัยต่อสังคมส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งหาทางกำจัดและป้องกันมลพิษสิ่งแวดล้อม (ทวี ทองสว่าง และ ทศนีย์ ทองสว่าง, 2523: 4) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายกว้างครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม รวมถึงงานด้านการอนุรักษ์นั้นเป็นบทบาทของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวมาโดยตลอด ด้วยเหตุว่าในภาครัฐมีบุคลากรมากมาย มีงบประมาณจากภาษีประชาชนไม่

น้อย แต่ในการทำงานยังมีข้อจำกัด เพราะปัญหาสังคมนั้นใหญ่โตและสลับซับซ้อนเกินกว่าที่จะแก้ไขได้โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ในภาคเอกชนจึงมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยรวมตัวกันเรียกว่า “องค์กรพัฒนาเอกชน”

องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ องค์กรเอกชนอิสระที่ไม่แสวงผลกำไร มักเป็นที่รู้จักและเรียกกันทั่วไปว่า เอ็นจีโอ (NGOs : non-governmental organizations) คือ องค์กรที่ไม่ใช่ภาคราชการ และไม่ใช่ภาคธุรกิจที่แสวงหากำไร ก่อตั้งและดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสและประชาชนผู้ทุกข์ยาก อันเกิดจากผลกระทบของการพัฒนา ปรารถนาอยากให้สังคมดีขึ้น และอยากให้การงานและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐได้ถูกตรวจสอบและเปิดเผย ภายใต้พื้นฐานว่าประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

ในประเทศไทยเองก็มีองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ เอ็นจีโอ มานานแล้ว กลุ่มแรก ๆ เป็นกลุ่มศาสนา ทั้งในส่วนของพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่มีอุดมการณ์ให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยากและเสียเปรียบ อีกกลุ่มหนึ่ง คือนักศึกษาตามสถาบันต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มอาสาสมัครออกไปช่วยสร้างโรงเรียน สร้างห้องสมุด หรือช่วยสอนหนังสือเด็กชนบทที่อยู่ห่างไกล (ลักษณะพร ประกอบดี, 2562: ออนไลน์) ส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยนั้นเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นนับตั้งแต่ สืบ นาคะเสถียร อดีตหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ได้กระทำอัตวินิบาตกรรม ในเช้าวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2533 เพื่อเรียกร้องให้สังคมหันมาสนใจสถานการณ์ผืนป่าและสัตว์ป่าที่กำลังถูกคุกคามอย่างหนัก

ความตายของสืบได้สั่นสะเทือนผู้คนในสังคมไทยที่ทราบข่าวอย่างรุนแรง ผู้คนมากมายต่างตั้งคำถามว่า เหตุใดหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งจึงตัดสินใจจบชีวิตตนเอง หากมองย้อนกลับไปยังชีวิตการทำงานของสืบ ทั้งรายงานวิชาการ คำสัมภาษณ์ รวมถึงคำบอกเล่าจากคนใกล้ชิด ก็จะทราบได้ทันทีถึงความยากลำบากในหน้าที่การงาน การต่อสู้กับอิทธิพลของนักการเมือง ความสะเทือนใจจากการเห็นสัตว์ป่าถูกล่า อีกทั้งการสูญเสียเจ้าหน้าที่เพื่อนร่วมงานในขณะปฏิบัติหน้าที่ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นความกดดันที่อาจทำให้สืบตัดสินใจปลิดชีวิตตนเอง

ดังนั้น เพื่อไม่ให้ความตายของสืบต้องสูญเปล่า เพื่อนพ้องนักอนุรักษ์ต่างเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาอุดมการณ์ของเขาให้คงอยู่ต่อไป มูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงได้รับอนุญาตให้ก่อตั้งขึ้นสืบวันหลังวันพระราชทานเพลิงศพ คือวันที่ 18 กันยายน 2533 คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลหลากหลายสาขาอาชีพ แต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ตรงกับสืบ เมื่อเริ่มก่อตั้ง มูลนิธิฯ ได้รับพระ

มหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน 2,448,540 บาท เป็นกองทุนประเดิมต่อกองทุนของมูลนิธิฯ และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี กรมหมื่นสุทธนารีนาถ ได้ประทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้อีกหนึ่งแสนบาท

นอกจากนั้นแล้ว บรรดาญาติและมิตร รวมถึงประชาชนทั่วไปที่มีจิตศรัทธาและตระหนักถึงความจริงใจในการเสียสละของคุณสืบ ได้ร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์ในโอกาสที่คณะรัฐบาล โดย ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นประธานจัดงานรณรงค์หาทุนให้กับมูลนิธิฯ และเมื่อรวมกับความช่วยเหลือในการระดมทุนทางสื่อมวลชนต่าง ๆ แล้ว ทำให้มูลนิธิฯ มีทุนประเดิมเริ่มก่อตั้งประมาณ 16.5 ล้านบาท ซึ่งเงินจำนวนนี้จะนำไปใช้ดำเนินการกิจกรรมเท่านั้น กล่าวได้ว่า ความคิดในการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นของประชาชนทุกกลุ่ม คณะกรรมการมูลนิธิเป็นเพียงคณะบุคคลที่ทำหน้าที่สานต่อเจตนารมณ์ของทุกคนให้บรรลุวัตถุประสงค์เท่านั้น (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560: ออนไลน์)

มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้สานต่อเจตนารมณ์ของสืบที่ต้องการรักษาป่าใหญ่ที่มีสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพสมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทยอย่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและทุ่งใหญ่นเรศวร รวมถึงขยายผลความตั้งใจในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าโดยรอบหรือที่ปัจจุบันรับรู้กันโดยทั่วไปในชื่อ กลุ่มป่าตะวันตก ซึ่งมีพื้นที่ป่ากว่าสิบล้านไร่ การทำงานภายใต้วิสัยทัศน์ “ร่วมรักษาป่าใหญ่ให้คนไทยทั้งชาติ” โดยมุ่งถ่ายทอดสถานการณ์ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติให้สังคมและผู้มีอำนาจตัดสินใจรับรู้ ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผืนป่า สัตว์ป่า และแหล่งธรรมชาติของประเทศ โดยมีผืนป่าตะวันตกเป็นพื้นที่ต้นแบบ นำไปสู่การบริหารจัดการผืนป่าอนุรักษ์อื่น ๆ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560: ออนไลน์)

ในช่วงสิบปีแรกของการทำงานสืบสานเจตนารมณ์ มูลนิธิสืบนาคะเสถียรนำงบประมาณที่ได้จากการบริจาคให้แก่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและทุ่งใหญ่นเรศวร ให้มีประสิทธิภาพเพียงพอในการปกป้องผืนป่า รวมถึงสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าด้วยการจัดตั้งกองทุนหลายโครงการ ทั้งกองทุนเพื่อผู้พิทักษ์ป่า กองทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยสัตว์ป่า การวางรากฐานกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ในเวทียาป่าไม้ การจัดประชุมสัมมนาและการเผยแพร่สถานการณ์ภัยคุกคามป่าต่อสาธารณะชน รวมถึงการสร้างอนุสรณ์สถานสืบนาคะเสถียร เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจให้กับอุดมการณ์ของคนรักป่าทั่วประเทศ

ต่อมา มูลนิธิสืบนาคะเสถียรเริ่มขยายบทบาทการทำงานไปสู่การก่อตั้งกองทุนป่าตะวันตก เพื่อสนับสนุนให้กรมป่าไม้พัฒนาโครงการร่วมรักษาผืนป่าตะวันตกให้เกิดการสำรวจข้อมูลเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ และฝึกอบรมเสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าทั่วทั้งป่าตะวันตกอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมทักท้วงโครงการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อผืนป่า สิ่งแวดล้อม และชุมชน ในระดับนโยบายและโครงการอย่างต่อเนื่อง ด้วยการทำงานค้นคว้าข้อมูลวิชาการเพื่อเสนอเหตุผลในการทักท้วงโครงการไม่ให้ระบบนิเวศในป่าตะวันตกเสื่อมสภาพจากการตัดถนนผ่านป่าที่สำคัญ การขุดคูโหม่งค้ผันน้ำผ่านป่า กิจกรรมเหมืองแร่ และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกลางป่าหลายแห่ง

กิจกรรมการคัดค้านโครงการพัฒนาจากรัฐบาลที่นับเป็นปรากฏการณ์สำคัญในแวดวง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไทยอีกหนึ่งอย่างคือ การคัดค้านรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและ สุขภาพเชิงอนามัย หรือ EHIA (Environmental Health Impact Assessment) เพราะนอกจาก จะได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายนักอนุรักษ์อื่น ๆ ในไทยแล้ว ยังก่อให้เกิดการปลุกกระแสอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมในภาคประชาชนทั่วไปอย่างเป็นวงกว้าง การเดินเท้าจากจังหวัดนครสวรรค์ถึง กรุงเทพมหานคร ระยะทางรวมกว่า 388 กิโลเมตร ของนายศศิน เฉลิมลาภ เลขาธิการมูลนิธิสืบนาคะ เสถียรในขณะนั้นและคณะ ก่อให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ที่นับเป็นการรวมตัวทำกิจกรรมครั้งใหญ่ครั้ง หนึ่งของประชาชน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนนักวิชาการกว่าสองหมื่นคน เพื่อร่วมแสดงออกในการ คัดค้านโครงการการสร้างเขื่อนแม่วงก์ที่หอคิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร จนรัฐบาลมีมติให้ ชะลอโครงการดังกล่าวในที่สุด (ข่าวไทยพีบีเอส, 2556: ออนไลน์) เหตุการณ์นี้จึงนับเป็นเหตุการณ์ สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีความสำคัญยิ่งในการช่วยปลุกกระแสการ อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

นอกจากนี้ มูลนิธิยังมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นคนกลางจัดการความขัดแย้งระหว่างชุมชน กว่าหนึ่งร้อยแห่งที่ถูกประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสภาพแวดล้อมทั้งอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าจนกลายเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ใช้ประโยชน์ดั้งเดิมของชุมชน ภายใต้โครงการจัดการพื้นที่ คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม หรือที่รู้จักกันในชื่อโครงการจอมป่า ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้านในป่าอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย

นอกจากการปฏิบัติงานภาคสนามที่มูลนิธิดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องแล้ว การเผยแพร่ แนวคิดการอนุรักษ์ผืนป่าสู่สาธารณชนนับเป็นอีกงานสำคัญที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับรู้ถึง

อุดมการณ์ของมูลนิธิที่เป็นการสานต่อจากงานของสี่บ นาคะเสถียร มูลนิธิจึงได้ใช้ช่องทางสื่อโซเชียลมีเดียอันเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายในปัจจุบันและเป็นวงกว้างโดยการก่อตั้งเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของมูลนิธิ คือ www.seub.or.th เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ ข่าวสาร ผลงาน เอกสารวิชาการ รวมถึงเรื่องราวของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าให้เป็นที่รู้จักของสาธารณชน โดยมุ่งหวังให้เกิดกระแสการอนุรักษ์และมีการขับเคลื่อนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในสังคมหันมาสนใจสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและเป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์สืบสานเจตนาของ สี่บ นาคะเสถียร ต่อไป

เว็บไซต์ของมูลนิธิสี่บนาคะเสถียรประกอบไปด้วยทุกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมูลนิธิ ทั้งประวัติของ สี่บ นาคะเสถียร ความเป็นมาและเรื่องราวการทำงานขององค์กร ประชาสัมพันธ์ ข่าวสาร และกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการนำเสนอสาระความรู้และสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมทั้งในไทยและต่างประเทศในรูปแบบบทความที่ประชาชนทั่วไปสามารถอ่านและเข้าใจได้ง่ายจำนวนกว่า 500 บทความ โดยเฉพาะบทความการนำเสนอข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารหรือเหตุการณ์สำคัญด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังเป็นกระแสในสังคม เช่น บทความเกี่ยวกับคดีล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวร ทั้งข้อมูลความรู้ สรุปรูปเหตุการณ์ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น เพื่อตามติดสถานการณ์ไม่ให้สังคมลเลยประเด็นดังกล่าว เพราะหนึ่งในหน้าที่สำคัญของมูลนิธิคือการสร้างความชอบธรรมให้แก่ป่าและสัตว์ป่าอันเป็นสมบัติของชาติ การเผยแพร่บทความจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้สังคมเข้าใจสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

เนื้อหาของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ล้วนแล้วแต่ถูกเรียบเรียงและถ่ายทอดโดยผ่านความคิดจากบุคลากรของมูลนิธิทั้งสิ้น อาทิ นายศศิน เฉลิมลาภ ประธานกรรมการมูลนิธิสี่บนาคะเสถียรคนปัจจุบัน แกนนำสำคัญในการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์, นายวันชัย ต้นติวิทยพิทักษ์ กรรมการมูลนิธิสี่บนาคะเสถียร ผู้ร่วมก่อตั้งและบรรณาธิการบริหารนิตยสารสารคดี และบุคลากรอีกมากมายที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน บทความเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของมูลนิธิในการปกป้องผืนป่าและสัตว์ป่าให้สังคมรับรู้ได้เป็นอย่างดี

คำว่า อุดมการณ์ (ideology) โดยทั่วไปจะให้ความหมายตามในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ที่ว่า อุดมการณ์ คือ หลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: ออนไลน์) แต่ในทางสังคมศาสตร์ อุดมการณ์คือ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่กลุ่มคนในสังคมมีส่วนร่วม ส่วนนิยามในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มิได้แตกต่างกับนิยามข้างต้น เพียงแต่มีประเด็นสำคัญที่เพิ่มเข้ามาคือ งานวาทกรรมวิเคราะห์

เชิงวิพากษ์จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับการเอื้อประโยชน์หรือการสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม ซึ่งตามมุมมองของ ฟาน ไคค์ (van Dijk) นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ได้เสนอว่า อุดมการณ์และการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไป ไม่จำกัดอยู่เพียงในฐานะเครื่องมือของผู้มีอำนาจมากกว่าในสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 17)

การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) เป็นการศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ผนวกกับแนวคิดทางสังคมศาสตร์ โดยมุ่งวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาให้เห็นถึงอุดมการณ์บางประการที่แฝงอยู่เบื้องหลัง เพราะภาษาที่ถูกเลือกมาใช้ในสื่อล้วนแฝงด้วยความคิดบางอย่างของสังคมผ่านผู้ใช้ภาษา และผ่านการกระทำทางสังคมที่เกิดขึ้น (กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมมานนท์, 2549: 10) การศึกษาภาษาในวาทกรรมต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนอุดมการณ์ได้เป็นอย่างดี ประเด็นวิจัยในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมกัน และความอยุติธรรมที่ถูกผลิตและสื่อผ่านวาทกรรม รวมถึงการต่อต้านความไม่ถูกต้องนั้น ๆ เช่น วาทกรรมของนักการเมือง วาทกรรมกับเพศภาวะ วาทกรรมกับกลุ่มชายขอบ ทั้งนี้งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีจุดมุ่งหมายให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การปลดปล่อยผู้ที่ถูกครอบงำ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 30) ส่วนการศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมนั้น จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยพบว่าแม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมอยู่บ้าง แต่ยังไม่เคยมีผู้ได้นำแนวคิดนี้มาศึกษากลุ่มข้อมูลที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรมาก่อน

บทความเผยแพร่ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นหัวข้อหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะนอกจากจะทำให้ทราบถึงความสำคัญและปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันแล้ว ผู้วิจัยได้สังเกตถึงความน่าสนใจในด้านกลวิธีในการนำเสนอข้อมูลและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ให้แก่คนในสังคมได้อย่างลุ่มลึก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าบทความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจะมีกลวิธีการใช้ภาษาและอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะใดบ้าง โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้นวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาเป็นกรอบในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา โดยมุ่งหวังแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม อีกทั้งมุ่งหมายให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร
2. เพื่อศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

สมมติฐานของการวิจัย

1. กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรมีหลากหลายวิธี โดยปรากฏกลวิธีการเลือกใช้ศัพท์เป็นส่วนใหญ่
2. อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในบทความของเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรเป็นการนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะวาทกรรมที่ผลิตและเผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร คือ www.seub.or.th เนื่องจากเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร แนวคิดการอนุรักษ์ผืนป่าสู่สาธารณะ
2. ศึกษาเฉพาะวาทกรรมที่ผลิตและเผยแพร่ในรูปแบบบทความซึ่งอยู่ในคอลัมน์ “สืบนาคะเสถียร” “ป่าตะวันตก” และ “บทความ” เนื่องจากเป็นการนำเสนอเรื่องราวการทำงานของสืบนาคะเสถียร ข่าวสารการทำงานรักษาผืนป่าของมูลนิธิ ตลอดจนสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่สำคัญทั้งในไทยและต่างประเทศ ส่วนคอลัมน์อื่น ๆ จะใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจภาพรวมขององค์กร
3. ไม่ศึกษาบทความที่เชื่อมต่อกับวิดีโอ เนื่องจากเป็นสื่อที่นำเสนอเนื้อหาภาพรวมกิจกรรมย้อนหลัง ผลิตไม่สม่ำเสมอ
4. เก็บข้อมูลบทความบนเว็บไซต์ตั้งแต่บทความแรกที่เผยแพร่จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561
5. ศึกษาเฉพาะวาทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่นำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น
6. ศึกษาเฉพาะกลวิธีทางวจนภาษา แต่อาศัยกลวิธีทางอวจนภาษาเพื่อประกอบการวิเคราะห์ด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นได้ (สวัสดี โนนสูง, 2546: 1)

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรมหรือนามธรรม และมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ได้ (สวัสดี โนนสูง, 2546: 1)

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ไม่ให้เกิดพิษภัยต่อสังคมส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งหาทางกำจัดและป้องกันมลพิษสิ่งแวดล้อม (ทวี ทองสว่าง และ ทศนีย์ ทองสว่าง, 2523: 4)

วาทกรรม (discourse) ในงานวิจัยนี้ หมายถึง วิถีปฏิบัติหรือกระบวนการในการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

อุดมการณ์ (ideology) ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ระบบความคิดความเชื่อที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของคนกลุ่มนั้น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเรื่องวาทกรรม อุดมการณ์ อำนาจ การครอบงำ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร และสิ่งแวดล้อมศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

2. ศึกษาภาพรวมของเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร (www.seub.or.th) และคัดเลือกศึกษาเฉพาะคอลัมน์ที่นำเสนอเนื้อหาในรูปแบบบทความเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมจำนวน 3 คอลัมน์ จากทั้งหมด 8 คอลัมน์ ได้แก่ คอลัมน์สืบ นาคะเสถียร คอลัมน์ป่าตะวันตก และคอลัมน์บทความ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คอลัมน์สืบ นาคะเสถียร - ว่าด้วยเรื่องราวประวัติและผลงานของคุณสืบ นาคะเสถียร ประกอบด้วย 5 คอลัมน์ย่อย ได้แก่

1) ประวัติ - เรื่องราวประวัติของ สืบ นาคะเสถียร ตั้งแต่เด็กจนวันสุดท้ายของชีวิตที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เขียนโดยนายวันชัย ดันติวิทยาพิทักษ์

2) บทสัมภาษณ์ – รวมบทสัมภาษณ์ของ สืบ นาคะเสถียร จากนิตยสารต่าง ๆ เมื่อครั้งรับหน้าที่เป็นหัวหน้าโครงการอพยพสัตว์ป่าตกค้างที่เขื่อนเชี่ยวหลาน

3) บทความ – รวมผลงาน บทความ และเอกสารวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ เมื่อครั้งสืบยังมีชีวิตอยู่

4) ผลงาน – ผลงานต่าง ๆ ของ สืบ นาคะเสถียร ทั้งรายงานวิชาการขนาดยาว ตลอดจนผลงานภาพวาด ภาพถ่ายในสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงผลงานคำขวัญที่สืบเคยเขียนประกวดในอดีต

5) รำลึก – รวบรวมผลงานของบุคคลต่าง ๆ ที่ได้สร้างผลงานบันทึกเรื่องราวของ สืบ นาคะเสถียร จากหลากหลายที่มาเพื่อรำลึกถึงชายผู้จากไป

คอลัมน์ป่าตะวันตก – นำเสนอเรื่องราวความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำงานของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ประกอบด้วย 3 คอลัมน์ย่อย ได้แก่

- 1) 17 พื้นที่อนุรักษ์ - แนะนำพื้นที่อนุรักษ์ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทั้ง 17 แห่ง ในกลุ่มป่าตะวันตก
- 2) มรดกโลก - เรื่องราวความเป็นมาของการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทั้ง 2 แห่งในผืนป่าตะวันตก รวมถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลก
- 3) 7 ผู้ยิ่งใหญ่ - รู้จักสัตว์ป่า 7 ชนิดที่มีสถานะใกล้สูญพันธุ์ และมีความสำคัญต่อระบบนิเวศผืนป่าตะวันตก

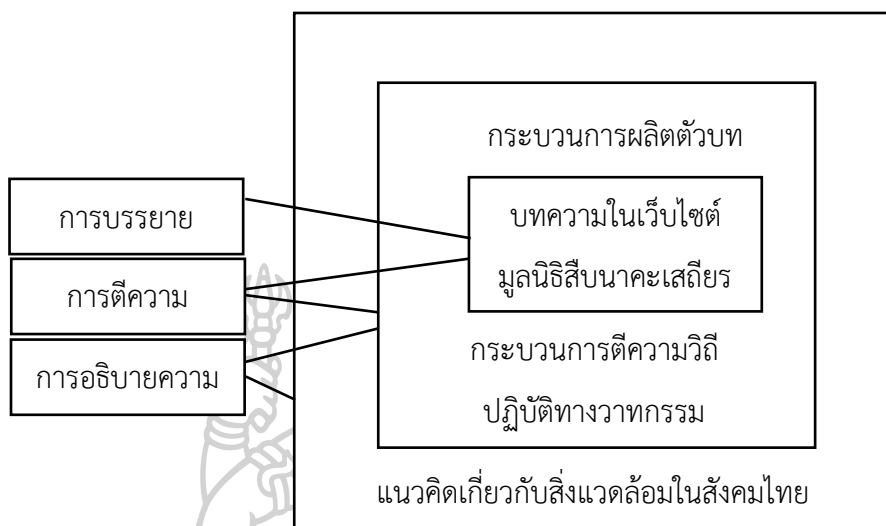
คอลัมน์บทความ - นำเสนอข่าวสารการทำงานรักษาผืนป่าของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ตลอดจนสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่สำคัญทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ประกอบด้วย 6 คอลัมน์ย่อย ได้แก่

- 1) เราทำงานให้พี่สืบ - ข่าวสารการทำงานของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ในพื้นที่ป่าตะวันตก การทำงานเชิงนโยบาย การคัดค้านโครงการที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อป่าและสัตว์ป่า
- 2) ในป่าใหญ่ - เรื่องเล่าของผู้คน การทำงาน เหตุการณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของกลุ่มคนที่ทำงานเกี่ยวกับป่าและสัตว์ป่า
- 3) สถานการณ์ - ข่าวสารและเหตุการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศ

- 4) เกร็ดความรู้ – ความรู้เกี่ยวกับป่า สัตว์ป่า ระบบนิเวศวิทยาที่นำข้อมูลมาเรียบเรียงให้เข้าใจได้ง่าย
 - 5) สัมภาษณ์ - บทสัมภาษณ์บุคคลจากหลากหลายที่มา แต่มีใจเดียวกันในการรักษาสิ่งแวดล้อม
 - 6) แลกเปลี่ยน – รวมแลกเปลี่ยนด้านสิ่งแวดล้อมของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร
3. คัดเลือกเฉพาะบทความที่ต้องการศึกษาในแต่ละคอลัมน์ของเว็บไซต์
 4. จัดระเบียบข้อมูลบทความที่คัดเลือกไว้และรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจนได้บทความที่จะนำมาศึกษาจำนวนทั้งหมด 464 บทความ ประกอบด้วย

คอลัมน์	คอลัมน์ย่อย	จำนวนบทความ
สืบ นาคะเสถียร	ประวัติ	8
	บทสัมภาษณ์	7
	บทความ	13
	ผลงาน	8
	รำลึก	1
ป่าตะวันตก	17 พันธุ์อนุรักษ์	1
	มรดกโลก	3
	7 ผู้ยิ่งใหญ่	5
บทความ	เราทำงานให้พี่สืบ	90
	ในป่าใหญ่	55
	สถานการณ์	214
	เกร็ดความรู้	33
	สัมภาษณ์	14
	แลกเปลี่ยน	12
รวม		464

5. วิเคราะห์บทความตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough) เพื่อวิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบทซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรม พร้อมกับปรับบทสังคมควบคู่ไปด้วย โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 ขั้นตอน ตามกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม (The three dimensional framework) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบการวิเคราะห์วาทกรรมสิ่งแวดล้อมของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร
ประยุกต์จากกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ

5.1) การวิเคราะห์ตัวบท (text) ได้แก่ การวิเคราะห์อุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในตัวบท

5.2) การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) ได้แก่ การวิเคราะห์โดยใช้แนวทางการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของโฮมส์ (Hymes) เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อให้เข้าใจกระบวนการผลิต การกระจายตัวบท ตลอดจนการรับและตีความตัวบทของผู้บริโภค

5.3) การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ได้แก่ การวิเคราะห์อุดมการณ์ที่พบ โดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมในมิติต่าง ๆ เพื่อให้เห็นอิทธิพลสังคมที่มีต่อการผลิตและบริโภคตัวบท ตลอดจนอิทธิพลของอุดมการณ์ที่มีต่อสังคม

6. เรียบเรียงและรายงานผลการวิจัย โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมตามลำดับ ตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ

7. สรุปผลการศึกษาทั้งด้วยท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม และอภิปรายผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์สิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร
2. ทำให้ทราบอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร
3. ทำให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม
4. ทำให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดีขึ้น
5. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในงานศึกษาอื่นต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบาคะเสถียร ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาเป็นกรอบสำคัญในการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวทางการศึกษาที่จะช่วยเผยให้เห็นถึงกลวิธีทางภาษาที่สื่อผ่านอุดมการณ์และอิทธิพลของอุดมการณ์ที่มีต่อสังคม โดยอาศัยแนวคิดเรื่อง วาทกรรม อุดมการณ์ อำนาจ และการครอบงำ เป็นพื้นฐานก่อนการทำความเข้าใจแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ รวมถึงทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารที่จะทำให้ทราบภาพรวมของการผลิตและกระจายตัวบท นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษามาใช้ประกอบการทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ส่วนงานวิจัยที่ใช้เป็นแนวทางประกอบการวิจัย ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดและทฤษฎีเรื่องวาทกรรม อุดมการณ์ อำนาจ การครอบงำ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ การอาศัยแนวคิดดังกล่าวจึงช่วยให้ผู้วิจัยมีหลักการและแนวทางในการศึกษาที่มั่นคง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาคือบทความในเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 วาทกรรม (discourse)

คำว่า วาทกรรม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า discourse อย่างไรก็ดี คำว่า discourse นี้ มีนักวิชาการหลายท่านได้แปลเป็นคำศัพท์ภาษาไทยและให้นิยามที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสาขาวิชาที่ต้องการเน้นศึกษา แต่โดยรวมสามารถแยกตามมิติทางการศึกษาได้เป็น 2 มิติ คือ มิติด้านภาษา และมิติด้านสังคม นิยามที่อ้างอิงอย่างแพร่หลายในงานด้านภาษาศาสตร์คือนิยามที่สตับส์ (Stubbs, 1983: 1, อ้างถึงใน ฌ็อง-โพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 2) ให้ไว้ว่า “Language above the sentence or above the clause” หรือก็คือ “ภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยคหรืออนุพยางค์” นักภาษาศาสตร์ไทยหลายท่านจึงได้นำนิยามดังกล่าวมาแปลเป็นคำศัพท์ภาษาไทยได้แก่คำว่า ข้อความต่อเนื่อง (วิไลวรรณ

ชนิษฐานันท์) ปริจเฉท (เพียรศิริ วงศ์วิภาณนทร์) วจนะ (สมทรง บุรุษพัฒน์) ระบบข้อความ (ชลธิชา บำรุงรักษ์) สัมพันธสาร (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์)

การศึกษาด้วยนิยามดังกล่าวจึงมุ่งเน้นศึกษาหน่วยภาษาในระดับต่าง ๆ ไม่เน้นบริบทการใช้และหน้าที่ทางสังคม แต่มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างของหน่วยภาษานั้น ๆ การศึกษาตามแนวทางนี้จึงเป็นการศึกษาเฉพาะตัวบท (text) หรือที่เรียกว่า แบบแผนนิยม (Formalism) ในขณะที่นักภาษาศาสตร์กลุ่มหน้าที่นิยม (Functionalism) ได้เสนอว่าจะต้องพิจารณาหน้าที่ทางสังคมรวมถึงบริบทการใช้เป็นสำคัญอีกด้วย เนื่องจาก discourse มิได้เป็นเพียงรูปภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยค แต่คือกระบวนการหรือวิถีที่ผู้พูดหรือผู้เขียนใช้รูปภาษาสื่อความหมายเพื่อให้บรรลุเจตนาบางประการ จึงต้องวิเคราะห์ถึงกระบวนการผลิตและกระบวนการตีความ discourse ในมุมมองหน้าที่นิยมนี้มีส่วนสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง *วาทกรรม* ในมิติด้านสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 3-5)

นักสังคมศาสตร์เองก็สนใจศึกษา discourse เช่นกัน แต่มีมุมมองที่ต่างออกไป นิยามที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในงานด้านสังคมนั้นมักอ้างอิงมาจาก มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักคิด นักเขียน และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ที่ได้เสนอไว้ว่า “วิถีปฏิบัติที่สร้างสิ่งที่พูดถึงนั้นอย่างเป็นระบบ” นักวิชาการไทยเรียก discourse ตามนิยามนี้ว่า *วาทกรรม* ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2560: 19) ได้ให้นิยามวาทกรรมตามแนวคิดของฟูโกต์ไว้ โดยกล่าวว่า วาทกรรมคือ “ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเรียกในงานศึกษานี้ว่า วาทกรรมหลัก (dominant discourse) หรือที่เรียกว่า episteme” หรืออาจสรุปได้ว่า วาทกรรมก็คือวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการในการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

จากนิยามวาทกรรมของนักสังคมศาสตร์ข้างต้น จะเห็นว่ามีได้กล่าวถึงภาษาในกระบวนการประกอบสร้างและสื่อความหมาย แต่เมื่อนักภาษาศาสตร์หันมาสนใจศึกษาวาทกรรมมากขึ้นก็ได้ผนวกแนวคิดวาทกรรมจากสาขาสังคมศาสตร์เข้ากับแนวคิดด้านภาษาศาสตร์ จนประกอบเป็นการศึกษาวาทกรรมตามแนวภาษาศาสตร์ โดยนักภาษาศาสตร์ผู้บุกเบิกการศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คือ นอร์แมน แฟร์คลัฟ (Norman Fairclough) และเทียน เอ ฟาน ไดก์ (Teun A. van Dijk)

แฟร์คลัฟนิยามวาทกรรมตามมุมมองภาษาศาสตร์ว่า คือการใช้ภาษาทั้งพูดและเขียน และยังรวมกิจกรรมที่สื่อความหมายในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ และอวัจนภาษา และยังมองวาทกรรมตามทฤษฎีเชิงสังคมว่าเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ วาทกรรมจะถูกกำหนดโดยสถานการณ์ สถาบัน และโครงสร้างทางสังคม ในขณะที่เดียวกัน วาทกรรมก็กำหนดสิ่งเหล่านี้ เช่นเดียวกับฟาน ไคท์ที่กล่าวว่า วาทกรรมไม่ใช่ผลผลิตภาษาที่อยู่โดด ๆ โดยปราศจากบริบท แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคมหรือเหตุการณ์การสื่อสารที่มีองค์ประกอบหลายอย่าง นอกจากนี้ ฟาน ไคท์ ยังได้เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับการครอบงำ เพราะวาทกรรมมีบทบาทสำคัญในการครอบงำความคิด เริ่มจากกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม ควบคุมวาทกรรมเพื่อสื่อทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน วาทกรรมจึงมีหน้าที่เป็นพื้นที่ประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 7-10)

จะเห็นได้ว่านิยามวาทกรรมของแฟร์คลัฟและฟาน ไคท์มีที่มาจากแนวคิดในสาขา สังคมศาสตร์ที่มองว่า วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเน้นว่าภาษาทั้งเขียนและพูดเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย วาทกรรมจึงสัมพันธ์กับทั้งตัวบทและบริบทสังคมซึ่งจะมีเรื่องของอำนาจและอุดมการณ์แฝงอยู่ การศึกษาวาทกรรมจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจสังคมมากยิ่งขึ้น (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 11)

ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้คำว่าวาทกรรมตามนิยามของแฟร์คลัฟและฟาน ไคท์มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากครอบคลุมการศึกษาทั้งกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในตัวบทและวิถีปฏิบัติที่ใช้ประกอบการสร้างความหมายด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยที่ประสงค์จะศึกษาเพื่อให้เข้าใจอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.1.2 อุดมการณ์ (ideology)

อุดมการณ์ ตรงกับคำว่า ideology ถูกกำหนดขึ้นมาใช้เป็นครั้งแรกโดย เดอ เทรซี (Antoine-Louis Destutt de Tracy) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสที่ประกอบคำภาษากรีก คือ “eidos” และ “logos” เข้าด้วยกัน เพื่อใช้เรียกศาสตร์ที่ว่าด้วยความคิดของมนุษย์ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551: 9) ต่อมาผู้นำมาใช้ในความหมายที่ต่างออกไป นิยามที่อ้างอิงกันอย่างแพร่หลายคือนิยามที่สื่อเน้นด้านลบ ซึ่งกล่าวไว้ว่า อุดมการณ์ คือความเชื่อหรือนักที่ผิด บิดเบือน หรือความเชื่อที่ชี้นำคน

ไปในทางที่ผิด ความเชื่อที่ผิดนี้บิดบังความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แท้จริงและลวงคนในสังคม เพราะเป็นวิธีที่ผู้มีอำนาจมากกว่าใช้ควบคุมผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า เนื่องจากคนกลุ่มนี้สามารถผลิตอุดมการณ์และทำให้อุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตนเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับของสังคมในฐานะความรู้ที่ปราศจากข้อโต้แย้ง คนกลุ่มอื่นในสังคมจะค่อย ๆ ถูกควบคุมจัดการกับความคิดโดยการชักจูงให้เห็นชอบกับอุดมการณ์นั้น ๆ

แฟร์คลัฟแสดงความเห็นว่า การอ้างอิงนิยามนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษางานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เนื่องจากอุดมการณ์เป็นสำนึกที่ผิดเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันและการมีอำนาจเหนือกว่า การศึกษาด้วยการวิพากษ์นี้จึงเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม ทำให้เกิดการตระหนักรู้และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ในขณะที่พาน ไค้เห็นต่างว่า อุดมการณ์ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไป เราอาจศึกษาอุดมการณ์ของกลุ่มอื่นที่ต่อต้านกลุ่มผู้มีอำนาจก็ได้ ดังนั้น นิยามอุดมการณ์ที่เหมาะสมตามความคิดของพาน ไค้คือนิยามที่มีนัยเป็นกลางที่ว่า อุดมการณ์ คือระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม มีหน้าที่ในการกำหนดและสร้างความชอบธรรมให้แก่การกระทำของกลุ่มนั้น ๆ การอ้างอิงนิยามแบบกว้างนี้จะทำให้ขอบเขตงานวิจัยกว้างออกไป

ตามมุมมองของพาน ไค้ อุดมการณ์เป็นระบบความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับประเด็นผลประโยชน์ของกลุ่มนั้น ๆ ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การดิ้นรน การต่อต้าน หรือการมีอำนาจเหนือกว่า เราจึงไม่มีสิ่งที่เป็นอุดมการณ์ของแต่ละคน ตามมุมมองนี้ อุดมการณ์จะกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของเรา โดยความคิดต่าง ๆ จะกลายเป็นอุดมการณ์ได้ก็ต่อเมื่อสถาบันที่มีอำนาจในสังคม เช่น สื่อ นำความคิดเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการผลิตและสื่ออุดมการณ์ กระบวนการสื่ออุดมการณ์จะผ่านวิธีที่วาทกรรมถูกกระจาย/สื่อออกไปโดยสถาบันสื่อ กล่าวคือ ชุดความคิดต่าง ๆ จะถูกยกระดับเป็นอุดมการณ์ไม่ได้ หากไม่ผ่านกระบวนการแปลงความคิดเหล่านั้นให้เป็นรูปธรรมโดยสถาบันที่มีอำนาจในสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 14-19)

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ตามนิยามที่มีนัยเป็นกลางมาเป็นแนวทางในการศึกษา เนื่องจากการศึกษาอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเถียรนี้เป็นวาทกรรมที่เผยแพร่โดยกลุ่ม องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่มุ่งหวังให้การทำงานของภาครัฐเกิดการตรวจสอบ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนารวมถึงต่อต้านการดำเนินงานบางอย่างได้ การศึกษาโดยอ้างอิงจากนิยามดังกล่าวจึงสอดคล้องกับกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา

2.1.3 อำนาจ (power)

จากที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อของวาทกรรมว่า วาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติหรือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ วาทกรรมจึงสัมพันธ์กับทั้งตัวบทและบริบทสังคมซึ่งจะมีเรื่องของอำนาจแฝงอยู่ อำนาจในที่นี้มีได้หมายถึงอำนาจที่มาจากการใช้กำลัง (power by coercion) แต่เป็นอำนาจที่มาจากการยินยอมพร้อมใจ (power by consent) เพราะวาทกรรมมีบทบาทในการครอบงำทางความคิดซึ่งนำไปสู่การยินยอมพร้อมใจของผู้ถูกรับฟัง กล่าวคือ หากวาทกรรมควบคุมความคิดและความคิดควบคุมการกระทำ ผู้ที่มีอำนาจและต้องการใช้อำนาจก็ต้องควบคุมวาทกรรมเป็นอันดับแรก โดยเริ่มจากควบคุมบริบท (context control) ซึ่งผู้มีอำนาจจะตัดสินใจว่าใครควรมีส่วนร่วมในวาทกรรม เมื่อไร ที่ไหน และมีจุดหมายใด ต่อจากนั้น ก็เป็นการควบคุมวาทกรรม โดยพิจารณาว่าวาทกรรมควรมีเนื้อหาอย่างไร พูดเรื่องใดมากน้อยเพียงใด ควรสื่อด้วยกลวิธีทางภาษาใด เป็นต้น ดังนั้น อำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมนอกจากมีที่มาจากทรัพยากรมีค่าแล้ว ก็มีที่มาจากการเข้าถึงวาทกรรมสาธารณะเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า อำนาจมีที่มาจากการเข้าถึงวาทกรรม เพราะวาทกรรมมีบทบาทในการควบคุมความคิดของคนในสังคม ผู้ที่มีอำนาจมีโอกาสเข้าถึงวาทกรรมสาธารณะได้มากกว่าจึงสามารถควบคุมความคิดของกลุ่มอื่นในสังคมได้ อย่างไรก็ตาม อำนาจไม่ใช่สิ่งคงที่ อาจถูกต่อต้านหรือตอบโต้จากกลุ่มที่ถูกควบคุมได้เช่นกัน (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 20-23)

2.1.4 การครอบงำ (manipulation)

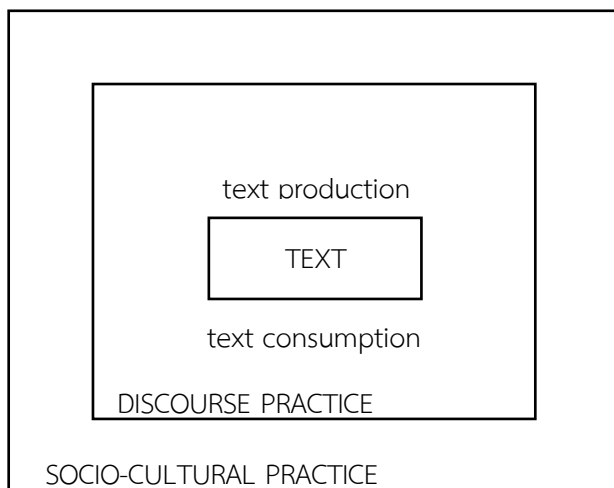
วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์พูดถึงการครอบงำทางความคิด (manipulation หรือ mental manipulation) ในฐานะรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจในทางมิชอบผ่านวาทกรรม กล่าวคือ การที่ผู้มีอำนาจทำให้อีกฝ่ายเชื่อและกระทำสิ่งที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้มีอำนาจ ในขณะที่ผู้ถูกรับฟังเป็นฝ่ายเสียประโยชน์หรือถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคล พาน ไต่ก์ กล่าวถึงข้อแตกต่างระหว่างการชักจูงใจ (legitimate persuasion) กับการครอบงำทางความคิด (illegitimate manipulation) ไว้ว่า ในกรณีการชักจูงใจ ผู้ถูกชักจูงมีอิสระในการตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือทำตามเหตุผลที่นำมาชักจูงใจหรือไม่ ต่างจากการครอบงำทางความคิดที่ผู้ถูกรับฟังไม่ทราบเจตนาที่แท้จริงของผู้ครอบงำ และมองไม่เห็นว่าการเชื่อและทำเช่นนั้นจะทำให้ตนเสียประโยชน์อย่างไรบ้าง เนื่องจากผู้รับสารไม่มีข้อมูลหรือความรู้มากพอที่จะรู้เท่าทันและต่อต้านการครอบงำ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 24)

2.1.5 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

จากนิยามของวาทกรรมที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคม แต่ภาษาก็ถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวาทกรรม การวิเคราะห์ภาษาในตัวเองจึงเป็นส่วนสำคัญในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ดังนั้น วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis เรียกย่อว่า CDA หรือตำราบางเล่มใช้ว่า Critical Discourse Studies เรียกย่อว่า CDS) จึงเป็นการนำวิธีทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวเองซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรม แต่เนื่องจากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคม จึงเน้นการวิเคราะห์บริบทสังคมควบคู่ไปด้วย ประเด็นวิจัยในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมกัน และความอยุติธรรมที่ถูกผลิตและสื่อผ่านวาทกรรม รวมถึงการต่อต้านความไม่ถูกต้องนั้น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การปลดปล่อย (emancipation) ผู้ที่ถูกครอบงำ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงมิได้มีจุดยืนที่เป็นกลาง แต่อยู่ข้างผู้ที่ถูกครอบงำหรือเอารัดเอาเปรียบในสังคม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม

ปัจจุบันมีผู้เสนอแนวการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ไว้หลายแนว หากเป็นงานของนักภาษาศาสตร์มักให้ความสำคัญแก่การวิเคราะห์ภาษาทุกระดับในตัวเองอย่างละเอียด แฟร์คลัฟเป็นผู้เสนอแนวการศึกษาที่เรียกว่า แนวเน้นความสัมพันธ์แบบวิภาษ (Dialectical-Relational Approach - DRA) หรือมีผู้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม (the three dimensional framework) แฟร์คลัฟมองว่าวาทกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือวาทกรรมมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ในกระบวนการทางสังคมและในขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบเหล่านั้นด้วย แฟร์คลัฟจึงให้ความสำคัญทั้งการวิเคราะห์ตัวเองและบริบท ดังนั้นในการวิเคราะห์จึงต้องพิจารณาทั้งตัวเอง วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคม วัฒนธรรม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 30-32)

แฟร์คลัฟได้เสนอกรอบการวิเคราะห์ที่เรียกว่า “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” (the three dimensional framework) ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 2 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม (Fairclough, 1995: 59)

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมจะประกอบไปด้วย 3 มิติ ได้แก่ ตัวบท (text) วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) สามารถอธิบายแนวทางการวิเคราะห์แต่ละมิติได้ ดังนี้

มิติที่ 1 ตัวบท (text) คือข้อมูลภาษาทั้งในระดับคำศัพท์ ไวยากรณ์ ความหมาย ระบบเสียง และการเชื่อมโยงความในระดับที่เหนือกว่าประโยค

มิติที่ 2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) หมายถึง การผลิต/กระจาย ตัวบท และการบริโภค/ตีความตัวบท ผู้วิเคราะห์จะต้องตีความตัวบทโดยใช้ความรู้ทางระดับภาษาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ อีกทั้งต้องตีความบริบทของสถานการณ์การสื่อสารนั้นโดยอาศัยความรู้เรื่อง ลำดับทางสังคม (social order) และลำดับวาทกรรม (order of discourse) ในระดับต่าง ๆ เพื่อตัดสินว่าตัวบทนั้นอยู่ในสถานการณ์การสื่อสารใด เกี่ยวข้องกับตัวบทอื่น ๆ และเกี่ยวข้องกับสถาบันใดในสังคม และใช้ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์เพื่อตีความว่าตัวบทนั้นมีลักษณะที่เป็นสหบท (intertextuality) คือสัมพันธ์กับตัวบทและบริบทอื่น ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้วในสังคมอย่างไร

มิติที่ 3 วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) หมายถึง สถานการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับการผลิตและบริโภควาทกรรม รวมถึงอิทธิพลของตัวบทที่มีต่อสังคม การวิเคราะห์ในมิตินี้จึงเป็นการอธิบายให้เห็นว่าวาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคม แพร์คล็อฟอธิบายว่าสังคมกำหนดวาทกรรมและวาทกรรมก็มีผลต่อสังคมใน 3 ระดับ โดยเริ่มจากระดับ สถานการณ์ (situation) หรือก็คือบริบทแวดล้อมเหตุการณ์การสื่อสารนั้น ระดับถัดไปคือ ระดับสถาบัน (institution) หรือก็คือสถาบันที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารนั้น ๆ และระดับที่กว้างที่สุดคือ

กรอบสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์มิตินี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 42-44)

จากแนวทางการศึกษาด้วยกรอบมิติทั้งสามนี้ ผู้วิเคราะห์จึงต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวบท กระบวนการผลิต/รับตัวบท ตลอดจนเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งในการวิเคราะห์แต่ละมิตินั้นทำได้โดยการพรรณนาคุณสมบัติโดยทั่วไปของตัวบทซึ่งอาจเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนก็ได้ รวมถึงทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา การตีความความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับการปฏิสัมพันธ์ภาคปฏิบัติทางวาทกรรม หรือกระบวนการผลิตและรับตัวบทนั้น และการอธิบายวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม หรือความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับบริบททางสังคมที่แวดล้อมอยู่

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์โดยอาศัยกรอบมิติทั้งสามทางวาทกรรมของแฟร์คลัฟมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวบทและวาทกรรม เพื่อเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

2.1.6 ชชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of communication)

ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารเป็นแนวทางหนึ่งของการศึกษาภาษาที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชุมชน แนวทางนี้ได้รับการพัฒนามาจากนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยาที่มองเห็นว่าการศึกษาทั้งสองสาขานี้จะมีส่วนที่เกี่ยวเนื่องกันในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจคนในชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม จอห์น กัมเปอร์ซ (John Gumperz) และเดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes) จึงได้พัฒนาแนวทางที่เรียกว่า ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการพูด (Ethnography of speaking) ต่อมาทั้งสองเรียกการศึกษานี้ว่า ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of communication) เนื่องจากต้องการเน้นไปที่การสื่อสารกับชุมชนภาษาที่เป็นวัฒนธรรมของกลุ่มคนไม่เพียงแต่เน้นการพูดเท่านั้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 306) หัวใจของชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารคือ การพิจารณาการสื่อสารที่ใช้ในสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งไฮม์ส์ได้กำหนดกรอบการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารที่เรียกว่า SPEAKING ตามอักษรย่อของทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้แก่

S - setting and scene – สถานที่และโอกาส

หมายถึง สถานที่และโอกาสที่เกิดการสื่อสารนั้น

P - participants - ผู้ร่วมการสื่อสาร

หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการสื่อสารทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผู้อยู่ใกล้เคียงที่มีผลต่อการสื่อสารนั้น ๆ

E - ends - จุดมุ่งหมาย

หมายถึง เป้าหมายหรือผลที่ต้องการบรรลุในการสื่อสารนั้น

A - act sequences - ลำดับวัจนกรรม

หมายถึง ลำดับของถ้อยคำที่สื่อเจตนาต่าง ๆ ในการสื่อสาร

K - key - น้ำเสียง

หมายถึง น้ำเสียงและวิธีการสื่อสารที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยในการตีความหมาย เช่น จริงจิ่ง ทีเล่นทีจริง เศร้า ฯลฯ

I - instrumentalities - เครื่องมือสื่อสาร

หมายถึง ช่องทางการสื่อสาร รูปแบบของถ้อยคำ และลีลาภาษา เช่น สื่อแบบตัวต่อตัว สื่อผ่านอินเทอร์เน็ต ใช้ภาษาแบบทางการหรือกันเอง ฯลฯ

N - norms of interaction and interpretation – บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ

หมายถึง ความเชื่อและความรู้จากวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่กำกับการสื่อสารและการตีความสาร

G - genres - ประเภทของตัวบท

หมายถึง ประเภทของตัวบท (textual categories) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การสื่อสาร เช่น การบรรยายในชั้นเรียน รายงานข่าว การสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ ฯลฯ

การศึกษาตามกรอบการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์เป็นกรอบการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์กับแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแพร่คลีฟได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม การพิจารณาสถานที่และโอกาส ผู้ร่วมการสื่อสาร จุดมุ่งหมาย เครื่องมือสื่อสาร บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ ฯลฯ จะทำให้เห็นภาพรวมการผลิตและกระจายตัวบท ส่วนการพิจารณาบรรทัดฐานในการตีความ ผู้รับสาร น้ำเสียง ฯลฯ ก็ทำให้เห็นภาพรวมการรับและตีความตัวบท (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 123-124)

ผู้วิจัยจึงได้นำกรอบการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์ (SPEAKING) มาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์การสื่อสารผ่านบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรในระดับวิถี

ปฏิบัติทางวาทกรรมตามกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟเพื่อให้เห็นภาพรวมของการผลิต/กระจายตัวบท และการบริโภค/ตีความตัวบท เนื่องจากวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นสื่อกลางระหว่างสังคมกับตัวบท กล่าวคือ สังคมจะกำหนดวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมก็จะกำหนดตัวบทอีกต่อหนึ่ง การอาศัยทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารโดยพิจารณาตามองค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์จึงช่วยให้การศึกษาในประเด็นดังกล่าวชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.1.7 สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education)

คำว่า สิ่งแวดล้อม (Environment) มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายด้วยกัน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของแต่ละคน แต่มีลักษณะสำคัญไม่ต่างกัน สวีสต์ โนนสูง (2546: 1) ได้สรุปนิยามของสิ่งแวดล้อมตามลักษณะร่วมที่นักวิชาการหลายท่านให้นิยามไว้ว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรมหรือนามธรรม และมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น แสงแดด แม่น้ำ ถนน บ้านเรือน โบราณสถาน ประเพณี วัฒนธรรม

ส่วนคำว่า ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นได้ เช่น แสงอาทิตย์ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า หิน แร่ และมนุษย์ ดังนั้น ทรัพยากรธรรมชาติก็คือสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติโดยเป็นผู้ใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ในสมัยโบราณมนุษย์จะอยู่กับธรรมชาติโดยปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เมื่อมีความเจริญมากขึ้นจึงพยายามลดอิทธิพลของธรรมชาติโดยดัดแปลงสิ่งแวดล้อมให้เปลี่ยนไปตามความต้องการ มีการนำทรัพยากรไปใช้อย่างมากมาย หากไม่มีการจัดการที่ดีจะทำให้ธรรมชาติปรับสภาพไม่ทันจนขาดเสถียรภาพ เกิดความเสื่อมโทรมและมลพิษ เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สุขภาพพลานามัย และทำให้มนุษย์ไม่อาจดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข (สวีสต์ โนนสูง, 2546: 7)

ปัญหาจากการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวทำให้มนุษย์เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากร และพยายามที่จะแสวงหาหนทางที่จะรักษาให้ทรัพยากรเพียงพอและคงอยู่กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้ จึงเป็นที่มาของแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์อันเป็นวิถีที่มนุษย์จะสามารถรักษาทรัพยากรไว้ให้ใช้ได้ตราบนานที่สุดนั่นเอง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resource conservation) หมายถึง การนำทรัพยากรมาใช้อย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ใช้ได้นานที่สุด และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด (สวีสต์ โนนสูง, 2546: 150) อย่างไรก็ตาม

ตาม การอนุรักษ์จะสามารถประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อประชาชนทุกคนมีความเข้าใจต่อปัญหาเสียก่อน จึงเป็นที่มาของศาสตร์แห่งวิชาความรู้ที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมศึกษา นั่นเอง

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งสติปัญญา เจตคติ ค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรมอันพึงประสงค์ ดังนั้นเพื่อให้ประชากรโดยเฉพาะเยาวชนซึ่งจะเติบโตไปในภายภาคหน้าได้รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน เราจึงจำเป็นต้องให้เขาได้เรียนรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม ให้เขาเกิดทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการพัฒนาในระดับบุคคลไปสู่ชุมชน ชาติ และระหว่างชาติ การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งแวดล้อมศึกษา จึงเป็นการศึกษาที่มีลักษณะของสหวิทยาการซึ่งเน้นลักษณะองค์รวมของเนื้อหาและกระบวนการไม่แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ และเน้นมิติทางด้านจริยธรรม จึงเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (อดิศักดิ์ สิงห์สีโว, 2554: 28-29)

สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education) คือ กระบวนการศึกษาที่เน้นพัฒนาคนให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้เข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม อันเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาเจตคติ ความตระหนัก และทักษะในการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและเกิดการสร้างจริยธรรมสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (อดิศักดิ์ สิงห์สีโว, 2554: 41)

ปัจจุบันได้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นอย่างกว้างขวางและคล้อยคลึงกันไปทั่วโลก ปัญหานี้ย่อมเกิดจากคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ขาดความสมดุล โดยเหตุที่มนุษย์เป็นตัวการสำคัญในการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนจากการใช้ทรัพยากรที่ไม่ชาญฉลาด ขาดความรู้ ทักษะ จริยธรรมที่จะจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่ดีพอ ในกรณีนี้การศึกษาจะเป็นวิธีที่ตีเหมาะสมในการแก้ปัญหาที่ถาวรและยั่งยืน สิ่งแวดล้อมศึกษาจึงเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ปวงชน ทุกเพศ ทุกวัย และทุกรูปแบบของการศึกษา โดยมีองค์ความรู้อันประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพ ชีวภาพ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา ความเชื่อและค่านิยมที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อพัฒนาคนให้มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหารวมถึงพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (อดิศักดิ์ สิงห์สีโว, 2554: 33)

ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษามาใช้ประกอบการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เผยแพร่ในบทความของเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร เพราะเนื้อหา

ด้านสิ่งแวดล้อมที่เผยแพร่ในเว็บไซต์นี้ จัดเป็นกระบวนการในการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย อีกทั้งยังสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียรที่มีเป้าหมายจะสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมให้คนไทยได้รับทราบ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุดมการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งตามลักษณะเนื้อหาของงานวิจัย ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งแยกตามประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อม และงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อม

ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ (2532-2534)” เพื่อศึกษาการนำเสนอเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมในรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมที่ฉายผ่านโทรทัศน์ จำนวน 6 รายการ ผลการศึกษาพบว่า รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดสั้นจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด และได้เสนอวาทกรรมในการการแก้ไขปัญหานวนรณรงค์สิ่งแวดล้อม ส่วนรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดยาวจะนำเสนอสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมมากที่สุด แต่นำเสนอวาทกรรมการปฏิรูปและแนวเปลี่ยนระบบมากที่สุด

อรุณี อารีรักษ์ (2537) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาในโฆษณาทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ” ศึกษาในด้านลักษณะการนำเสนอเนื้อหา ลักษณะเนื้อหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาและคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และวิธีการอนุรักษ์ โดยศึกษาโฆษณาทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ออกอากาศในปี พ.ศ. 2534-2536 จำนวน 85 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่ผลิตโฆษณาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือองค์กรธุรกิจ ลักษณะการนำเสนอโฆษณา ส่วนใหญ่จะใช้สิ่งแวดล้อมเป็นตัวนำเสนอเพื่อสร้างภาพพจน์ให้กับหน่วยงาน ลักษณะเนื้อหาสิ่งแวดล้อมที่นำเสนอ ส่วนใหญ่จะนำเสนอเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้ชมเกิดความตระหนักและมองเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในโฆษณามากที่สุด คือปัญหา

มลพิษ รองลงมาคือปัญหาความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนวิธีการอนุรักษ์จะเน้นเรื่องของการป้องกัน

ปรียานาฏ หงส์จินดา (2538) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาในรายการสารคดีทางโทรทัศน์จำนวน 20 รายการ เปรียบเทียบกับความต้องการรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,133 คน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบที่รายการทางโทรทัศน์ใช้มากที่สุดคือ การใช้ภาพประกอบการบรรยายเพียงอย่างเดียว ส่วนเนื้อหาที่นำเสนอมากที่สุดคือ ปัญหาขยะและของกากเสีย และวิธีการป้องกันแก้ไข ปัญหา ส่วนความต้องการของนักเรียนคือ การใช้ภาพประกอบคำบรรยาย มีพิธีกรและการเล่นทายปัญหา ความต้องการด้านเนื้อหามากที่สุดคือ เรื่องสัตว์ป่าสูญพันธุ์ และการแก้ไขปัญหา ดังนั้นรูปแบบและเนื้อหาของรายการโทรทัศน์จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ไพรัช พลับพลา (2538) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน จากเดือนมีนาคม 2537 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2538” เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือพิมพ์รายวันเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาและเพื่อเปรียบเทียบการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน 4 ประเภท (8 ชื่อฉบับ) ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์มติชนนำเสนอเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษามากที่สุด ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐนำเสนอน้อยสุด เมื่อแยกเปรียบเทียบตามประเภทของหนังสือพิมพ์ พบว่า หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพนำเสนอเนื้อหาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ส่วนเนื้อหาของสิ่งแวดล้อมที่ถูกนำเสนอมากที่สุด คือประเภทของปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับน้ำ ในขณะที่เรื่องกระบวนการพื้นฐานของระบบนิเวศถูกนำเสนอ最少

วรรณี องค์กรวิเศษไพบุลย์ (2542) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือเรียนวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหา ความต่อเนื่องและความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือเรียนวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 12 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า หนังสือเรียนวิทยาศาสตร์ทั้ง 6 เล่ม มีเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศ มากที่สุด และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการตัดสินใจทางสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ส่วนหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาทั้ง 6 เล่ม เนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา

เกี่ยวกับระบบนิเวศ ประชากร เศรษฐกิจและเทคโนโลยี ในปริมาณที่มากใกล้เคียงกัน และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการตัดสินใจทางสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ไม่พบความต่อเนื่องและความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือเรียนทุกระดับชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีการปรับปรุงหนังสือเรียนให้มีเนื้อหาด้านการตัดสินใจทางสิ่งแวดล้อมและจริยธรรมสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น รวมถึงพิจารณาความต่อเนื่องของเนื้อหาในหนังสือเรียนทั้ง 2 กลุ่มวิชา

นันทกานต์ แสงโสภณ (2544) ศึกษาเรื่อง “การนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์ไทย : กรณีศึกษา ข่าวเขื่อนปากมูล” เพื่อศึกษาการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำข่าวเขื่อนปากมูลมาเป็นกรณีศึกษา วิเคราะห์ความสมดุลและประเด็นในการนำเสนอข่าว จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยจำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน ข่าวสด และกรุงเทพธุรกิจ ตั้งแต่วันที่ 24 พฤษภาคม – 26 มิถุนายน 2543 จำนวนทั้งสิ้น 170 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ข่าวสดและกรุงเทพธุรกิจมีสัดส่วนการนำเสนอข่าวคัดค้านการสร้างเขื่อนมากที่สุด ส่วนไทยรัฐ เดลินิวส์ และมติชน นำเสนอข่าวแบบเป็นกลางมากที่สุด ทั้งนี้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้มีการนำเสนอประเด็นด้านสถานการณ์ความขัดแย้งมากที่สุด แต่นำเสนอข่าวเพื่อให้ทุกฝ่ายหาทางออกหรือคลี่คลายความขัดแย้งน้อย

ภักจจิรา ช่วยชู (2546) ศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5” เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในด้านป่าไม้ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 โดยอาศัยเทคนิคเดลฟายในการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านป่าไม้ 18 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชน 18 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันมากที่สุดในประเด็นเนื้อหา 6 ประเด็น ได้แก่ 1) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวกับป่าไม้ 2) อัญเชิญพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 9 มาใช้ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ 3) เรื่องราวของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดูแลรักษาป่าไม้อย่างยั่งยืน 4) ติดตามสถานการณ์เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่สำคัญทั้งป่ามรดกโลกและพื้นที่ชุ่มน้ำ 5) การนำเสนอผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่า 6) วิธีการใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างยั่งยืน

จากการค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในสื่อมวลชน โดยผลการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนมักจะนำเสนอเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ดังงานศึกษาของ จีรวรรณ กมลรัตนโยธิน (2536) อรุณี อารีรักษ์ (2537) ปรียานาฏ

หงส์จินดา (2538) และ ไพรัช พลัปลา (2538) นอกจากนี้สื่อมวลชนยังมีบทบาทในการชี้แนะสังคมให้เกิดความตระหนักและรู้เท่าทันผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากรัฐบาล ดังงานของ นันทกานต์ แสงโสภณ (2544) ที่พบว่าหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวคัดค้านการสร้างเขื่อนมากที่สุด ส่วนประเด็นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์นั้น มีการนำเสนอตั้งแต่ในหนังสือแบบเรียน ไปจนถึงการนำเสนอข่าวโทรทัศน์ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมแก่คนในสังคม ดังที่ปรากฏในงานของ วรณีย์ องค์กริเศษไพบุลย์ (2542) และ ภัคจิรา ช่วยชู (2546)

2.2.1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อม

กิตติคุณ ธรรมศิริ (2548) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาผ่านสื่อมวลชนในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2530 - 2540” เพื่อศึกษาลักษณะ ประเภท รูปแบบ ความหมาย หน้าที่ ของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในสื่อสิ่งพิมพ์ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2530 - 2540 จำนวน 5 รายการ โดยใช้แนวทางวิเคราะห์วาทกรรมของ มาร์กัวร์เรี เวรเธอเวล และ โจนาธาน พอตเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอวาทกรรมมีหลายลักษณะทั้งบทความสารคดี บทความเชิงวิชาการ เรื่องแต่ง บทสัมภาษณ์ บันทึก สัมมนา เป็นต้น โดยมีลักษณะสำคัญคือ การเปลี่ยนเจตคติ สร้างความตระหนัก ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งวาทกรรมดังกล่าวจัดเป็นวาทกรรมประเภททวนกระแส เพราะสังคมไทยให้ความสำคัญกับวาทกรรมกระแสหลักคือ นโยบายของรัฐ

ญาณิศา คำภีระ (2548) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมการพัฒนา: การสร้างกระแสไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่” เพื่อวิเคราะห์การให้ความหมายต่อวาทกรรมการพัฒนาของรัฐและประชาชนในเขตพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า รัฐได้สร้างความหมายของความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว รายได้และผลประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นจากการบริการนักท่องเที่ยว แต่อุดมการณ์ดังกล่าวได้ถูกทำลายด้วยวาทกรรมทวนกระแสเพื่อคัดค้านการพัฒนา โดยให้ความหมายกับการพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับระบบความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็เสนอภาพความไม่โปร่งใสของโครงการ ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และได้เสนอภาพการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการพัฒนาที่เน้นมิติทางวัฒนธรรม

จิตรกร โพธิ์งาม (2549) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมเรื่องเขื่อนปากมูล” เพื่อศึกษาวาทกรรมและยุทธศาสตร์ของรัฐบาล โดยศึกษาจากเอกสารและลงพื้นที่สัมภาษณ์กับคนใน

ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า เขื่อนปากมูลสร้างขึ้นจากแนวคิดที่รัฐต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รัฐได้เสนอวาทกรรมว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ความมั่นคงของระบบไฟฟ้า และเขื่อนปากมูล แต่เมื่อถูกต่อต้านรัฐจึงเสนอวาทกรรมว่าด้วยบันไดปลาโจนอันเป็นการนำความรู้ทางเทคนิคมาใช้แก้ปัญหาทางการเมือง ทำให้ชาวบ้าน สื่อ และแนวร่วมอื่น ๆ เสนอวาทกรรมต้านเขื่อนว่าส่งผลกระทบต่อธรรมชาติของกลุ่มน้ำมูล การสูญเสียอาชีพประมง สิทธิชุมชน ในขณะที่รัฐตอบโต้ด้วยวาทกรรมเรื่องมือรับจ้าง และงานวิจัยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเป็นความขัดแย้งทางความคิดและค่านิยม โดยรัฐมองว่าธรรมชาติต้องรับใช้ทุนนิยม ส่วนชาวบ้านมองว่าธรรมชาติมีไว้เพื่อความยั่งยืน

กวินธร เสถียร (2559) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นของสตูดิโอจิบลิเรื่อง ปอมโปโกะ ทานุกิ ป่วนโลก” เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านสิ่งแวดล้อมจากตัวบท ฉาก บทสนทนาและโครงเรื่อง โดยอาศัยแนวคิดเรื่องสาร ทฤษฎีสัญญะสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา และวัฒนธรรมญี่ปุ่นศึกษาเป็นกรอบในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า แก่นเรื่องแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับทานุกิเพื่อแย่งชิงถิ่นที่อยู่อาศัยและการปรับตัวของทั้งสองฝ่ายเพื่อที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยนัยแฝงของตัวละครนั้น ทานุกิเป็นตัวแทนของผู้คนในชนบทที่เผชิญกับกระแสการพัฒนาที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติมาก่อน แต่เมื่อเกิดการพัฒนา วิถีชีวิตดั้งเดิมจึงเปลี่ยนแปลงไป ส่วนวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งเพื่อแย่งชิงทรัพยากร 2) การขยายตัวของประชากรและการพัฒนาเมือง 3) การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

จากการค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยพบว่างานศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์การสร้างความหมายและการนำเสนอวาทกรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเป็นวาทกรรมทวนกระแสที่สร้างขึ้นเพื่อตอบโต้วาทกรรมการพัฒนาตามนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนาตามนโยบายรัฐ ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ดังงานของ กิตติคุณ ธรรมศิริ (2548) ญาณิศำ คำภีระ (2548) และจิตรกร โพธิ์งาม (2549) ส่วนงานของ กวินธร เสถียร (2559) แม้จะศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นแต่ก็ได้นำเสนอภาพความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับการพัฒนาเมือง และได้เสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาผ่านตัวละครในเรื่องด้วยการปรับตัวเข้าหากันได้ในที่สุด จึงสามารถนำประเด็นดังกล่าวมาพิจารณาเพื่อหาทางออกได้ในปัจจุบัน

2.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ในการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยจะจำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ และงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมอื่น ๆ ในไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อม ในงานวิจัยไทยยังไม่ปรากฏงานที่ศึกษาตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ มีเพียงงานวิจัยของ กิตติคุณ ธรรมศิริ (2548) ญานิศา คำภีระ (2548) จิตรกร โพธิ์งาม (2549) และ กวินธร เสถียร (2559) ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้องานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อม ที่เน้นการศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมและวาทกรรมการพัฒนาในด้านของบทบาท หน้าที่ของวาทกรรมและการสื่อความหมายด้านสิ่งแวดล้อม แต่ยังไม่พบผู้ใดที่ศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาเป็นกรอบในการศึกษามาก่อน ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้างานวิจัยในต่างประเทศเพิ่มเติม ซึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ ได้แก่ งานวิจัยของ ซูโป หลิว (Shubo Liu, 2015) ที่ใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วาทกรรมโฆษณาที่ผลิตโดยบริษัทออนไลน์ 4 แห่ง ในประเทศจีน ดังนี้

ซูโป หลิว (Liu, 2015) ศึกษาเรื่อง “Advertising greenness in China: a critical discourse analysis of the corporate online advertising discourse” เพื่อศึกษา ลักษณะวาทกรรมโฆษณาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือที่เรียกว่า โฆษณาสีเขียว จากเว็บไซต์บริษัทออนไลน์ 4 แห่ง ในประเทศจีน ได้แก่ บริษัทข้ามชาติ 2 แห่ง และบริษัทท้องถิ่น 2 แห่ง เพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและ/หรือความแตกต่างระหว่างวาทกรรมโฆษณาในบริษัททั้งสองประเภท รวมถึงปัจจัยทางสังคมที่ก่อให้เกิดลักษณะดังกล่าว โดยอาศัยแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) เป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากมีความสอดคล้องกับลักษณะกลุ่มตัวอย่างข้อมูล การศึกษาโดยใช้แนวทางดังกล่าวจะช่วยวิเคราะห์ทั้งในตัวตนและภาพรวมของการผลิตวาทกรรม

ผลการวิจัยพบว่า ทั้งบริษัทข้ามชาติและบริษัทท้องถิ่นเริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวความคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ควบคู่ไปกับการพัฒนา และผลิตสินค้า/บริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมด้วยโฆษณาสีเขียวมากขึ้น เพื่อแสดงและส่งเสริม

ภาพลักษณ์ขององค์กรที่รับผิดชอบต่อสังคมในด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากในบริบทของประเทศจีนที่มีแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมเชิงพาณิชย์ (Commercial Environmentalism) เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากภาวะทุนนิยมจากโลกตะวันตก ส่งผลให้เกิดกลไกทางการตลาดที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างไม่มีขีดจำกัด แต่กลับก่อให้เกิดผลกระทบตามมาในด้านของความไม่ชัดเจนในการคุ้มครองทรัพยากรทางสิ่งแวดล้อม บริษัทในประเทศจีนจึงเริ่มสนใจที่จะพยายามสร้างความหมายของภาวะที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสามารถเจริญเติบโตขึ้นได้ไปพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างโฆษณาสีเขียวที่แสดงข้อความรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้า/บริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผลจากกระบวนการสร้างวาทกรรมความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมขององค์กรในโฆษณาช่วยดึงดูดความสนใจผู้บริโภคสินค้า/บริการให้เริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่มีการบริโภคมากเกินไปในปัจจุบันหันมาบริโภคด้วยสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของบริษัทแทน จากการวิเคราะห์โฆษณาสีเขียวในเว็บไซต์ของบริษัททั้ง 4 แห่ง วาทกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและการสร้างความหมายเกี่ยวกับความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมขององค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศในงานของ ซูโป หลิว (Liu, 2015) แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร ซึ่งสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าของผู้บริโภคได้ อย่างไรก็ตามจากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในไทยพบว่ายังไม่ปรากฏงานวิจัยใดที่นำแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา อีกทั้งยังไม่มีผู้ใดที่สนใจศึกษาจากกลุ่มข้อมูลบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในประเด็นดังกล่าว เพื่อจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทของภาษาในด้านการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

2.2.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมอื่น ๆ ในไทย

กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม (2543) ศึกษาเรื่อง “ปริจเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ อุดมการณ์” เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในปริจเฉทสื่อมวลชนภาษาไทยผ่านบทความประเภทข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน และรายการทุ่งแสงตะวัน ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยนำเสนอข่าวเกี่ยวกับชาวเขาในทำนองลบ สะท้อนเรื่องความมีอคติทางชาติพันธุ์ ด้วยการนำเสนอว่าชาวเขาเป็นบุคคลอื่น เป็นศัตรูของประเทศไทย ในขณะที่รายการทุ่งแสงตะวันเสนอภาพชาวเขาว่าเป็นผู้อนุรักษ์ป่าและเป็นพลเมืองของรัฐชาติ

ชนกพร อังศุวิริยะ (2551) ศึกษาเรื่อง “ความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539) : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์” เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสตรีสาร 576 ฉบับ โดยเลือกข้อมูลจากบทความแสดงความคิดเห็น ถ้อยแถลงหรือบทบรรณาธิการ และคอลัมน์ตอบจดหมายทั้งหมด 3,268 ตัวบท ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษา 9 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ทัศนภาวะ การอ้างอิง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้สำนวน การใช้อุปลักษณ์ การใช้ถ้อยคำนัยแฝง การใช้มุขบท และการใช้สทบท ซึ่งสะท้อนความคิดเกี่ยวกับผู้หญิง 3 ความคิด 1) ความงาม แบ่งเป็นความงามของร่างกายและการตกแต่งร่างกาย 2) พฤติกรรม แบ่งเป็นพฤติกรรมระหว่างเพศและพฤติกรรมการแสดงออกและอารมณ์ความรู้สึก 3) การทำหน้าที่ แบ่งเป็นการทำหน้าที่ในบ้านและการทำหน้าที่นอกบ้าน ทั้ง 3 ความคิดสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงจะต้องงามและจัดการให้ตัวเองงามได้ มีพฤติกรรมที่ตกเป็นรองผู้ชาย และยังมีหน้าที่ในการเป็นแม่และเมีย

สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี (2552) ศึกษาเรื่อง “การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับครอบครัว” เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับกับอุดมการณ์ความเป็นแม่ในโฆษณาของนิตยสารรักลูก แม่และเด็ก บ้านที่กคุณแม่ และ MOTHER&BABY รวม 340 ชิ้นงาน ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมมีการนำเสนอ 2 รูปแบบ คือโฆษณาที่สื่อความทางธุรกิจโดยตรงกับบทความเชิงโฆษณา กลวิธีทางภาษาที่ใช้มี 2 กลวิธี คือ 1) กลวิธีทางวจนภาษา เช่น การกล่าวอ้าง การเลือกใช้ศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ 2) กลวิธีอวัจนภาษา เช่น การใช้ความหมายของภาพ การใช้ตัวอักษรและสี กลวิธีเหล่านี้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับแม่ ได้แก่ แม่คือผู้ที่เหมาะสมกับหน้าที่ดูแลลูกมากที่สุด แม่ต้องเลี้ยงดูลูกอย่างดีที่สุด แม่ต้องเฝ้าหาความรู้ แม่ต้องเก่งรอบด้าน และแม่ต้องสวยและอ่อนเยาว์อยู่เสมอ ความคิดเหล่านี้เชื่อมโยงกับการโฆษณาสินค้าว่าการเลือกใช้สินค้าสามารถเติมเต็มบทบาทแม่ได้อย่างสมบูรณ์

ธีระ บุชบกแก้ว (2553) ศึกษาเรื่อง “กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่มเกย์ออนไลน์ เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออัตลักษณ์ของกลุ่มเกย์ออนไลน์จากบทความและคอลัมน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเกย์และผู้เขียนเป็นเกย์ ผลการศึกษาพบกลวิธีที่ใช้สื่ออัตลักษณ์ตนเอง 8 กลวิธี เช่น การเลือกใช้ศัพท์ การใช้มุขบท การกล่าวอ้าง ซึ่งนำเสนออัตลักษณ์ของเกย์ 8 ประเด็น ได้แก่ 1) เกย์เป็นคนปกติ 2) เกย์ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมของเพศชาย 3) เกย์ไม่ได้หมกมุ่นเรื่องเพศ 4) เกย์ไม่ใช่ผู้ป่วยโรคแต่เป็นตัวตนที่เกิดตามธรรมชาติ 5) เกย์เป็นกลุ่มคนที่ตกอยู่ในความกลัวและเกย์ผู้ยอมรับตนเองเป็นผู้ที่กล้าหาญ 6) เกย์เป็นผู้หยหาวความรัก 7) เกย์เป็น

คนที่อบอุ่น มีน้ำใจ โดยเฉพาะต่อเกย์ด้วยกัน 8) เกย์คือของปลอม เป็นคนที่มีความผิดและหมกมุ่นเรื่องเพศ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า อັตลักษณ์ดังกล่าวเป็นการนำเสนอด้านบวกของตนเอง แต่ก็ยังมีความคิดด้านลบแฝงอยู่

นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์ (2553) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2551 จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์” เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่นำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับไทยและเขมรในวาทกรรมเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2551 จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 9 ชื่อฉบับ ได้แก่ กรุงเทพธุรกิจ คมชัดลึก ไทยรัฐ ไทยโพสต์ แนวหน้า ผู้จัดการรายวัน โพสต์ทูเดย์ และมติชน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2551 เป็นเวลา 366 วัน ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษา 2 กลุ่ม คือ 1) กลวิธีทางภาษาด้านอรรถศาสตร์และวาทศิลป์ศาสตร์ ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การใช้อุปมาอุปไมย การใช้คำแสดงทัศนคติ การใช้อรรถาธิบาย และการกล่าวอ้างเพื่อสร้างสื่อบท 2) กลวิธีทางภาษาด้านการเรียงเรียงความ ได้แก่ การใช้โครงสร้างของเรื่องเล่า ส่วนการนำเสนอชุดความคิดสำคัญเกี่ยวกับไทยและเขมร ได้แก่ เขมรมักสร้างปัญหาให้แก่ไทย เขมรใช้เล่ห์เพทุบาย ไทยดำเนินการตามกฎหมายไทยเพียงอย่างเดียว

ศิริพร ภักดีผาสุก (2553) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย” ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงในบทความแนะนำวิธีการและโฆษณาสินค้าของนิตยสาร 6 ชื่อฉบับ ผลการศึกษาพบว่า บทความและโฆษณาเหล่านี้ได้ถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงที่พึงประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) ผู้หญิงที่พึงประสงค์จะต้องมีรูปลักษณ์บางอย่างซึ่งได้รับการนิยามว่าเป็นเครื่องบ่งบอกความสวยสุขภาพดี เช่น รูปลักษณ์ที่ดูอ่อนเยาว์ ผอมเพรียว ขาว 2) รูปลักษณ์ที่ตรงข้ามกับลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะความชราและความอ้วนถูกนำเสนอว่าเป็นปัญหาและศัตรูของผู้หญิง 3) การปรับเปลี่ยนร่างกายเพื่อให้มีรูปลักษณ์ที่ดีสามารถทำได้หากพึงสินค้าและบริการที่นำเสนอในโฆษณา ส่วนกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เหล่านี้ ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การใช้อุปมาอุปไมย การใช้อุปมาอุปไมย การกล่าวอ้าง การกล่าวเกินจริง และการสร้างสื่อบท

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544:

การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” เพื่อศึกษาอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 – 2544 จำนวน 4 หลักสูตร โดยอาศัยกรอบมิติทั้งสามตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ ผลการศึกษาพบกลวิธีที่ใช้สื่ออุดมการณ์ 15 กลวิธี เช่น การเลือกใช้ศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การใช้ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน ผ่าน 10 ชุดความคิด อุดมการณ์ที่พบในหนังสือทุกเล่ม คืออุดมการณ์เด็ก อุดมการณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่า หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่มีสถาบันรับรอง ได้รับการตีความในฐานะความรู้ที่เชื่อว่าถูกต้อง เพราะผลิตโดยหน่วยงานด้านการศึกษาของรัฐ อีกทั้งยังเข้าถึงประชาชนทุกระดับ อุดมการณ์จึงส่งผลกระทบต่อสังคมวงกว้าง วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่า อุดมการณ์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับค่านิยมของสังคมไทยหลายประการ เช่น ความอาวุโส ระบบอุปถัมภ์ พุทธศาสนา รวมถึงนโยบายของรัฐที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ขณะเดียวกันอุดมการณ์ก็ส่งผลกระทบต่อความคิดของคนในสังคม เช่น การนำเสนอภาพอุดมคติของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมผลิตซ้ำอุดมการณ์ของรัฐเพื่อให้เด็กเป็นสมาชิกสังคมที่ดีตามที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม แต่บางครั้งอุดมการณ์เหล่านั้นอาจสื่อภาพไม่เป็นกลางซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมในที่สุด

ศุภาธิป พาณิชตระกูล (2556) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์เกี่ยวกับชายรักชายในข่าวและบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชายจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 6 ชื่อฉบับ ตีพิมพ์ตั้งแต่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ผลการศึกษาพบกลวิธีทางวาทกรรม 11 กลวิธี เช่น การเลือกใช้คำ การใช้มูลบท การใช้ทัศนภาวะ อวัจนภาษา 4 กลวิธี เช่น การตัดและเน้นข้อความ การใช้สื่อความหมาย กลวิธีเหล่านี้ประกอบสร้างภาพแทนว่าชายรักชายเป็นพวกวิปริตผิดเพศ ตัวประหลาด และตกเป็นจำเลยสังคม ทำให้คนในสังคมรู้สึกรังเกียจและกีดกันคนกลุ่มนี้ออกจากสังคม นอกจากนี้ยังนำเสนออุดมการณ์ 2 ส่วน คือ อุดมการณ์ที่ตอกย้ำวาทกรรมกระแสหลัก 3 อุดมการณ์ ได้แก่ ชายรักชายยังไม่ได้รับการยอมรับในสังคม ชายรักชายมักแสดงออกแตกต่างกับบรรทัดฐานทางสังคม ชายรักชายมักหมกมุ่นกับเรื่องความรักและเพศสัมพันธ์ อีกส่วนคืออุดมการณ์ที่ต่างไปจากวาทกรรมกระแสหลัก 2 อุดมการณ์ ได้แก่ ชายรักชายทำอะไรต่าง ๆ ได้เหมือนคนทั่วไป และชายรักชายประสบความสำเร็จได้ด้วยความสามารถของตนเอง ผู้วิจัยสังเกตว่า อุดมการณ์ส่วนหลังนี้หากมองผิวเผินเป็นเรื่องดี แต่แท้จริงแล้วกลับยิ่งตอกย้ำชุดความคิดในส่วยแรกให้ชัดยิ่งขึ้น

ชนกพร พัวพัฒนกุล (2556) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับ อุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์” โดยอาศัยกรอบ มิติทั้งสามของแฟร์คลัฟ ศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุ โทรทัศน์ และเว็บไซต์ ผลการศึกษาพบ กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ 14 กลวิธี แบ่งเป็น กลวิธีแสดงความเชื่อที่มีอยู่ก่อน กลวิธีการชี้แนะ และกลวิธีเสริมการชี้แนะ อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านวาทกรรม ได้แก่ อุดมการณ์ชะตานิยม อุดมการณ์ ความสุข อุดมการณ์สมาชิกที่พึงประสงค์ และอุดมการณ์ชนชั้น วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่า คำ พยากรณ์ดวงชะตาเป็นการสื่อสารที่ผู้รับพยากรณ์เป็นผู้ยอมรับอำนาจของโชคชะตาและมี แนวโน้มที่จะเชื่อหมอดู ชุดความคิดต่าง ๆ จึงมีอิทธิพลต่อผู้อ่าน นอกจากนี้ การเผยแพร่ผ่าน สื่อมวลชนยังทำให้ส่งสารไปยังผู้รับพยากรณ์ได้ง่ายและจำนวนมาก ส่วนวิถีปฏิบัติทางสังคมและ วัฒนธรรมพบว่า อุดมการณ์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับค่านิยมในสังคมไทยหลายประการ เช่น ความเชื่อ เรื่องโหราศาสตร์ ระบบอาวูโส ความคิดชายเป็นใหญ่ งานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าวาทกรรมเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการขัดเกลาและจัดระเบียบทางสังคมซึ่งผู้รับสารอาจไม่ตระหนักถึงบทบาทดังกล่าว ส่วน การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชะตานิยมอาจมีส่วนทำให้คนยอมรับปัญหาโดยไม่คิดแก้ไขและเห็นว่าความไม่ เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลเป็นเรื่องธรรมดา เพราะเป็นสิ่งที่โชคชะตากำหนดมาแล้ว

สุนทรี โชติดีติก (2560) ศึกษาเรื่อง “บุญ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับ อุดมการณ์ในวาทกรรมที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย” เพื่อวิเคราะห์ชุดความคิดเกี่ยวกับบุญที่สื่อผ่าน กลวิธีทางภาษาในสื่อที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกายตามแนวการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ แฟร์คลัฟ ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมสื่อของวัดพระธรรมกายได้ถ่ายทอดอุดมการณ์บุญผ่าน 3 ชุด ความคิด ได้แก่ บุญ วิธีการบุญ และอานิสงส์บุญของวัดพระธรรมกาย ส่งผลให้ผู้ศรัทธาเกิดพฤติกรรมการ ทำบุญ 3 ประการ ได้แก่ การทำบุญแบบชวนชวาย แบบพุ่มเท และแบบสะสมบุญ วิถีปฏิบัติทาง วาทกรรมพบว่า ผู้บริโภคนิยมปฏิบัติตามความคิดที่ผู้ผลิตวาทกรรมนำเสนอ อีกทั้งยังมีการ เผยแพร่สื่อทางออนไลน์ทำให้ผู้ศรัทธาบริโภคได้สะดวกและกระจายไปสู่ผู้ศรัทธารายใหม่ได้ง่าย ส่วน วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่า ชุดความคิดเรื่องบุญที่เผยแพร่โดยวัดพระธรรมกายมี ความสัมพันธ์กับความคิดเรื่องบุญในพระไตรปิฎกและอรรถกถา อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับความคิดและ ความเชื่อในสังคมไทยหลายประการ ขณะเดียวกันชุดความคิดเรื่องบุญก็อาจส่งผลต่อความคิดความ เชื่อของผู้บริโภควาทกรรมในด้านต่าง ๆ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สื่อของวัดพระธรรมกายมิได้เป็นการ สอนให้ปุถุชนทำบุญเพื่อสละความโลภตามคำสอนพุทธศาสนา แต่กลับตอกย้ำให้โลกในการทำบุญ และสะสมมากยิ่งขึ้นจนนำไปสู่การทำบุญเกินกำลัง

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบแนวทางการศึกษา
 วากรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่าต้องพิจารณาตามกรอบมิติทั้งสามของแฟร์คลัฟ ได้แก่ ด้วบท วิถี
 ปฏิบัติทางวากรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนงานวิจัยที่ผ่านมาจะเป็น
 การศึกษาในประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย ได้แก่ วากรรมแฝงอคติ ด้งานของ กฤษดาวรรณ
 หงส์ดารมภ์ (2543) และนิติพงศ์ พิเชฐพันธ์ (2553) วากรรมเพศสภาวะ ด้งานของ ชนกพร
 อังศุวิริยะ (2551) สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี (2552) ศิริพร ภัคดีผาสุก (2553) และ คชาธิป
 พาณิชตระกูล (2556) วากรรมกลุ่มชายขอบ ด้งานของ ธีระ บุชบกแก้ว (2553) วากรรมสถาบัน
 ด้งานของ วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และ วากรรมความเชื่อ ด้งานของ ชนกพร พัวพัฒนกุล (2556)
 และ สุนทรี โชติดิลก (2560) งานศึกษาทั้งหมดนี้เป็นการศึกษาในวากรรมที่ผลิตโดยสื่อสาธารณะ
 สะท้อนให้เห็นถึงการประกอบสร้าง ตอกย้ำ และผลิตซ้ำของสื่อมวลชนไทยในประเด็นต่าง ๆ งานวิจัย
 เหล่านี้จึงเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่จะทำให้รู้เท่าทันอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวากรรมเหล่านั้น

อนึ่ง จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีผู้ใดศึกษา
 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในบทความที่เผยแพร่ผ่าน
 เว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร มีเพียงประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับวากรรมสิ่งแวดล้อมในสื่ออื่นที่มี
 ความใกล้เคียงกัน แต่มิได้ศึกษาโดยใช้วากรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นกรอบในการศึกษา อีกทั้งมิได้
 ศึกษาในกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษา ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาในประเด็นดังกล่าว โดยจะ
 วิเคราะห์ตามแนวทางการศึกษาวากรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อเผยให้เห็นการถ่ายทอดอุดมการณ์
 เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสู่สังคมผ่านกลวิธีทางภาษา รวมทั้งมุ่งหมายให้เกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับ
 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมไปจนถึงการเปลี่ยนเจตคติและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

บทที่ 3

ชุดความคิดที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้วิจัยพบกลวิธีทางภาษาที่สัมพันธ์กับชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งปรากฏผ่านชุดความคิดสำคัญ 7 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 3) ชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ 4) ชุดความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร 5) ชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม 6) ชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม 7) ชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า ผลการศึกษาที่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรปรากฏชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สหพ การใช้บทประพันธ์ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ดังนี้

3.1.1.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

คำแสดงทัศนภาวะที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลบทความเป็นถ้อยคำที่แสดงเจตนาบางอย่างของผู้เขียนเพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านเกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ฟังจะกระทำในอนาคต (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 196-197) จากการศึกษาคำแสดงทัศนภาวะที่ปรากฏในบทความบนเว็บไซต์ ได้แก่คำว่า ต้อง สมควร ควร เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านทราบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในสังคม มิใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง

ตัวอย่างที่ 1 ผมเห็นว่านี่เป็นโครงการบุกเบิกที่สำคัญยิ่ง เพราะทิศทางของอนาคตนั้น การรักษาผืนป่าตลอดจนฐานทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าชายเลน ชายฝั่งทะเล หรือแม่น้ำลำธาร ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 1)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ผู้เขียนกล่าวถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยได้ยก ‘โครงการจอมป่า’ (JOMPA /Jointed Management of Protected Areas) หรือ ‘โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม’ ซึ่งเป็นโครงการการทำงานอนุรักษ์ผืนป่าตะวันตกร่วมกับชาวบ้านมาเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์เพื่อแสดงให้เห็นว่าการดำเนินโครงการนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหรือชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จะเห็นได้ว่าผู้เขียนมีการใช้คำว่า ต้อง เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านเข้าใจว่าการจะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้นั้น จำเป็นต้องให้ประชาชนทุกคนทำงานร่วมกันถึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งประชาชนทุกคนที่กล่าวถึงนั้นได้รวมถึงตัวผู้อ่านด้วยนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 2 การที่จะดูแลรักษาป่าที่กำลังฟื้นฟูได้นั้นต้องอาศัยการทำงานร่วมกับชุมชนในบริเวณนั้นช่วยดูแล โดยวิธีการที่ได้ผลที่สุดคือชุมชนต้องมีจิตสำนึกในการรักษาป่า เห็นค่าของป่า แต่การที่จะทำให้ทุกคนเห็นคุณค่าของป่านั้นอาจเป็นเรื่องที่ยาก จึงต้องสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชน นั่นคือการแสดงให้เห็นว่าถ้ามีการรักษาป่าแล้วจะได้รับประโยชน์อะไรจากป่า ซึ่งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ อาทิ การได้ผลิตภัณฑ์จากป่าแล้วนำไปขาย รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเมื่อชาวบ้านได้รับประโยชน์จากป่าแล้ว ก็อยากจะทำรักษาป่าให้สมบูรณ์ไว้เพื่อที่จะรักษาประโยชน์เหล่านั้นไว้

(ปลูกให้เป็นป่า)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้คำแสดงทัศนภาวะ คือคำว่า ต้อง เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านเห็นว่าการจะอนุรักษ์ป่าได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ด้วย

ตัวอย่างที่ 3 ป่าไม้เป็นทรัพยากรของชาติเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งประเทศ ไม่ได้ให้ประโยชน์เฉพาะต้นไม้ที่ตัดออกมาขายได้เท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพย์ส่วนรวมที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ดินและน้ำ ควบคุมความผันแปรของดินฟ้าอากาศ เป็นทรัพยากรที่เกิดมาคู่กับแผ่นดิน เป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งชาติที่คนไทยทุกคนควรจะได้ร่วมกัน

ปกป้องคุ้มครองไว้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่เฉพาะแต่คนรุ่นนี้เท่านั้น แต่
 สมควรจะได้รับ การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องเพื่อที่จะให้ทรัพย์สิน
 ส่วนรวมนี้คงอยู่เป็นมรดกตกทอดไปยังลูกหลานไทยทุกคนมิใช่หรือ

(เบื้องหลังการทำไม้ที่เขื่อนเขี้ยวหลาน)

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพย์สินของประชาชนทุกคนใน
 ประเทศ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ควรจะร่วมด้วยช่วยกันปกป้องทรัพยากรของส่วนรวมไว้ให้คง
 อยู่ต่อไป

3.1.1.2 การใช้อุปลักษณ์

การใช้อุปลักษณ์เป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งของผู้เขียนใช้สื่อสารเพื่อให้เกิด
 จินตภาพบางอย่างและเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่านในลักษณะพรรณนาให้ผู้อ่าน
 มองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทน
 ความคิดของผู้เขียนมีสีสันมากขึ้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 209)

จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์พบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการใช้
 อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงชุดความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม โดย
 ปรากฏกลวิธีประเภทอุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ (figurative metaphor) ซึ่งเป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดง
 การเปรียบเทียบในลักษณะที่นำเอาสิ่งที่ต่างกัน 2 สิ่งหรือมากกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกัน
 หรือคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบกันในการเปรียบเทียบเป็นโดยใช้คำเชื่อม *เป็น* และอาจรวมไปถึง
 การใช้ความเปรียบแบบอุปมาที่เป็นการเปรียบเทียบเหมือนด้วย (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 209)

ตัวอย่างที่ 4 จากคนไม่กี่คนในวันแรก หลอมรวมเป็นกระแสนุรักษ์ผืนป่าแม่वंก สะสมเหมือน
หยดน้ำก่อรวมเป็นพลังหวังสร้างแรงสะท้อน ให้สังคมหันกลับมามองว่าธรรมชาติถูก
 ทำร้ายจนเกินพอแล้ว ส่งสาส์นสู่ผู้บริหารประเทศให้หยุดคิดเพื่อฟังมุมมองอีกด้าน
 หนึ่งและหาทางออกร่วมกัน

(กอดแม่वंก : 388 กิโลเมตร จากผืนป่าสู่มหานคร)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของบทความที่มีเนื้อหารายงานกิจกรรมเดิน
 เเท้าจาก อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ถึงหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เพื่อยื่นหนังสือ
 ต่อเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคัดค้าน EHIA

โครงการสร้างเขื่อนแม่วงก์ โดยมีการเปรียบประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการคัดค้านเป็นพลังมวลชนที่ทำหน้าที่ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติมิให้ถูกทำลายจากการสร้างเขื่อน *เหมือน* หยดน้ำหลายหยดที่ก่อรวมกันจนมีพลังอันยิ่งใหญ่สามารถส่งสาส์นไปยังผู้บริหารประเทศได้

ตัวอย่างที่ 5 การคัดค้านในครั้งนี้นี้คงยากที่จะสำเร็จหากขาดแนวร่วมที่ถ่ายภาพและถ่ายทอดเรื่องราวการเดินทางผ่านสื่อออนไลน์ส่วนตัวจนเกิดเป็นคลื่นแห่งการอนุรักษ์ครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่การต่อต้านเขื่อนน้ำโจน

(กอดแม่วงก์ : 388 กิโลเมตร จากฝืนป่าสู่มหานคร)

ผู้เขียนได้เปรียบประชาชนที่เป็นแนวร่วมในการคัดค้านการสร้างเขื่อนแม่วงก์ *เป็นคลื่น* ที่ยิ่งใหญ่และมีพลัง

ตัวอย่างที่ 6 ไม่ว่าจะในวงการใด ต่างจำเป็นต้องสร้างคลื่นลูกใหม่มารับช่วงต่อ ในวงการอนุรักษ์ก็เช่นกัน ต้องเริ่มปลูกฝังความคิดเชิงอนุรักษ์ให้แก่เยาวชน โดยใช้กุศโลบายสอดแทรกแนวคิดในกิจกรรมที่สนุกสนาน ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม

([PHOTO ESSAY] โลกใบเล็ก ของเด็กรักษ์ป่า)

ผู้เขียนได้ใช้สำนวน *คลื่นลูกใหม่* เพื่อเปรียบเยาวชนหรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาและมีความคิดก้าวหน้าที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แทนคนรุ่นเก่า

3.1.1.3 การใช้สหบท

สหบทเป็นลักษณะของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดเห็นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย ตัวบทปัจจุบันได้มีความสัมพันธ์เชิงตอบสนอง ตอบโต้ หรือปฏิสัมพันธ์กับตัวบทหรือวาทกรรมที่มีอยู่ก่อนแล้วเหล่านั้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 212-213)

จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้สหบทเพื่อสื่อถึงชุดความคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม โดยปรากฏเป็นประเภทสหบทวาทกรรม (interdiscursivity) คือการใช้ถ้อยคำหรือแบบของการพูดที่แสดงวงศัพท์ในชุดความคิดของวาทกรรมอื่น ผู้เขียนได้นำคำศัพท์ดังกล่าวมานำเสนอและเรียบเรียงอยู่ในตัวบทของตนอย่างแนบเนียน เรียงร้อยเป็นเรื่องเดียวกัน (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 214)

ตัวอย่างที่ 7 “ยุคเขื่อนน้ำโจนมันเป็นบุญของประเทศที่มีหลายภาคส่วนออกมาต่อสู้เนื่องจากไม่เห็นด้วยทั้งนักศึกษา นักข่าว กลุ่มสตรีเนื่องจากมีแม่ค้าเยอะ บ้างก็เป็นแม่ค้าขายผักหลายคนมีฝีมือในการทำอาหาร ก็ช่วยกันระดมทำอาหารได้อย่างสบาย เวลาประท้วงหน้าศาลหลักเมือง ทั้งกระทะใบบัวเรายกขึ้นยกลงกันเป็นว่าเล่น ทำอาหารเลี้ยง และกลายเป็นความผูกพัน พอไปต่อสู้และมีข้อมูลก็มีความรู้สึกที่ว่าหากเราไม่รู้เราก็ต้องทนร้อนอย่างนี้”

(30 ปี การคัดค้านเขื่อนน้ำโจน จากความทรงจำของคนในเหตุการณ์)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการใช้อ้อยคำที่อยู่ในแวดวงคำศัพท์ของพุทธศาสนา คือคำว่า *บุญ* ซึ่งผู้เขียนได้นำมาผนวกกับชุดความคิดเรื่องการร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติของคนในสังคม โดยสื่อให้เห็นว่าการที่ประชาชนทุกคน แม้จะมาจากหลากหลายอาชีพ ไม่ใช่เพียงคนในแวดวงนักอนุรักษ์ หากมีความกล้าที่จะต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติก็นับเป็นความโชคดียิ่งของวงการสิ่งแวดล้อมไทย

นอกจากนี้ ยังปรากฏสหบทประเภทสหบทปรากฏรูป (manifestation intertextuality) คือรูปภาษาที่แสดงขอบเขตของความคิดหรือตัวบทอื่นแทรกอยู่อย่างชัดเจน (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 213) จากการศึกษาพบว่า ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการอ้างอิงถึงรายงานวิจัยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุดความคิดอีกด้วย เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 8 ความตอนหนึ่งของบทคำย่อรายงานนำเสนอหุ่่งใหญ่ห้วยขาแข้งเป็นมรดกโลก สืบอธิบายว่า ป่าอนุรักษ์ผืนนี้ นับได้ว่าเป็นผืนป่าธรรมชาติที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งต่อการอนุรักษ์ไว้ในรูปแบบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า...

...รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของผืนป่าแห่งนี้โดยการเสนอชื่อไปยังองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) เพื่อที่จะให้ป่าหุ่่งใหญ่ – ห้วยขาแข้ง เป็นมรดกทางธรรมชาติของโลก ในรูปแบบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อคงไว้ซึ่งการดูแลรักษาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์มิให้สูญพันธุ์ไปจากถิ่นกำเนิดดั้งเดิม และการที่ป่าผืนนี้จะได้รับการพิจารณาโดยคณะกรรมการนานาชาติที่เป็นสมาชิก ให้เป็นมรดกทางธรรมชาติแห่งหนึ่งของโลกหรือไม่ ก็อยู่ที่พวกเราคนไทยทุกคนจะได้ช่วยกันสนับสนุนในการดูแลรักษา และใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง เพื่อคงไว้ซึ่งผลประโยชน์ในรูปแบบของความสมดุลทางระบบนิเวศวิทยาที่นับวันแต่จะถูกทำลายลง...

(สืบ นาคะเสถียร กับการคัดค้านเขื่อนน้ำโจน –
สัมปทานไม้ที่ห้วยขาแข้ง สู่การเป็นมรดกโลก)

การใช้กลวิธีสหบทข้างต้น ผู้เขียนได้อ้างอิงคำพูดแบบรายงานตรง (direct speech) คือ ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน โดยนำข้อความส่วนหนึ่งจากรายงานวิจัยการเสนอทุ่งใหญ่ห้วยขาแข้งเป็นมรดกโลก ของ สืบ นาคะเสถียร มาอ้างอิง และข้อความส่วนหนึ่งก็ได้ชี้ให้เห็นว่าการที่ป่าทุ่งใหญ่ – ห้วยขาแข้ง จะได้รับเสนอชื่อเป็นมรดกทางธรรมชาติของโลกหรือไม่นั้น เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษา การที่ผู้เขียนระบุถึงแหล่งที่มาของข้อความไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นส่วนหนึ่งจากรายงานวิจัย จะทำให้ชุดความคิดดูน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 9 รตยา จันทรเทียร กล่าวว่า การที่เราเข้าไปประชุมกับชาวบ้าน เพื่อชี้แจงถึงกิจกรรมโครงการที่จะเกิดขึ้น และชักชวนให้ชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการเดินทางสำรวจข้อมูลการใช้ประโยชน์พื้นที่ของสัตว์ป่าบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้าน การดึงชุมชนเข้ามาร่วมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เขารู้สึกว่าตัวเองเป็นเจ้าของงาน และร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการเฝ้าระวังและช่วยกันอนุรักษ์ดูแลป่าและสัตว์ป่า สิ่งสำคัญคือชุมชนที่จะเข้ามาดูแล ภาณุเดช เกิดมะลิ มองว่า การที่ชุมชนจะต้องเข้ามาดูแลนั้นต้องมองว่าทำอะไรในการสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านรู้สึกอยากที่จะมีส่วนในการดูแลสัตว์ป่าในพื้นที่ที่เป็นบ้านของเราทุกคน ก็คือเป็นบ้านของสัตว์ป่าและเราทุกคน ซึ่ง UNDP ได้มอบหมายให้มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรเข้ามาเป็นตัวกลางในการประสานงานกับชุมชนและเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้หัวใจสำคัญของการดำเนินงานในพื้นที่นี้ก็คือเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออกและ ตะวันตกที่ทำงานร่วมกับชุมชน

(แรงจูงใจในการอนุรักษ์สัตว์ป่าในผืนป่าตะวันตก)

บทความข้างต้นเป็นบทความเกี่ยวกับ “โครงการสร้างเสริมประสิทธิภาพและแรงจูงใจในการอนุรักษ์สัตว์ป่าในผืนป่าตะวันตก” ซึ่งมีเป้าหมายในการสนับสนุนงานพิทักษ์ผืนป่าและถิ่นที่อยู่ของเสือโคร่งในพื้นที่มรดกโลก ผู้เขียนได้อ้างอิงคำพูดของ รตยา จันทรเทียร ประธานที่ปรึกษามูลนิธิสืบ นาคะเสถียร และ ภาณุเดช เกิดมะลิ เลขาธิการมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร เพื่อชี้ให้เห็นว่าการจะอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่ามิใช่หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าเพียงอย่างเดียว

3.1.1.4 การใช้บทประพันธ์

บทประพันธ์เป็นศิลปะการประพันธ์ประเภทหนึ่งในภาษาไทยที่ต้องอาศัยคุณสมบัติทางเสียงและคำในภาษามาเรียงร้อยให้มีสัมผัส จังหวะและทำนองเกิดขึ้นในตัวทอย่างมีกฎเกณฑ์หรือที่เรียกว่า ฉันทลักษณ์ เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้เขียนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (จันทิมา อังคพนิชกิจ, 2561: 217)

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ปรากฏการใช้กลวิธีการใช้บทประพันธ์เพื่อสื่อถึงชุดความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 10	ป่าไม้ให้ร่มเย็น	อีกทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรน้ำ
	ต้นไม้เป็นสินค้า	น้ำ-ดิน-ฟ้า เป็นผลพลอยได้
	<u>รักเกิดช่วยรักษา</u>	<u>ปกป้องป่าให้พันภัย</u>
	ถ้าขาดซึ่งป่าไว้	ประเทศไทยคงล่มจม
	บุกรุกแผ้วถางป่า	ผลได้มาคงไม่สม
	น้ำท่วมดินทับถม	ต้องชานชมเมื่อภัยมา
	ทรัพยากรป่าไม้	หากรู้จักใช้มีคุณค่า
	ต้นทุนเก็บรักษา	แม้ชาติหน้ายังเหลือเพื่อ

(คำขวัญ – ป่าไม้)

บทประพันธ์ข้างต้นเป็นบทประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 ที่แต่งขึ้นโดยสืบ นาคะเสถียร ที่ได้แสดงความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ เนื้อหาจึงเป็นการบรรยายถึงความสำคัญและประโยชน์ของป่าไม้ จึงได้เชิญชวนให้คนในสังคมร่วมกันรักษาป่าอันจะเห็นได้จากข้อความ รักเกิดช่วยรักษา ปกป้องป่าให้พันภัย นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าที่จะเกิดขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนในสังคมควรจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้

ตัวอย่างที่ 11	กตปุมปิด เสียงได้ มิให้บ่น
	<u>กตปุมปิด เสียงมวลชน ห้ามสงสัย</u>
	กตปุมปิด กลบภาพ คนจัญไร
	กตปุมปิด บ่อยไป สัตว์สูญพันธุ์

(เราขอพูดในนามของสัตว์ป่า)

ในวาระครบ 1 เดือน เหตุการณ์การล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวร มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรได้เรียบเรียงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนได้แสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อทวงความยุติธรรมให้กับเสือดำ บทประพันธ์ข้างต้นเป็นบทประพันธ์จาก Headache Stencil ศิลปินแนวกราฟฟิตี้ที่ได้โพสต์คู่กับภาพเสือดำและเครื่องหมายปิดเสียง (mute) ซึ่งเป็นงานที่เขาพันไว้บนกำแพงริมถนนสายหนึ่ง ซึ่งต่อมาไม่นานภาพกราฟฟิตี้เสือดำนี้อีกก็ถูกลบไปจากกำแพง ส่วนหนึ่งของข้อความได้สื่อถึงการแสดงออกของมวลชนที่ได้พยายามส่งเสียงทวงความยุติธรรมให้การตายผิดธรรมชาติของเสือดำแต่กลับถูกปิดกั้นการแสดงออกทางความคิดด้วยการถูกลบภาพดังกล่าวออกไป

นอกจากบทประพันธ์ที่ใช้ฉันทลักษณ์ในการแต่งแล้ว ยังปรากฏบทเพลงที่แต่งขึ้นโดยมิได้คำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์ แต่ให้ความสำคัญกับคำร้องและท่วงทำนอง เพื่อสื่อให้เห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 12 ...ล้านคนตะโกน หัวใจเป็นหนึ่ง ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย คนใจร้าย นีมันสมควรใช้ไหมที่เรียกว่าคน ใจมันหาย อยากบอกให้รู้เอาไว้ว่าเราจะไม่ทน หัวใจเสือด่าอย่าปล่อยมันให้เงิบงั้น มารับกรรมสิ่งนั้นที่คุณก่อ หัวใจเสือด่าตะโกนอยากให้โลกฟัง จะรอวันนั้น วันที่ความเป็นธรรมทอแสง...

(เสือด่าต้องไม่ตายฟรี พลังสาธารณชนต่อคดีล่าสัตว์ป่าที่ทุ่งใหญ่นเรศวร 2561)

ตัวอย่างข้างต้นคือส่วนหนึ่งของเนื้อเพลงที่ชื่อว่า ‘หัวใจเสือด่า’ เพลงของวงเรโทรสเปกต์ที่ได้แต่งขึ้นเป็นพิเศษสำหรับคอนเสิร์ตใหญ่เฉพาะกิจ ‘Retrospect : Heart of the Panther หัวใจเสือด่า’ เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2561 เนื้อเพลงมีข้อความที่สื่อถึงการเชิญชวนให้คนในสังคมร่วมเป็นกระบอกเสียงให้หันมาสนใจประเด็นปัญหาการล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวร

3.1.1.5 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

คำถามวาทศิลป์ คือคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่เว้นที่ว่างให้ผู้อ่านได้คิดหาคำตอบเอง และผู้เขียนคาดหวังให้ผู้อ่านคิดตอบให้ได้อย่างถูกต้องตรงกับที่ผู้เขียนต้องการ (ธีระบุษบกแก้ว, 2553: 61, อ้างจาก Fowler, 1991: 40) จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีดังกล่าวในการทิ้งท้ายเพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม

ตัวอย่างที่ 13 ป่าไม้เป็นทรัพยากรของชาติเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งประเทศ ไม่ได้ให้ประโยชน์ เฉพาะต้นไม้ที่ตัดออกมาขายได้เท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ให้ความอุดม สมบูรณ์แก่ดินและน้ำควบคุมความผันแปรของดินฟ้าอากาศ เป็นทรัพยากรที่เกิดมา คู่กับแผ่นดิน เป็นสมบัติส่วนรวมของคนทั้งชาติที่คนไทยทุกคนควรจะได้ร่วมกัน ปกป้องคุ้มครองไว้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่เฉพาะแต่คนรุ่นนี้เท่านั้น แต่ สมควรจะได้รับการศึกษาและใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องเพื่อที่จะให้ทรัพยากร ส่วนรวมนี้คงอยู่เป็นมรดกตกทอดไปยังลูกหลานไทยทุกคนมิใช่หรือ

(เบื้องหลังการทำไม้ที่เขื่อนเชี่ยวหลาน)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ได้กล่าวถึงทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรส่วนรวมของทุก ๆ คนในสังคม ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นหน้าที่ของ ทุกคนที่ควรจะช่วยกันปกป้องรักษาไว้เป็นมรดกไปยังคนรุ่นต่อ ๆ ไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มิใช่เข้าไป แสวงหาผลประโยชน์เพื่อกลุ่มคนบางกลุ่ม ผู้เขียนจึงได้ใช้กลวิธีคำถามเชิงวาทศิลป์ทิ้งท้ายว่า ทรัพยากรธรรมชาตินั้นจึงสมควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์ไว้ มิใช่หรือ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดการตระหนักตาม

ตัวอย่างที่ 14 “ธรรมชาติมีความจริงแท้ ฝนตกทำให้ทุกคนเปียก ถ้าอากาศหนาวทุกคนก็หนาว ทำไมทุกวันศุกร์จะเห็นคนออกไปเที่ยวป่า ไปท่องเที่ยวตามสถานที่ทางธรรมชาติ ทะเล ภูเขา น้ำตก ทำไมเวลาอยู่ในเมืองคนไม่กล้าที่จะถอดรองเท้าเดิน แต่ทำไมใน ธรรมชาติที่เต็มไปด้วยผืนดิน เราอยากจะถอดรองเท้าเหยียบย่ำเอาความเย็น บางอย่างเข้ามาในร่างกาย เพราะความจริงแท้ลึกๆ คนเราโหยหาธรรมชาติมาก ๆ สุดท้ายแล้ว ธรรมชาติกับคนเป็นเรื่องเดียวกันและเราทั้งกันไม่ได้”

(ปากับเมือง เรื่องเดียวกัน)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนได้ใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อให้ผู้อ่านได้ตั้งคำถามกับ ตนและคิดตามว่า สุดท้ายแล้ว มนุษย์กับธรรมชาติมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องต่อกัน ดังนั้น การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมจะละเลยไม่ได้

ตัวอย่างที่ 15 เมื่อเทียบกันแล้ว เสือกระท่ายคงไม่ต่างไปจากดวงดาวบนท้องฟ้ายามค่ำคืน แม้เรา มองไม่เห็นมันด้วยตาเปล่าในเวลากลางวัน แต่ภาพถ่ายที่สื่อสารออกมาทำให้เรา

ทราบโดยทั่วกันว่ามันมีอยู่ในผืนป่าจริง ๆ ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าเรื่องน้อยใหญ่ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรอนุรักษ์ปกป้องรักษา

ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะร่วมกันรักสัตว์ป่า รักท้องฟ้า รักธรรมชาติที่สำคัญเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านาน เหมือนดวงดาวที่ยังคงทอแสงสุกสกาวอยู่บนฟากฟ้า

(ปริญญา ผดุงถิ่น – ภาพถ่ายเสือกระทายบอกอะไรกับเรา)

บทความข้างต้นเป็นบทความสัมภาษณ์ ปริญญา ผดุงถิ่น ช่างภาพสัตว์ป่าเจ้าของผลงาน ‘ภาพเสือกระทาย’ สัตว์ป่าหายากที่ไม่มีภาพถ่ายปรากฏให้เห็นมานานตั้งแต่ถูกพบอย่างเป็นทางการล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2458 การค้นพบสัตว์หายากในรอบหลายสิบปีช่วยสะท้อนให้เห็นว่าป่าในประเทศไทยยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ และในบทสัมภาษณ์นี้ช่างภาพผู้ให้สัมภาษณ์ก็ได้ชวนตั้งคำถามกลับว่า ถึงเวลาแล้วหรือยัง ที่ทุกคนในสังคมจะช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้สัตว์หายากเหล่านี้อยู่คู่กับป่าไทยต่อไป

3.2 ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นการนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และกลุ่มบุคคลที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย 5 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ลัทธิบริโภคนิยมเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 2) โครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 3) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ 4) กิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย 5) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติคือการทำร้ายตัวเอง มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ลัทธิบริโภคนิยมเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดลัทธิบริโภคนิยมเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะและการใช้สหพท ดังนี้

3.2.1.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

คำแสดงทัศนภาวะที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูล คือ คำว่า ต้อง เพื่อชี้แนะว่าลัทธิบริโภคนิยมเป็นต้นเหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมในใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัด จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 16 ตามความเห็นของผม คำตอบที่ดูเหมือนจะเป็นแบบกำปั้นทุบดิน แต่ตรงคำถามที่สุดคือ เราคงต้องปรับเปลี่ยนทิศทางการใช้ชีวิต ซึ่งมีนัยยะถึงขั้นการเปลี่ยนจิตสำนึกครั้งใหญ่ มีนัยยะถึงขั้นเปลี่ยนแปลงแผนอารยธรรม พุดกันสั้นๆ ง่ายๆ คือเราต้องรีบถอนอุปาทานของลัทธิบริโภคนิยมให้ทันเวลา

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 2))

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงเจตนาการชี้แนะของผู้เขียนที่ต้องการโน้มน้าวความคิดผู้อ่านว่าพฤติกรรมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัดของคนในสังคมปัจจุบันเป็นผลมาจากลัทธิบริโภคนิยม ผลจากพฤติกรรมดังกล่าวทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม มนุษย์จึงต้องปรับเปลี่ยนทั้งพฤติกรรมและจิตสำนึกเช่นนี้อย่างเร่งด่วน

ตัวอย่างที่ 17 ในศาสนาแบบเทวะนิยม การเป็นส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมด คือเป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้า ซึ่งก็ไม่ต่างอันใดกับการเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล เช่นเดียวกับพุทธธรรม คำสอนดังกล่าวมีนัยยะกำหราบอีโก้ (Ego) ซึ่งจะนำไปสู่ความสมถะสำรวมเรื่องความต้องการ และย้ายความพอใจในชีวิตไปสู่การมอบตัว (Surrender) ต่อฟ้าดิน

คำสอนทั้งหมดนี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งใหญ่เป็นเรื่องจำเป็น ถ้าเราอยากหันเหทิศทางของอารยธรรมออกจากการเบียดเบียนธรรมชาติมาเป็นอยู่ร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

สิ่งแรกที่จะต้องทำคือการขัดเกลา ลดละตัวตน กระทั่งสลายตัวตนถ้าทำได้ เพราะอัตตาตัวตนคือต้นตอของการปรุงแต่ง ซึ่งนำไปสู่การบริโภคที่ล้นเกิน

ท่ามกลางวิกฤตสิ่งแวดล้อมร้ายแรงที่โลกเผชิญอยู่ ผมยังมองไม่เห็นทางออกอื่นใดนอกจากการมุ่งไปในทิศทางนี้

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 2))

ผู้เขียนได้อ้างถึงคำสอนทางศาสนาที่ขัดแย้งกับแนวคิดบริโภคนิยมที่มองว่าเป็นแนวคิดที่นำไปสู่การมีพฤติกรรมอันฟุ่มเฟือย เป็นสาเหตุให้มนุษย์เบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงเร็วกว่าความจำเป็น จึงจำเป็นต้องเลิกพฤติกรรมตามแนวคิดดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 18 พุดให้ชัดขึ้นก็คือ มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะหดแคบตัวเองลงไป เพื่อจะได้พื้นที่ชีวิตอันใหญ่กว้างมากกว่าเดิม เหมือนดังที่คำสอนของเต๋ากล่าวไว้ว่า “นกน้อยอาศัยอยู่ในป่าใหญ่ แต่ใช้ไม้กิ่งเดียวสร้างรังวางรัง”

แน่ละ สำหรับพวกเราที่เป็นปุถุชนคนธรรมดา การออกจากมายาโดยสิ้นเชิงคงไม่ใช่เรื่องง่าย และหนทางที่มนุษย์จะก้าวไปสู่อารยธรรมแบบจิตวิญญาณก็อาจยังอีกยาวไกล

แต่เราก็จำเป็นต้องปักธงผืนนี้ไว้ตั้งแต่บัดนี้ เพื่อจะได้มีทิศทางให้ก้าวเดิน แม้เฉพาะหน้าเราอาจจำเป็นต้องอยู่กับมายาบ้าง แต่ก็ควรรู้ว่ามันเป็นมายา

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 2))

ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นว่าการใช้ชีวิตแบบบริโภคนิยมเป็นการใช้ชีวิตแบบฟุ่มเฟือยส่งผลให้มนุษย์เบียดเบียนธรรมชาติโดยไม่จำเป็น และได้ชี้แนะถึงแนวทางการดำรงชีวิตของมนุษย์ว่าไม่จำเป็นต้องเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตอื่นบนโลก แม้จะเป็นเรื่องยากแต่ก็จำเป็นต้องทำตามวิถีทางนี้

3.2.1.2 การใช้สหบท

การใช้สหบทเป็นกลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มข้อมูลที่ต้องการนำเสนอ จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบาคะเสถียร ปรากฏสหบทประเภทสหบทปรากฏรูป (manifestation intertextuality) คือรูปภาษาที่แสดงขอบเขตของความคิดหรือตัวบทอื่นแทรกอยู่อย่างชัดเจน โดยพบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการอ้างอิงถึงงานด้านวิทยาศาสตร์และคำสอนในศาสนาเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเข้าใจถึงชุดความคิดว่าลัทธิบริโภคนิยมเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 19 ทุกวันนี้บรรดานักวิทยาศาสตร์ในระดับสากลต่างมีข้อสรุปแล้วว่าภาวะโลกร้อนที่กำลังร้ายแรงขึ้นเรื่อย ๆ นั้น เป็นผลจากการกระทำของมนุษย์ค่อนข้างแน่นอน และเราก็สามารถสรุปเองได้ไม่ยากว่าการกระทำดังกล่าวถูกเร่งเร้าขึ้นเป็นทวีคูณด้วยลัทธิบริโภคนิยม จากนั้นยังสรุปต่อไปได้ด้วยว่าลัทธิบริโภคนิยมเป็นผลพวงของความเหลื่อมล้ำทั้งในระดับโลกและภายในประเทศของเราเอง

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 2))

การอ้างอิงด้านวิทยาศาสตร์เป็นการอ้างเหตุผลเพื่อใช้เป็นหลักฐานหรือข้อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้เขียนนำเสนอ นั้นเป็นความจริง การกล่าวอ้างจึงเป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ข้อมูลที่นำเสนอ ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อและคล้อยตามผู้เขียน

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้เขียนมีการกล่าวอ้างถึงนักวิทยาศาสตร์ในระดับสากลเพื่อสนับสนุนชุดความคิดที่ว่าลัทธิบริโภคนิยมเป็นสาเหตุแห่งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แม้ว่าผู้เขียนจะใช้คำพูดแบบรายงานอ้อม (indirect speech) คือ มิได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ชัดเจนว่าข้อสรุปที่นำมาอ้างนั้นนำมาจากที่ใด มีรายละเอียดอะไรบ้าง และจะเป็นจริงหรือไม่ แต่การอ้างว่าเป็นข้อสรุปจากนักวิทยาศาสตร์ก็ได้สร้างความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลนั้นแล้ว

ตัวอย่างที่ 20 ถึงแม้รัฐบาลจะเห็นความสำคัญของทรัพยากรสัตว์ป่าโดยการประกาศพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2504 ก็ตาม สัตว์ป่าก็ยังถูกล่าทำลายทั้งโดยทางตรง คือ ล่าเพื่อเอาเนื้อมาเป็นอาหาร ล่าเพื่อเอาชิ้นส่วนของสัตว์ป่ามาใช้เป็นยาตามความเชื่อถือแบบเล่าต่อกันมา โดยไม่มีการพิสูจน์ว่าจริงเท็จหรือไม่ ล่าเพื่อเอาลูกมาขายให้แก่คนที่อยากจะได้ลูกของสัตว์ป่า ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าการได้มานั้นแม้มันต้องถูกฆ่าตาย

“สัตว์ป่าจำนวนมากต้องเสียชีวิตไปเพราะความอยากของคนที่ไม่เห็นคุณค่า
ความสำคัญของการมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ในป่าธรรมชาติอันเป็นถิ่นกำเนิดของมัน”

(ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ป่า และสภาพของสัตว์ป่าในปัจจุบัน)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้สหพปรากฏรูปที่มีการอ้างอิงคำพูดของ สิบนาคะเสถียร ที่ได้แสดงความเห็นในเชิงตำหนิพฤติกรรมของคนที่ต้องการนำสัตว์ป่าไปเป็นสัตว์เลี้ยงอย่างไม่เห็นคุณค่าของชีวิตสัตว์ป่า ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นความอยากส่วนตัวของบุคคลและเป็นเรื่องที่ไม่มีความจำเป็นกับมนุษย์ โดยผู้เขียนได้ใส่เครื่องหมายอัฒประกาศไว้อย่างชัดเจนแสดงถึงคำพูดแบบรายงานตรง (direct speech)

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้มีการอ้างอิงถึงหลักคำสอนทางศาสนาเพื่อเป็นการสะท้อนถึงชุดความคิดลัทธิบริโภคนิยมเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 21 ในหลักธรรมของพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องสุญญตา (หรือความว่าง) ยืนยันว่าสรรพสิ่งและสรรพชีวิตล้วนอิงอาศัยกันเกิดขึ้น มีอยู่ กระทั่งแปรเปลี่ยนเป็นกันและกัน เพราะฉะนั้นจึงไม่มีสิ่งใดมีแก่นสารในตัวเอง ไม่มีสิ่งใดมีแก่นสารแยกต่างหากจากสิ่งอื่นไม่มีสิ่งใดชีวิตใดที่มีอัตตาตัวตนอย่างแท้จริง ทั้งหมดเป็นอนัตตา...คำสอนทั้งหมดนี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งใหญ่เป็นเรื่องจำเป็น ถ้าเราอยากเห็นทิศทางของอารยธรรมออกจากการเบียดเบียนธรรมชาติมาเป็นอยู่ร่วม และเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 2))

ผู้เขียนได้มีการกล่าวอ้างหลักคำสอนทางศาสนาเพื่อใช้เป็นเหตุผลในการสนับสนุนชุดความคิดที่ว่า แม้แต่ในทางศาสนาก็มีแนวคิดที่สอนให้ผู้คนมีความสมถะ ละเว้นจากการบริโภคเกินจำเป็น การกล่าวอ้างในลักษณะนี้เป็นกลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลหรือชุดความคิดของผู้เขียน

ผู้เขียนได้อ้างถึงหลักธรรมในศาสนาพุทธ คือเรื่องสุญญตา เพื่อเป็นข้อพิสูจน์ว่าแม้แต่ในทางศาสนาก็ยังมีแนวคิดที่เชื่อมโยงถึงลัทธิบริโภคนิยมว่าทุกชีวิตต้องอยู่ร่วมกันและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มิใช่เบียดเบียนกัน มนุษย์ไม่ควรที่จะยึดมั่น ถือมัน จนเกิดอัตตา คือความเห็นแก่ตนเอง เห็นแก่ได้ เพราะอัตตาเป็นบ่อเกิดของการปรุงแต่ง ซึ่งนำไปสู่การบริโภคที่ล้นเกิน

3.2.2 โครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดโครงการหรือนโยบายการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้วัจนกรรม การใช้อุปลักษณ์ การใช้เรื่องเล่า การใช้สหพท การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ มีรายละเอียดดังนี้

3.2.2.1 การใช้วัจนกรรม

วัจนกรรมเป็นถ้อยคำที่บ่งบอกเจตนา กล่าวคือ ถ้อยคำที่คนเราใช้สื่อสารกันนั้นมักจะต้องมีเจตนาบางอย่างอยู่ด้วย เช่น ขอร้อง เคารพ ขนุน เตือน สั่ง การใช้วัจนกรรมจึงเป็นการใช้ภาษาที่แสดงเจตนาบางอย่างที่ผู้เขียนหรือผู้พูดแสดงการปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อผู้อ่านหรือผู้ฟัง เพื่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2561: 204)

จากการศึกษาบทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้วัจนกรรมเพื่อสื่อชุดความคิดโครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 22 ผมได้ยื่นข่าวการอนุมัติสร้างถนนคอนกรีตกว้าง 4 เมตรขึ้น “เขาพะเนินทุ่ง” ใน “อุทยานชาติแก่งกระจาน” มาสักพักด้วยความกังวลใจแต่ก็รอฟังข้อมูลให้ชัดเจน รวมถึงฟังเหตุผล ความจำเป็นจากการตอบสัมภาษณ์ของหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และผลของการประชุมปรึกษาหารือเบื้องต้น

ตอนนี้ผมคิดว่าเข้าใจสถานการณ์ดีพอสมควรจึงใคร่ขอออกความเห็นดังต่อไปนี้ครับ...

...เรื่องสำคัญ ที่เกี่ยวกับความอยู่รอดของทรัพยากรอันมีค่าของประเทศเช่นนี้ ผมไม่อยากให้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของคนเพียงไม่กี่คน อยากให้มีขบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนในวงกว้างเพราะนี่คือมรดกธรรมชาติอันหวงแหน ของพวกเราทุกคน

จึงใคร่ขอวิงวอนทางกรมอุทยานฯ พิจารณาหาทางออกที่เหมาะสม และเป็นผลดีในระยะยาวด้วยความหวังใຍยิ่งครับ

(ไม่เห็นด้วยกับการปรับปรุงเส้นทางขึ้น “เขาพะเนินทุ่ง”

ให้เป็นทางคอนกรีตตลอดทั้งสาย โดย นายแพทย์รังสฤษฎ์ กาญจนวณิชย์)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงการใช้วัจนกรรมของผู้เขียน 2 กลุ่ม ได้แก่ วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ (directive) กลุ่มแสดงความรู้สึก (expressive) โดยกลุ่มชี้แนะ เป็นวัจนกรรมที่แสดงถึงความพยายามของผู้พูดที่ต้องการให้ผู้ฟังกระทำการใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจมีพลังวัจนกรรม (illocution force) ต่างกันไป เช่น การสั่ง การขอร้อง การวิงวอน ไปจนถึงการเชื้อเชิญ การอนุญาต และการแนะนำ

จากบทความตัวอย่างผู้เขียนได้แสดงถึงวัจนกรรมชี้แนะประเภทการขอร้องจากการใช้คำกริยาแสดงการขอร้อง คือ *ใคร่ขอ* นำหน้ากริยาแสดงการกระทำที่เกี่ยวกับการพิจารณาโครงการปรับปรุงเส้นทาง เนื่องจากการดำเนินโครงการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่า ผู้เขียนจึง

มีเจตนาชี้แจงถึงวิธีการที่ไม่เหมาะสมนั้น และขอร้องให้หน่วยงานของรัฐบาลพิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสมกว่า

ส่วนวัจนกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึกนั้น เป็นวัจนกรรมที่แสดงถึงสภาพจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึก รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นของผู้พูดที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การขอบคุณ การแสดงความยินดี การชม การขอโทษ การแสดงความเสียใจ การติ การต้อนรับ

จากบทความข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงความรู้สึกโดยใช้วัจนกรรมปรารภนาเพื่อแสดงความรู้สึก *กังวลใจ* เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการที่อาจเป็นสาเหตุของการทำร้ายสัตว์ป่าในอนาคต รวมถึง *ไม่อยากให้* การดำเนินโครงการขึ้นอยู่กับความตัดสินใจของหน่วยงานราชการเพียงองค์กรเดียว และความคาดหวังที่ *อยากให้* มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อทบทวนถึงข้อดี-ข้อเสียจากการดำเนินโครงการดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 23 มุลนิธิสืบนาคะเสถียร มีความเป็นกังวล ต่อการเพิกถอนพื้นที่ป่า เพื่อนำไปพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง หรือใช้เพื่อการดำเนินกิจกรรมอื่นที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการรักษาป่าและพื้นที่อนุรักษ์ที่มีอยู่ให้เป็นแหล่งคุ้มครองสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารให้คงเดิมไว้มิให้เปลี่ยนแปลงไป เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่รัฐและประชาชนเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต...

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร จึงขอให้รัฐบาล ทบทวนการอนุญาตให้หน่วยงานราชการเข้าไปพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง หรือการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าธรรมชาติไม่ว่าพื้นที่นั้นจะอยู่ในสถานะทางกฎหมายใด ๆ ก็ตาม เพื่อเรียกศรัทธาความเชื่อมั่น และแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนคนไทยกลับคืนมา

(แถลงการณ์ แสดงความเป็นกังวล

เรื่อง การเพิกถอนพื้นที่ป่าเพื่อพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้วัจนกรรมแสดงความรู้สึกและวัจนกรรมการขอร้อง โดยผู้เขียนได้แสดงความรู้สึก *กังวล* ต่อกรณีที่รัฐบาลมีคำสั่งเพิกถอนพื้นที่ป่า เพื่อนำไปพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง การกระทำดังกล่าวถือเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทางมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึง *ขอให้* รัฐบาลทบทวนการอนุญาตกรณีดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 24 สืบเนื่องจากพาดหัวข่าวออนไลน์เดลินิวส์ เมื่อวันที่จันทร์ที่ 21 มีนาคม ที่ผ่านมา ตามหัวข้อ “รมว.เกษตร เหน็บ! เอ็นจีโอ ด้านแม่วงก์กลัวเสื่อสูญพันธุ์” จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว ทำให้เข้าใจว่าท่านยังขาดข้อมูลทางด้านระบบนิเวศวิทยาของผืนป่าแม่วงก์ที่เชื่อมโยงความหลากหลายของระบบนิเวศทั้งผืนป่าตะวันตก...

...เนื่องจากเสื่อโครงเป็นสัตว์ผู้ล่าหลักที่อยู่บนสุดของสายใยอาหาร (food web) เพราะฉะนั้นป่าแห่งใดที่มีเสื่อโครงดำรงอยู่ จึงแสดงให้เห็นว่าผืนป่าแห่งนั้นมีสัตว์ที่เป็นอาหารของเสื่อโครงมากเพียงพอ...

ดังนั้นการสร้างเขื่อนแม่วงก์ทำให้น้ำท่วมพื้นที่อาหารและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าที่เป็นบริเวณป่าที่ราบต่ำริมน้ำที่เหลืออยู่อีกเพียงแห่งเดียว นอกจากสองฝั่งห้วยขาแข้งในผืนป่าตะวันตก จะมีผลกระทบต่อการกระจายพันธุ์ของเสื่อ และสัตว์ป่าอื่น ๆ อย่างแน่นอน...

และมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ขอเสนอทางเลือกในการจัดการน้ำแบบบูรณาการกรณีไม่สร้างเขื่อนในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งในรูปแบบอื่นได้หากมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม

จึงใคร่ขอให้ท่านพิจารณาการจัดการน้ำทางเลือกเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการน้ำที่มีปัญหาเรื้อรัง มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อชุมชนในการเป็นโมเดลของประเทศต่อไป ซึ่งทางเลือกดังกล่าวจะได้จำนวนปริมาณน้ำที่ใกล้เคียง...

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(ความสำคัญของเสื่อโครง และทางเลือกการจัดการน้ำแบบบูรณาการกรณีไม่ต้องสร้างเขื่อนแม่วงก์)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งจากบทความแถลงการณ์ของมูลนิธิต่อกรณีข่าว ‘รมว.เกษตร เหน็บ! เอ็นจีโอ ด้านแม่วงก์กลัวเสื่อสูญพันธุ์’ ทางมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงได้ออกแถลงการณ์เพื่อชี้แจงถึงความสำคัญของป่าแม่วงก์และผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแม่วงก์ โดยในบทความได้มีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้วาทกรรมการแนะนำโดยการ ขอเสนอ ทางเลือกในการจัดการน้ำแบบบูรณาการเพื่อที่จะไม่ต้องสร้างเขื่อนในอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ และได้ใช้วาทกรรม ขอร้อง ใคร่ขอให้ ทางรัฐบาลพิจารณาการจัดการน้ำทางเลือกเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการน้ำแทน

การสร้างเงื่อนไข รวมถึงการใช้วัจนกรรมแสดงความรู้สึก *ขอขอบพระคุณ* ที่ทางรัฐบาลจะได้พิจารณาทางเลือกตามข้อเสนอแนะที่มูลนิธิได้เสนอดังกล่าว

3.2.2.2 การใช้อุปลักษณ์

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่ามี การใช้กลวิธีทางภาษาการใช้อุปลักษณ์เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเกี่ยวกับชุดความคิดโครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยปรากฏกลวิธีประเภทอุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ (figurative metaphor) ซึ่งเป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงการเปรียบเทียบในลักษณะที่นำเอาสิ่งที่ต่างกัน 2 สิ่งหรือมากกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันหรือคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบกัน เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 25 การพัฒนาประเทศโดยขาดความระมัดระวังถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เท่ากับมนุษย์กำลังลบวันดูโลกของตัวเองลงทีละวัน เพราะถ้าสิ้นป่าไม้ ขาดสัตว์ป่า น้ำเน่าเหมือนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ หาดหาย ก็ยากที่มนุษย์จะดำรงชีพอยู่ได้โดยลำพัง

(อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนโลกมัวมน part 1)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่มีการกล่าวถึงนโยบายหรือโครงการการพัฒนาประเทศจากรัฐบาลที่ขาดความคำนึงถึงผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนจึงได้เปรียบโครงการพัฒนาประเทศต่าง ๆ โดยขาดความระมัดระวังถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เท่ากับมนุษย์กำลังลบวันดูโลกของตัวเองลงทีละวัน เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ หากรัฐบาลดำเนินการโดยขาดความระมัดระวังแล้ว นอกจากจะเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยตรงแล้วยังเป็น *การฆ่าตัวตาย* ของมนุษย์เอง

การเปรียบเทียบว่าโครงการพัฒนาประเทศเป็นการฆ่าตัวเองจึงเป็นกลวิธีทางภาษาที่สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพชัดเจน และยังสร้างพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่านให้คล้อยตามชุดความคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ

ตัวอย่างที่ 26 19 ตุลาคม 2561 นายแพทย์รังสฤษฎ์ กาญจนะวณิชช์ รองประธานมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ออกมาแสดงความไม่เห็นด้วย ผ่าน Facebook ส่วนตัว โดยคัดค้านการปรับปรุงเส้นทางขึ้น “เขาพะเนินทุ่ง” ให้เป็นทางคอนกรีตตลอดทั้งสายซึ่งให้เหตุผล

ว่า เส้นทางตัดผ่านเปรียบเสมือนหัวใจของป่าแก่งกระจาน เป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่า อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสัตว์ป่า แต่อย่างไรก็ยังคงเห็นด้วยต่อการซ่อมแซม เส้นทางนี้ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน โดยปรับปรุงเฉพาะจุด ที่มีความเสี่ยง ชำรุด ซ้ำซาก และอยากให้ประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจต่อโครงการนี้ด้วย

(บทสรุป ถนนบ้านกร่าง-พะเนินทุ่ง การถอยเพื่อทบทวนผลกระทบ)

จากกรณีโครงการปรับปรุงเส้นทางขึ้นเขาพะเนินทุ่ง ที่จะสร้างถนนคอนกรีตตัดผ่านป่าแก่งกระจาน ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการดังกล่าวในเชิงไม่เห็นด้วย และได้เปรียบพื้นที่ใจกลางอุทยาน เสมือนหัวใจของป่าแก่งกระจาน เนื่องจากเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่ามากมายหลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ป่าหายาก ผลกระทบจากการดำเนินโครงการดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุสัตว์ป่าถูกรถชนเสียชีวิต การสร้างถนนบริเวณที่เป็นดั่งหัวใจของป่าจึงเป็นการทำลายทรัพยากรสัตว์ป่าอันมีคุณค่า

ตัวอย่างที่ 27 การก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนจะทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อทรัพยากรที่มีเหลืออยู่เป็นแหล่งสุดท้ายของประเทศ ถึงแม้จะมีการแก้ไขผลกระทบที่ดีเพียงใดก็ตาม แต่พื้นที่ป่าที่ลุ่มต่ำไม่น้อยกว่า 140 ตารางกิโลเมตรของกลุ่มน้ำแควใหญ่ตอนบนจะต้องสูญหายไปอย่างแน่นอน แหล่งรวมทางพันธุกรรมของพืชและสัตว์ในบริเวณที่จะถูกน้ำท่วม จะต้องสูญสิ้นไป

ในที่นี้ยังไม่รวมถึงผลกระทบในทางอ้อมที่จะเกิดจากการก่อสร้าง อาทิ การตัดถนนเข้าไปบริเวณห้วยงาน การตัดเส้นทางซีกลากไม้ออกจากบริเวณอ่างเก็บน้ำและการกระทำอย่างอื่น ๆ ที่เป็นการละเมิดกฎหมายที่จะเกิดขึ้นติดตามมาเหมือนอย่างที่เคยเกิดขึ้น และกำลังเกิดอยู่ในพื้นที่ที่มีการเปิดประตูป่าเข้าไปเพื่อการพัฒนา จนทรัพยากรที่สำคัญของชาติโดยส่วนรวมที่ยังเหลืออยู่ต้องหมดสิ้นไปและไม่สามารถหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้

(ความสำคัญของป่าทุ่งใหญ่นเรศวร กับการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงผลกระทบจากโครงการก่อสร้างเขื่อนและสร้างถนนตัดผ่านป่าเพื่อใช้เป็นเส้นทางในการเข้าไปดำเนินโครงการ ผู้เขียนได้เปรียบเทียบ

สร้างถนนตัดผ่านเป็นเหมือน *การเปิดประตูป่า* หมายถึง การตัดถนนผ่านผืนป่าที่ไม่เคยถูกรบกวนมาก่อนจะกลายเป็นการอำนวยความสะดวกให้เหล่าสัตว์สามารถเดินทางเข้าไปล่าสัตว์ป่าได้ง่ายขึ้น

3.2.2.3 การใช้เรื่องเล่า

การใช้เรื่องเล่าเป็นการใช้กลวิธีทางภาษารูปแบบหนึ่งที่มีการนำเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะการบอกเล่าแบบเรียงตามลำดับเวลาเพื่อแสดงรายละเอียดของเหตุการณ์ว่าใครเป็นผู้กระทำ กระทำอะไร มีอะไรเกิดขึ้น ที่ไหนและเมื่อไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ดังนั้นจึงมักพบหน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาและแสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ตามลำดับก่อนหลัง (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 211)

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรพบว่ามี การใช้กลวิธีการใช้เรื่องเล่าเพื่อสื่อข้อความเกี่ยวกับโครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 28 “งานอพยพสัตว์ป่านี้ทำกันตั้งแต่เดือนมิถุนายน 28 จะไปสิ้นสุดโครงการเอาเดือนกันยายน 20 โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจว่ามีสัตว์อะไรอยู่บ้าง ซึ่งสัตว์ที่ทำการช่วยเหลือแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ปีก และสัตว์เลื้อยคลาน ส่วนพวกสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำนั้นไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือเพราะมันยังหากินได้เมื่อน้ำท่วม...

เราจับสัตว์เกือบทุกวันแล้วก็ได้เกือบทุกวันเป็นจำนวนพันกว่าตัวแล้ว และสภาพสัตว์ที่จับได้ในระยะหลัง เป็นสัตว์ที่อดอาหาร คางบางตัวแทบจะไม่มีแรงปีนต้นไม้ บางที่ยังพบซากมันตายอยู่บนต้นไม้เลย เราต้องทำงานแข่งกับเวลา... แข่งกับระดับน้ำที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เพราะรู้ว่าหากเราไม่ไปช่วยชีวิตแล้ว มันต้องตายแน่”

(สัมภาษณ์ คุณสืบ นาคะเสถียร หัวหน้าโครงการอพยพสัตว์ป่า)

ตัวอย่างข้างต้นคือการใช้เรื่องเล่าจากประสบการณ์ของ สืบ นาคะเสถียร ถึงการทำงานในโครงการอพยพสัตว์ป่าในพื้นที่การสร้างเขื่อนเขี้ยวหลาน โดยผู้พูดได้กล่าวถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ทั้งช่วงเวลาที่เกิด วิธีการทำงาน การบรรยายสภาพสัตว์ป่าเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของชีวิตสัตว์ป่าจากการสร้างเขื่อน

ทั้งนี้การเล่าเรื่องดังกล่าวเป็นการเล่าแบบที่ระบุผู้พูดและใช้การแสดงคำพูดแบบรายงานตรง คือมีคำพูดของผู้พูดอยู่ในเครื่องหมายอัฒภาคเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุดความคิดที่ตัวบทต้องการสื่อ

ตัวอย่างที่ 29 วันหนึ่งพวกเราได้พบซากสมเสร็จที่ถูกฆ่าแหละเอาเนื้อไปแล้วคงเหลือแต่คราบเลือดสีแดงสดอยู่บนพื้นดินริมฝั่งคลองแสง ประกอบกับส่วนของเครื่องในที่ถูกโยนทิ้งพร้อมกับอุ้งตีนอีกสี่ข้าง ที่ถูกโยนลงในน้ำคลองแสง...

หลังจากไปโรงพักเพื่อแจ้งความและขอหมายค้น พวกเราก็ออกค้นเรือทุกลำในคลองแสง หวังว่าจะได้พบซากสมเสร็จตัวนั้น จนรุ่งเช้าของวันใหม่ก็ยังไม่พบ ไม่เป็นไรเราจะตามให้ถึงที่สุด เราไม่เคยย่อท้อที่จะทำการค้นเพื่อหาหลักฐานสักอย่าง... อะไรก็ได้... ที่จะเล่นงานพวกใจทรามเหล่านี้... ได้ท้องเรือลำนั้นก็เหมือนกับทุกลำที่ถูกค้นมิดและสกปรก เราเดินดูจนทั่ว ฉายไฟกราด แต่แค่นั้นไม่พอเรายังใช้มือล้วงลงไปค้นหาหลักฐานในทุกแห่งที่น่าสงสัย ไม่สนใจว่ามีอะไรจะเลอะเปรอะเปื้อนหรือความสกปรกจะน่าขยะแขยงเพียงใด แล้วเราก็พบไส้สมเสร็จที่ยาวกว่าหนึ่งเมตรหลงอยู่ใต้คราบน้ำมันในท้องเรือ มันฟ้องตัวเองถึงเจ้าของเรือที่เราตามมาค้นหลักฐานต่อที่ท่าเรือของเขื่อน ในที่สุดมนุษย์ใจโหดต้องขอใช้กรรมที่ตัวเองก่อกับสัตว์ป่าที่น่าสงสาร

(การช่วยเหลือสัตว์ป่าตกค้างเขื่อนเขี้ยวหลาน)

บทความข้างต้นคือส่วนหนึ่งจากรายงานการช่วยเหลือสัตว์ป่าตกค้างในพื้นที่อ่างเก็บน้ำโครงการเขื่อนเขี้ยวหลานของ สืบ นาคะเสถียร ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนนอกจากจะทำให้สัตว์ป่าต้องประสบภัยพิบัติจากน้ำท่วมแล้ว ยังต้องเผชิญกับนักล่าสัตว์ป่าที่ฉวยโอกาสในช่วงเวลาดังกล่าวเข้ามาล่าสัตว์อีกด้วย ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนได้เล่าถึงเหตุการณ์ในวันที่ได้พบซากสมเสร็จที่ถูกฆ่าแหละแล้ว โดยมีการเล่าตามลำดับเวลา บรรยายเหตุการณ์อย่างละเอียด สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากการดำเนินงานของรัฐบาลที่ขาดแผนป้องกันหรือรองรับอย่างครอบคลุม

ตัวอย่างที่ 30 ช่วงแรก ๆ ที่น้ำเริ่มขึ้น มันบีบทำให้พื้นที่เป็นเกาะเล็กบนยอด การช่วยจะทำได้เกือบจะทั้งหมด เพราะว่าพื้นที่มีขนาดเล็ก สัตว์ทุกอย่างเกือบทุกชนิดที่ติดค้างอยู่เท่าที่เราเห็นจะได้รับการช่วยหมด แต่ถ้าเป็นเกาะใหญ่ ๆ ช่วงหลัง ๆ ความยุ่งยากจะมากขึ้น เช่น การจะต้อนกวาดจากพื้นที่ 3 ใน 4 ของหนึ่งตารางกิโลเมตรทำได้

ยากมาก เราจะช่วยเหลือได้บางตัวเท่านั้นที่จะต้อนรับเข้ามาให้ติดตามซ้าย ต้อนรับให้เขาหนีลงน้ำแล้วเราตามไปจับ

หลังจากวันที่กลับไปทำงานช่วงที่สองพยายามที่จะติดตามสัตว์ที่ติดค้างอยู่บนเกาะ แต่ว่าอุปกรณ์ที่จะติดตามคือเครื่องมือส่งสัญญาณวิทยุ เพิ่งจะขอซื้อจากต่างประเทศ ปัจจุบันจะสิ้นโครงการอยู่แล้วก็ยังไม่ได้เครื่องมือมา ที่ใช้อยู่ตอนนี้ก็เป็นที่ยืมมาจากเพื่อน ก็ติดตามไปได้บ้าง อย่างพวกแก้ง เลียงผา แต่จำนวนไม่มากนัก ผมคิดว่า การติดตามจะต้องทำต่อเนื่องกันในระยะที่นานพอเพื่อจะบอกได้ว่าสัตว์มันปรับตัวได้แค่ไหน

(บทสัมภาษณ์ครั้งสุดท้ายของ สืบ นาคะเสถียร)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งจากบทสัมภาษณ์ของ สืบ นาคะเสถียร ที่ได้กล่าวถึงปัญหาสัตว์ตายในระหว่างการอพยพจากโครงการการสร้างเขื่อนเขี้ยวหลาน ผู้เขียนได้เล่าเหตุการณ์การช่วยเหลือสัตว์ป่าโดยแสดงรายละเอียดตามช่วงเวลาเพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากการสร้างเขื่อน

3.2.2.4 การใช้สหบท

ผู้เขียนได้มีการใช้สหบทมาประกอบการบรรยายเพื่อให้ชุดความคิดที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอว่าโครงการหรือนโยบายต่าง ๆ จากรัฐบาลเป็นต้นเหตุของการทำลายธรรมชาติมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น โดยปรากฏประเภทของสหบททั้งสหบทปรากฏรูปและสหบาทกรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 31 รายงานซึ่งได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลกัมพูชาระบุว่า บริเวณที่เตรียมก่อสร้างเขื่อนสมโบร์ (Sambor Dam) ซึ่งเป็นเขื่อนที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากประเทศจีน เป็น ‘จุดก่อสร้างที่เลวร้ายที่สุด’ เนื่องจากผลกระทบต่อสัตว์ในธรรมชาติ และเป็น ‘ฆ่าแม่น้ำโขง’ ทางอ้อม รายงานดังกล่าวไม่ได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะ แต่ถูกนำมาเผยแพร่โดยผู้สื่อข่าวจากหนังสือพิมพ์ the Guardian

รัฐบาลกัมพูชาได้ว่าจ้าง National Heritage Institute บริษัทวิจัยและให้คำปรึกษาจากสหรัฐอเมริกา เพื่อประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากอ่างเก็บน้ำความยาวถึง 82 กิโลเมตร โดยเริ่มการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ พ.ศ. 2557 แต่

รายงานดังกล่าวก็ไม่ได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะ แม้ว่าจะมีการเรียกร้องจากองค์กรภาคประชาสังคมหลายต่อหลายครั้งก็ตาม กระทั่งรายงานฉบับดังกล่าวได้ตกมาอยู่ในมือของหนังสือพิมพ์ *the Guardian*

ข้อค้นพบสำคัญระบุอย่างชัดเจนว่า “เขื่อนสมโบร์จะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประมง เนื่องจากเขื่อนดังกล่าวจะปิดทางอพยพของปลาน้ำจืดมายังโดนเลสาบ (ทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ของกัมพูชา) ลำน้ำสาขาของแม่น้ำโขง รวมถึงบริเวณวางไข่ต้นน้ำ”

(เขื่อนใหญ่ในกัมพูชา กำลังจะฆ่าแม่น้ำโขง)

จากตัวอย่างนี้แสดงถึงการใช้สหบทปรากฏรูป โดยเป็นการใช้คำพูดอ้างอิงแบบรายงานอ้อมที่อ้างถึงแหล่งที่มาข้อมูลอย่างชัดเจน แต่เป็นการสรุปผลความคิดของตัวบทอื่นมาเรียบเรียงอยู่ในตัวบทปัจจุบัน ผู้เขียนได้นำข้อมูลจากรายงานการวิจัย คือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการสร้างเขื่อนซึ่งเป็นรายงานที่วิจัยโดย *National Heritage Institute บริษัทวิจัยและให้คำปรึกษาจากสหรัฐอเมริกา* และได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลกัมพูชา มากกล่าวอ้างเพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่นำเสนอเป็นข้อมูลที่ได้รับการศึกษาวิจัยมาแล้ว ผู้เขียนมิได้กล่าวอ้างโดยไร้มูลเหตุ

และยังได้มีการกล่าวอ้างว่ารายงานดังกล่าว อยู่ในมือของหนังสือพิมพ์ *the Guardian* เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มข้อมูล โดยชี้ให้เห็นว่าการสร้างเขื่อนก่อให้เกิดความเสียหายกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างใหญ่หลวง ซึ่งการสร้างเขื่อนดังกล่าวก็เป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลนั่นเอง

นอกจากนี้ยังปรากฏสหบทปรากฏประเภทอ้างอิงคำพูดแบบรายงานตรง (direct speech) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 32 **สารคดี** : เมื่อพูดถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เหตุการณ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และอยู่ในความสนใจของทุกคนคือการสร้างเขื่อน ซึ่งในขณะนี้ก็มี การคัดค้านและถกเถียงกันอยู่ อยากให้ช่วยเล่าถึงผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เพราะน่าจะเป็นกรณีตัวอย่างที่ดีให้ศึกษากันไป

สืบ : ถ้าเมื่อเรามีทรัพยากรที่เป็นลุ่มน้ำอยู่มาก แล้วเราสามารถรักษาป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ได้บางส่วน ใ้ไปบางส่วน เหมือนสมัยที่เรามีป่ามาก เราอาจจะสร้างเขื่อนได้บางแห่ง แต่ในปัจจุบัน ลักษณะของพื้นที่ที่เป็นลุ่มน้ำที่เหมาะสมจะสร้างเขื่อนให้ได้ปริมาณน้ำมาก ๆ เอามาผลิตกระแสไฟฟ้ามันเหลือน้อย และการที่เราจะสร้างเขื่อนไปก่อนแล้วค่อยตามมาแก้ไขผลกระทบทีหลัง ผมคิดว่ามันไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ในทางปฏิบัติ ถึงแม้จะเขียนโครงการไว้ดี แต่ก็ไม่สามารถทำได้ เช่น เรื่องการทำไม้บริเวณเขื่อน แทนที่จะหยุดในบริเวณที่จะเป็นอ่างเก็บน้ำ ก็มีกาให้ทำต่อไปอีก หรือต้องมีการเผาป่าในบริเวณอ่างเก็บน้ำ แทนที่จะได้เจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์ ก็เผาได้แค่สี่สิบเปอร์เซ็นต์น้ำก็เลยเน่า หรือชาวบ้านที่เข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณเขื่อน ก็ไม่สามารถควบคุมให้อยู่เป็นที่เป็นที่ทางได้ ต้องไปอยู่กระจายกันรอบอ่าง การที่จะไปไล่จับบอกว่าคุณขึ้นบกไม่ได้นะ ขึ้นบกคุณต้องถูกจับเพราะเข้าไปในพื้นที่อนุรักษ์ ก็ทำไม่ได้เพราะไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ

เดี๋ยวนี้เขื่อนเริ่มจะเข้าไปในพื้นที่อนุรักษ์แล้ว เพราะว่าป่าข้างนอกหมดแล้ว อย่างที่เขาใหญ่ก็เริ่มจะพูดถึงการสร้างเขื่อนในพื้นที่อนุรักษ์ เห็นว่าการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้ายังทำได้อีกต่อไป ผมคิดว่าป่าอนุรักษ์ในอนาคตคงไม่มีความหมายอะไรเหลือแต่ชื่อเอาไว้ว่าเคยเป็นป่าอนุรักษ์มาก่อน เพราะพอมีการสร้างเขื่อน ประชาชนจะเข้าไป คือพวกที่ถูกอพยพออกมาตั้งถิ่นฐานใหม่ ชีวิตเขาเปลี่ยนไป ชาวบ้านพูดเลยว่าสมัยเขาอยู่ป่า เขาได้ตัดต้นไม้...ไม่มีใครว่าเพราะป่ามันเยอะ เขาได้ใช้ป่า ได้ล่าสัตว์ เขายังกินแกง กินกวางได้เลย พอหลังจากเขาต้องอพยพออกมาจากบริเวณที่สร้างเขื่อน เขาต้องซื้อหมตเลย ไม่ว่าจะป็นน้ำประปา ไฟฟ้า ข้าวสาร...ทำนาไม่ได้ก็ต้องซื้อหมต แล้วพวกนี้ทำยังไง ความที่ตัวเองเคยอยู่โดยที่ไม่ต้องใช้จ่ายเงินมากนักก็ไปทำลายป่ารอบ ๆ บริเวณที่ตั้งนั้นแหละ หรือว่าอยู่ในที่จัดสรรไม่ได้ ก็ไปยึดป่าสงวนแห่งอื่นบุกทำลายกันต่อไป เพราะการล่าสัตว์ การตัดไม้มันเป็นเหมือนธรรมชาติของมนุษย์...เลิกไม่ได้

(อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนโลกมั่วมน part 2)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทสัมภาษณ์ของสองนักวิชาการด้านการอนุรักษ์ สืบ นาคะเสถียร และสุรพล ดวงแข ที่เคยตีพิมพ์ในนิตยสารสารคดี ฉบับ 65 กรกฎาคม 2533 และทางเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรได้นำมาเผยแพร่ในรูปแบบบทความอีกครั้ง

ตัวบทดังกล่าว จัดเป็นสหบทปรากฏรูป ผู้เขียนได้นำมาอ้างอิงคำพูดแบบรายงานตรง (direct speech) คือ ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีได้เปลี่ยนแปลงคำพูดของผู้พูดแต่ประการใด โดยนำความคิดเห็นของ สืบ นาคะเสถียร เกี่ยวกับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนมาใช้อ้างอิง เพื่อชี้ให้เห็นว่าผลจากการสร้างเขื่อนจะทำให้พื้นที่ป่าอนุรักษ์ลดลง ชาวบ้านที่เคยอยู่อาศัยและพึ่งพิงป่าก็ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และอาจก่อให้เกิดปัญหาการล่าสัตว์ป่า

การใช้กลวิธีทางภาษาในรูปแบบบทสัมภาษณ์-ตอบโดยระบุชื่อผู้พูดหรือแหล่งที่มาชัดเจนนี้เองจะทำให้ชุดความคิดเรื่องเขื่อนคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ บทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรยังได้มีการใช้สหวิทยาการที่ใช้ถ้อยคำหรือแบบของการพูดในวงศัพท์ของศาสนามากกว่าอ้างอิงอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 33 ในขณะที่กระแสความคิดของโลกเปลี่ยนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainability) เชื้อนใหญ่ทั่วโลกก็ต่างถูกตั้งคำถามถึงความคุ้มค่าในการก่อสร้าง ระหว่างผลประโยชน์และผลกระทบที่สังคมและสิ่งแวดล้อมจะได้รับ เชื้อนบางแห่งสะท้อนการคาดการณ์ที่ผิดพลาดเพราะผลิตผลที่ไม่เต็มประสิทธิภาพ ขณะที่เชื้อนหลายแห่งส่งผลกระทบไปกว้างไกลกว่านั้น โดยที่ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมานับร้อยปี กลับไม่มีคุณค่าและถูกมองข้าม

บาปประการที่ 1 สร้างเขื่อนผิดที่ผิดทาง

...การเลือกสร้างเขื่อนผิดที่นั่น ต่อให้มีเทคโนโลยีระดับสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ก็ไม่สามารถแก้ไขผลกระทบในเรื่องพื้นที่ได้...

บาปประการที่ 2 การมองข้ามกระแสน้ำท้ายเขื่อน

...การไหลของน้ำตามธรรมชาตินั้นจะช่วยในการรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศน้ำจืด การเปลี่ยนแปลงการไหลของน้ำย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศดั้งเดิม รวมไปถึงวิถีชีวิตของประชาชนที่ต้องพึ่งพิงแหล่งน้ำดังกล่าว...

บาปประการที่ 3 การมองข้ามความหลากหลายทางชีวภาพ

...หากเขื่อนที่กำลังจะสร้างยังไม่มีมาตรการในการป้องกันหรือลดผลกระทบต่อสายพันธุ์ปลาที่อยู่ในภาวะถูกคุกคามหรือใกล้สูญพันธุ์ เขื่อนดังกล่าวก็ไม่ควรที่จะถูกสร้าง...

บาปประการที่ 4 ภาวะขาดทุนในภาพรวม

...การคำนวณความคุ้มค่าทางการเงินและเศรษฐศาสตร์ เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในช่วงเริ่มแรกของโครงการ รวมทั้งควรมีการเพิ่มปัจจัยภายนอกที่อาจสร้างความผันผวนต่อราคาตลาดและอัตราการไหลของน้ำ...

บาปประการที่ 5 ไม่สามารถสร้างความยอมรับต่อสังคม

...การยอมรับทางสังคมถือเป็นเรื่องพื้นฐานในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็
เขื่อนที่กำลังจะสร้างหรือสร้างมานานแล้ว ก็จำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์อันดี
รวมถึงพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง...

บาปประการที่ 6 การจัดการความเสี่ยงและผลกระทบที่ผิดพลาด

...สิ่งที่แย่กว่าการทำตามมาตรฐานขั้นต่ำ คือการพยายามผลักดันโครงการให้ผ่าน
อย่างรวดเร็วโดยกล่าวอ้างถึงความจำเป็นเร่งด่วน และข้ามขั้นตอนการประเมิน
ทางเลือกและการวางแผน...

บาปประการที่ 7 ความต้องการสร้างโดยไม่พิจารณาข้อมูล

...การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในทุกภาคส่วน ผู้วางนโยบายมักพยายามแสดงให้เห็น
ถึงประโยชน์ที่จะได้รับมากกว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้น...

“บาป 7 ประการของการสร้างเขื่อน” ถือเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้ในอนาคต เรา
อาจต้องมาทบทวนและมองถึงผลประโยชน์ระยะยาวด้วยการใช้ความรู้ ครอบ
วิธีดำเนินการ และการทำงานที่โปร่งใส เพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ปัญหาที่ตรงจุด
และลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการก่อสร้างเขื่อน

(บาป 7 ประการของการสร้างเขื่อน)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้สหวิทยาการที่ปรากฏถ้อยคำที่อยู่ในแวดวงคำศัพท์ของศาสนาคริสต์ คือ *บาป 7 ประการ* อันเป็นหลักคำสอนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกให้มนุษย์ไม่ทำตามสัญชาตญาณของตนมากเกินไป แม้ในหลักคำสอนเรื่องบาปทั้ง 7 ประการ จะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างเขื่อน แต่ผู้เขียนก็ได้นำถ้อยคำของหลักคำสอนมาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงเข้ากับชุดความคิดว่าการสร้างเขื่อนคือบาป โดยการนำบาป 7 ประการมาเรียบเรียงเป็นหัวข้อเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างสอดคล้องกัน

การใช้กลวิธีทางภาษาข้างต้นนี้จึงเป็นกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนได้นำคำศัพท์ดังกล่าวมานำเสนอและเรียบเรียงอยู่ในตัวบทของตนได้อย่างแนบเนียน เรียงร้อยเป็นเรื่องเดียวกัน มิได้แบ่งแยกชัดเหมือนสหบทปรากฏรูป

3.2.2.5 การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบาคะเสถียร พบว่ามีการใช้กลวิธีการใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล เพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเข้าใจว่าโครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 34 ...เสื่อโคร่งเป็นเพียงตัวชีวิตหนึ่งที่ถูกละเลยยกขึ้นมา เนื่องจากเสื่อโคร่งเป็นสัตว์ผู้ล่าหลักที่อยู่บนสุดของสายใยอาหาร (food web) เพราะฉะนั้นป่าแห่งใดที่มีเสื่อโคร่งดำรงอยู่ จึงแสดงให้เห็นว่าผืนป่าแห่งนั้นมีสัตว์ที่เป็นอาหารของเสื่อโคร่งมาก
เพียงพอ

นอกจากนี้เสื่อโคร่งยังมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ควบคุมประชากรของสัตว์กินพืชไม่ให้มีจำนวนมากเกินไป เสื่อโคร่งจึงสามารถเป็นดัชนีชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าที่มีสัตว์ป่าดำรงอยู่ได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นการสร้างเขื่อนแม่วงก์ทำให้น้ำท่วมพื้นที่อาหารและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าที่เป็นบริเวณป่าที่ราบต่ำริมน้ำที่เหลื่ออยู่อีกเพียงแห่งเดียว นอกจากสองฝั่งห้วยขาแข้งในผืนป่าตะวันตก จะมีผลกระทบต่อการกระจายพันธุ์ของเสื่อ และสัตว์ป่าอื่น ๆ อย่างแน่นอน นอกจากนี้การเกิดเขื่อนแห่งนี้ยังเป็นช่องทางให้เกิดการล่าสัตว์ป่าตลอดเวลาที่ก่อสร้าง และหลังจากที่สร้างแล้วจะส่งผลกระทบรุนแรงต่อการอนุรักษ์ป่าทั่วป่าตะวันตกไม่เฉพาะบริเวณอุทยานแห่งชาติแม่วงก์...

(ความสำคัญของสื่อโคร่ง และทางเลือกการจัดการน้ำแบบบูรณาการกรณีไม่ต้องสร้างเขื่อนแม่วงก์)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีการใช้คำสำนวนที่แสดงความเป็นเหตุเป็นผล คือคำว่า *ดังนั้น* โดยผู้เขียนได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของสื่อโคร่งอันเป็นดัชนีชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า จากนั้นจึงได้กล่าวถึงผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสื่อโคร่งจากการสร้างเขื่อน ทั้งเป็นการทำลายแหล่งอาหารและพื้นที่อาศัยของสื่อโคร่ง เพื่อแสดงความเป็นเหตุเป็นผลแบบคล้องตามกันในประโยค

การใช้กลวิธีทางภาษาเช่นนี้เป็นการโน้มน้าวใจผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมา เนื่องจากผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นเหตุและผลจากการสร้างเขื่อนอันเป็นโครงการของรัฐบาลอย่างชัดเจน และยังทำให้ตัวบทมีความสมเหตุสมผล มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 35 การสร้างเขื่อนในลำน้ำแควใหญ่ตอนบน จะทำให้เกิดอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ขวางกั้น การอพยพย้ายถิ่นของช้างและสัตว์อื่น ๆ ทำให้พฤติกรรมของสัตว์เหล่านี้ต้องเปลี่ยนไป ซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลกระทบติดตามาอีกมากมาย ทั้งการอยู่รอด การสืบพันธุ์ การขยายพันธุ์ ฯลฯ

(การวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน)

ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล เพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเข้าใจถึงผลกระทบของการสร้างเขื่อนที่มีต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า

ตัวอย่างที่ 36 สืบเนื่องจากอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้มีการประกาศต่อสื่อสาธารณะ...เรื่อง ขอบปิดการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเขาพะเนินทุ่ง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เพื่อดำเนินโครงการปรับปรุงฟื้นผืนผืนจรรยาบรรณถนนสายบ้านกร่าง-พะเนินทุ่ง...

แต่อย่างไรก็ดี การจัดทำโครงการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความกังวลจากสาธารณชน เป็นวงกว้างต่อผลลัพธ์ที่จะตามมาทั้งในระหว่างก่อสร้าง และหลังดำเนินการปรับปรุงถนนเสร็จ...ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. โครงการปรับปรุงถนนดังกล่าว ไม่ได้คำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วม ไม่มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน...ประชาชนส่วนใหญ่กลับเพิ่งทราบข่าวจากสื่อสาธารณะ (Facebook) ...โดยไม่มีโอกาสได้ร่วมคิดหรือตัดสินใจหรือร่วมออกแบบ

ถนนที่กระทบต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด ทั้งนี้ควรให้เกิดการจัดการพื้นที่โดยอาศัยข้อมูลตามหลักวิชาการ

2. ในระหว่างการก่อสร้างปรับปรุงพื้นผิวถนน...ต้องมีเครื่องจักรกลขนาดหนักที่ต้องใช้ในการก่อสร้าง...ตลอดระยะเวลาของการก่อสร้าง เสียงและแรงสั่นสะเทือนต่าง ๆ เหล่านี้จะเข้ามาทำลายความสงบการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขในบ้านของสัตว์ป่า...

3. หลังการก่อสร้างปรับปรุงพื้นผิวถนน...การขยายถนนปรับปรุงผิวถนนให้เป็นคอนกรีตตลอดสายนั้น ทำให้การจราจรสะดวก การขับรถสามารถใช้ความเร็วสูงขึ้น และปริมาณรถที่วิ่งจะมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสูญเสียสัตว์ป่าจากการถูกรถทับ รถชน (roadkills) นั้น เป็นสาเหตุการตายของสัตว์ป่าที่สำคัญมากไม่น้อยกว่าการล่าสัตว์ป่าเลยทีเดียว...

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย เครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...จึงขอคัดค้านโครงการปรับปรุงพื้นผิวจราจรบริเวณถนนสายบ้านกว้าง-พะเนินทุ่งตลอดเส้น...

(ขอคัดค้านโครงการปรับปรุงพื้นผิวจราจร บริเวณถนนสายบ้านกว้าง-พะเนินทุ่งตลอดเส้น)

บทความข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของแถลงการณ์จากเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ในประเทศไทยซึ่งแสดงความไม่เห็นด้วยกับโครงการปรับปรุงพื้นผิวจราจรบริเวณถนนสายบ้านกว้าง-พะเนินทุ่ง ผู้เขียนได้แสดงเหตุผลของการคัดค้าน โดยได้ใส่รายละเอียดไว้เป็นลำดับข้อเพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากการดำเนินโครงการดังกล่าวที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.2.6 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีคำถามเชิงวาทศิลป์ คือคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเพื่อสื่อถึงชุดความคิดโครงการพัฒนาจากรัฐบาลคือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 37 ดูจากการสร้างเขื่อนเขี้ยวหหลานแล้วปรากฏว่าคุณภาพน้ำเท่าที่ทราบมันเสียไป ผมก็ไม่ทราบในรายละเอียดว่าผลกระทบอันนั้นมันมากน้อยแค่ไหน รู้สีกว่ามันมีผลกระทบในแง่ว่าสภาพน้ำ น้ำเสียอะไรต่าง ๆ จากอันนี้ผมคิดว่าถ้าเขื่อนที่สร้าง

มาแล้วทั้งหมดในเมืองไทย ไม่สามารถที่จะควบคุมให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ในแผนว่าจะต้องแก้ไขผลกระทบ แล้วจะสร้างทำไม ผมคิดว่าผลกระทบที่เกิดจากการสร้างเขื่อนอันใหม่ไม่แตกต่างกัน แล้วมันจะมีผลทำให้น้ำในลุ่มน้ำตาปีเสื่อมสภาพลง มันจะเสียทั้งพื้นที่ที่เป็นลุ่มน้ำ แล้วเมื่อกลายเป็นอ่างเก็บน้ำคุณภาพของน้ำที่จะปล่อยลงแม่น้ำก็ยิ่งเสียไปด้วย

(บทสัมภาษณ์ครั้งสุดท้ายของ สืบ นาคะเสถียร)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าผู้เขียนได้กล่าวถึงผลกระทบจากการสร้างเขื่อนซึ่งเป็นโครงการของรัฐบาล แล้วได้ลงท้ายด้วยประโยค *แล้วจะสร้างทำไม* ซึ่งผู้เขียนไม่ได้ต้องการคำตอบถึงเหตุผลในการสร้าง แต่เว้นที่ว่างให้ผู้อ่านได้คิดหาคำตอบเอง และผู้เขียนคาดหวังให้ผู้อ่านคิดตอบให้ได้อย่างถูกต้องตรงกับที่ผู้เขียนต้องการนั่นคือการสร้างเขื่อนนั้น ไม่ควรทำตั้งแต่แรก

ตัวอย่างที่ 38 การก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนจะทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อทรัพยากรที่มีเหลืออยู่เป็นแหล่งสุดท้ายของประเทศ ถึงแม้จะมีการแก้ไขผลกระทบที่ดีเพียงใดก็ตาม แต่พื้นที่ป่าที่ลุ่มต่ำไม่น้อยกว่า 140 ตารางกิโลเมตรของลุ่มน้ำแควใหญ่ตอนบนจะต้องสูญหายไปอย่างแน่นอน แหล่งรวมทางพันธุกรรมของพืชและสัตว์ในบริเวณที่จะถูกน้ำท่วม จะต้องสูญสิ้นไป

ในที่นี้ยังไม่รวมถึงผลกระทบในทางอ้อมที่จะเกิดจากการก่อสร้าง อาทิ การตัดถนนเข้าไปบริเวณห้วยงาน การตัดเส้นทางซีกลากไม้ออกจากบริเวณอ่างเก็บน้ำและการกระทำอย่างอื่น ๆ ที่เป็นการละเมิดกฎหมายที่จะเกิดขึ้นติดตามมาเหมือนอย่างที่เคยเกิดขึ้น...

...ประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลายในโลกต่างก็รู้ซึ่งถึงการทำลายทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ จนต้องหันมาอนุรักษ์ทรัพยากรที่กำลังจะหมดไป...

แล้วเหตุใดเราจะมาทำลายมรดกชิ้นสุดท้ายให้สูญสิ้นไป

(ความสำคัญของป่าทุ่งใหญ่นเรศวร กับการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน)

ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสำคัญของป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าจากการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนในพื้นที่ป่า เมื่อถึงส่วนท้ายของบทความ ผู้เขียนได้ทิ้งท้ายเป็นคำถามให้ผู้อ่านได้คิดตามว่า เมื่อการสร้างเขื่อนก่อให้เกิด

ผลกระทบนานาประการ แล้วเหตุใด จึงยังจะดำเนินโครงการดังกล่าวที่เป็นการทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติอีก

ตัวอย่างที่ 39 ข้อแก้ตัวว่าต้องผลิตด้วยพลังน้ำอย่างเดียวโดยที่อย่างอื่นอาจมีราคาสูง หรือว่าอัตรา
เสี่ยงที่จะเกิดภัยอะไรต่าง ๆ นั้น ถ้าคิดถึงว่าในอนาคต สมมติอีก 30 ปีข้างหน้าไม่มี
ป่าเหลืออยู่แล้ว เราจะทำอย่างไร ทำไมเราถึงไม่คิดตั้งแต่วันนี้ว่าเราจะหาทางในการ
ผลิตกระแสไฟฟ้าอย่างไร โดยที่จะยังคงป่าธรรมชาติเอาไว้ให้สามารถอำนวย
ประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ที่ยัง ต้องอาศัยสัตว์ป่าในการดำรงชีวิต

ผมว่ามันต้องเอามาพิจารณา ป่าที่เหลืออยู่สามารถที่จะใช้ได้ต่อไป ถึงจะไม่สร้าง
เขื่อน เราจะใช้ป่าต่อไปอย่างไร ทำอย่างไรถึงจะเปลี่ยนแนวทางที่จะผลิต
กระแสไฟฟ้า จะปรับปรุงประสิทธิภาพของเขื่อนหรือเครื่องมือในการผลิต
กระแสไฟฟ้าที่มีใน ปัจจุบันให้ได้พลังงานตามที่กำหนดไว้ รวมถึงเรื่องการประหยัด
พลังงานด้วย

(บทสัมภาษณ์ครั้งสุดท้ายของ สืบ นาคะเสถียร)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความส่วนหนึ่งจากบทสัมภาษณ์ของ สืบ
นาคะเสถียร ที่ได้ตอบคำถามที่ว่า ‘ถ้าไม่สร้างเขื่อน การไฟฟ้าฯ จะเอาไฟฟ้ามาจากไหน’ โดยสืบได้
ตอบโดยการชวนตั้งคำถามกลับถึงแนวทางการใช้พลังงานทางเลือกอื่น โดยไม่ต้องสร้างเขื่อนที่จะ
ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.3 การทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ

จากการวิเคราะห์บทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ปรากฏชุดความคิด
เกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจผ่านกลวิธีทางภาษา 3 กลวิธี ได้แก่
การขยายความ การใช้อุปลักษณ์ และการใช้สหพท ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.3.1 การขยายความ

กลวิธีการขยายความ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นส่วนขยาย อาจเป็นคำ
วลี หรืออนุพยางค์ก็ได้ ถ้าเป็นส่วนขยายนามก็เป็นคำคุณศัพท์ (adjective) หรืออนุพยางค์ขยายนาม ถ้า
เป็นส่วนขยายกริยาก็เป็นคำวิเศษณ์ (adverb) หรืออนุพยางค์วิเศษณ์ทั้งนี้ก็เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการ

ขยายให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 195)

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่ามี การใช้กลวิธีการขยายความเพื่อสื่อถึงชุดความคิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นการกระทำที่น่า รังเกียจ โดยมีการใช้ถ้อยคำขยายความถึงการกระทำผิดนั้น ได้แก่ เอาเปรียบ เห็นแก่ได้ ไร้จิตสำนึก ปราศจากสำนึก มีตัวเองเป็นศูนย์กลาง

ตัวอย่างที่ 40 เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าในวันนั้น แม้ผู้คนจำนวนมากจะสะเทือนใจอยู่ช่วงหนึ่ง แต่ไม่ช้า ไม่นานพวกเขาก็รุดหน้าไปตามเส้นทางดั้งเดิมที่ปราศจากสำนึกเกี่ยวร้อยกับสิ่งใด... เส้นทางที่มีตัวเองเป็นศูนย์กลาง และเห็นชีวิตอื่นเป็นเพียงวัสดุใช้สอย นี่เป็นทั้ง ปัญหาเชิงโครงสร้างและเป็นปัญหาจิตสำนึก

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 1)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ผู้เขียนกล่าวถึงวันที่ สืบ นาคะ เสถียร อติวิบัติกรรม เหตุการณ์ครั้งนั้นได้สร้างความสะเทือนใจแก่ประชาชนคนไทยและปลุก กระแสนุรักษ์ในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น ทว่าเมื่อเวลาผ่านไปผู้คนก็จะลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและกลับไป กรำทำผิดซ้ำเช่นเดิม

ผู้เขียนได้ใช้คำถ้อยคำขยายความลักษณะพฤติกรรมการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติว่าเป็นการกระทำที่ ปราศจากสำนึกเกี่ยวร้อยกับสิ่งใด มีตัวเองเป็นศูนย์กลาง และ เห็นชีวิตอื่นเป็นเพียงวัสดุใช้สอย การใช้ถ้อยคำที่แสดงความหมายทางลบเช่นนี้ยิ่งตอกย้ำการขยาย ความหมายทางลบให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 41 นอกจากสัตว์ป่าที่น่าสงสารเหล่านี้จะต้องประสบภัยพิบัติจากน้ำท่วมแล้ว ยังต้อง เผชิญกับมนุษย์ที่เห็นแก่ได้บนความทุกข์ยากของสัตว์ป่าที่คอยจ้องไล่ล่าสัตว์ป่า เหล่านั้นโดยไม่คำนึงถึงบาปกรรม เสียงปืนที่ตั้งก้องกังวานอยู่ในหุบเขาของอ่างเก็บ น้ำคลองแสง มันฉุดกระชากความรู้สึกของคนที่กำลังช่วยชีวิตสัตว์ป่าจนต้องเข้าไป ตรวจค้นหาคนใจบาปทุกครั้งไป

(การช่วยเหลือสัตว์ป่าตกค้างเขื่อนเชี่ยวหลาน)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความส่วนหนึ่งจากรายงานการช่วยเหลือสัตว์ป่า ตกค้างเขื่อนเขี้ยวหลานของ สืบ นาคะเสถียร โดยมีการบรรยายขั้นตอนและเหตุการณ์การดำเนินการ โครงการอพยพ ความตอนหนึ่งได้มีการบรรยายถึงผลกระทบจากการสร้างเขื่อนที่นอกจากสัตว์ป่า จะต้องประสบภัยพิบัติจากน้ำท่วมแล้ว ยังต้องเผชิญกับนักล่าสัตว์ป่า ผู้เขียนได้ใช้คำขยายความถึงการล่าสัตว์ป่าว่าเป็นพฤติกรรมที่ เห็นแก่ได้บนความทุกข์ยากของสัตว์ป่า เพื่อประณามการกระทำดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 42 การทำลายป่าและสิ่งแวดล้อมอื่นโดยน้ำมือมนุษย์นั้น มิได้เกิดจากความไร้จิตสำนึก หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์อย่างเดียว (แม้ว่าข้อนี้ก็เป็ปัจจัยสำคัญ) แต่การที่ผู้คนทำลายป่าตลอดจนสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากโครงสร้างของระบบ เศรษฐกิจและสังคมด้วย

ดังนั้น ผมจึงจำเป็นต้องยืนยันว่าการทำลายป่าและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอื่น ๆ ไม่เพียงเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน หากยังถูกขับเคลื่อนด้วยความเข้าใจ ผิดเกี่ยวกับชีวิตอีกอย่างหนึ่ง จากนั้นกระบวนการทั้งหมดจึงถักทอขึ้นเป็นสภาวะไร้จิตสำนึกอย่างสิ้นเชิง เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 1)

แม้ว่าผู้เขียนจะกล่าวถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติว่ามีได้เกิดจากบุคคลที่ ไร้จิตสำนึก เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากโครงสร้างทางสังคมที่กระตุ้นให้ผู้คนเกิดพฤติกรรมในการทำลายธรรมชาติด้วย แต่การใช้ถ้อยคำขยายถึงพฤติกรรมการทำลายทรัพยากรธรรมชาติว่าเป็น สภาวะไร้จิตสำนึก ก็เป็นการต่อยอดความหมายทางลบให้กับพฤติกรรมดังกล่าว

3.2.3.2 การใช้อุปลักษณ์

การใช้อุปลักษณ์เป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดจินตภาพบางอย่างและเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน

จากการวิเคราะห์บทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร พบว่าผู้เขียนได้มีการบรรยายถึงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติว่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ โดยมีการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบการกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมกับการทำกริยาอาการที่น่ารังเกียจและไม่เป็นที่ยอมรับใน

สังคม ได้แก่ การข่มขืน การอุจจาระ การขโมยของ การประทุพถึหายบคาย การแสดงความถ้อยเถื่อน
ดั่งตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 43 วันที่ผมไปรอรับศพพี่สึบที่นำมาจากป่าห้วยขาแข้ง เอามาตั้งไว้ที่วัดมหาธาตุ
บางเขน ในความรู้สึกถึงเพื่อนและพี่ชายคนนี้ ผมเขียนบันทึกสั้นๆไว้ว่า “หากมีวัน
หนึ่ง คุณถูกคนร้ายจับล่ามโซ่ ภรรยาคุณกำลังถูกคนร้ายข่มขืน คุณไม่สามารถ
ช่วยเหลือคนรักของคุณได้ คุณตื่นสึดจิต แต่ไร้ผล คุณตะโกนก้องเพื่อให้คนอื่นมา
ช่วย แต่คนเหล่านั้นแกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน บางคนบอกว่าให้คุณช่วยตัวเองไปก่อน
คุณตื่นปล่านเมื่อเมียร้องด้วยความเจ็บปวด แต่ไม่มีใครสนใจ”

“แล้วสุดท้ายคุณก็มีอาจนทกับสภาพอันบัดซบที่เกิดขึ้นต่อหน้าคุณ โดยที่คุณไม่อาจ
ช่วยภรรยาอันเป็นที่รักยั้งได้ และถึงเวลานั้น คุณแทบไม่ยอมมีชีวิตอยู่ต่อ คุณอาจ
เลือกทำร้ายตัวเองเพื่อบอกว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับชีวิตคุณ”

(“สึบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 1)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงความรู้สึกที่มีต่อ สึบ
นาคะเสถียร ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายเรื่องราวการทำงานของสึบที่ต้องเผชิญกับสะท้อนใจจากการเห็น
การกระทำผิดทางสิ่งแวดล้อมผ่านการเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่สามที่ต้องทนดูภรรยาถูกข่มขืนต่อ
หน้า

แม้ผู้เขียนจะมีได้ใช้ถ้อยคำเปรียบอย่างตรงไปตรงมา แต่การเกริ่นนำว่าเป็น
ความรู้สึกถึงเพื่อนและพี่ชายคนนี้ ก็ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าผู้เขียนกำลังหมายถึง สึบ
นาคะเสถียร โดยผู้เขียนได้เปรียบถึงสามที่จำต้องทนดูภรรยาถูกคนร้ายข่มขืนต่อหน้าโดยไม่สามารถ
ช่วยอะไรได้ เป็นเหมือนกับสึบที่จำต้องทนดูผู้กระทำผิดทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยที่ไม่สามารถทำ
อะไรได้เลย

การใช้กลวิธีทางภาษาดังกล่าวนอกจากทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพแล้ว ยังทำ
ให้ผู้อ่านเกิดความสะท้อนใจจากเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการข่มขืนเป็นอาชญากรรมร้ายแรง
ทั้งผิดกฎหมายและเป็นการกระทำที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

ตัวอย่างที่ 44 ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ๆหลายคนบ่นพึมพำน้ำตาซึมว่าเขาไม่น่าทำกับเราแบบนี้เลย

คุณปณภัทร์ ว่องไว กล่าวว่า “เขาพยายามเรา”

“ใช่ครับ เขาหยามเรา” คุณสมพร เมาศรี พักหน้าพร้อมยื่นคำพูดเพื่อนอีกครั้ง ก่อนจะกำมือขวาทุบหน้าอกตรงตำแหน่งหัวใจของเขาเองสองถึงสามครั้งและเล่าต่อ ด้วยน้ำเสียงกระแทกกระทั้น แต่ในดวงตาของกลับสิ้นไหว “เหมือนเขามาชี้ใส่หัวใจเรา”

(เหมือนเขามาชี้ใส่หัวใจเรา)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพูดคุยกับ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจับกุม นายเปรมชัย กรรณสูตร กับพวก รวม 4 คน ที่เดินทางเข้าไปล่า เสือดำในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ผู้ให้ สัมภาษณ์ได้เปรียบเทียบการกระทำของผู้ต้องหาที่มาเสือด่าว่าเป็นเหมือนการอุจจาระ ซึ่งเป็นการกระทำที่ น่ารังเกียจ และถือเป็นการเหยียดหยามจิตใจเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่พิทักษ์ป่า

ตัวอย่างที่ 45 การยิงเสือด่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผิดกฎหมายชัดเจน

แต่ที่ผิดกว่าคือการทำลายน้ำใจผู้เกี่ยวข้องที่เป็นลูกจ้าง อดีตข้าราชการใหญ่ในกรม อุทยาน ที่ต่อสายไปขออนุญาตให้นายตัวเองเข้าไปเที่ยวป่ากับสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า เหมือนเรอบอกเพื่อนว่าขอให้เจ้านายเราไปเที่ยวบ้านหน่อย แต่เขามาขโมยของ หยาบคาย ชีไว้กลางบ้าน แสดงออกถึงความเกือบล้อ ไม่มีการยาทอย่างไม่น่าเชื่อ ว่าเป็นคนมีฐานะทางสังคมขนาดนี้ (ในกรณีที่เขาไม่รู้ว่าเจ้านายมีพฤติกรรมแบบนี้ มาก่อน)

(ความเห็น หลังคำสัมภาษณ์เปรมชัย

“มีแต่คนเห็นใจผม” # 1 ศศิน เฉลิมลาภ)

ผู้เขียนได้กล่าวถึงข่าวการล่าเสือด่าในทุ่งใหญ่นเรศวรที่ผู้ต้องหาได้ใช้ อภิสิทธิ์จากการรู้จักกับข้าราชการใหญ่เพื่อเข้าไปในป่าแต่กลับล่าสัตว์ป่าอย่างผิดกฎหมาย ผู้เขียนจึง ได้เปรียบเทียบการกระทำดังกล่าวว่าเหมือนการเข้าไป ขโมยของ และ อุจจาระไว้กลางบ้าน ซึ่งนอกจากจะ เป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายแล้ว ยังเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

3.2.3.3 การใช้สหบท

จากการวิเคราะห์บทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ปรากฏกลวิธีทางภาษาการใช้สหบทเพื่อสื่อถึงชุดความคิดการทำลายทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติว่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 46 ...เจ้าหน้าที่เล่าว่าตอนนั้นหัวหน้าวิเชียรมีหลากหลายอารมณ์ผสมกัน เนื่องจากช่วงนั้นหัวหน้ามีความเครียดเป็นฐานเดิมอยู่แล้ว ด้วยมีภารกิจ มีประชุมเซตฯ มีอบรม การลาดตระเวนเชิงคุณภาพ (Smart Patrol System) งานติดต่อกันไปหมดไม่ได้พักมาหลายวัน หน้าของหัวหน้าตอนนั้นบอกได้อย่างเดียวก็คือโทรมโทรมมาก ส่วนเจ้าหน้าที่ที่พี่ๆหลายคนปั่นพืมน้ำตาซึมว่าเขาไม่น่าทำกับเราแบบนี้เลย คุณปิ่นภรณ์ ว่องไว กล่าวว่า “เราพยายามเรา”

“ใช่ครับ เราพยายามเรา” คุณสมพร เมาศรี พยักหน้าพร้อมย้าคำพูดเพื่อนอีกครั้ง ก่อนจะกำมือขวาทาบหน้าอกตรงตำแหน่งหัวใจของเขาเองสองถึงสามครั้งและเล่าต่อ ด้วยน้ำเสียงกระแทกกระทั้น แต่ในดวงตาของกลับสิ้นไหว “เหมือนเขามาชี้ใส่หัวใจเรา”

(เหมือนเขามาชี้ใส่หัวใจเรา)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจับกุม นายเปรมชัย กรรณสูตร กับพวก รวม 4 คน ที่เดินทางเข้าไปล่าเสือดำในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

บทความดังกล่าวได้แสดงถึงการใช้สหบทปรากฏรูป เนื่องจากมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน โดยปรากฏชื่อผู้พูดที่ คือ คุณสมพร เมาศรี หนึ่งในเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการจับกุมนายเปรมชัยและพวก 4 คน และข้อความในเครื่องหมายคำพูดหรืออัญประกาศที่สื่อให้เข้าใจว่าเป็นถ้อยคำต้นฉบับ คือ “เหมือนเขามาชี้ใส่หัวใจเรา” เป็นถ้อยคำเปรียบเทียบถึงการฆ่าสัตว์ป่านั้นเหมือนการมาอูจจาเราะใส่หัวใจของตนเอง

การใช้ถ้อยคำในลักษณะนี้เป็นการสื่อให้เห็นว่าการทำผิดทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพฤติกรรมที่สกปรก น่ารังเกียจ และเป็นการหยามเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ปกป้องป่า การใช้ถ้อยคำดังกล่าวเป็นถ้อยคำแบบรายงานตรง ไม่มีการปรับเปลี่ยน เป็นคำพูดของเจ้าของ

คำพูดนั้นจริง ๆ จะทำให้ผู้อ่านเชื่อถือข้อความเนื่องจากเป็นคำพูดที่มาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรง

ตัวอย่างที่ 47 “เค้าช่วยกันอนุรักษ์แทบเป็นแทบตาย เป็นถึงประธานบริษัทใหญ่กลับไม่มีสามัญสำนึกอะไรเลยจริง ๆ”

“หลายคนเสี่ยงชีวิตเพื่ออนุรักษ์ บางคนกลับลักลอบทำลายเพื่อความสุข ความสนุกของตัว เป็นคนดัง ใหญ่โตกลับทำเรื่องที่ผิดกฎหมาย ไร้สำนึก อับอายบ้างรีเปล่า คะเนีย”

“ถ้าเข้าป่าเพื่อทำแล้ว ๆ อย่างนี้ อย่าเข้าเลยครับ ทุกวันนี้ทั้งป่าและสัตว์ป่าของเราก็ลดน้อยลงทุกที มันหมดยุคการเข้าป่าเพื่อผจญภัยแบบรพินทร์ ไพรวลัย แล้ว”

“หน้าตาก็อุบาทว์ จิตใจกลับชั่วช้า โหดร้ายยิ่งกว่าหน้าตา ไม่อยากด่าเลย แต่อ่านข่าวแล้วโกรธ โกรธมาก มันมีความจำเป็นในชีวิตหรือ ไม่มีจะกินหรือ เปล่าเลย เพียงแต่เกิดจากจิตใจที่ชอบการทำร้ายทำลายชีวิต”

ฯลฯ

บางส่วนจากความไม่พอใจที่คัดลอกมาจากกระทู้สนทนาบนเฟซบุ๊กที่แชร์ข่าว

ดังกล่าว

(บันทึกคดี ส่าสัตว์ป่า ทุ่งใหญ่ฯ 2561)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้สหบทปรากฏรูปซึ่งเป็นการอ้างอิงคำพูดจากตัวบทอื่นมาไว้ในตัวบท แม้จะไม่ปรากฏชื่อผู้พูดอย่างชัดเจน แต่การใช้เครื่องหมายอัฒภาคกำกับข้อความไว้ พร้อมบอกแหล่งที่มาของข้อความว่าเป็นความคิดเห็นบางส่วนจากข่าวในเฟซบุ๊กกรณีคดีล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวรก็ช่วยให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งการนำความคิดเห็นที่มีทิศทางไปในทางเดียวกันว่าการฆ่าสัตว์ป่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมก็ยิ่งช่วยให้ชุดความคิดมีน้ำหนักมากขึ้น

ตัวอย่างที่ 48 วันนี้ (4 มี.ค.) ที่หน้าหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร มีกลุ่มที่ใช้ชื่อว่า T'Challa (ทีชัลลา – ชื่อตัวละครในการ์ตูนอเมริกาของมาร์เวลและตัวเอก

ภาพยนตร์เรื่องแบล็ค แพนเธอร์) นักรวมตัวภายใต้หน้ากากเสือด่า เพื่อออกมาทวงความยุติธรรมให้สัตว์ป่า

กลุ่ม T'Challa ประกาศเจตนารมณ์ว่า

“เราคือสัตว์ เรามีชีวิตของเรา เราไม่ใช่เครื่องประดับของใคร เราไม่ใช่อาหารในห่วงโซ่อาหาร เราไม่ใช่ยาได้ป เราไม่มีสิทธิ์พูด เพราะฉะนั้นวันนี้เราในนามของ T'Challa เพื่อเป็นตัวแทนของเสือด่ารวมถึงสัตว์ทั้งหลายในป่าใหญ่

เรามาที่นี้ในวันนี้เพื่อทวงถามความเลวร้ายของมนุษย์กลุ่มหนึ่งเมื่อหนึ่งเดือนที่แล้ว พวกเขาบุกมาฆ่าเพื่อนของเราถึงในบ้าน นี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่มีผู้บุกรุกเพื่อนเราถึงในบ้าน แต่เราอยากให้ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย...”

(เราขอพูดในนามของสัตว์ป่า)

ในวาระครบรอบ 1 เดือนเหตุการณ์ที่นายเปรมชัย วรรณสุต ประธานบริษัท อิตาเลียนไทย ถูกจับเป็นผู้ต้องหาคดีล่าสัตว์ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ได้มีกลุ่มคนที่ใช้ชื่อว่า T'Challa นักรวมตัวภายใต้หน้ากากเสือด่า เพื่อออกมาทวงความยุติธรรมให้สัตว์ป่า ผู้เขียนได้อ้างอิงคำพูดจากกลุ่มคนเหล่านี้ พร้อมระบุชื่อและแหล่งที่มาอย่างชัดเจน โดยในคำพูดได้ปรากฏถ้อยคำที่สื่อชุดความคิดการฆ่าสัตว์ป่าเป็นการกระทำที่เลวร้าย

3.2.4 กิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย

จากการศึกษาว่าทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่าได้สะท้อนชุดความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลายผ่านกลวิธีทางภาษา 7 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้วจนกรรม การใช้อุปลักษณ์ การใช้เรื่องเล่า การใช้สหพท การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล และ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ มีรายละเอียดดังนี้

3.2.4.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อถึงชุดความคิดกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 49 ...จากการตรวจสอบการปนเปื้อนสารของสารพิษบนพื้นที่ต้นแม่น้ำน่านในช่วงฤดูเพาะปลูก พบว่าจากตัวอย่างน้ำผิวดินพบพาราควอตปนเปื้อน 64 ตัวอย่าง จาก 65

ตัวอย่าง ส่วนน้ำใต้ดินพบพาราควอต 13 แห่ง จากตัวอย่าง 15 แห่ง สารที่ตกค้างยังสามารถแพร่กระจายต่อไปยังพืช สัตว์ และแหล่งน้ำอื่น ๆ ได้...

...เมื่อพาราควอตปนเปื้อนสู่ดินและน้ำ แน่แน่นอนว่าต้องตกค้างในสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในระบบนิเวศนั้นด้วย...อีกทั้งงานวิจัยของหลายหน่วยงานพบการปนเปื้อนในดินพื้นที่เกษตรกรรม ดินตะกอนและน้ำในแหล่งน้ำ น้ำผิวดิน น้ำใต้ดิน น้ำประปา น้ำดื่มบรรจุขวด ผักผลไม้ รวมถึงตัวอย่างสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ใช้เป็นอาหาร เช่น กบ หอยปู ปลา โดยในหลายตัวอย่างตกค้างปริมาณสูงกว่าค่ามาตรฐาน

ทั้งหมดนี้คือเหตุผลว่าทำไมเราควรสนับสนุนการยกเลิกใช้พาราควอต สารพิษอันตรายร้ายแรงที่มากกว่าครึ่งโลกประกาศยกเลิกการใช้แล้ว เพราะฉะนั้นอย่าคิดแค่การสูญเสียผลประโยชน์ทางธุรกิจ เราควรใส่ใจต่อการสูญเสียของทรัพยากรและระบบนิเวศด้วย

(ผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากพาราควอต)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการใช้พาราควอตหรือสารเคมีกำจัดวัชพืชในอุตสาหกรรมการเกษตร ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นถึงโทษจากการใช้สารเคมีดังกล่าว โดยอ้างอิงงานวิจัย สติติการปนเปื้อนสารพิษในสิ่งแวดล้อม เพื่อชี้ให้เห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติทั้งพืช สัตว์ และระบบนิเวศต่างได้รับความเสียหายจากการใช้สารสังเคราะห์ดังกล่าว ดังนั้น กิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย ผู้เขียนจึงได้ใช้กลวิธีทางภาษาการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อชี้ให้เห็นว่า *ควรสนับสนุนการยกเลิกใช้พาราควอต* เพื่อยับยั้งความเสียหายที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างที่ 50 เราควรหันมาท่องเที่ยวในลักษณะท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกันดีกว่า เพราะในปัจจุบันนี้ธรรมชาติได้เสื่อมโทรมด้วยน้ำมือมนุษย์อย่างเรา ภูเขาหัวโล้นมีให้เห็นเพิ่มมากขึ้น น้ำทะเลเน่าเสียและส่งกลิ่นเหม็น อีกทั้งยังมีปริมาณขยะในน้ำทะเลที่มีแนวโน้มจะสูงขึ้นกว่าปลาอีกด้วย หากเรายังใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียแต่วันนี้ ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าคนรุ่นหลังคงไม่มีโอกาสได้ชื่นชมความงามของธรรมชาติที่แท้จริงแน่นอน

(ขอเวลาให้ธรรมชาติได้พักผ่อน)

ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นว่าสาเหตุที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเสื่อมโทรมเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ที่ขาดความรับผิดชอบต่อการรักษาธรรมชาติ ผู้เขียนจึงใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อชี้แนะว่า ควร หันมาท่องเที่ยวในลักษณะท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 51 ...เพราะปัญหาขยะที่ค่อย ๆ ปอกพูนขึ้น กำลังส่งผลกระทบต่อสรรพชีวิตทั้งหมด เรื่องนี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม และควรให้ความสนใจ สร้างความเข้าใจ ต่อขยะทุกชิ้นที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของเราทุกคน ดังเช่นที่ปรากฏปัญหาการสะสมของขยะพลาสติกในท้องทะเล...

(‘ขยะ’ ระเบิดเวลาสิ่งแวดล้อม)

ปัญหาขยะตามสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นผลมาจากการจัดการขยะที่ไม่รอบด้านของมนุษย์ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ผู้เขียนจึงได้สรุปว่าปัญหาการจัดการขยะเป็นปัญหาที่ ไม่ควรมองข้าม และ ควรให้ความสนใจ

3.2.4.2 การใช้วัจนกรรม

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้วัจนกรรมเพื่อสื่อถึงชุดความคิดกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 52 ปัจจุบันหลายๆ ประเทศเริ่มประสบปัญหาขยะล้นประเทศ จากการใช้พลาสติกที่ฟุ่มเฟือย ใช้เพียงครั้งเดียวก็ทิ้ง และการจัดการกับขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะพลาสติกเป็นวัสดุที่ต้องใช้เวลาในการย่อยสลายถึง 450 ปี นี่จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ขยะเริ่มล้น และทะลักลงสู่ทะเลมากขึ้นเรื่อย ๆ (บวกรวมเข้ากับเรื่องความมั่งคั่ง) ขยะเหล่านี้เป็นต้นเหตุของปัญหาการตายของสัตว์ในท้องทะเลทั่วโลก

สำหรับประเทศไทยเอง เราติด 1 ใน 5 อันดับ ของปัญหาการทิ้งขยะลงสู่ทะเล นี้ไม่ใช่เรื่องน่ายินดีนัก แน่ชื่อนว่านี่ไม่ใช่การจัดอันดับในด้านที่ดี แต่มันคือความน่าเป็นห่วงกับปัญหานานาที่กำลังจะตามมา ซึ่งในตอนนี้เราได้รวบรวมผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสัตว์ทะเลในบ้านเรามาว่าในรอบสองถึงสามปีที่ผ่านมา พวกเขาต้องเจอกับ

สภาพอย่างไร และมีจุดจบอย่างไร จากที่ต้องตกเป็นเหยื่อให้กับขยะพลาสติกที่ลอยอยู่กลางทะเลไทย

(ชะตากรรมสัตว์ทะเลไทยในวังวนของขยะพลาสติก)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงปัญหาการทิ้งขยะลงสู่ทะเลจำนวนมากจนส่งผลกระทบต่อชีวิตของสัตว์น้ำในทะเล ผู้เขียนได้ใช้วัจนกรรมแสดงความรู้สึก (expressive) แสดงถึงสภาพจิตใจ อารมณ์ความรู้สึก รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนว่าปัญหาดังกล่าว *ไม่ใช่เรื่องน่ายินดี* อีกทั้งยัง *น่าเป็นห่วง* เนื่องจากการปล่อยขยะลงสู่ทะเลเป็นผลพวงจากกิจกรรมของมนุษย์ ก่อให้เกิดปัญหาการตายของสัตว์ในทะเล และหากปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไข สัตว์หลายชนิดอาจสูญพันธุ์ไปจากทะเลในที่สุด

ตัวอย่างที่ 53 ซากวาฬเปิร์มเกยตื้นที่ชายฝั่งด้านตะวันออกของประเทศอินโดนีเซีย วาฬตัวนี้ได้กินสารพัดขยะพลาสติก เช่น แก้วน้ำดื่ม 115 แก้ว ถุงพลาสติก 25 ชิ้น ขวดน้ำพลาสติก รองเท้าแตะสองคู่ และถุงที่ใส่ยางวงกว่าหนึ่งพันชิ้น โดยรวมแล้วมีน้ำหนักกว่า 6 กิโลกรัม...

“ถึงแม้ว่าเราจะไม่สามารถระบุสาเหตุการตายของวาฬได้ แต่การที่เราพบซากวาฬลักษณะนี้เป็นเรื่องน่าเศร้า” Dwi Suprati ผู้ประสานงานอนุรักษ์ทางทะเล World Wildlife Fund อินโดนีเซียให้สัมภาษณ์กับสื่อ

Luhut Binhar Pandjaitan รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการทะเล (Minister of Maritime Affairs) ให้สัมภาษณ์กับสื่อว่าการพบซากวาฬจะช่วยสร้างความตระหนักถึงปัญหาขยะพลาสติกและลดปริมาณการใช้ลงในที่สุด...

“ผมเศร้าใจมากเมื่อได้ยินข่าวนี” เขาให้สัมภาษณ์กับสำนักข่าว the Guardian “เป็นไปได้ที่ว่าสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ก็ได้รับผลกระทบจากมลภาวะพลาสติก ซึ่งท้ายที่สุดก็อาจเป็นอันตรายต่อมนุษย์”

การค้นพบน่าเศร้านี้เป็นครั้งที่ 2 ของในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมาที่พบซากวาฬเกยตื้นที่ในท้องเต็มไปด้วยขยะพลาสติก...

(พบซากพลาสติกรวม 6 กิโลกรัมในท้องซากวาฬเปิร์ม)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้วัจนกรรมแสดงความรู้สึกที่ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นต่อข่าวการตายของวาฬสเปิร์มจากการกินขยะพลาสติก ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการขยะที่ไม่ครอบคลุมของมนุษย์จนก่อให้เกิดมลพิษในทะเล และทำให้ทรัพยากรสัตว์ทะเลต้องตาย

ตัวอย่างที่ 54 ...ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เป็นสาเหตุหลักของการเกิดก๊าซเรือนกระจกที่ทำให้เกิดผลกระทบหลายอย่างตามมา ไม่ว่าจะเป็นการผันผวนของสภาพอากาศ โลกร้อนขึ้น น้ำแข็งละลาย น้ำท่วม ภัยแล้ง เป็นต้น...

โดยพล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้ให้สัตยาบันในฐานะตัวแทนรัฐบาลไทยต่อที่ประชุม COP21 ว่าจะลดก๊าซเรือนกระจกให้ได้ 20-25% ภายในปี 2030 โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้พร้อมทั้งลดการพลังงานฟอสซิล และหันมาใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทดแทน...

เป็นเรื่องน่ายินดีที่ประเทศไทยยอมรับในหลักการดังกล่าว แต่ที่น่าเป็นกังวลคือผ่านมาแล้วกว่าปีครึ่ง การลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในชั้นมาตรการและการปฏิบัติจริงยังไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด...

(ไทยขาดมาตรการควบคุมก๊าซเรือนกระจก
วันผิดคำพูดที่ให้ไว้ในเวที COP21)

ผู้เขียนได้ใช้วัจนกรรมแสดงความรู้สึกต่อกรณีปัญหาการเกิดก๊าซเรือนกระจกในประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยผู้เขียนได้แสดงความรู้สึก ยินดี เมื่อนายกรัฐมนตรีได้กล่าวสัตยาบันซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสนใจกับปัญหาดังกล่าว แต่กลับรู้สึก เป็นกังวล เมื่อปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังไม่ลดลงตามที่รัฐบาลกำหนดมาตรการไว้

3.2.4.3 การใช้อุปลักษณ์

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงชุดความคิดกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย โดยได้มีการเปรียบเทียบกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์กับภัยพิบัติ ความหายนะ สิ่งทำลายล้าง ที่สร้างความเสียหายและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 55 เด็ยวนี้ในเขตอุทยาน ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบางแห่ง ส่วนใหญ่มากกว่า 50% ของพื้นที่พวกนี้มีราษฎรเข้าไปอยู่ บุกรุกอยู่ด้วย อย่างเชื่อนอ่างเก็บน้ำศรีนครินทร์ จะ

ทำรีสอร์ทกันอยู่บนดิน นั่นก็ดินมัย ที่ป่าสงวนที่ถูกเพิกถอนใช้หรือเปล่า ก็พื้นที่พวกนี้มันจะหมด อย่าให้ข้อโต้แย้งว่า “ป่าอนุรักษ์จะอยู่” ผมไม่เชื่อ เพราะถ้าป่าข้างนอกมันหมดแล้ว ข้างในจะอยู่ได้ยังไง ไฟไหม้ไหม้ข้างบ้านวันนี้ ถ้าไม่ช่วยกันดับ พรุ่งนี้มันจะไหม้อีกบ้าน

(ตะโกนก้องสู่คนทั่วประเทศ part 1)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทสัมภาษณ์ของ สืบ นาคะเสถียร ที่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจำกัดพื้นที่ป่าสงวนและผลกระทบจากการบุกรุกป่า ปรากฏกลวิธีทางภาษาการใช้อุปมาอุปไมยโดยเปรียบเทียบป่าเป็นบ้าน และการบุกรุกทำลายป่าเป็นไฟไหม้ หากทุกคนในสังคมไม่ช่วยกันดับไฟตั้งแต่แรก ไฟก็จะลามไปถึงอีกบ้านหนึ่ง การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบเช่นนี้เป็นการชี้ให้เห็นว่าป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์ และการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ซึ่งเป็นการบุกรุกทำลายป่าก็เป็นเหมือนภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.4.4 การใช้เรื่องเล่า

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีการใช้เรื่องเล่าเพื่อสื่อถึงชุดความคิดกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 56 **ก**ว่ามรดกทางธรรมชาติของไทยผืนนี้ จะได้รับการคุ้มครองเป็นมรดกโลกอันทรงคุณค่ามหาศาล เพื่อมอบไว้แก่มนุษยชาติ ธรรมชาติต้องใช้เวลาสร้างความอุดมสมบูรณ์ของสรรพชีวิตทั้งหลายอย่างต่อเนื่อง และยาวนานเกินกว่าจะประเมินค่าได้กว่าจะเกิดความสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดของทุกชีวิต โดยไม่เสื่อมสูญเผ่าพันธุ์ เป็นภาระแห่งชีวิตร่วมกัน นับตั้งแต่พันธุ์ไม้ใหญ่่น้อย ต้นน้ำลำธาร สัตว์ป่าทุกชนิด และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ล้วนมีชีวิตร่วมกัน ต่างดำเนินงานสร้างสรรค์วิญจักรธรรมชาติอันยิ่งใหญ่อย่างต่อเนื่องและไม่มีสิ้นสุด

ตราบจกกระทงมนุษย์เอื้อมือเข้ามาเกี่ยวข้อง จัดสรรและเก็บเกี่ยวเอาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากมายเกินความจำเป็น แหล่งธรรมชาติถูกทำลายจนเสื่อมสลาย หลายพื้นที่ไม่อาจฟื้นฟูสถานะดั้งเดิมได้ ทำให้ความสมดุลทางธรรมชาติพลิกผัน เกิดภาวะวิกฤตสำแดงผลร้ายสะท้อนต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ด้วยกันเองอย่างรุนแรง ก่อผลเสียหายโยงโยงถึงกันทั่วโลก

(ทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง ผืนป่าบริสุทธิ์ของคนไทย สู่อการเป็นมรดกทางธรรมชาติของโลก)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในลักษณะของการบอกเล่าแบบเรียงตามลำดับเวลาปรากฏอยู่ในข้อความ ผู้เขียนได้บรรยายถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่สรรพชีวิตทั้งหลายต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดเป็นสมดุลแห่งธรรมชาติ *ตราวจนกระทั่งมนุษย์เอื้อมมือเข้ามาเกี่ยวข้อง* คือการที่มนุษย์แสวงหาผลประโยชน์จากธรรมชาติเกินความจำเป็นส่งผลให้ธรรมชาติเสื่อมโทรม กลวิธีทางภาษาดังกล่าวเป็นการบรรยายความต่อเนื่องของเหตุการณ์ตามลำดับก่อนหลัง เพื่อชี้ให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์

ตัวอย่างที่ 57 ย้อนกลับไปเมื่อสี่พันล้านปีก่อน สิ่งมีชีวิตตัวจิ๋วอย่างไมโครบ (microbes) ได้ถือกำเนิดขึ้น เมื่อ 400 ล้านปีก่อนก็เริ่มมีสิ่งมีชีวิตบนผืนแผ่นดิน ราว 200,000 ปีก่อน มนุษย์ได้ถือกำเนิดบนโลก จวบจน 200 ปีก่อน มนุษย์จึงเริ่มจัดจำแนกสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ แม้กระนั้น เราก็ยังค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่อยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน และอาจมีอีกกว่าล้านสปีชีส์ที่ยังไม่ถูกค้นพบ...

จวบจนปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์บันทึกพืช สัตว์ และเห็ดรา รวมทั้งสิ้นราว 2 ล้านชนิดพันธุ์ ไม่มีใครรู้ว่าชนิดพันธุ์ทั้งหมดบนโลกมีจำนวนเท่าไร บ้างมองว่าน่าจะราว 2 ล้านชนิดพันธุ์ แต่บางรายอาจคาดการณ์ว่ามีถึง 100 ล้านชนิดพันธุ์...

ถึงแม้ว่าเราจะพบชนิดพันธุ์ใหม่หลายพันต่อปี แต่ก็มีอีกหลายพันชนิดพันธุ์ที่กำลังเริ่มสูญหาย ถูกกวาดล้างไปด้วยคลื่นหายนะทางชีววิทยาหรือที่รู้จักกันในชื่อว่าการสูญพันธุ์ครั้งที่ 6 ในประวัติศาสตร์โลก...

...เมื่อ พ.ศ. 2558 กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันและเม็กซิกัน ได้รวบรวมข้อมูลจากสัตว์มีกระดูกสันหลังที่เรารู้จัก และได้ข้อสรุปว่าอัตราการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์คิดเป็น “ราว 100 เท่า” หากเปรียบเทียบกับอัตราสูญพันธุ์ในโลกที่ไม่มีมนุษย์ ซึ่งคิดเป็นอัตราการสูญพันธุ์ที่พอๆ กับการสูญพันธุ์ของไดโนเสาร์

(การสูญหายที่อาจไม่สังเกตเห็น ว่าด้วยการสูญพันธุ์ของแมลง)

ผู้เขียนได้ใช้เรื่องเล่าตามลำดับเวลาในการอธิบายถึงการกำเนิดและการค้นพบสิ่งมีชีวิต โดยชี้ให้เห็นว่ายังมีอีกหลายล้านสปีชีส์ที่มนุษย์ยังไม่ค้นพบแต่กลับสูญพันธุ์ไปเสียก่อน

อันเนื่องมาจากการสูญพันธุ์ครั้งที่ 6 ซึ่งเป็นผลมาจากการที่มนุษย์มีจำนวนประชากรที่มากเกินไป และมีการบริโภคที่เกินระดับที่เหมาะสมทำให้เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตอื่น

ตัวอย่างที่ 58 เมื่อ พ.ศ. 2524 แองเจลิค ซองโค (Angelique Songco) ลูกจ้างบริษัทเรือนำเที่ยว ดำน้ำในขณะนั้น ได้แหวกว่ายท่ามกลางวงล้อมของแนวปะการังงดงามที่สุดของฟิลิปปินส์ แต่หลังจากนั้นไม่กี่ปี เงามองเหล่านักท่องเที่ยวก็คืบคลานเหนือน่านน้ำของทะเลซูลู (the Sulu Sea)

ชาวประมงจากพื้นที่ห่างไกลอย่างเมืองควิซอน (Quezon) ระยะทางเกือบ 500 กิโลเมตร ต่างมุงหน้ามาหาปลาที่แนวปะการังทับบาฮาซา (Tubbataha Reef) แนวปะการังที่นับว่ามีความหลากหลายทางชีวภาพสูงที่สุดเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ผลลัพธ์ที่ได้คือหายนะ ระเบิดไดนาไมท์ทำลายล้างทั้งปลาและแหล่งที่อยู่อาศัย ไชยาไนต์ทำให้ปลาลงสู่แนวปะการัง ตามเกาะเล็กเกาะน้อย ชาวประมงเหล่านั้นก็เก็บเกี่ยวไขนกกทะเลเป็นอาหาร

(ทับบาฮาซา แนวปะการังแห่งฟิลิปปินส์ที่ยังมีชีวิต)

ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีทางภาษากการใช้เรื่องเล่าเพื่อบรรยายภาพสถานที่อันสวยงามของธรรมชาติปะการัง โดยเปรียบเทียบกับช่วงเวลาก่อนและหลังจากที่มนุษย์จะเข้ามาครอบงำ ผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติจนทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย

3.2.4.5 การใช้สหบท

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีการใช้สหบทเพื่อสื่อถึงชุดความคิดกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 59 ประชากรวาทพหุผสมกำลังเผชิญกับความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เนื่องจากสารเคมีพิษและผลกระทบจากมลภาวะต่อเนื่องในมหาสมุทร อ้างอิงจากงานวิจัยชิ้นล่าสุด ถึงแม้ว่าสารเคมีเป็นพิษ เช่น พีซีบี (Polychlorinated Biphenyls – PCBs) จะถูกแบนเป็นเวลาหลายทศวรรษ แต่สารพิษดังกล่าวก็ยังรั่วไหลมาปนเปื้อนในมหาสมุทร เข้าไปอยู่ในห่วงโซ่อาหาร ทำให้วาทพหุผสม นกล่าผู้อยู่บนยอดปิรามิดในทะเล

เป็นสัตว์ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดในโลก ยิ่งไปกว่านั้น สารเคมีดังกล่าวยังปนเปื้อน
ในน้ำนมที่แม่วาฬป้อนให้กับลูกวาฬตัวน้อยอีกด้วย

...“สถานการณ์นี้ไม่ต่างจากวันสิ้นโลกของวาฬเพชฌฆาต” Paul Jebson จาก
Zoological Society of London ผู้เป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัยให้สัมภาษณ์...

...คณะวิจัยระบุว่า สารพีซีบีเป็นหนึ่งในมลภาวะที่พบในวาฬเพชฌฆาต ตามมาด้วย
“ลิสต์สารเคมีอีกยาวเหยียดที่เรา รู้จัก และยังไม่ได้มีการวัดปริมาณสารที่มีอยู่”
นอกจากปัญหามลภาวะ วาฬเพชฌฆาตยังต้องเผชิญกับปริมาณอาหารที่ลดลง ไม่ว่าจะ
จะเป็นทูน่าและฉลามที่ถูกมนุษย์ล่าอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมลภาวะทางเสียงใต้น้ำที่
รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ...

งานวิจัยข้างต้นตีพิมพ์ในวารสาร Science โดยประเมินปริมาณสารพีซีบีในวาฬ
เพชฌฆาต 351 ตัว ซึ่งนับเป็นงานวิจัยชิ้นที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมา
กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ ใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อประเมินผลกระทบของพีซีบีต่ออัตราการ
รอดของลูกวาฬเพชฌฆาต ระบบภูมิคุ้มกัน และใช้แบบจำลองเพื่อประมาณจำนวน
ประชากรในอนาคตโดยได้ข้อสรุปว่า “ประชากรในญี่ปุ่น บราซิล ทาง
ตะวันออกเฉียงเหนือของมหาสมุทรแปซิฟิก ช่องแคบยิบรอลตาร์ และสหราชอาณาจักร
จะสูญพันธุ์ทั้งหมด”

(มลภาวะกำลังคร่าประชากรวาฬเพชฌฆาตครึ่งหนึ่ง)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการ
ใช้สารเคมี พีซีบี (Polychlorinated Biphenyls – PCBs) ซึ่งเป็นสารเคมีจำพวกสารอินทรีย์ที่มี
คลอรีนเป็นส่วนประกอบหลัก ใช้เป็นส่วนผสมของวัสดุต่าง ๆ ในทางอุตสาหกรรม เช่น กาว สี
พลาสติก (วารสาร ชลอำไพ, 2563: ออนไลน์) แม้ว่าสารดังกล่าวจะถูกแบนไปแล้ว แต่ก็ยังพบการ
ปนเปื้อนในมหาสมุทร

ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้
ธรรมชาติถูกทำลาย เนื่องจากพีซีบีเป็นสารที่ถูกสังเคราะห์ขึ้นและนำไปใช้โดยมนุษย์ ดังนั้นการ
แพร่กระจายออกสู่สิ่งแวดล้อมและไปสะสมในตะกอนตามแหล่งน้ำต่าง ๆ จนสร้างความเสียหายต่อ
ทรัพยากรธรรมชาติจึงเกิดจากการกระทำของมนุษย์

จากตัวอย่างนี้จึงแสดงถึงการใช้สหบทที่มีการอ้างอิงงานด้านวิทยาศาสตร์ ทั้งงานวิจัย คณะวิจัย นักวิทยาศาสตร์ โดยระบุแหล่งที่มาไว้อย่างชัดเจน ทั้งการอ้างอิงชื่อ Paul Jebson จาก *Zoological Society of London* ผู้เป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัยให้สัมภาษณ์ และวารสาร *Science* โดยมีทั้งการสรุปความคิดเห็นจากแหล่งอ้างอิงมาเรียบเรียงอยู่ในบทความและนำคำพูดของผู้อื่นแบบที่มีเครื่องหมายอัญประกาศข้อความจึงมีลักษณะปนกันระหว่างการรายงานแบบตรงและรายงานแบบอ้อม เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับบทความ

ตัวอย่างที่ 60 กิจกรรมของมนุษย์ได้ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพไปอย่างมาก จากรายงาน โดย WWF ที่เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2557 มนุษย์ได้ทำให้จำนวนประชากรสัตว์หายไวกว่าครึ่งหนึ่งโดยใช้ระยะเวลาเพียง 40 ปีเท่านั้น โดยการล่า ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัย และการปล่อยมลภาวะ...

(5 เหตุผลที่เราควรฟื้นคืนธรรมชาติ)

ตัวอย่างข้างต้นได้มีการอ้างอิงถึงรายงานวิจัยเพื่อชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมของมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย การอ้างอิงรายงานจาก WWF ซึ่งเป็นองค์กรกองทุนสัตว์ป่าโลกสากลจะทำให้ชุดความคิดมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 61 เมื่อปีที่ผ่านมา ปรากฏการณ์เอลนีโญทำให้อุณหภูมิสูงขึ้น โดยปลดปล่อยความร้อนจากมหาสมุทรแปซิฟิก แต่ไม่มีสาเหตุทางธรรมชาติใดที่สามารถอธิบายแนวโน้มอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานกว่าครึ่งศตวรรษได้ สาเหตุจากธรรมชาติเช่น วงจรของดวงอาทิตย์นั้นขึ้นและลงทุก ๆ 11 ปี ส่วนการระเบิดของภูเขาไฟก็ทำให้โลกเย็นลงเป็นช่วง ๆ มีเพียงแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์จากกิจกรรมของมนุษย์เท่านั้นที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กับแนวโน้มดังกล่าว

นักวิทยาศาสตร์ด้านภูมิอากาศมากกว่าร้อยละ 90 ยืนยันว่าการปล่อยแก๊ส

คาร์บอนไดออกไซด์ของมนุษย์คือสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เรารู้จักปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) ตั้งแต่เมื่อประมาณ 200 ปีที่แล้ว Svante Arrhenius นักฟิสิกส์ชาวสวีเดนเคยทำนายไว้ว่าการปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์จากการเผาถ่านหินจะทำให้โลกร้อนขึ้น แม้ ณ เวลานั้น เขามองว่าเหตุการณ์ดังกล่าวน่าจะสร้างผลลัพธ์เชิงบวก แต่ก็มีกรถกเถียงกันค่อนข้างมาก

เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวก็มีด้านที่อันตราย แต่หัวใจสำคัญของงานวิจัยที่ว่าคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้นเกิดขึ้นแล้วและเกิดขึ้นจริง

(7 เรื่องควรรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ)

ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นว่าการปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ทำให้โลกร้อนขึ้น ซึ่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับโลก โดยมีการอ้างถึงคำพูดของนักวิทยาศาสตร์เพื่อทำให้ชุดความคิดดูน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

3.2.4.6 การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล

จากการศึกษาบทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล เพื่อชี้ให้เห็นว่าสาเหตุที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายจนเสื่อมโทรมลงเป็นผลจากการกระทำของมนุษย์ที่รบกวนธรรมชาติมากเกินไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 62 เมื่อไมโครพลาสติกกลงสู่แหล่งน้ำจะลอยอยู่บนผิวน้ำ (เพราะมีความหนาแน่นต่ำ) ทำให้ปะปนไปกับแพลงก์ตอนที่เป็นอาหารของสัตว์น้ำ ซึ่งทำให้สามารถพบไมโครพลาสติกในกระเพาะของสัตว์น้ำหลายชนิดได้ อาทิ ปลา หอย เต่า แมวน้ำ เม่น-ทะเล ไล่เตียนทะเล เป็นต้น เรียกได้ว่าปรากฏในห่วงโซ่อาหาร พบได้ตั้งแต่แพลงก์ตอนสัตว์ไปจนถึงวาฬเลยก็เดียว

ผลกระทบต่อสัตว์ที่ได้รับไมโครพลาสติกซึ่งดูดซับสารพิษเข้าไปในร่างกายพบหลักฐานมากมายทั้งในระดับเซลล์และเนื้อเยื่อ เช่น การทำลายเนื้อเยื่อหลอดเลือด ผลกระทบต่อระบบหัวใจ ความเป็นพิษต่อตับ รวมไปถึงสารพิษที่ทำให้ต่อมไร้ท่อเปลี่ยนระดับฮอร์โมนเพิ่มอัตราการเกิดโรคมะเร็งและก่อให้เกิดปัญหาการสืบพันธุ์และการเสียชีวิต

(‘ขยะ’ ระเบิดเวลาสิ่งแวดล้อม)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าผู้เขียนมีการใช้คำสันธานที่แสดงความที่เป็นเหตุเป็นผลคือคำว่า ทำให้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม คือการทิ้งขยะลงทะเล ผู้เขียนได้พยายามอธิบายในลักษณะการเรียงร้อยจากเหตุไปสู่ผลต่อ ๆ กันทำให้ตัวบทดู

มีความสมเหตุสมผลจึงมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น การใช้กลวิธีทางภาษาเช่นนี้เป็นที่น่าพอใจผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมา

ตัวอย่างที่ 63 ความสัมพันธ์ของสัตว์ป่าและป่าแต่ชนิดและประเภทนั้นเชื่อมโยงด้วยการอาศัยพึ่งพากันและกันมีสัตว์จึงมีป่ามีป่าจึงมีสัตว์หากมนุษย์เข้ามาแทรกแซงด้วยการล่าไม่ว่าจะซากสัตว์หรือสัตว์ตัวเป็น ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อวงจรชีวิตที่ได้ปรับตัวร่วมกันมาเป็นเวลานานร้อยนับพันปีนำไปสู่การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพสร้างผลกระทบต่อสัตว์ป่าอื่นที่อยู่ในระบบห่วงโซ่ปฏิกายสูญพันธุ์ไป ด้วยซึ่งการที่ระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงแหล่งน้ำลำธารแหล่งอาหารและความแปรปรวนของสภาพอากาศ

(สัตว์ป่าไม่ใช่สัตว์เลี้ยง)

ผู้เขียนได้ใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผลในการชี้ให้เห็นว่าสัตว์ป่าและป่ามีความสัมพันธ์ต่อกัน เมื่อมนุษย์เข้ามาแทรกแซงด้วยการทำลายความสัมพันธ์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อวงจรชีวิตอื่นอย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างที่ 64 ส่วนคำถามที่ว่าถุงพลาสติก ขวดพลาสติก และเอนटकปลาทำให้ปะการังป่วยได้อย่างไรนั้น นักวิจัยกำลังค้นหาคำตอบอยู่ แต่ก็มีข้อสันนิษฐานว่า แบคทีเรียที่ทำให้ปะการังป่วยหรือตายอาจลอยมาพร้อมกับเศษพลาสติกเหล่านั้น พลาสติกยังอาจสร้างบาดแผลบนพื้นผิวที่ขอบบางของปะการังเมื่อเกิดการเสียดสี ทำให้แบคทีเรียปนเปื้อนได้ง่าย และปะการังต้องแบ่งพลังงานจากระบบภูมิคุ้มกันมาซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอเหล่านั้นอีกด้วย

บางครั้ง พลาสติกอาจปกคลุมปะการังทำให้แสงแดดส่องลงมาไม่ถึง และเกิดสภาพแวดล้อมที่มีออกซิเจนต่ำซึ่งเหมาะกับการเติบโตของแบคทีเรียหลายชนิด...

...ปะการังที่มีรูปร่างทรงกลมจะเผชิญความเสี่ยงจากพลาสติกน้อยกว่า แต่หากสัมผัสโดนพลาสติกเมื่อไหร่ ก็มีแนวโน้มที่จะเกิดโรคมามากกว่าปะการังชนิดอื่นถึงสองเท่า สร้างความกังวลให้กับทีมวิจัยเนื่องจากปะการังลักษณะดังกล่าวมักจะรอดจากสภาวะฟอกขาว มลภาวะพลาสติกจึงเป็นภัยคุกคามไม่ใช่อ่างต่อปะการังเหล่านี้

(พลาสติกไปที่ไหน ปะการังป่วยที่นั่น)

ผู้เขียนได้อธิบายถึงปัญหาการทิ้งขยะพลาสติกลงสู่ทะเลซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลโดยเฉพาะปะการัง โดยอธิบายถึงสาเหตุอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องแล้วจึงสรุปว่าการทิ้งขยะพลาสติกลงทะเลเป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศทางทะเล

3.2.4.7 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อสื่อถึงชุดความคิดกิจกรรมอันเกิดจากมนุษย์เป็นสาเหตุที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 65 อัตรการทำลายตอนนี้ที่ยังเป็นอยู่ คือ ราษฎรตัดต้นไม้เอง หรือว่าพวกที่มีโรงเลื่อย หรือว่ามีเครื่องมือเครื่องมืออะไรอยู่ คือไปซื้อไม้พม่า แต่พวกที่ยังทำไม้ในประเทศของเราในป่าธรรมชาติก็ยังมีกรลักลอบทำกันอยู่ หรือว่าราษฎรที่ต้องการที่ดิน และยังมีการซื้อขายกันได้ราคาที่ดินถูกเหมือนกับที่มีข่าวทางภาคใต้ พอมีคนมาซื้อที่ดินราคา 9 ล้าน นอนคิด 1 วัน ก็ขายแล้ว ไม่รู้จะเอาเงินไปทำอะไร...

ถึงแม้จะหยุดป่าสัมปทานแล้วก็ตาม แต่ราษฎรที่บุกรุกอยู่ในเขตป่าสงวนตอนนี้ล้านกว่าครอบครัว ป่าไม้ที่ไหนจะเหลือ...

(ตะโกนก้องสู่คนทั่วประเทศ part 1)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทสัมภาษณ์ของ สืบ นาคะเสถียร ที่ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องอัตรการทำลายป่า และได้กล่าวถึงสาเหตุที่อัตรการทำลายป่ายังคงมีอยู่เนื่องมาจากการบุกรุกป่าสงวนเพื่อการค้าไม้เป็นจำนวนมาก โดยสืบได้ตั้งคำถามไว้ท้ายประโยคว่า หากยังเป็นเช่นนี้ต่อไป ป่าไม้ที่ไหนจะเหลือ การถามดังกล่าวเป็นคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อตั้งท้ายให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบเองตามที่คุณเขียนตั้งใจตั้งท้ายไว้ให้ ดังนั้น คำตอบของคำถามจึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า หากประชาชนยังคงตัดไม้ทำลายป่าเช่นนี้ต่อไป อนาคตก็จะไม่มีป่าไม้หลงเหลืออีก

ตัวอย่างที่ 66 ...มนุษย์จะเอาเปรียบกันเองและเอาเปรียบชีวิตสัตว์ป่าที่เกิดมาเพื่อเป็นคู่กัน ในโลกนี้ไปถึงไหน ไม่มีใครรู้ ผู้ที่จะสั่งสอนหรือให้ความรู้สึกผิดชอบได้ก็คือตัวท่านให้กับตัวท่านเอง ว่าสมควรหรือที่เราจะเบียดเบียนธรรมชาติให้สูญสิ้นไปภายในเวลาของคนรุ่นเรา เท่านั้น โดยไม่ต้องห่วงถึงลูกหลานไทยที่ไม่มีโอกาสเลือกเกิดมาดวงเอาผลประโยชน์ เหมือนเช่นคนที่เกิดอยู่ในปัจจุบันและมีโอกาสมากกว่าคนอื่น

โสเภณีต้องขายตัวเพื่อแลกกับเงิน แต่สัตว์ป่าต้องถูกแลกด้วยชีวิตเพื่อตอบสนองความอยากของคนบางคน... มันยุติธรรมแล้วหรือ สัตว์ป่าต้องสละแม้กระทั่งชีวิต แล้วเมื่อไรที่มนุษย์สมมุติตัวเองว่าเป็นสัตว์ประเสริฐจะยอมเสียสละความอยาก ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความยุติธรรม เอาเปรียบ และทำลายสิทธิในชีวิตของผู้อื่น

(สัตว์ป่า สูญพันธุ์ เพราะใคร)

ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อชี้ให้เห็นว่าอันตรายหนักกว่ากิจกรรมจากมนุษย์เป็นการเบียดเบียนธรรมชาติ ซึ่งการกระทำต่าง ๆ นั้น สมควรทำแล้วหรือ

ตัวอย่างที่ 67 นักวิทยาศาสตร์ด้านชั้นบรรยากาศทั่วโลกเห็นตรงกันว่าการตัดไม้ทำลายป่าปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์คิดเป็นร้อยละ 12 ของการปลดปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ทั้งหมดที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์...

แล้วเราจะทำอย่างไรกันดี ? ชาวดีก็คือหลายประเทศทั่วโลกได้ลงนามในข้อตกลงปารีสอย่างเป็นทางการ เพื่อลดการปลดปล่อยแก๊สเรือนกระจกและจำกัดไม่ให้อุณหภูมิเพิ่มขึ้นเกิน 2 องศาเซลเซียส และเพื่อให้บรรลุตามข้อตกลงดังกล่าว รัฐบาลไม่มีทางเลือกนอกจากจะยับยั้ง หรือป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า

ประเทศกำลังพัฒนามากกว่า 50 ประเทศซึ่งมีผืนป่าเขตร้อนของโลกต่างทราบถึงหน้าที่ของพวกเขา และสัญญาว่าจะล้มล้างกระบวนการตัดไม้ผิดกฎหมาย พร้อมทั้งฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม

...หากทุกประเทศดำเนินการตามคำสัญญาและปล่อยให้ผืนป่าที่โดนทำร้ายมีโอกาสฟื้นฟูตัวเอง การปลดปล่อยแก๊สเรือนกระจกทั่วโลกต่อปีสามารถลดลงได้ถึงร้อยละ

24 - 30

(ป่าไม้อาจไม่เหลือถึงศตวรรษหน้า)

บทความข้างต้นเป็นการกล่าวถึงปัญหาการปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์จากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ผู้เขียนได้ใช้คำถามทางวาทศิลป์ชวนให้ผู้อ่านคิดตามว่าปัญหาดังกล่าวจะแก้ไขได้อย่างไร และได้ให้คำตอบไว้ในข้อความถัดมาว่าการลงนามในข้อตกลงปารีสถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว

3.2.5 การทำลายทรัพยากรธรรมชาติคือการทำร้ายตัวเอง

จากการศึกษาว่าทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่าได้สะท้อนชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติคือการทำร้ายตัวเองผ่านกลวิธีทางภาษา 1 กลวิธี คือ การใช้อุปลักษณ์ ดังนี้

3.2.5.1 การใช้อุปลักษณ์

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อถึงชุดความคิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติคือการทำร้ายตัวเอง โดยปรากฏการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบ ได้แก่ ลบวันดูโลกตัวเองทีละวัน การชุดหลุมฝังศพตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 68 มรดกโลก... คือ เตือนใจให้ระลึกถึงสืบ นาคะเสถียร นักอนุรักษ์ธรรมชาติผู้ปรารถนาให้ทั้งโลกไม่มีพรหมแดนกันขวางความรักและห่วงใยของมนุษย์ที่พึงมีต่อธรรมชาติพึงเคารพวงวัฏจักรธรรมชาติ ไม่รบกวนย้ายธรรมชาติจนเกินความพอดี ผู้ปรารถนาให้มนุษย์ยุติการชุดหลุมฝังศพตนเองด้วยการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเกื้อกูลต่อชีวิตมนุษย์เอง

(ทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง ผืนป่าบริสุทธิ์ของคนไทย
สู่การเป็นมรดกทางธรรมชาติของโลก)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้อุปลักษณ์ โดยผู้เขียนได้กล่าวถึง สืบ นาคะเสถียร ว่าเป็น ผู้ปรารถนาให้มนุษย์ยุติการชุดหลุมฝังศพตนเองด้วยการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเกื้อกูลต่อชีวิตมนุษย์เอง เนื่องจากมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ หากทรัพยากรต่าง ๆ ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมและไม่สามารถฟื้นฟูได้ มนุษย์ก็ไม่สามารถพึ่งพิงธรรมชาติได้อีกต่อไป เมื่อไม่มีทรัพยากรให้พึ่งพาอาศัย มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ดังนั้น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติจึงเท่ากับ การชุดหลุมฝังศพตนเอง หรือก็คือการฆ่าตัวตายนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 69 ...จนเมื่อโลกเดินทางมาถึง พ.ศ. ของการเร่งกินเร่งใช้ มนุษย์เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ‘สมบัติของพระเจ้า’ มากมายเกินจำเป็น ทำให้ทรัพยากรในปัจจุบันอยู่ในภาวะวิกฤต และกำลังสำแดงผลร้ายให้ปรากฏแก่ตาในคนรุ่นนี้

การพัฒนาประเทศโดยขาดความระมัดระวังถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เท่ากับมนุษย์กำลังลบวันดูโลกของตัวเองลงทีละวัน เพราะถ้าสิ้นป่าไม้ ขาดสัตว์ป่า น้ำเน่าเหม็น ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ หดหาย ก็ยากที่มนุษย์จะดำรงชีพอยู่ได้โดยลำพัง...

(อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนโลกม้วน part 1)

ผู้เขียนได้เปรียบเทียบถึงการที่มนุษย์เร่งพัฒนาประเทศโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีค่าเท่ากับมนุษย์กำลังลบวันดูโลกของตัวเองลงทีละวัน

ตัวอย่างที่ 70 ผมคงไม่ต้องพูดก็ได้ว่าผลที่เกิดจากการทำลายผืนป่าในประเทศไทยย่อมไม่ต่างจากการทำลายป่าเขตร้อนในประเทศอื่น ๆ... สัตว์ป่าและพรรณพืชหลายชนิดล้มหายตายจาก อากาศร้อนขึ้นเรื่อย ๆ สภาพน้ำท่วมฉับพลันและภาวะฝนแล้งเกิดขึ้นในความถี่สูง กระทบกันพร้อมกัน

ปัจจุบัน ประเมินกันว่าประเทศไทยมีป่าอนุรักษ์เหลืออยู่ร้อยละ 17.66 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 90.6 ล้านไร่ แต่นี่เป็นการนับรวมพื้นที่ป่าชายเลนเอาไว้ด้วย ซึ่งหมายถึงว่าป่าบกมีเหลือน้อยกว่านั้น

ถามว่าทำไมเราจึงหยุดยั้งการทำลายป่าไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่องค์ความรู้ทั้งปวงล้วนชี้ชัดว่านี่คือการฆ่าตัวตายรวมหมู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ภาพแห่งนี้?

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 1))

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้อุปลักษณ์ โดยผู้เขียนได้กล่าวถึงการที่มนุษย์ทำลายทรัพยากรป่าไม้ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมีความหมายเท่ากับการฆ่าตัวตาย

3.3 ชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรปรากฏชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในแง่ของการสื่อให้เห็นว่าทุกชีวิตต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยปรากฏชุดความคิดรอง 3 ชุดความคิด ได้แก่ 1) มนุษย์ สัตว์ป่า และป่า ต่างต้องพึ่งพา

อาศัยซึ่งกันและกัน 2) ป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์และสัตว์ 3) สัตว์ป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 มนุษย์ สัตว์ป่า และป่า ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ผู้เขียนได้เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่า ทั้งมนุษย์ สัตว์ป่า และป่า มีความสำคัญเท่ากัน เพราะต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หากปราศจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อีกสิ่งก็มิอาจดำรงชีวิตอยู่ได้ ชุดความคิดนี้จะปรากฏผ่านกลวิธีทางภาษาการใช้คำขวัญ ดังนี้

3.3.1.1 การใช้คำขวัญ

คำขวัญเป็นการสื่อสารด้วยถ้อยคำที่นำมาเรียงร้อยเข้าด้วยกันเพื่อสื่อความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแบบโน้มน้าวชักจูงใจและสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางสังคมของกลุ่มบุคคลที่คิดและใช้คำขวัญด้วย (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 217) คำขวัญที่ปรากฏในบทความเป็นคำขวัญที่แสดงถึงความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสรรพชีวิตว่าต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ตัวอย่างที่ 71 คำขวัญของโครงการที่กล่าวว่า ‘คนอยู่ได้ ป่าอยู่ได้ เสือก็อยู่ได้’ นั้น นับว่าจับ

ประเด็นใจกลางความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้อย่างคมชัดแลงดงาม

(คนกับธรรมชาติ ต้องอยู่ร่วมจึงอยู่รอด (ตอนที่ 1)

‘คนอยู่ได้ ป่าอยู่ได้ เสือก็อยู่ได้’ คือคำขวัญของโครงการ ‘จอมป่า’ หรือ ‘โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม’ ซึ่งเป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อช่วยกำหนดแบบแผนของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติหรือจัดความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยเฉพาะชุมชนในป่า เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนในการมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องทรัพยากรธรรมชาติ การใช้คำขวัญดังกล่าวจึงสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่า ส่วนป่าจะไม่เกิดความสูญเสีย หากมนุษย์รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วเสืออันเป็นสัตว์ป่าที่สำคัญที่สุดในระบบนิเวศก็สามารถอยู่รอดได้

ตัวอย่างที่ 72 นี่คือประโยชน์ของการอนุรักษ์เสือโคร่งที่ส่งผลโดยตรงต่อคนไทยทุกภาคส่วน

ช่วยกันรักษาแหล่งผลิตน้ำข้าวชีวิต เพื่อตัวเราในวันนี้ และส่งต่อแก่ลูกหลานของเราในวันนี้

“ไม่มีป่า ไม่มีน้ำ ไม่มีชีวิต”

(เกิดเป็นสื่อ)

ผู้เขียนได้อธิบายถึงโครงการอนุรักษ์เสือโคร่งในประเทศไทย และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์จากการอนุรักษ์เสือซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่า และได้สรุปท้ายบทความโดยการยกคำขวัญ *ไม่มีป่า ไม่มีน้ำ ไม่มีชีวิต* เพื่อสื่อให้เห็นว่าป่ามีความสำคัญกับทุกชีวิต

3.3.2 ป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์และสัตว์

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีบทกล่าวถึงความสำคัญของป่าที่มีต่อมนุษย์และสัตว์ โดยจะปรากฏผ่านกลวิธีทางภาษาการใช้อุปลักษณ์ ดังนี้

3.3.2.1 การใช้อุปลักษณ์

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีบทการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงชุดความคิดป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์และสัตว์ โดยปรากฏการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับป่าคือบ้านของทั้งมนุษย์และสัตว์ป่า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 73 สิ่งสำคัญคือชุมชนที่จะเข้ามาดูแล ภาณุเดช เกิดมะลิ มองว่า การที่ชุมชนจะต้องเข้ามาดูแลนั้นต้องมองว่าทำอะไรในการสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านรู้สึกอยากที่จะมีส่วนในการดูแลสัตว์ป่าในพื้นที่ที่เป็นบ้านของเราทุกคน ก็คือเป็นบ้านของสัตว์ป่า และเราทุกคน ซึ่ง UNDP ได้มอบหมายให้มูลนิธิสืบนาคะเสถียรเข้ามาเป็นตัวกลางในการประสานงานกับชุมชนและเจ้าหน้าที่...

(แรงจูงใจในการอนุรักษ์สัตว์ป่าในผืนป่าตะวันตก)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการกล่าวถึงการสร้างแรงจูงใจแก่ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทับซ้อนป่าให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับป่าเป็นบ้านของสัตว์ป่าและเราทุกคน เนื่องจากบ้านเป็นสถานที่พักอาศัยซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต ดังนั้น เมื่อป่าเป็นบ้านสำหรับทุกชีวิต ป่าจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของทั้งมนุษย์และสัตว์ป่า

ตัวอย่างที่ 74 ผู้เขียนขออนุญาตปิดท้ายบทความนี้ว่า คนไทยทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอนุรักษ์เสือโคร่งอย่างจริงจังและจริงจัง นับแต่วันนี้เป็นต้นไป เพราะการคงอยู่ของประชากรเสือโคร่งในผืนป่าธรรมชาติ คือหลักประกันว่าทุกคนในแผ่นดินไทยจะมีน้ำกินน้ำใช้

อย่างน้อยเท่ากับที่มีอยู่ในวันนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าต้องการให้ประชากรเสือโคร่งมีจำนวนเพียงพอที่จะสืบสานพันธุกรรม จะต้องมีส่วนประชากรที่มีขนาดใหญ่เพียงพอ ป่านั้นต้องมีพืชพรรณที่อุดมสมบูรณ์ ที่วิวแดง กวาง นิเวศธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่น น้ำ นอกจากเป็นธนาคารของความหลากหลายทางชีวภาพแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิตน้ำขี้ชีวิต ช่วยขับและเก็บน้ำไว้ในฤดูฝนตลอดปี จากแอ่งขับน้ำขี้ชีวิตป่าได้อาศัยดื่มกิน ไหลบรรจบกันเป็นห้วยเล็กห้วยน้อย รวมกันเป็นคลอง เป็นแม่น้ำ ที่คนได้อาศัยใช้อุปโภคบริโภคอยู่ในปัจจุบัน

(เกิดเป็นเสือ)

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าป่ามีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตทุกชีวิต เพราะป่าเป็นแหล่งผลิตน้ำซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างยิ่ง ผู้เขียนจึงได้เปรียบเทียบน้ำเป็น *ธนาคารของความหลากหลายทางชีวภาพ* เพื่อชี้ให้เห็นว่าทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญต่อทั้งมนุษย์และสัตว์

ตัวอย่างที่ 75 ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ป่าไม้ แม่น้ำ ดิน และสภาพอากาศ เป็นตัวกำหนดชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าที่พบในบริเวณนั้น เช่น พื้นที่ป่าที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นบ้านของนกเงือก ต้องใช้โพรงของต้นไม้ใหญ่ในการทำเป็นโพรงรัง แหล่งน้ำ ซึ่งสัตว์ส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ทั้งเป็นแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์เลื้อยคลาน และสัตว์น้ำ หรือถ้าหินปูนต่าง ๆ ที่เป็นบ้านของค้างคาวนานาชนิด ยกตัวอย่างถ้าหินปูนในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นบ้านของค้างคาวคุณกิตติ

(ป่าตะวันตก บ้านของสัตว์ป่า)

การใช้คำว่า *บ้าน* ของสัตว์นานาชนิดแทนที่อยู่อาศัยคือป่า แสดงให้เห็นว่าป่ามีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะสัตว์ป่า

3.3.3 สัตว์ป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีกล่าวถึงความสำคัญของสัตว์ป่าที่มีต่อมนุษย์ โดยปรากฏผ่านกลวิธีทางภาษาการใช้เรื่องเล่า ดังนี้

3.3.3.1 การใช้เรื่องเล่า

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้เรื่องเล่าเพื่อสื่อถึงชุดความคิดป่ามีความสำคัญต่อมนุษย์และสัตว์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 76 คนและสัตว์ป่ามีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตกาล นับตั้งแต่สมัยหินเก่าประมาณ 2.5 ล้านปีมาแล้ว โดยเริ่มแรกคนต้องพึ่งธรรมชาติอย่างเดียว ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์และหาผลไม้รากไม้ใบไม้ป่า ยังไม่รู้จักเลี้ยงสัตว์ ไม่รู้จักการเพาะปลูก เร่ร่อนหาอาหารไปเรื่อย ๆ ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง ต่อมาคนเริ่มผลิตอาหารเองโดยการปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหาร และเริ่มเลี้ยงสัตว์ป่าไว้เป็นอาหารและใช้เป็นพาหนะ

ถึงแม้ว่าคนในสมัยหินเก่าจะทำการล่าสัตว์ ก็ไม่ได้ล่าสัตว์ทุกชนิด คงล่าแต่สัตว์ป่าที่มีขนาดใหญ่บางชนิดเท่านั้น อย่าง หมู ช้าง แรด ม้า และวัวป่า เป็นต้น เพราะเมื่อล่าสัตว์ใหญ่ได้ตัวหนึ่ง ก็ได้เนื้อมากกว่าสัตว์เล็กหลายเท่า ต่อมาในสมัยหินเก่าตอนปลาย สมัยหินกลางและสมัยหินใหม่ คนเกิดความคิดว่าควรจะคัดเลือกสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อกินเนื้อหรือขนเป็นอาหารเอากระดูกมาทำเครื่องมือ เอาหนังมาใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องนุ่งห่มหรือทำเป็นกระโجم จึงได้มีการนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงให้เชื่อง...

(ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ป่า และสภาพภาพของสัตว์ป่าในปัจจุบัน)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ป่า ผู้เขียนได้บรรยายถึงความสำคัญของสัตว์ป่าที่มีต่อมนุษย์ โดยนำเสนอเรื่องราวบทบาทของสัตว์ป่าตั้งแต่สมัยอดีตกาลและแสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ผ่านยุคสมัยต่าง ๆ ว่ามนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็เพราะมีการพึ่งพาอาศัยสัตว์ป่าในลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย การเล่าเรื่องแบบเรียงตามลำดับเวลานี้เป็นกลวิธีทางภาษาอย่างหนึ่งที่สร้างความน่าสนใจให้กับบทความ

ตัวอย่างที่ 77 ผู้เขียนเป็นเด็กเมืองจันทน์ เมื่อยังเล็กอยู่ที่บ้านสวนหนองอ้อ ต้องเดินสี่ชั่วโมงจึงจะถึงตลาดจันทน์ ได้รู้จักเสือโคร่งแต่ครั้งนั้น ทั้งเป็นเรื่องใกล้ตัวและไกลตัว...

หน้าหนาวของทุกปีที่เรียกว่าลมว่าว บนเขาสระบาปจะขาดน้ำ เสือจะลงมาตีนเขาเพื่อหาน้ำ มีข่าวว่าเสือลงมาทางโน้นทางนี้ คนตัดยางไปตัดยางตอนเช้ามีดีก็ถูกเตือนว่าระวังจะถูกเสือกัด...

...ต่อมาสมัยที่ไทยรบกับฝรั่งเศสเมื่อ 70 ปีมาแล้ว ทหารได้ปรับปรุงทางเกวียนให้เป็นทางรถยนต์ขนปืนใหญ่ข้ามไปได้...บนเขานี้อุดมไปด้วยหมึ เพราะมีป่าระกำหนาแน่น สำหรับเสือกก็แน่นอนว่าต้องชุมด้วย มีหนุ่มหนึ่งข้ามมาจากฝั่งโป่งน้ำร้อนจะลงมาที่บ้านโป่งโรงเข็นทางมะขาม เห็นว่าบ้ายแล้ว เกรงว่าข้ามเขาไม่ทันมืด ก็เลยอธิฐานขอเจ้าพ่อเขาเกลือให้กลับถึงบ้านก่อนมืด ไม่ทันขาดคำเจ้าพ่อก็จัดให้ คือมีหน้าเสือโคร่งตัวใหญ่โผล่มาข้างศาล ได้ผลทันที พ่อหนุ่มก็วิ่งจากศาลไม่ยอมหยุดลงมาถึงบ้านที่ตื่นเขาก่อนคำจริง ๆ

ที่บ้านโป่งโรงเข็นนี้ก็มีเสือโคร่ง เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สองยุติในปี 2487 ผู้เขียนเดินทางกลับจากพระตะบองผ่านป่าเขากลับมาจันทบุรี...ที่นี่มีผู้ใหญ่บ้าน...แกเล่าเรื่องเสือโคร่งว่า คืนนั้นเป็นคืนเดือนมืด...ในป่ามีเสียงเสือกำรามโฮกฮาก...แต่ไม่มีใครกล้าเข้าไปช่วย จนรุ่งเช้าถึงได้เกณฑ์กันเข้าไปในป่า ผลปรากฏว่าไม่พบร่องรอยของผู้หญิงถูกทำร้ายเลย มีแต่รอยเท้าเสือ...

เรื่องของเสือโคร่งจึงเป็นเรื่องที่ผู้เขียนรับรู้มาตั้งแต่ยังเด็ก แม้เมื่อเป็นสาวแล้ว เวลานั่งเล่นที่เฉลียงหน้าบ้านที่บ้านหนองอ้อตอนกลางคืน ก็ยังอดหวาดๆ ไม่ได้ว่าจะจะเอ๋กับเสือโคร่ง...

มาถึงเรื่องของเสือที่ห้วยขาแข้ง ประมาณเกือบยี่สิบปีที่แล้ว เท่ากับอายุของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้เขียนได้เห็นภาพของเสือโคร่งเล่นน้ำอยู่ในลำห้วยขาแข้งตรงสภกระดิง เป็นเสือโคร่งตัวโตเต็มวัย...

งานเริ่มมาตั้งแต่ปี 2536 จนชำนานูร่วมกันทั้งเสือและนักศึกษาเสือ เหยื่อจากไก่เป็น ๆ ก็เปลี่ยนเป็นโคร่งไก่ เสือกก็ยังเข้ากรง ที่สนุกก็คือ เสือบางตัวเรียนรู้ว่าในกรงมีอาหารเข้าไปแล้วได้กินฟรี อาจถูกวางยาสลบบ้างก็ไม่ใช่ไร ฟันแล้วไปไหนมาไหนได้ตามปกติ...

หลังจากรู้เรื่องเสือดาวเสือดำนจันทข่าของแล้ว ในปี 2539 สถานีวิจัยสัตว์ป่าเขานางรำก็มุ่งไปสู่งานวิจัยเสือโคร่ง ซึ่งไม่มีใครในประเทศศึกษามาก่อน ดร.ศักดิ์สิทธิ์ตอบคำถามเรื่องแรงจูงใจให้ทำการศึกษาเสือโคร่งว่า เพราะเสือโคร่งเป็นสัตว์ใหญ่ใกล้สูญพันธุ์ของโลก มีความสำคัญต่อความคงอยู่ของระบบนิเวศ จะรักษาผืนป่าขนาดใหญ่

ได้ก็ต้องรักษาเสือโคร่งไว้ให้ได้ เพราะเสือโคร่งจะอยู่ได้จะต้องมีผืนป่าขนาดใหญ่ เพียงพอ มีเหยื่อเพียงพอ มีน้ำ มีปัจจัยแวดล้อมที่ดี...

นับจากจับเสือโคร่งตัวแรกได้ที่เขาค้อในปี 2547 ก็พัฒนาฝีมือเรื่อยมา แต่ละปีจับได้หลายตัว แต่ก็เสียเหยื่อไปมาก เสือโคร่งฉลาดมาก เรียนรู้เร็ว ถ้าสงสัยจะไม่เฉียดกรายมาอีกเลย

ปี 2553 นี้ติดปอกคอได้ 4 ตัวแล้ว เป็นตัวเมียกำลังท้องหรือมีลูกอ่อนทั้งสิ้น ซึ่งนับเป็นสัญญาณที่ดี นับแต่ทำงานวิจัยเรื่องเสือและถ่ายภาพด้วย CAMARATRAP มีเสือกว่า 70 ตัวที่ผ่านตา บางตัวหายไปแล้ว บางตัวมาใหม่...

ผู้เขียนขออนุญาตปิดท้ายบทความนี้ว่า คนไทยทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอนุรักษ์เสือโคร่งอย่างจริงจังและจริงใจ นับแต่วันนี้เป็นต้นไป เพราะการคงอยู่ของประชากรเสือโคร่งในผืนป่าธรรมชาติ คือหลักประกันว่าทุกคนในแผ่นดินไทยจะมีน้ำกินน้ำใช้...

(เกิดเป็นเสือ)

ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการใช้เรื่องเล่าจากประสบการณ์ของตนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยทำงานที่ได้ทำงานด้านการอนุรักษ์เสือโคร่ง โดยผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามลำดับเวลา เพื่อเล่าเรื่องให้เห็นว่าสัตว์ป่าโดยเฉพาะเสือโคร่งมีความสำคัญต่อมนุษย์ เนื่องจากเสือเป็นดัชนีชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่า หากป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากพอป่าแห่งนั้นจะเป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลมาบรรจบกันเกิดเป็นแม่น้ำให้มนุษย์อุปโภคบริโภคได้

3.4 ชุดความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร

ชุดความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร เป็นการนำเสนอชุดความคิดในแง่ของการยกย่อง เชิดชู สืบ นาคะเสถียร ผู้ที่ได้ทำงานในแวดวงอนุรักษ์อย่างสุดความสามารถ ทั้งความทุ่มเท ความเสียสละ เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมไทย ประกอบด้วย 3 ชุดความคิดรอง ได้แก่ 1) สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ควรยกย่องในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม 2) สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ทุ่มเทและมีความเสียสละในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม 3) สืบ นาคะเสถียร คือหัวหน้าผู้มีความรักและเอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชา มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ควรยกย่องในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาพบชุดความคิด สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ควรยกย่องในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านกลวิธีทางภาษา 3 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้สัทพยางค์ และการใช้บทประพันธ์

3.4.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์

การใช้คำศัพท์ทำให้เห็นมุมมองของผู้เขียนเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังกล่าวถึง จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์พบว่าผู้เขียนมีการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อแทนความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร ในแง่ของการยกย่องให้เป็นบุคคลต้นแบบในการทำงานด้านอนุรักษ์ โดยปรากฏคำที่กล่าวถึงสืบในแง่ของการเคารพยกย่อง ได้แก่ ข้าราชการผู้ซื่อสัตย์ บุคคลในตำนาน วีรบุรุษ

ตัวอย่างที่ 78 ไม่กี่ปีต่อมา ข้าราชการกรมป่าไม้ตัวเล็ก ๆ ผู้นี้ ได้กลายเป็นบุคคลในตำนาน ภายหลังการยิงตัวตายในป่าห้วยขาแข้ง และเหนืออื่นใด ความตายของเขาได้ สันตะเทือนผู้คนในสังคมไทยที่ทราบข่าวอย่างรุนแรง

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 1)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้เขียนเลือกใช้คำศัพท์ในการตั้งชื่อเรียก สืบ นาคะเสถียร ว่าเป็น บุคคลในตำนาน จัดเป็นกลวิธีการใช้ชื่อและการเรียกชื่อ (name and naming) ที่แสดง มุมมองและทัศนคติของผู้เขียนว่าแม้ สืบ นาคะเสถียร จะเป็นเพียงข้าราชการที่ไม่ได้มีอำนาจมากมาย แต่ภายหลังจากการทำงานอย่างอุสาหะ ไปจนถึงการเสียสละชีวิตในการเรียกร้องให้สังคมหันมาสนใจ สิ่งแวดล้อมไทย ทำให้สืบเป็นบุคคลที่น่ายกย่องในการเป็นแบบอย่างงานด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างที่ 79 ชีวิตของคนกล้ามิได้หมายถึงโรมรันกับความชั่วร้ายด้วยกำลังเสมอไป... หากหมายถึงความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ที่จะเดินตามเสียงเพรียกแห่งมโนธรรมโดยไม่ปล่อยให้สิ่งใดมาขัดขวางไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นคชสารเจ็ดงาหรือนาคราชเจ็ดเศียรก็ตาม มีแต่ทำเช่นนั้นเท่านั้นพวกเขาจึงจะรู้สึกว่าการมีชีวิตอยู่เป็นเรื่องที่มีความหมาย และเมื่อถึงเวลาตายก็มีความหมายอยู่ดี

อย่างไรก็ตาม วีรบุรุษ นั้นเหมือนจะมาก่อนกาลเวลาเสมอ ทั้งนี้ เพราะพวกเขาคือผลพวงจากความต่ำต้อยของผู้อื่น ฝ่ายหลังทำให้พวกเขาใจร้อน จึงต้องเดินทางที่แตกต่างจากคนทั่วไป...

(28 ปีที่โลกเปลี่ยนไป (ปาฐกถา 28 ปี สืบ นาคะเสถียร)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการเลือกใช้คำศัพท์ในการเรียกชื่อแทน สืบ นาคะเสถียร ว่าเป็น วีรบุรุษ การเลือกใช้คำเช่นนี้แสดงถึงทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อ สืบ นาคะเสถียร ในแง่ของการยกย่อง

ตัวอย่างที่ 80 การที่สืบดำรงตนเป็นข้าราชการผู้ซื่อสัตย์ อาจเพราะได้แบบอย่างมาจากพ่อของเขา ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี และได้รับการยอมรับว่าเป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์ที่สุดคนหนึ่งในสมัยนั้น ลูกชายคนโตคนนี้ภูมิใจในตัวพ่อมาก เขาเคยพูดว่า “พ่อผมไม่เคยโกงใครกิน ทำไมผมถึงดีใจและภาคภูมิใจกับพ่อผมมาก เพราะพ่อเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดที่ไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไร”

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 2)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการเลือกใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในแง่บวกเพื่อเรียกแทน สืบ นาคะเสถียร แสดงให้เห็นถึงการยกย่อง สืบ นาคะเสถียร ในฐานะ ข้าราชการผู้ซื่อสัตย์

3.4.1.2 การใช้สหบท

สหบทเป็นลักษณะของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดเห็นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย จากการศึกษาบทความพบว่าผู้เขียนได้มีการใช้สหบทเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุดความคิดที่ว่า สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ควรยกย่องในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 81 ธันวาคม 2542 อาจารย์ธีรยุทธ บุญมี แห่งคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รายงานผลการสำรวจประชามติความคิดเห็นของคนไทยเพื่อสะท้อนภาพรวมสังคมในด้านต่าง ๆ ก่อนที่จะย่างเข้าสู่ปี 2000 หนึ่งในแบบสำรวจประชามติมีการตั้งคำถามว่า ในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา ท่านเสียตายการจากไปของสามัญชนผู้ใดมากที่สุด 10 อันดับ ผลปรากฏว่า อันดับ 1 คือ หลวงปู่แหวน อันดับ 2 คือ สืบ นาคะเสถียร มีคะแนนนำ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, พุ่มพวง ดวงจันทร์, ป่วย อังภากรณ์, ท่านพุทธทาสภิกขุ, ปรีดี พนมยงค์, จอมพล ป. พิบูลสงคราม, พุทธทาสภิกขุ

มีบางคนกล่าวว่า แม้สืบ นาคะเสถียร อดีตหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จะตายจากไปกว่ายี่สิบปีแล้ว แต่ดูเหมือนว่าสืบได้กลายเป็นวีรบุรุษคนล่าสุดในดวงใจของคนไทยที่ให้การยอมรับมากที่สุด

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 1)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนได้อ้างถึง ผลการสำรวจประชามติความคิดเห็นของคนไทย จากรายงานของ อาจารย์ธีรยุทธ บุญมี แห่งคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่า สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลที่คนไทยเสียชีวิตต่อการจากไปมากที่สุดเป็นอันดับ 2 การใช้ข้อมูลดังกล่าวจัดเป็น สหบทปรากฏรูป (manifestation intertextuality) เนื่องจากการอ้างอิงผลสำรวจโดยระบุแหล่งที่มาของข้อมูลชัดเจนเพื่อชี้ให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร เป็นบุคคลที่คนไทยยังคงยกย่องให้เป็นวีรบุรุษในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอ้างอิงผลสำรวจดังกล่าวจึงเป็นกลวิธีที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุดความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อ

ตัวอย่างที่ 82 “วีรยา โอชะกุล” หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ผู้หญิงคนแรกที่เข้ามาทำงานในตำแหน่งหัวหน้า ในผืนป่าแห่งนี้ หลายคนบอกว่าเธอเป็นหญิงแกร่ง แต่เธอจะบอกกับทุกคนว่า เธอไม่ได้แค่เข้ามาเป็นหัวหน้าที่นี่ แต่เธอแบกศักดิ์ศรีและค่าสปรมะมาท ในความเป็นผู้หญิงของเธอมาด้วย เธอจึงล้มไม่ได้ โดยคำที่เธอใช้เป็นหลักยึดในการทำงาน คือถ้อยคำของสืบ นาคะเสถียร “ผมคิดว่า ชีวิตผมทำดีที่สุดแล้วเท่าที่ผมมีชีวิตอยู่ ผมคิดว่า ผมได้ช่วยเหลือสังคมดีแล้ว ผมคิดว่า ผมได้ทำตามกำลังของผมดีแล้ว และผมพอใจ ผมภูมิใจสิ่งที่ผมทำ”

(สารคดี แสงไฟที่ไม่เคยดับ สืบ นาคะเสถียร)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้สหบทปรากฏรูป คือการอ้างอิงโดยบอกแหล่งที่มาอย่างชัดเจน ผู้เขียนได้อ้างอิงคำพูดแบบรายงานอ้อมของ วีรยา โอชะกุล หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ที่ได้รับแรงบันดาลใจในแนวทางการทำงานด้านอนุรักษ์มาจาก สืบ นาคะเสถียร การยึดถือ สืบ นาคะเสถียร เป็นต้นแบบในการทำงานเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้พูดมีชุดความคิดว่า สืบ นาคะเสถียร เป็นบุคคลที่น่ายกย่อง

ตัวอย่างที่ 83 ไอ้ ภาควง เลือกอเอาเพลง ‘สายฝน’ มาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการถ่ายทอดเรื่องราว เขาบอกว่าฟังเพลงนี้แล้วทำให้นึกถึงสืบ นาคะเสถียร

“สมัยผมเด็ก ๆ ผมได้ชมวิดีโอเรื่องคุณสืบในโรงเรียน ได้เห็นผู้ชายคนหนึ่งกำลังช่วยชีวิตกวาง ตอนนั้นก็สงสัยว่าทำไมโรงเรียนถึงเปิดวิดีโอชุดนี้ถึงจิง มารู้ทีหลังว่าตอนนั้นเป็นช่วงที่คุณสืบเสียชีวิต ผมก็เห็นซ้ำ ๆ ทุกวันที่โรงเรียน พอโตขึ้นมาก็เริ่มศึกษาข้อมูลจนรู้ว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร ตั้งแต่นั้นก็ประทับใจเรื่องคุณสืบมาตลอด”

“พอได้ฟังเพลงสายฝนก็เลยนึกถึงคุณสืบขึ้นมาทันที และคิดว่านี่ล่ะคือโอกาสที่จะได้ทำ ผมเลยเอาพล็อตเรื่องคุณสืบเข้าไปเสนอ ในใจก็หวัง ๆ ว่าจะไม่เกี่ยวอะไรกับโครงการนี้ เพราะเขาอยากจะทำภาพยนตร์เฉลิมพระเกียรติ”

“แต่ผมรู้สึกว่าคุณสืบทำ คือ การเสียสละเพื่อส่วนรวม หลายสิ่งที่คุณสืบทำล้วนเป็นคุณูปการต่อประเทศ ซึ่งตรงกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสอยู่เสมอ ผมอยากให้ผู้ชมมองตรงที่การกระทำ ไม่ใช่มองแค่รูปธรรม ซึ่งทางเจ้าของโครงการก็เข้าใจ ผมจึงได้เริ่มต้นทำฝนตกที่ห้วยขาแข้ง”

(ภาคภูมิ วงศ์ภูมิ ในวันฝนตกที่ห้วยขาแข้ง)

บทความข้างต้นคือบทสัมภาษณ์ของ ภาคภูมิ วงศ์ภูมิ ผู้กำกับภาพยนตร์สั้นเรื่อง ‘ฝนตกที่ห้วยขาแข้ง’ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร ตัวอย่างข้างต้นได้นำคำพูดของภาคภูมิ วงศ์ภูมิ มาอ้างอิงเพื่อกล่าวถึง สืบ นาคะเสถียร ในแง่ของคุณงามความดีที่ได้ทุ่มเทให้กับงานด้านอนุรักษ์ ควรแก่การยกย่องนับถือ

3.4.1.3 การใช้บทประพันธ์

จากการศึกษาบทความพบว่าผู้เขียนได้มีการบทประพันธ์เพื่อสื่อถึงชุดความคิด สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ควรยกย่องในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 84 หนึ่งเปรี๊ยะ! ปีนลั่นสะท้านป่า
 หนึ่งวูบไหวผวา ทั้งป่าลั่น
 หนึ่งคืน นานยาวราวกับกัลป์
 หนึ่งฝน พุบแล้วลับแนวไพร
 หนึ่งคน ควรค่าการวะ
 สืบสร้าง สัจจะ ยิ่งใหญ่

หมื่นคำ ร่ำหาอาลัย

รวมใจ สืบทอดเจตนา

(บทกวี – จิระนันท์ พิตรปรีชา)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทประพันธ์ที่ประพันธ์โดย จิระนันท์ พิตรปรีชา เมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2533 เพื่อสะท้อนถึงเหตุการณ์อัถวินิบาตกรรมของ สืบ นาคะเสถียร เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2533 ผู้เขียนได้สอดแทรกชุดความคิดเกี่ยวกับการยกย่อง สืบ นาคะเสถียร ผ่านการใช้ถ้อยคำ *หนึ่งคน ควรค่าการวะ* เพื่อเชิดชูสืบในฐานะบุคคลผู้อุทิศตนให้กับการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมและให้ประชาชนร่วมกันสานต่องานอนุรักษ์ของเขาต่อไป

3.4.2 สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ทุ่มเทและมีความเสียสละในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์พบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีทางภาษา 2 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์และการใช้สัทพยางค์ เพื่อสื่อให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ทุ่มเทและมีความเสียสละในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

3.4.2.1 การเลือกใช้คำศัพท์

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนได้เลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อแทนความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร ในการทำงานด้านอนุรักษ์ด้วยความทุ่มเทและความเสียสละ โดยปรากฏกลุ่มคำศัพท์ที่แสดงคุณลักษณะในการทำงานของสืบในแง่บวก ได้แก่ คำว่า ตั้งใจ ทุ่มเท เสียสละ มุ่งมั่น ประารถนา อย่างแรงกล้า ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 85 คนส่วนใหญ่อาจมีชีวิตเพื่อครอบครัวและตัวเอง แต่สำหรับสืบ นาคะเสถียรแล้ว เขารักและห่วงหาพันชีวิตสัตว์ป่าและป่ามากกว่าตัวเองและครอบครัวเสียอีก เขาทุ่มเททั้งชีวิตเพื่อสิ่งอันเป็นที่รักยิ่ง เขาวิ่งพล่านไปทั่ว เพื่อส่งเสียงบอกให้ผู้ใหญ่ และผู้มีอำนาจในบ้านเมืองนี้รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับสภาพการล่าสัตว์และทำลายป่าเมืองไทย

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 1)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้คำกริยา (verb forms) ที่ใช้แสดงเหตุการณ์ การกระทำ ความคิด ความรู้สึก หรือแสดงสภาพของบุคคล สัตว์ (จันทิมา อังคพนิช กิจ, 2561: 191) โดยผู้เขียนได้บรรยายถึง สืบ นาคะเสถียร ว่าเป็นผู้ที่อุทิศทั้งชีวิตให้กับการทำงาน

ด้านอนุรักษ์ และยังมีความกระตือรือร้นที่จะผลักดันปัญหาต่าง ๆ ให้ผู้มีอำนาจรับรู้ถึงปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยได้เลือกใช้ถ้อยคำที่สื่อถึงลักษณะการทำงานของสืบในทางด้านบวก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงลักษณะการทำงานของสืบที่มีทั้งความทุ่มเทและเสียสละในหน้าที่การงาน

ตัวอย่างที่ 86 ...เขาพยายามเดินเข้าหาผู้ใหญ่ ไปพูดคุยกับทุกคน แต่ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจอย่างจริงจัง กรมป่าไม้เองก็ไม่สนับสนุนสิ่งใด...

...แต่สืบก็ยังมุ่งมั่นเดินหน้าแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างไม่รู้จักรู้เห็นเหตุ เขาเชื่อว่า จะต้องรีบเร่งให้การศึกษาแก่ชาวบ้านรอบ ๆ พื้นที่ โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ให้เห็นถึงความสำคัญของป่าห้วยขาแข้ง สืบจึงให้ความสำคัญกับงานเผยแพร่มาก เขาจะลงมือทำด้วยตนเอง ออกแบบงานนิทรรศการ เขียนโปสเตอร์ เขียนบอร์ดเอง หากไม่ดีก็ทำใหม่ ตัดภาพเอง ไม่สวยทำใหม่ ภาพที่นำมาใช้ล้วนเป็นภาพสวยงามจากฝีมือของเขา...

...บางครั้งเที่ยงคืนเขายังอุตุส่าห์ขับรถจากในเมืองเข้ามาในป่า ตั้งแต่เช้ามีมาเขียนงานเอกสารที่คั่งค้างไว้ พอรุ่งสางก็ขับรถออกไปตามโรงเรียนบรรยายให้เด็กนักเรียน ฟังต่ออย่างไม่รู้จักรู้เห็นเหตุ

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 5)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงคุณลักษณะในการทำงานของ สืบ นาคะเสถียร ในแง่บวก เพื่อสื่อให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร เป็นผู้ที่ทุ่มเทให้กับการทำงานด้านอนุรักษ์ อย่างไร้รู้จักรู้เห็นเหตุ

ตัวอย่างที่ 87 สืบมีความฝันที่จะเปลี่ยนแปลงโลกให้ดีขึ้น ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำให้สัตว์ป่าและป่าไม้ในป่าห้วยขาแข้งอยู่รอด

เมื่อความมุ่งมั่นของเขาที่มีต่อห้วยขาแข้งถูกทำลายลงอย่างย่อยยับจากระบบราชการและผู้มีอำนาจในเมืองไทย ที่ไม่เคยสนใจปัญหาการทำลายธรรมชาติอย่างจริงจัง

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 6)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้กลุ่มคำศัพท์ที่แสดงถึงคุณลักษณะในการทำงานด้านอนุรักษ์ของ สืบ นาคะเสถียร ที่ได้มุ่งมั่นทุ่มเทและมีความ *ปรารถนาอย่างแรงกล้า* ที่จะทำ ให้สัตว์ป่าและป่าไม้ในป่าห้วยขาแข้งอยู่รอด

3.4.2.2 การใช้สหพท

ผู้เขียนได้นำกลวิธีสหพทมาใช้อ้างอิงถึงความคิดหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ ก่อนแล้วเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตามถึงชุดความคิดว่า สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ทุ่มเทและมีความเสียสละในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างที่ 88 รุ่นน้องคนหนึ่งเขียนถึงเขาว่า “พี่สืบมีความผูกพันกับป่าที่นี้มาก การเดินทางที่เรา จดจำได้ดีก็คือ การเดินทางจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรข้ามมายังเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ผ่านโป่งสายสอ และทะเลผ่านมาถึงสถานีวิจัยสัตว์ป่า เขานางรำในที่สุด ซึ่งใช้เวลาเดินทางถึงห้าวัน การเดินทางสำรวจสัตว์ป่าบนเส้นทาง ในระยะไกลอีกครั้ง ได้แก่ การเดินทางในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้าน จังหวัดตาก จากบริเวณห้วยปลอยช้าง มายังหุบแม่จัน ผ่านบ้านยูไนไปยังบ้านมอ งควะ และไปพักแรมระยะยาวที่บึงละกะตุ เพื่อสำรวจประชากรเป็ดก่า เราเดินทาง ข้ามภู่งอกก็องเข้าสู่เขตจังหวัดกาญจนบุรี พักค้างคืนที่บริเวณที่ทำการเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และเดินทางสู่บริเวณสบห้วยดงวี เพื่อตรวจสอบบริเวณด่าน ข้างข้ามแม่น้ำแควใหญ่ พี่สืบใช้เวลาเดินป่าครั้งนี้ยาวนานกว่าสองสัปดาห์ เราได้เห็นธาตุ แท้ของความทรหด แม้ว่าเท้าทั้งสองจะเจ็บเดินล้มลุกคลุกคลานถูกหนามเกี่ยวตาม ลำตัวและหู ดูเหมือนว่าพี่สืบจะไม่สนใจกับสิ่งเหล่านี้ แคมป์ที่พักนอนในป่าก็ใช้ผ้า พลาสติกปูลงบนพื้นดิน และมุงผ้าพลาสติกผืนใหญ่เพื่อกันน้ำค้าง อาหารที่เตรียมไป แม้ว่าจะไม่พอเพียง ความลำบากต่าง ๆ ที่ประสบ ดูเหมือนว่าพี่สืบก็ไม่เคยปริปาก บ่นด้วยคำพูดใด ๆ เลย”

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 2)

ตัวอย่างข้างต้นมีการใช้สหพทปรากฏรูปที่เป็นการอ้างอิงคำพูดของผู้อื่น แม้ จะสงวนชื่อของผู้พูดไว้เพียง รุ่นน้องคนหนึ่ง ไม่ได้ระบุแหล่งที่มาชัดเจนมากนัก แต่การใส่เครื่องหมาย อัฒประภาคกำกับไว้ก็สามารถเพิ่มความน่าเชื่อถือได้ว่าเป็นข้อความแบบรายงานตรง ซึ่งหมายความว่าบุคคลผู้นั้นได้เคยกล่าวไว้ ผู้เขียนไม่ได้ดัดแปลงคำพูดใด

การยกคำพูดของ *รุ่นน้องคนหนึ่ง* มาบรรยายถึงลักษณะการทำงานของ สืบ นาคะเสถียร ที่มีความมุ่งมั่นอุสาหะในการลงพื้นที่ป่า แม้จะมีอุปสรรคมากมายก็ไม่ย่อท้อ สะท้อนให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร คือบุคคลผู้ทุ่มเทและมีความเสียสละในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

นอกจากการใช้สหบทแบบรายงานอ้อมที่ไม่ได้ระบุแหล่งที่มาชัดเจนแล้ว ยังปรากฏการอ้างอิงแบบรายงานตรงอีกด้วย เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 89 ประมาณดีสี่ของวันที่ 1 กันยายน 2533 ยามในห้วยขาแข้งได้ยินเสียงปืนนัดหนึ่ง แต่ไม่ได้คิดอะไร ในป่าแห่งนี้เสียงปืนเป็นเรื่องธรรมดา จนประมาณสิบโมงเช้า เจ้าหน้าที่เริ่มแปลกใจว่าหัวหน้าสี่ยังไม่ลงมากินข้าว หม่องจึงอาสาเดินไปตาม เมื่อไขกุญแจบ้านเข้าไป เขาพบว่าที่ไร่ลมหายใจของหัวหน้าสี่อยู่บนเตียง มีแผ่นกระดาษแผ่นหนึ่งเขียนข้อความไว้ว่า

“ผมมีเจตนาที่จะฆ่าตัวเอง โดยไม่มีผู้ใดเกี่ยวข้องในกรณีนี้ทั้งสิ้น”

ลงชื่อ สืบ นาคะเสถียร ผู้ตาย

(นายสืบ นาคะเสถียร)

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 6)

ตัวอย่างข้างต้นคือข้อความที่ สืบ นาคะเสถียร ได้เขียนไว้ในกระดาษในวันอาทิตย์นิบาตกรรม เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2533 การยกข้อความดังกล่าวมาอ้างอิงเป็นการใช้สหบทแบบรายงานตรง เพราะนอกจากจะมีเครื่องหมายอัฒภาคกำกับไว้แล้ว บทความข้างต้นยังมีรูปภาพจดหมายประกอบบทความอีกด้วย การนำข้อความจากเหตุการณ์มาอ้างอิงจะช่วยสะท้อนไปถึงผู้อ่านว่าสืบเป็นผู้ที่ทุ่มเทให้กับการทำงานด้านอนุรักษ์และเสียสละแม้กระทั่งชีวิตของตนเองเพื่อเรียกร้องให้คนในสังคมหันมาสนใจปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ตัวอย่างที่ 90 ผู้ชายที่ชื่อ สืบ นาคะเสถียร เป็นคนอย่างไรในความรู้สึกของพวกคุณ

วันชัย : แกเป็นคนมุ่งมั่น และเป็นเปอร์เฟกชันนิสต์ที่ทำอะไรต้องทำให้ดี ไม่งั้นไม่ทำเป็นคนซีเรียส จริงจัง เราเห็นแกสูบบุหรี่ตลอด และแกไม่ค่อยมีอารมณ์เฮฮามากนัก และเป็นนักวิชาการด้วย ถ้าไม่ลงพื้นที่ แกก็อ่านหนังสือตลอด

รศ.ดร.นริศ : แกชอบสูบบุหรี่ แล้วก็ยังมีนิสัยชอบจดโน้ต อันนี้เป็นนิสัยของนักวิจัย และอีกอย่างคือการถ่ายภาพ ซึ่งเป็นการบันทึก และนิสัยส่วนตัวอีกอย่างคือสุขภาพมาก ไม่เคยเรียกใครไอ้ อี้ มิ่ง กับลูกน้องก็ไม่เรียก ความสุขภาพของแกและความมุ่งมั่นในการทำงานมันสร้างความประทับใจให้คนรอบ ๆ ข้าง

(นิตยสาร – a day BULLETIN In Memoriam 1949 – 1990)

บทความข้างต้นเป็นบทสัมภาษณ์จากเพื่อนที่เคยร่วมงานกับ สืบ นาคะเสถียร คือ วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ อดีตกองบรรณาธิการนิตยสารสารคดีที่เคยไปทำข่าวโครงการอพยพสัตว์ป่าตกค้างที่เขื่อนเชี่ยวชาญ โดยมี สืบ นาคะเสถียร เป็นหัวหน้าโครงการ และ รศ.ดร.นริศ ภูมิภาคพันธ์ อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รุ่นน้องคณะวนศาสตร์ (วน. 44) และอดีตเคยทำงานวิจัยช่วยเหลือ สืบ นาคะเสถียร เก็บข้อมูลวิจัยสัตว์ป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง การอ้างอิงคำพูดแบบรายงานตรงจากบุคคลผู้เคยทำงานใกล้ชิดกับ สืบ นาคะเสถียร ช่วยทำให้ชุดความคิดมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

3.4.3 สืบ นาคะเสถียร คือหัวหน้าผู้มีความรักและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์พบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีทางภาษา 2 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้เรื่องเล่า และการใช้สหพ เพื่อสื่อให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร คือหัวหน้าผู้มีความรักและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.3.1 การใช้เรื่องเล่า

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธีสืบ นาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีการใช้เรื่องเล่าเพื่อสื่อถึงชุดความคิด สืบ นาคะเสถียร คือหัวหน้าผู้มีความรักและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 91 หนึ่งอาทิตย์ก่อนเกิดเหตุ เจ้าหน้าที่จับพรานล่าสัตว์ได้ของกลางจำนวนมาก มีหัวค่างหลายหัว พร้อมปลอกกระสุนที่ใช้ล่า เมื่อเจ้าหน้าที่นำซากสัตว์เหล่านั้นมาที่สำนักงานเขตฯ สืบลงมาดูด้วยความเครียดสุดขีด เพราะก่อนหน้านี้อีกน้องของเขาคนหนึ่งที่เขานางรำออกไปลาดตระเวนตามคำสั่งของเขา ก็ถูกลอบยิงที่ล่าห้วยขาแข้ง สืบ โหม่มากถึงกับตะโกนออกไปว่า “ถ้ามิ่งจะยิงลูกน้องกู มิ่งมายิงกูดีกว่า”

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 6)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้เรื่องเล่าที่ผู้เล่าได้บอกรายละเอียดถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมกับระบุช่วงเวลาที่เกิดขึ้น คือ *หนึ่งอาทิตย์ก่อนเกิดเหตุ* ซึ่งหมายถึงหนึ่ง อาทิตย์ก่อนวันที่ สิบ นาอะเสถียร อัศวินบาตกรรม โดยแสดงลักษณะการเล่าแบบรายงานอ้อม คือ การสรุปความคิดจากตัวบทอื่นมาเรียบเรียงอยู่ในบทความปัจจุบัน

บทความดังกล่าวได้แสดงถึงชุดความคิด สิบ นาอะเสถียร คือหัวหน้าผู้มี ความรักและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากการบอกเล่าเรื่องราวที่สิบต้องเผชิญกับภาวะ ความเครียดทั้งจากการทำงานปกป้องทรัพยากรสัตว์ป่าและการสูญเสียลูกน้องจากการปฏิบัติใน หน้าที่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงทำให้สิบกล่าวว่าสามารถตายแทนลูกน้องของตนได้

ตัวอย่างที่ 92 เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า เป็นผู้ที่ต้องออกลาดตระเวนตามป่าเขาที่ทุรกันดาร เปรียบไป แล้วก็แตกต่างจากทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน หรืออาสาสมัครทหารพรานแต่อย่าง ไต ต้องอยู่อย่างยากลำบาก ทั้งต้องเสี่ยงภัยจากบุคคลผู้หวังผลประโยชน์จาก ทรัพยากร หากบุคคลเหล่านี้ได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ครอบครัวที่อยู่เบื้องหลังต้อง ลำบากในการแบกรับภาระต่าง ๆ...

สิบ นาอะเสถียร ได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ เห็นได้จากการที่เขาพยายามจัดตั้ง กองทุนขึ้นเพื่อช่วยเหลือพนักงานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งในสมัยที่เป็น หัวหน้า โดยการจัดดนตรี “คนรักป่า” ขึ้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2533 เพื่อนำเงินมา ตัดชุดลาดตระเวนให้ลูกน้อง หรือการทำประกันชีวิตให้กับพนักงานของเขตฯ ทุกคน ทุกพื้นที่ไม่เฉพาะแต่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งเท่านั้น

เพราะบุคคลผู้รักษาปกป้องทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสัตว์ป่านั้น มีอยู่ทั่ว ประเทศ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคคลเหล่านี้ว่า ต่อไปทุก ๆ ครั้งที่พวกเขา ต้องออกไปทำหน้าที่ หากเกิดเหตุที่ไม่คาดฝันขึ้นกับตัวเขา ไม่ว่าจะเป็นการบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต เขาจะมั่นใจได้ว่าลูกเมียและครอบครัวที่อยู่เบื้องหลังจะไม่ได้ได้รับความ เดือดร้อนมากนัก

(กองทุน เพื่อผู้พิทักษ์ป่า)

ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการใช้เรื่องเล่าในการยกตัวอย่างเหตุการณ์หนึ่งซึ่งได้อธิบายรายละเอียดของเหตุการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร เป็นผู้ที่มีความสำคัญกับเรื่องสวัสดิภาพสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าระดับล่าง

ตัวอย่างที่ 93 ครั้งหนึ่งผมได้ล่องเรือไปกับพี่สืบ เพื่อสังเกตการณ์การอพยพสัตว์ป่าเมื่อปลายปี 2529 วันหนึ่ง ขณะที่เราผูกเรือกับตอไม้กลางทะเลสาบ เพื่อเข้าช่วยชีวิตชะนีตัวหนึ่ง ปรากฏว่าจุงจางสีดามะเมื่อมขนาดข้อมือยาวร่วม 3 เมตร พุ่งทะยานออกมาจากโพรงในตอไม้ ทุกคนบนเรืออ้าปากค้างด้วยความตกใจ และล่องอกเมื่อจุงจางพุ่งลงน้ำ...

“ตามมันไป จับในให้ได้” หัวหน้าโครงการฯ สั่งการทันทีพร้อมเสียงสตาร์ทของเครื่องยนต์ที่เร่งเครื่องสุดกำลังดังกระหึ่มขึ้น...เราขับเรือคู่ขนานไปกับจุงจาง...

สืบไม่ละความพยายาม เขาบอกว่า หากไม่ช่วยชีวิตงูก็ตายเพราะไม่มีทางว่ายไปถึงฝั่งที่ห่างไกลได้ มันจะหมดแรงตายเสียก่อน คราวนี้เมื่อเรือแล่นไปทันมัน เราสามารถใช้สวิงจับมันขึ้นมาอยู่บนหัวเรือได้สำเร็จ

คราวนี้ทุกคนมองหน้ากันเล็กน้อยใครจะเสี่ยงตายเป็นคนจับงูพิษยัดใส่กระสอบ...ยังไม่ทันไรสืบก็ใช้มือกดหัวจุงจาง เจ้าจุงจางใช้เขี้ยวพิษกัดสวิงอย่างแรงพร้อมทั้งปล่อยน้ำพิษสีเหลืองใสๆไหลเยิ้มออกมาจนหมด จากนั้นพวกเราช่วยกันจับงูออกจากสวิงยัดใส่กระสอบ ใช้เชือกมัดปากกระสอบไว้อย่างแน่นหนา

หลังจากนั้นไม่นาน สืบก็บอกพวกเรา “ผมก็เพิ่งหัดจับงูพิษเป็นครั้งแรกในชีวิต”

สืบ นาคะเสถียร อาจจะใช้ลูกน้องในการทำงานเสี่ยงตายครั้งนี้ก็ได้ แต่เขาก็ไม่ทำเช่นนั้น ลูกน้องทุกคนรู้ว่า หากงานใดเป็นงานเสี่ยงอันตราย เขาจะเป็นคนแรกที่ลงมือ และเป็นเช่นนี้จนถึงการทำงานครั้งสุดท้ายในป่าห้วยขาแข้ง

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 3)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้เรื่องเล่าโดยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่และรักเพื่อนร่วมงานหรือลูกน้องผู้ใต้บังคับบัญชาของ สืบ นาคะเสถียร ที่สามารถทำงานเสี่ยงตายแทน ทั้ง ๆ ที่เป็นหัวหน้าโครงการซึ่งมีอำนาจในการสั่งงานลูกน้องก็ตาม

3.4.3.2 การใช้สหบท

จากการวิเคราะห์บทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้สหบทเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงชุดความคิดว่า สืบ นาคะเสถียร คือหัวหน้าผู้เอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 94 โด่ง น้องชายคนเดียวบอกให้ผมฟังว่า สืบรักลูกน้องมาก ยอมแบกรับภาระที่ทางการจ่ายเงินเดือนให้ลูกน้องช้า

“พี่สืบไปขอยืมเงินแม่เดือนละ 2 หมื่นบาท แล้วไม่บอกเหตุผลว่าเอาไปทำอะไร ทางบ้านจึงเข้าใจว่าพี่สืบใช้เงินเปลือง เอาไปเลี้ยงผู้หญิงหรือเปล่า ทีหลังถึงรู้ว่าเอาไปให้ลูกจ้างรายวันในป่ายามก่อน เพราะเงินเดือนของพวกเขาดกเบิกช้ามาก พวกนี้ไม่มีอะไรจะกิน พี่สืบก็ต้องเอาเงินจากทางบ้านออกไปก่อน”

สืบวิ่งค้นหาแหล่งเงินทุนมาเพื่อเป็นสวัสดิการและประกันชีวิตให้แก่เจ้าหน้าที่ระดับล่างในห้วยขาแข้ง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานของคนเหล่านี้ที่เสี่ยงต่อการบาดเจ็บล้มตายแทบทุกครั้ง แต่ก็ไม่เคยได้รับการเหลียวแลจากทางการเลย

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 6)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีการใช้คำพูดแบบรายงานตรง คือการอ้างอิงคำพูดของผู้อื่นแบบที่มีเครื่องหมายอัญประกาศกำกับไว้ ผู้เขียนมิได้ดัดแปลงหรือแทรกความคิดเห็นอื่นไว้ และการใช้คำพูดแบบรายงานอ้อม คือการสรุปผลความคิดของตัวบทอื่นมาเรียบเรียงอีกทั้งยังระบุแหล่งที่มาหรือผู้พูดไว้อย่างชัดเจนเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท

ตัวอย่างข้างต้นได้แสดงถึงคำพูดของ โด่ง น้องชายคนเดียว หรือก็คือ กอบกิจ นาคะเสถียร น้องชายของสืบ ที่ได้กล่าวถึงตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าสืบเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสวัสดิภาพสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าระดับล่าง โดยมีการอ้างอิงลักษณะปนกันระหว่างการรายงานตรงและรายงานอ้อม

การอ้างอิงคำพูดโดยระบุชื่อผู้พูดซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนิทสนมกับสืบ และการใช้กลวิธีการอ้างอิงคำพูดแบบรายงานตรงเช่นนี้ จะยิ่งทำให้ชุดความคิดว่า สืบ นาคะเสถียร คือหัวหน้าผู้เอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชาถูกเน้นย้ำให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 95 ดร.อลัน ราบินowitz เพื่อนสนิทของสีบ บอกกับเขาว่า “คุณไม่จำเป็นต้องกังวลกับการที่มีใครตาย เพราะการตายไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของคุณ พวกเขาทำงานของเขา คุณไม่ต้องไปรับผิดชอบพวกเขาถึงร้อยเปอร์เซ็นต์หรอก” แต่สีบก็ตอบกลับทันทีว่า “จะไม่มีใครตายในห้วยขาแข้ง ถ้ามีก็ต้องเป็นผม”

ในความเป็นสีบ นาคะเสถียร แม้เราจะรู้จักภาพเขาในฐานะนักวิชาการและนักอนุรักษ์ แต่อีกภาพหนึ่งที่ปรากฏเด่นชัดควบคู่กันมา คือ สีบเป็นคนที่เอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือลูกน้องเป็นอย่างมาก

เพราะสีบรู้ว่า คนที่ทำงานเพื่อรักษาป่าจริง ๆ คือเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าระดับล่าง และงานที่พวกเขาทำก็มีความเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต

(สีบ นาคะเสถียร กับ ผู้พิทักษ์ป่า)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการอ้างอิงบทสนทนาของ สีบ นาคะเสถียร และ ดร.อลัน ราบินowitz เพื่อนสนิทของสีบ ที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของ สีบ นาคะเสถียร ที่มีต่อผู้ได้บังคับบัญชา

ตัวอย่างที่ 96 วาที เจ้าหน้าที่โครงการผู้หนึ่งพูดถึงหัวหน้าสีบว่า “เขาเป็นคนจริงจัง มีความตั้งใจโดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยของตัวเอง มีความรู้สึกว่าจะทำอะไรต้องทำโดยไม่คำนึงถึงเวลา สถานที่ว่าจะยากลำบากแค่ไหน มีความตั้งใจสูงเห็นความเดือดร้อนของสัตว์มากกว่าความเดือดร้อนหรือความลำบากที่ตนเองจะได้รับ งานแทบทุกงานเขาไม่เคยนั่งดูคนอื่นทำ เขามักจะเข้าไปทำเสมอ เจอสัตว์กำลังว่ายน้ำ พวกกระรอกค่าง ชะนี เขากะโดดลงน้ำเอง สัตว์ที่อันตรายอย่าง เสือ กู เขาจะทำเอง เพราะเขาพูดว่าเขาเป็นผู้นำ เขาทำไม่ได้คนอื่นก็จะไม่มั่นใจ แต่ถ้าผู้นำทำงานหนัก ทำงานที่ลำบาก ทุกคนจะตั้งใจทำงาน มีกำลังใจมากขึ้น หัวหน้าเสียสละได้ ทุกคนก็เสียสละได้... ผมภูมิใจนะที่ได้ทำงานกับเขา เป็นผู้บังคับบัญชาที่ไม่เอาเปรียบลูกน้อง ไม่เคยเอาความดีความชอบใส่ตัว ไม่มีนายมีแค่เพื่อนร่วมงาน ไม่เลือกว่าคนนั้นจะเป็นลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างรายวัน ไม่มีใครจริงจังและจริงจังเท่าเขาเลย”

(“สีบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 3)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการอ้างอิงคำพูดจากบุคคลผู้เคยทำงานใกล้ชิดกับ สืบ นาคะเสถียร แสดงให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร นอกจากจะทุ่มเทให้กับการทำงานอนุรักษ์แล้ว ยังเป็นหัวหน้าที่มีความเสียสละ ไม่เคยเอาเปรียบลูกน้อง

3.5 ชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ปรากฏชุดความคิดเกี่ยวกับ ข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม 2 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มคนที่ละเลยหน้าที่ในการทำงาน 2) ข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มบุคคลผู้เห็นแก่ได้และไร้จรรยา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.5.1 ข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มคนที่ละเลยหน้าที่ในการทำงาน

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มคนที่ละเลยหน้าที่ในการทำงาน 1 กลวิธี คือ การประชดประชัน มีรายละเอียดดังนี้

3.5.1.1 การประชดประชัน

การประชดประชันหรือการย้อแย้ง เป็นกลวิธีทางภาษาประเภทหนึ่งที่ต้องการนำเสนอข้อมูลโดยกล่าวถึงสิ่งหนึ่งให้มีความหมายไปอีกทางหนึ่งหรือในทางตรงกันข้ามเพื่อตอบโต้หรือวิพากษ์วิจารณ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนแล้ว (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 210) โดยผู้เขียนได้มีการประชดประชันถึงการทำงานของข้าราชการระดับสูงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมถึงการละเลยในการใส่ใจปัญหาที่เกิดขึ้นจนเป็นเหตุให้ สืบ นาคะเสถียร ต้องอัตวินิบาตกรรมเพื่อให้บุคคลเหล่านี้หันมาสนใจ

ตัวอย่างที่ 97 ก่อนรุ่งสางของวันเสาร์ที่ 1 กันยายน 2533 เสียงปืนหนึ่งนัดจึงดังกึกก้องขึ้นในป่าห้วยขาแข้ง

สองอาทิตย์ต่อมา ห่างจากบริเวณที่เกิดเสียงปืนไม่กี่สิบลเมตร ข้าราชการระดับสูงจากกรมป่าไม้ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายทหารนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ นายอำเภอ และเจ้าหน้าที่บ้านเมืองนับร้อยคน ได้แห่กันมาประชุมปรึกษาหารือในการป้องกันการทำลายเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งอย่างแข็งขัน

“สี่บ นาคะเสถียร” รอวันนี้ตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาดำรงตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งแห่งนี้ เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านเมืองหันมาสนใจปัญหาอย่างจริงจัง

(“สี่บ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 1)

ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าความหมายของข้อความไม่ได้เป็นไปตามถ้อยคำที่ปรากฏ ทั้งการใช้คำว่า *แท้กัันมา* และ *อย่างแข็งขัน* เพื่อพรรณนาให้เห็นภาพของข้าราชการผู้ใหญ่ที่มาประชุมกันอย่างล้นหลามในวันเกิดเหตุ เนื่องจากในบริบทสังคมย่อมเป็นที่รู้กันว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมไทยไม่เคยได้รับการใส่ใจอย่างจริงจังในสมัยที่ สี่บ นาคะเสถียร ทำงานอยู่ แม้เขาจะทำงานอย่างหนักและพยายามผลักดันปัญหาต่าง ๆ ให้ผู้มีอำนาจรับรู้แต่กลับไม่เคยได้รับความสนใจ

อีกทั้งผู้เขียนยังได้เน้นย้ำในข้อความสุดท้ายว่า “สี่บ นาคะเสถียร” รอวันนี้ตั้งแต่วันแรก เจตนาของข้อความจึงเป็นการประชดประชันเพื่อที่จะสื่อความหมายว่า ผู้มีอำนาจหลาย ๆ ฝ่ายนั้นละเลยหน้าที่ในการทำงานอนุรักษ์มานาน และเพิ่งจะสำนึกในการทำหน้าที่ของตนก็เมื่อตอนที่สี่บอ้วติวินิบาตกรรมไปแล้ว

ตัวอย่างที่ 98 แม้งานคัดค้านจะมีแนวร่วมเป็นจำนวนมากแต่อุปสรรคที่ใหญ่ คือ งานชี้แจงให้ผู้มีส่วนในการตัดสินใจเปลี่ยนใจยุติโครงการ เวลานั้นอธิบดีกรมป่าไม้ ตำแหน่งที่ต้องดูแลพื้นที่ป่าและผู้บังคับบัญชาของสี่บกลับเป็นหนึ่งในผู้สนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อน

(สี่บ นาคะเสถียร กับการคัดค้านเขื่อนน้ำโจน - สัมภาษณ์ที่ห้วยขาแข้ง สู่การเป็นมรดกโลก)

บทความข้างต้นเป็นบทความเกี่ยวกับการคัดค้านโครงการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนในพื้นที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ในช่วงปี พ.ศ. 2529 – 2530 ซึ่งรัฐบาลในขณะนั้นมีแนวโน้มที่จะอนุมัติโครงการก่อสร้างเขื่อนดังกล่าว และหากมีการก่อสร้างจะส่งผลให้พื้นที่ราว 140,000 ไร่ของผืนป่าแห่งต้องจมอยู่ใต้น้ำ ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศอย่างมหาศาล แม้บรรดานักอนุรักษ์จะช่วยกันทำงานด้านข้อมูลเพื่อนำเสนอเหตุผลในการคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน แต่ผู้มีอำนาจตัดสินใจไม่ว่าวันแต่ อธิบดีกรมป่าไม้ ตำแหน่งที่ต้องดูแลพื้นที่ป่า กลับเป็นหนึ่งในผู้สนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อน เสียเอง

ตัวอย่างที่ 99 เจ้าหน้าที่ผู้คัดเลือกไม้ไม่ได้ทำตามหลักเกณฑ์ โดยส่งตรา ต.ตัด และช.ลาก ให้กับโรงเลื่อยไปจัดการตีคัดเลือกไม้เอาเองตามสะดวก ส่วนเจ้าหน้าที่ก็จะไปนอนตีพุงอยู่

ที่โรงแรมหรือที่บ้านพักของโรงเลื่อยในเมือง แคมเบ็คค่าเบ็ยเล็ยงและค่าที่พักจาก
หลวงอีก แล้วยังได้ค่าส่งตรา ต.ตัด และตรา ช.ลาก จากโรงเลื่อยอีกต่างหาก...

(สัมภาษณ์ป่าไม้ บทเรียนจากสายน้ำเลือด)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการประชดประชันเจ้าหน้าที่และหน่วยงานราชการ
ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ควรจะให้ความสำคัญกับปัญหาการสัมปทานป่าไม้แต่กลับละเลยการ
ปฏิบัติหน้าที่

3.5.2 ข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่ม บุคคลผู้เห็นแก่ได้และไร้จรรยา

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มบุคคลผู้เห็นแก่ได้โดยแสวงผลประโยชน์จากงานที่ทำ 4
กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การขยายความ การใช้สหพท และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ โดยมี
รายละเอียดดังนี้

3.5.2.1 การเลือกใช้ศัพท์

การเลือกใช้คำศัพท์ในการบ่งชี้บุคคลแสดงถึงมุมมองและทัศนคติของ
ผู้เขียนที่มีต่อบุคคลที่กำลังกล่าวถึง จากการศึกษพบว่าผู้เขียนมีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงหน่วยงานที่
รับผิดชอบงานด้านสิ่งแวดล้อมในแง่ของการเป็นกลุ่มบุคคลที่เห็นแก่ตัวจากการแสวงหาผลประโยชน์
จากทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 100 “ผมเลือกที่นี่เพราะเกลียดพวกป่าไม้ แม้มาเรียนป่าไม้ตอนอยู่ในมหาวิทยาลัยก็รู้สึก
ว่าไม่ชอบป่าไม้ เรื่องที่ว่าป่าไม้มันโกง พวกป่าไม้มันร่ำรวยมาจากการโกงป่า ผมรู้
กำพืดพวกนี้ดี เพราะสมัยนั้นพ่อผมเป็นปลัดจังหวัด ผมไม่ออกไปยุ่ง ไม่อยากไปโกง
กับมัน ถ้าผมไม่โกงกับมันผมก็อยู่ไม่ได้ ผมเลยเลือกมาอยู่กองนี้”

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 2)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสัมภาษณ์ของ สืบ นาคะเสถียร ที่เล่าถึงตอนที่ตน
สอบบรรจุเข้ากรมป่าไม้ได้แต่กลับเลือกอยู่กองอนุรักษ์สัตว์ป่าแทนที่จะเลือกป่าไม้เพื่อมีโอกาสจะก้าว
ไปเป็นป่าไม้จังหวัดหรือป่าไม้เขตในอนาคตเหมือนกับคนอื่น ๆ

บทสัมภาษณ์นี้มีการใช้กลวิธีการอ้างอิง (referencing) โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ในการเรียกกรมปาไม้เพื่อแสดงมุมมองของผู้พูดที่มีต่อบุคคลที่กำลังพูดถึง จากตัวอย่างจึงชี้ให้เห็นว่านอกจากผู้พูดจะบรรยายความรู้สึกที่มีต่อหน่วยงานแล้ว ยังมีการใช้สรรพนามที่บ่งชี้ถึงความไม่เคารพ ไม่ให้เกียรติ คือการใช้สรรพนาม *มัน* แทนกรมปาไม้ เนื่องจากสืบมองว่าหน่วยงานเหล่านี้จะมีหน้าที่รับผิดชอบในการปกป้องทรัพยากรป่าแต่กลับมีเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้เสียเอง

ตัวอย่างที่ 101 ผมจำอยู่ในใจจนทุกวันนี้ว่าไอ้คนที่มันเหลวๆ นี่มันควรจะถูกลงโทษ ไม่ใช่ปล่อยให้มันลอยนวลอยู่ โกงแล้วได้เงินแล้วยังไม่ถูกลงโทษอีก ทำผิดมันต้องถูกลงโทษก่อน ไม่ใช่ย้ายอย่างเดียวหรือเอาออกไปทำงานอื่น มันก็ยังอยู่ในกรมปาไม้ ทำความผิดก็น่าจะย้ายมันกลับมากรมปาไม้ไม่ต้องให้งานมันทำ แล้วหลวงก็มาเลี้ยงไอ้พวกนี้ พวกง่อยเปลี้ยเสียขา รัฐบาลต้องเลี้ยงเยอะไปไฉน

(ตะโกนก้องสู่คนทั่วประเทศ part 2)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการเลือกใช้คำศัพท์โดยการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ในการเรียกเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการที่มีหน้าที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแต่กลับกระทำความผิดเสียเอง การใช้สรรพนาม *ไอ้พวกนี้* แทนบุคคลแสดงถึงความไม่เคารพ ไม่ให้เกียรติ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีความเห็นแก่ตัว

3.5.2.2 การขยายความ

กลวิธีการขยายความ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นส่วนขยาย อาจเป็นคำวลี หรืออนุพากย์ก็ได้ เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยายให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งความเด่นนั้นอาจเป็นความหมายทางดีหรือความหมายทางลบก็ได้ (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 195)

จากการศึกษาบทความพบว่า ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการขยายความเพื่อเน้นย้ำถึงชุดความคิดที่ว่าข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มบุคคลผู้เห็นแก่ได้โดยแสวงหาผลประโยชน์จากงานที่ทำ เห็นได้จากตัวอย่างที่ 100 และ 101 ในข้อความ *เรื่องที่ว่าป่าไม้มันโกง พวกป่าไม้มันร้ายมาจากกรโกงป่า* และ *พวกง่อยเปลี้ยเสียขา* ปรากฏเป็นอนุพากย์ขยายนามที่ผู้เขียนต้องการเน้นย้ำถึงภาพลักษณ์ของกรมปาไม้โดยการใช้คำขยายที่สื่อถึงความหมายในแง่

ลบ นอกจากการกล่าวถึงพฤติกรรมการโกงแล้ว การใช้คำขยายว่า *มันร้ายมาจากการโกงป่า* ก็ยิ่งตอกย้ำการขยายความหมายทางลบให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

3.5.2.3 การใช้สัทพ

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีทางภาษาการใช้สัทพเพื่อสื่อชุดความคิดข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม คือกลุ่มบุคคลผู้เห็นแก่ได้และไร้จรรยา เห็นได้จากตัวอย่างที่ 100 และ 101 ซึ่งเป็นคำกล่าวของ สิบ นาคะเสถียร ผู้เขียนได้อ้างอิงคำพูดแบบรายงานตรงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท เพราะการอ้างถึงคำพูดจากตัวบุคคลที่มีประสบการณ์การทำงานในแวดวงอนุรักษ์โดยตรงอย่างสืบจะทำให้ผู้อ่านเชื่อถือและคล้อยตามได้ง่าย

3.5.2.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

จากการวิเคราะห์บทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อให้ผู้อ่านคิดคำตอบที่ผู้เขียนตั้งใจทิ้งท้ายไว้ให้บทวนเพื่อสื่อถึงชุดความคิดเกี่ยวกับบุคคลที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นผู้กระทำผิด มีความเห็นแก่ตัว และไร้จรรยา เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 102 ก็ไม่รู้ทำไม ในเวลาที่ไม่นานเกินความทรงจำจะหลงลืม ถึงได้มีคนที่ต้องใส่ใจจรรยา ยึดมั่น และยืนหยัดในความถูกต้อง กลับกลายเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง ข้าแล้วข้าเล่า อีกครั้ง และอีกครั้ง

(R.I.P. “หมื่นขอ” ที่อุทยานแห่งชาติไทรโยค)

ตัวอย่างบทความข้างต้นมีที่มาจากกรณีการจับกุมคณะรถออฟโรด ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2561 ซึ่งหนึ่งในผู้ต้องหาอ้างตนเป็นปลัดอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้เขียนได้กล่าวถึงรายละเอียดของคดีดังกล่าว จากนั้นจึงได้ปิดท้ายบทความด้วยกลวิธีคำถามเชิงวาทศิลป์ เพื่อตั้งคำถามเกี่ยวกับบุคคลผู้กระทำความผิด เนื่องจากหนึ่งในผู้ต้องหาเป็นถึงข้าราชการระดับปลัดอำเภอ แต่กลับกระทำความผิดเสียเอง จึงได้ตั้งคำถามกลับว่าเหตุใดผู้กระทำผิดจึงขาดคุณสมบัติที่ข้าราชการพึงมี

กลวิธีดังกล่าวเป็นการถามที่ไม่ต้องการคำตอบว่าทำไมบุคคลที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติกลับกลายเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง แต่ต้องการสื่อว่าบุคคล

ที่ทำหน้าที่ปกป้องป่าไม้จะต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนธรรมชาติ แต่เมื่อกระทำผิดเสียเอง ก็เป็นได้แค่ผู้ที่ปราศจากจิตสำนึกในการทำหน้าที่

ตัวอย่างที่ 103 ...แต่ละป่าจะมีไม้ทำออกได้หลายหมื่นลูกบาศก์เมตร คิดว่าจะเป็นเงินเท่าใดที่เจ้าหน้าที่จะได้รับ เงินพิเศษนี้จะถูกแบ่งกันไปตั้งแต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน หัวหน้าฝ่าย ป่าไม้จังหวัด ป่าไม้เขต จะเห็นว่าหากเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเคร่งครัดแล้ว ความเสียหายจากการทำไม้ในป่าของโรงเลื่อยจะมีน้อยมาก แถมเจ้าหน้าที่บางคนยังทำบัญชีไม้ในป่าสัมปทานเกินจำนวนที่มีอยู่จริง เรียกว่า “บัญชีลม” ไม้ให้โรงเลื่อยไปหาตัดไม้จากที่อื่นมาสมว่าตัดจากแปลงที่ได้รับสัมปทาน...

(สัมปทานป่าไม้ บทเรียนจากสายน้ำเลือด)

บทความข้างต้นเป็นบทความที่ว่าด้วยปัญหาการให้สัมปทานป่าของกรมป่าไม้ ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อให้ผู้อ่านคิดตามว่าผลประโยชน์จากการให้สัมปทานป่าไม้กลายเป็นจำนวนเงินมหาศาลที่ถูกแจกจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่ต้องอนุรักษ์ป่าไม้เสียเอง

ตัวอย่างที่ 104 มาถึงจุดนี้คงพอจะตอบคำถามได้บ้างกระมังว่า ใครกันแน่ที่ได้ผลประโยชน์จากสัมปทานป่าไม้ และทำไมการจัดการป่าไม้ของไทยจึงไม่อาจบรรลุหลักการที่ว่า “ป่าไม้ที่มีอยู่เดิมเปรียบเสมือนต้นทุนของประชาชาติโดยส่วนรวมซึ่งสมควร รักษาไว้ จะใช้ได้ก็เฉพาะส่วนที่เป็นดอกเบี๋ยหรือปริมาณเนื้อไม้ที่งอกเงยขึ้นมาเป็น รายปีเท่านั้น มิเช่นนั้นแล้ว ป่าไม้ที่มีอยู่ก็จะไม่สามารถอำนวยประโยชน์อย่างถาวรได้ตลอดไป”

(สัมปทานป่าไม้ บทเรียนจากสายน้ำเลือด)

บทความข้างต้นเป็นบทความที่ว่าด้วยปัญหาการให้สัมปทานป่าของกรมป่าไม้ ในท้ายบทความผู้เขียนได้กล่าวถึงทำให้ผู้อ่านคิดตามว่าท้ายที่สุดแล้วการจัดสัมปทานป่านั้น ใครกันแน่ที่ได้ผลประโยชน์ เนื่องจากปัญหาสัมปทานป่าที่เรื้อรังมานานมิได้ธำรงไว้ซึ่งการรักษาทรัพยากรร่วมของประเทศ หรือให้ประโยชน์แก่ประชาชนทุกคนผู้เป็นเจ้าของป่าไม้ แต่กลับเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มที่มีแต่ความเห็นแก่ได้เท่านั้น

3.6 ชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียรปรากฏชุดความคิดเกี่ยวกับ กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม 2 ชุดความคิด ได้แก่ 1) กฎหมายไม่ให้ความยุติธรรมกับทุกคนในสังคม 2) การผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.6.1 กฎหมายไม่ให้ความยุติธรรมกับทุกคนในสังคม

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายไม่ให้ความยุติธรรมกับทุกคนในสังคม 1 กลวิธี คือ การใช้สหบท มีรายละเอียดดังนี้

3.6.1.1 การใช้สหบท

สหบทเป็นลักษณะของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดเห็นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย โดยจากการศึกษาพบว่าบทความในเว็บไซต์ได้มีการอ้างอิงคำพูดของสืบ นาคะเสถียร ที่เคยกล่าวถึงเรื่องการบังคับใช้กฎหมายว่าไม่มีความยุติธรรมเนื่องจากไม่สามารถบังคับใช้ได้กับทุกคน

ตัวอย่างที่ 105 สืบให้สัมภาษณ์ว่า “ผมสนใจงานวิจัยมากกว่าที่จะไปวิ่งจับคน เพราะว่าจับได้แค่ตัวเล็ก ๆ ตัวใหญ่ๆจับไม่ได้ ก็เลยอดอดว่า กฎหมายบ้านเมืองนี้มันใช้ไม่ได้กับทุกคน มันเหมือนกับว่าเราไม่ยุติธรรม เรารังแกชาวบ้านในความรู้สึกรู้สึกของเขา เหมือนกับไม่ได้ให้ความยุติธรรมแก่คนในสังคมในฐานะที่ผมมีหน้าที่ที่ต้องรักษาป่า ผมก็เลยขอไปทำงานทางด้านวิจัยเกี่ยวกับสัตว์ป่าแทน”

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 2)

การอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์ของสืบ นาคะเสถียร เป็นการ ใช้สหบทปรากฏรูป (manifestation intertextuality) เนื่องจากการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาข้อมูลชัดเจนว่าใครคือผู้พูด และยังใช้เครื่องหมายอัญประกาศเพื่อแสดงถ้อยคำอ้างอิงแบบรายงานตรง (direct speech) เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านเห็นชอบ เพราะการอ้างอิงคำพูดของสืบ นาคะเสถียร ผู้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม จะทำให้ผู้อ่านเชื่อถือแหล่งข้อมูล

ตัวอย่างที่ 106 กลุ่ม T'Challa ประกาศเจตนารมณ์ว่า

“...เรามาที่นี่ในวันนี้เพื่อทวงถามความเลวร้ายของมนุษย์กลุ่มหนึ่งเมื่อหนึ่งเดือนที่แล้วพวกเขาบุกมาฆ่าเพื่อนของเราถึงในบ้าน นี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่มีผู้บุกรุกเพื่อนเราถึงในบ้าน แต่เราอยากให้ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย..

...สุดท้ายเราขอให้กระบวนการยุติธรรม ช่วยดำเนินการกับคนที่บุกมาฆ่าเพื่อนของเราอย่างตรงไปตรงมา อย่าให้ตราขี้ของความยุติธรรมเอียงไปทางผู้มีอำนาจ ผู้มีเงินทองล้นฟ้า พวกเราจะเฝ้ามองทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด แล้วเราจะเจอกันใหม่ในวันที่กระบวนการยุติธรรมยังไม่เที่ยงตรง”

(เราขอพูดในนามของสัตว์ป่า)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการอ้างอิงคำพูดของกลุ่มคนที่ใช้ชื่อว่า T'Challa ซึ่งได้นำตรมตัวภายใต้หน้ากากเสื้อดำที่หน้าหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เพื่อทวงถามยุติธรรมให้กับสัตว์ป่ากรณีการล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวร จากคำพูดแสดงให้เห็นถึงชุดความคิดที่ว่าผู้พูดไม่มีความเชื่อมั่นกับกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย เพราะเกรงว่ากฎหมายจะไม่สามารถลงโทษผู้มีอำนาจที่กระทำความผิดได้จริง ผู้พูดจึงต้องออกมาประกาศทวงถามยุติธรรมให้กับสัตว์ป่าเอง

ตัวอย่างที่ 107 แต่บางส่วนก็พูดทำนองว่า

“คนรวย เดียวก็หลุด เดียวก็รอด”

ในห้วงอารมณ์ และประสบการณ์ทางสังคมที่แต่ละคนสะสมมา คงมีบ้างล่ะที่อาจจะเขวคิดไปว่า คงลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ได้ เพราะรวย มีหน้าตา เส้นใหญ่ หรือไม่ก็คิดกันไปทำนองว่า “เดี๋ยวอีกไม่นานก็ลืมหืมกันหมด”

เช่นเดียวกัน เราเองก็ไม่ปฏิเสธว่าในบางนาที่รู้สึกหวั่นไหวไปกับความคิดเห็นเหล่านั้นไม่น้อย

แต่เมื่อตั้งสติ และกลับมามองเรื่องความถูกต้อง กระทำความผิดก็คือผิด บทสรุปจะออกมาเป็นอย่างไร นั่นคือเรื่องของอนาคตที่ต้องติดตาม กระหู่ และช่วยแก้ไขมันถูก

(บันทึกคดี ล่าสัตว์ป่า ทุ่งใหญ่ฯ 2561)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการอ้างอิงข้อความของกลุ่มคนในเฟซบุ๊กที่ได้แสดงความคิดเห็นต่อข่าวการล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวร หลายข้อความมีทิศทางความคิดเห็นในการประณามผู้กระทำผิด แต่อีกหลายข้อความก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย เนื่องจากผู้แสดงความคิดเห็นมีชุดความคิดว่ากฎหมายไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้จริง

3.6.2 การผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการศึกษาพบว่าในบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้มูลบท การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล และ การใช้คำถามเชิงวาทิลิป ดังนี้

3.6.2.1 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

จากการศึกษาบทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อถึงชุดความคิดเกี่ยวกับการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 108 ปัญหาของการอนุรักษ์สัตว์ป่าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ช่องว่างของกฎหมายที่อนุญาตให้บุคคลมีสัตว์ป่าไว้ในครอบครองโดยไม่ต้องขออนุญาต สิ่งนี้เป็นช่องทางให้มีการล่าสัตว์ด้วยการยิงแม่เอาลูก ขโมยลูกจากรัง หรือดักจับเอามาเพื่อให้แก่ผู้ที่ต้องการซื้อเอามาเลี้ยงไว้ดูเล่น หรือเพื่อการเพาะเลี้ยงในกรงโดยไม่ต้องขออนุญาตในการมีไว้ครอบครอง ในกรณีที่จำนวนสัตว์ป่าไม่เกินปริมาณที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ สัตว์ป่าชนิดที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ สมควรได้รับการกำหนดขึ้นมา เพิ่มเป็นสัตว์ป่าสงวน ที่การล่า การค้า หรือการครอบครองจะต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษส่วนสัตว์ป่าชนิดที่เหมาะสมสำหรับนำมาเลี้ยงเพื่อการขยายพันธุ์หรือการค้า ก็ สมควรกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองเสียทั้งหมด การมีไว้ครอบครองไม่ว่าก็ตัวก็ตาม สมควรจะต้องได้รับการอนุญาตทั้งสิ้น ส่วนสัตว์ป่าชนิดอื่นที่เหลือซึ่งเป็นชนิดที่มีอยู่มากสามารถนำมาเลี้ยงและขยายพันธุ์ในกรงเลี้ยงได้ดี ก็ไม่ต้องจัดขึ้นบัญชีเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองอีกต่อไป ทั้งนี้สัตว์ชนิดใด สมควรเป็นสัตว์ป่าประเภทใด ควร

พิจารณาไปตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และมีการแก้ไขปรับปรุงรายชื่อให้
เหมาะสม

(สัตว์ป่า สูญพันธุ์ เพราะใคร)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้คำแสดงทัศนภา
วะในการสื่อวาทกรรมบอกให้ทำซึ่งเน้นให้เห็นว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่จำเป็น โดยปรากฏคำ
แสดงทัศนภาวะ ได้แก่คำว่า *สมควร ควร* ผู้เขียนได้กล่าวถึงช่องว่างของกฎหมายเป็นปัญหาสำคัญ
อย่างหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากกฎหมายยังไม่ครอบคลุมการคุ้มครองสัตว์ป่าหา
ยากทุกชนิดได้อย่างเบ็ดเสร็จ จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาการลักลอบค้าขายหรือครอบครองสัตว์ป่าหายาก
ยังคงพบได้ในปัจจุบัน ผู้เขียนจึงได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการผลักดันกฎหมาย
เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้มีความเข้มข้นขึ้น เพื่อลดช่องว่างทางกฎหมาย

ตัวอย่างที่ 109 ผมคิดว่าควรห้ามมิให้ร้านอาหาร ร้านข้างแกง มีเมนูสัตว์ป่า แม้จะขายเนื้อสัตว์ป่า
ปลอมก็ตาม โดยประกาศของจังหวัด ไม่รู้อิงกฎหมายอะไรได้บ้าง

อยากให้มียาบรรณรงค์ของจังหวัดใหญ่ ๆ ทั่ว ๆ ทั่ว ๆ ว่าซื้อขายอาหารเนื้อสัตว์ป่าผิด
กฎหมาย เรื่องการครอบครองซาก ตามพ.ร.บ.สัตว์ป่า

จังหวัดกาญจนบุรี น่าทำครับ

(อาหารป่า ที่เมืองกาญจน์)

บทความข้างต้นผู้เขียนได้เล่าประสบการณ์การไปจังหวัดกาญจนบุรีและได้
พบกับร้านอาหารข้างทางที่ขายอาหารป่าจำนวนมากจนเหมือนเป็นเรื่องปกติ ท้ายบทความผู้เขียนได้
สรุปถึงท้ายความคิดเห็นส่วนตัวในเชิงเสนอแนะให้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามขายอาหารป่า

ตัวอย่างที่ 110 เล็งเพิ่มโทษหนัก !! คนล่าสัตว์สงวน

คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

(สนช.) แผลงแสดงความกังวลและห่วงใยต่อกรณีที่มีบุคคลพร้อมด้วยอาวุธเข้าไปใน
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก โดยเข้าไปพักแรมบริเวณพื้นที่
หวงห้ามและคุกคามชีวิตสัตว์ป่า ซึ่งเป็นการละเมิดพระราชบัญญัติสงวนและ

คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และเป็นการกระทำความผิดหลายฐาน ซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีจะต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายต่อไป

คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนช. ยังกล่าวอีกว่า ยอมรับกฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันยังมีบทลงโทษน้อยเกินไป ซึ่งล่าสุดได้พยายามติดตามการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว จากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เท่าที่ทราบขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเห็นว่า ควรจะมีการแก้ไขบทลงโทษกับผู้ล่าสัตว์ป่าสงวนให้หนักและรุนแรง อาจจะมีเพิ่มถึง 10-20 ปี ซึ่งต้องพิจารณาอีกครั้งเพื่อให้เหมาะสม

(ความคืบหน้าคดี ซีอีโอโอตาเลียนไทยล่าสัตว์ป่าทุ่งใหญ่น)

แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าอยู่แล้ว แต่ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอาจมีบทลงโทษน้อยเกินไป ผู้กระทำความผิดจึงไม่เกรงกลัวกฎหมาย จึงได้แสดงความคิดเห็นว่า ควร มีการแก้ไขบทลงโทษกับผู้ล่าสัตว์ป่าสงวนให้หนักและรุนแรงมากขึ้น

3.6.2.2 การใช้มูลบท

การใช้มูลบทเป็นการใช้ภาษาเพื่อสื่อข้อความที่ทำให้เข้าใจได้โดยนัยว่ามีข้อความอื่น ๆ หรือมีเหตุการณ์บางอย่างปรากฏหรือเกิดขึ้นมาก่อนหน้าแล้ว (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 199) จากการวิเคราะห์บทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษา การใช้มูลบทเพื่อสื่อข้อความการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 111 “คนที่ออกมาดูวาทเขาเห็นข่าวเขาแคร่มากขึ้น สมมุติว่าพบรูด้่าและฉลามวาฟเข้าไปอยู่ในสัตว์ป่าสงวนแล้ว เราก็จะมีสัตว์ป่าทั้งสองที่เราเห็นและจับต้องทั้งสองชนิดนี้ได้จับต้องในที่นี้หมายความว่า ได้เห็นตัวมันเป็น ๆ เพราะกูปริหรือนกแด้แล้วห้องดำเราไม่มีใครมีโอกาสได้เห็น แต่วาพบรูด้่ากับฉลามวาฟเป็นอะไรที่คุณขับรถจากกรุงเทพฯ ไปชั่วโมงหรือสองชั่วโมง มันอยู่หน้าอ่าวไทยแล้ว หรือขับรถไปเกาะเต่าคุณดำน้ำคุณก็ได้เจอ มันเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนที่ได้เห็นเกิดความตระหนักจะริเริ่มที่จะหวงแหนทรัพยากรที่เขาที่อยู่ ผมมองว่าสิ่งนี้สำคัญมากในเชิงของผู้ประกอบการที่มีความรับผิดชอบ หลาย ๆ ที่สอนให้คนรู้จักการอนุรักษ์ทะเล เพราะนี่คือสิ่งที่เขามี

เขาเห็นแล้วว่าว้าวายอยู่ในมวลขยะมากมาย เห็นเรือลาก เห็นคนจับฉลามวาฬขึ้นมา มันเกิดอิมแพ็คมากขึ้น เพราะสิ่งนี้เองเมื่อเกิดการชะลอว่าที่สัตว์ป่าสงวนทั้ง 4 ชนิด เพราะแรงผลักดันของสังคม เพราะคนเข้าถึงสังคมมากขึ้น”

(ว่าที่ “สัตว์ป่าสงวน” หยุตหรือก้าวต่อ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงการผลักดันกฎหมายให้สัตว์ทะเลหายาก 4 ชนิด ขึ้นเป็นสัตว์ป่าสงวน ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสำคัญในการผลักดันกฎหมายดังกล่าว โดยมีการอ้างถึง *กูปรี* ที่ปัจจุบันได้สูญพันธุ์ไปจากป่าประเทศไทยไปแล้ว และ *นกแก้วแล้วท้องดำ* ที่มีรายงานการพบเห็นในป่าประเทศไทยเพียงน้อยครั้ง เพื่อสื่อเน้นเปรียบเทียบให้เห็นว่าหากยังไม่ผลักดันกฎหมายขึ้นทะเบียนสัตว์ทะเลหายากทั้ง 4 เป็นสัตว์สงวนก็อาจทำให้สูญพันธุ์ไปอย่างที่เคยเกิดขึ้นกับ *กูปรี* และ *นกแก้วแล้วท้องดำ*

ตัวอย่างที่ 112 22 มกราคม มีรายงานข่าวเรื่องพบการขายน้ำนํ้าอย่างในเมืองพัทยา นำไปสู่เรื่องราวคำถามว่าเกิดอะไรขึ้นกับสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองในไซเตส และประเทศไทยต้องงดออกใบอนุญาตการส่งออกมาแล้ว...

สำหรับน้ำ นํ้า เป็นสัตว์ที่อยู่ในชนิดพันธุ์ในบัญชีหมายเลข 2 (Appendix II) ของไซเตส กล่าวคือ เป็นชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ยังไม่ถึงกับใกล้จะสูญพันธุ์จึงยังอนุญาตให้ค้าได้ แต่ต้องมีการควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหาย หรือลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วจนถึงจุดใกล้จะสูญพันธุ์...

ทั้งนี้ ในข้อบังคับไซเตสไม่ได้มีการควบคุมการค้าภายในประเทศ และน้ำนํ้าก็ไม่ได้มีสถานะเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือคุ้มครองของไทย การจะอนุรักษ์น้ำนํ้าหรือสร้างเกราะป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดกรณีการจับน้ำนํ้ามาขาย จึงเป็นเรื่องที่เมื่ออาจสามารถดำเนินงานได้อย่างสมบูรณ์นัก...

และคงไม่ใช่แต่น้ำนํ้า สัตว์ป่าอีกหลายชนิดที่ถูกขุดความเชื่อว่ามีสรรพคุณทางยา ใช้บำรุงร่างกาย สามารถรักษาโรคร้ายได้ ไข่เป็นเครื่องประดับเพื่อความสวยงาม ส่งเสริมบาร์มี ฯลฯ เรากลับพบ “ข้อมูล” ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ และประโยชน์ต่อมนุษย์มากกว่า “หน้าที่” ของสัตว์ป่าเหล่านั้นเมื่อมีคำถามถึง “คุณประโยชน์”

ทั้งการออกกฎบังคับอย่างชัดเจน และให้ความรู้ความเข้าใจต่อประชาชนในมิติที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของสัตว์ป่า ควรจะต้องกำหนดเป็นเรื่องเร่งด่วนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ออกมาทำงานเชิงรุกกันอย่างเต็มกำลังกันเสียที

(ถึงเวลาของม้าน้ำได้หรือยัง)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงข่าวพบการขายม้าน้ำอย่างในเมืองพัทยา ผู้เขียนได้กล่าวถึงกฎหมายการคุ้มครองสัตว์ที่แม่น้ำจะเป็นสัตว์ที่อยู่ในบัญชีของไซเตส แต่ในข้อบังคับไซเตสไม่ได้มีการควบคุมการค้าภายในประเทศ และม้าน้ำก็ไม่ได้เป็นสัตว์ป่าสงวนหรือคุ้มครองของไทย ซึ่งหมายความว่าแม่น้ำจะเป็นสัตว์ที่ควรอนุรักษ์ แต่กลับยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองหรือข้อบังคับที่สามารถเอาผิดผู้ค้าขายได้ ผู้เขียนจึงได้อ้างถึง สัตว์ป่าอีกหลายชนิด ที่อยู่ในสถานะเดียวกับม้าน้ำ เช่น การบริโภคตัวนิ่ม อังตืนหมี หุฉลาม เป็นต้น สัตว์เหล่านี้ถูกความเชื่อว่ามีสรรพคุณทางยาทำให้เกิดการบริโภคจนอาจทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ ดังนั้น หากทางภาครัฐยังไม่ออกกฎบังคับอย่างชัดเจน ม้าน้ำอาจอยู่ในสถานะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เช่นเดียวกับสัตว์อื่น ๆ ได้

3.6.2.3 การใช้ประโยชน์แสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล

จากการศึกษาบทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่ามีมีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้ประโยชน์แสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อถึงชุดความคิดเกี่ยวกับการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 113 ด้านคุณศศิณ เฉลิมลาภ คณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ กล่าวถึงเหตุผลในการยกระดับของว่าที่สัตว์ป่าสงวนทั้ง 4 ชนิด โดยเฉพาะเต่ามะเฟืองว่าวันนี้แม้จะมีมาตรการคุ้มครองมันอยู่แล้ว แต่เพื่อให้สังคมยกระดับในการตระหนักว่าในช่วงถึง 10 ปีที่ผ่านมา เจเนอเรชันของประชาชนประเทศไทยทำให้เต่ามะเฟืองแทบจะสูญพันธุ์ไปแล้วจากประเทศไทย เหมือน ละอง ละมั่ง กูปรี แรด ที่ไม่ได้พบเห็นมานาน ดังนั้นต้องยกระดับเป็นสัตว์ป่าสงวน

(ว่าที่ “สัตว์ป่าสงวน” หยุตหรือก้าวต่อ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงการผลักดันให้สัตว์ทะเลหายาก 4 ชนิด ประกอบด้วย วาฬบรูด้า วาฬโอมูระ ฉลามวาฬ และเต่ามะเฟือง ขึ้นเป็นสัตว์ป่าสงวน เขียนได้ใช้

กลวิธีทางภาษาการใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผลเพื่อสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการผลักดันกฎหมายดังกล่าว เพื่อป้องกันมิให้สัตว์ทะเลหายากสูญพันธุ์ และจบท้ายด้วยการสรุปความว่า ดังนั้นต้องยกระดับเป็นสัตว์ป่าสงวน เพื่อขึ้นไปถึงชุดความคิดว่าการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 114 ในเดือนกุมภาพันธ์ 2530 เพื่อร่วมงานของผมคุยกับชาวบ้าน 298 คนที่อาศัยอยู่รอบอ่างเก็บน้ำ พบว่าในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งอพยพมาจากจังหวัดอื่นตั้งแต่มีการกักน้ำ มีการอนุญาตให้ตัดหวายในบริเวณอ่างเก็บน้ำแก่ชาวบ้านมากกว่า 200 คน ตามหลักการแล้ว ชาวบ้านเหล่านั้นได้รับอนุญาตให้ตัดเฉพาะในเขตสัมปทานขึ้นไปถึงเส้นระดับพื้นดินที่ 100 เมตร แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เนื่องจากตัวอย่างเก็บน้ำเป็นแนวยาว กฎดังกล่าวจึงยากจะบังคับให้ปฏิบัติตาม และยังมีการล่าสัตว์และเก็บของป่าอย่างผิดกฎหมายทั้งในอุทยานแห่งชาติเขาสก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสงอีกด้วย ดังนั้นแม้ กกกระสาคอขาวปากแดงและนกป่าในเขตลุ่มต่ำจะสามารถหากินอยู่บริเวณ ขอบอ่าง แต่ก็ต้องเผชิญกับภัยร้ายแรงจากพรานล่านก

นกกระสาคอขาวปากแดงคงจะต้องเสี่ยงกับอันตรายทั่วพื้นที่หากิน เนื่องจากมีการทำลายป่าในที่ลุ่มต่ำ มาตรการต่อไปนี้ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเร่งด่วน โดยหวังว่าพื้นที่ต่าง ๆ ของอ่างคลองแสงนอกเขตน้ำท่วมหรืออาจจะที่อื่น ๆ ด้วย จะสามารถเป็นที่พักพิงให้กับนกกระสาคอขาวปากแดงและนกในป่าเขตร้อนแถบที่ลุ่มต่ำได้

(การพบนกกระสาคอขาวปากแดงในประเทศไทย)

บทความข้างต้นกล่าวถึงการพบนกกระสาคอขาวปากแดงซึ่งเป็นสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ในบริเวณอ่างเก็บน้ำเขี้ยวหลาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้เขียนได้กล่าวถึงปัญหาการอนุญาตให้ชาวบ้านตัดหวายในบริเวณอ่างเก็บน้ำในเขตสัมปทาน แต่ในทางปฏิบัติ กฎหมายควบคุมการอนุญาตในเขตสัมปทานยากจะบังคับให้ปฏิบัติตาม จึงมีการล่าสัตว์และเก็บของป่านอกพื้นที่ที่อนุญาตอย่างผิดกฎหมาย นกกระสาคอขาวปากแดงจึงต้องเผชิญกับภัยร้ายแรงจากพรานล่านก ผู้เขียนจึงได้ชี้ให้เห็นว่าควรมีมาตรการที่ช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 115 ...เมื่อไม้โครพลาสติกกลสู่วาล่งน้ำจะลอยอยู่เหนือดาวน้ำ (เพราะมีความหนาแน่นต่ำ) ทำให้ปะปนไปกับแพลงก์ตอนที่เป็นอาหารของสัตว์น้ำ ซึ่งทำให้สามารถพบไม้โครพลาสติกในกระเพาะของสัตว์น้ำหลายชนิดได้ อาทิ ปลา หอย เต่า แมวน้ำ เม่น

ทะเล ไล่เดือนทะเล เป็นต้น เรียกได้ว่าปรากฏในห่วงโซ่อาหาร พบได้ตั้งแต่แพลงก์ตอนสัตว์ไปจนถึงวาฬเลยก็เดียว...

...ซึ่งในประเทศไทย สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กำลังเสนอร่างรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2560) ในวันที่ 16 กันยายน ที่มีการผลักดันการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย และสารอันตรายของประเทศ...

ในขณะเดียวกัน คุณอรุษา สังขะมาน ผู้แทนมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ในตำแหน่ง อนุกรรมการจัดทำรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อร่างรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยอยากให้เพิ่มเติมมาตรการการควบคุมขยะพลาสติกตั้งแต่ต้นทาง เช่นการจัดเก็บภาษีจากผู้ผลิตพลาสติก หรือการเก็บเงินค่าถุงพลาสติกจากผู้บริโภคในสินค้าฟุ่มเฟือยบางประเภท รวมถึงไปถึงการควบคุมไมโครพลาสติก

...การออกกฎหมาย เช่น การเก็บภาษีถุงพลาสติกจากบริษัทผู้ผลิต หรือการมีนโยบายให้ลูกค้าจ่ายเงินค่าถุงพลาสติกจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นทาง เกิดเป็น มาตรฐานการจัดการดูแล ควบคุม และแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกในระดับประเทศอย่างมีประสิทธิภาพที่แท้จริง ดังที่เคยเกิดขึ้นในต่างประเทศมาแล้ว

(‘ขยะ’ ระเบิดเวลาสิ่งแวดล้อม)

บทความข้างต้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะในประเทศไทย ผู้เขียนได้แสดงถึงเหตุผลในการผลักดันกฎหมายให้มีการควบคุมการจัดการขยะ โดยได้กล่าวถึงผลกระทบจากปัญหาขยะพลาสติกที่ถูกปล่อยทิ้งลงสู่ทะเล สร้างผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศ แล้วจึงสรุปให้เห็นว่าจากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดจึงควรมีมาตรการทางด้านกฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาดังกล่าว

3.6.2.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

จากการวิเคราะห์บทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อให้ผู้อ่านคิดคำตอบที่ผู้เขียนตั้งใจทิ้งท้ายไว้ให้บทวนเพื่อสื่อถึง

ชุดความคิดเกี่ยวกับการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 116 สำหรับการผลักดันสัตว์ทะเลทั้ง 4 ชนิด (วาฬบรูด้า วาฬโอมูระ ฉลามวาฬ เต่ามะเฟือง) ขึ้นเป็นสัตว์ป่าสงวนนั้น เกิดจากการร่วมเสนอและผลักดันจากสาธารณชนที่เห็นถึงความสำคัญและสถานะจำนวนประชากรในธรรมชาติที่เหลือน้อยในปัจจุบัน ตั้งแต่ปี 2558 ซึ่งได้ผ่านมติคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า และคณะรัฐมนตรีก็ได้อนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกาไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เดิมทีเรียกได้ว่า มีสถานะเป็น “ว่าที่สัตว์ป่าสงวน” ซึ่งเหลือเพียงขั้นตอนการเสนอขึ้นทูลเกล้าฯ พระปรมาภิไธย สัตว์ทะเลทั้ง 4 ชนิดก็จะมีสถานะเป็นสัตว์ป่าสงวนที่ถูกต้องตามกฎหมาย

แต่จากการตั้งข้อสังเกตเรื่องการลิดรอนสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตที่ถูกเสนอเข้ามา จนต้องชะลอออกไปอีกนั้น จึงกลายเป็นคำถามที่ต้องติดตามต่อไปว่า แล้วเมื่อไหร่ สัตว์ทะเลทั้ง 4 ชนิด ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์นี้ จะได้รับการคุ้มครองในฐานะสัตว์ป่าสงวนเสียที

(ชะลอผลักดันสัตว์ทะเลใกล้สูญพันธุ์ขึ้นเป็นสัตว์ป่าสงวน)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่กล่าวถึงการผลักดันสัตว์ทะเลหายาก 4 ชนิดขึ้นเป็นสัตว์ป่าสงวน แต่กรมประมงได้แจ้งขอชะลอการเสนอขึ้นเป็นสัตว์ป่าสงวนแก่สัตว์ทะเลทั้ง 4 โดยอ้างเหตุผลว่า เพื่อไม่ให้ลิดรอนสิทธิของประชาชนที่ได้รับอนุญาตครอบครองสัตว์น้ำที่เป็นสัตว์ป่าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ผู้เขียนจึงได้ใช้กลวิธีทางภาษาคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อตั้งคำถามว่า แล้วเมื่อไหร่ สัตว์ทะเลทั้ง 4 ชนิด ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์นี้ จะได้รับการคุ้มครองในฐานะสัตว์ป่าสงวนเสียที เพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักตามถึงปัญหาการผลักดันกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์สัตว์หายากเหล่านี้

ตัวอย่างที่ 117 ถึงเวลาแล้วหรือยังที่รัฐบาลจะหันมาทบทวนนโยบายการให้สัมปทานป่าไม้ของประเทศเสียใหม่ เพราะการให้สัมปทานเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้มีการทำลายป่าและยึดครองพื้นที่โดยอาศัยเงื่อนไของกฎหมาย และความหละหลวมในการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่...

(สืบ นาคะเสถียร กับการคัดค้านเขื่อนน้ำโจน
– สัมปะทานไม้ที่ห้วยขาแข้ง สู่การเป็นมรดกโลก)

บทความข้างต้นกล่าวถึงปัญหาการให้สัมปะทานป่าของกรมป่าไม้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงเหตุผลที่ควรยกเลิกการให้สัมปะทานป่าว่าเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีเหลืออยู่น้อยนิดของประเทศ โดยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย ผู้เขียนจึงได้กล่าวถึงท้ายบทความเป็นคำถามเชิงวาทศิลป์ว่า *ถึงเวลาแล้วหรือยัง* ที่รัฐบาลจะพิจารณาแก้ปัญหากฎหมายการให้สัมปะทาน ก่อนที่ป่าประเทศไทยจะไม่มีเหลืออยู่อีกเลย

ตัวอย่างที่ 118 พลังแห่งการอนุรักษ์คนละไม้คนละมือช่วยกันผลักดันเพิ่มเต่ามะเฟืองให้กลายเป็นหนึ่งในสัตว์ป่าสงวนชนิดใหม่ของไทย ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติตามหลักการร่างพระราชกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ปีที่ผ่านมา...

แต่กระทั่งปัจจุบันนี้ เต่ามะเฟือง ผู้ถูกจัดให้เป็นสัตว์มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (vulnerable – VU) โดย IUCN Red List ก็ยังคงตั้งได้ราวปีครึ่ง และสถานะของเหล่าเต่ามะเฟืองก็ยังเป็น “ว่าที่สัตว์สงวน” เรื่อยมาก็ไม่รู้ว่าจะเจ้าเต่ามะเฟืองจะต้องรอไปอีกนานแค่ไหนกว่าตัวเองจะถูกบรรจุในรายชื่อ สัตว์สงวน และกฎหมายมีผลบังคับใช้ที่จะสามารถคุ้มครองชีวิตของพวกมันได้ เอาเป็นว่าระหว่างนี้ช่วยกันรักษาความสะอาดพื้นที่ชายฝั่งและท้องเที่ยวโดยไม่รบกวนระบบนิเวศกันต่อไป

(สัตว์ป่าไทยต่อความ เสี่ยงสูญพันธุ์)

บทความข้างต้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับการผลักดันกฎหมายให้เต่ามะเฟืองซึ่งเป็นสัตว์ทะเลหายาก ให้กลายเป็นหนึ่งในสัตว์ป่าสงวนของไทย แต่ทางภาครัฐกลับชะลอการพิจารณากฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้ตั้งท้ายเป็นคำถามเชิงวาทศิลป์ว่า *ต้องรออีกนานแค่ไหน* กว่าจะมีกฎหมายดังกล่าว เพราะเต่ามะเฟืองเป็นสัตว์ที่พบเจอได้ยากและใกล้สูญพันธุ์จากประเทศไทย หากสามารถผลักดันกฎหมายได้สำเร็จจะสามารถช่วยให้คุ้มครองชีวิตเต่ามะเฟืองได้

3.7 ชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า

เจ้าหน้าที่พิทักษ์อุทยานแห่งชาติ (Park Ranger) เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า (Forest Ranger) หรือเจ้าหน้าที่พิทักษ์เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife Ranger) คือ บุคคลผู้ทำหน้าที่คุ้มครองและรักษาอุทยานแห่งชาติ อุทยานประจำรัฐหรือจังหวัด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่คุ้มครองทางธรรมชาติต่างๆ หรือหากให้คำจำกัดความซึ่งอธิบายลักษณะงานของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าก็คือ “ผู้ทำหน้าที่ปกป้องมนุษย์ให้พ้นจากภัยธรรมชาติ และการปกป้องธรรมชาติให้พ้นจากการทำลายของมนุษย์” ซึ่งการทำหน้าที่พิทักษ์ป่าจะต้องใช้ความรู้ ความชำนาญหลากหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติวิทยา ชีววิทยา วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม กฎหมาย เป็นต้น (เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า(Ranger), 2556: ออนไลน์)

จากการวิเคราะห์บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียรปรากฏชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า 2 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ผู้พิทักษ์ป่าเป็นอาชีพที่มีความยากลำบากในการทำงาน 2) ผู้พิทักษ์ป่า คือบุคคลผู้มีความทุ่มเทและเสียสละในการประกอบอาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.7.1 ผู้พิทักษ์ป่าเป็นอาชีพที่มีความยากลำบากในการทำงาน

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่าเป็นอาชีพที่มีความยากลำบากในการทำงาน 2 กลวิธี คือ การใช้เรื่องเล่าและการใช้สหพท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.7.1.1 การใช้เรื่องเล่า

จากการวิเคราะห์บทความพบว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีทางภาษาการใช้เรื่องเล่า แสดงรายละเอียดของเหตุการณ์ตัวอย่างเพื่อสื่อให้เห็นว่าผู้พิทักษ์ป่าเป็นอาชีพที่มีความยากลำบากในการทำงาน เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 119 ดร.ชุมพล งามผ่องใส แห่งคณะวนศาสตร์ ผู้ร่วมเดินทางไปครั้งนั้นได้บันทึกไว้ว่า

“จนกระทั่งพักเที่ยง เราหยุดกินข้าวกัน ระหว่างนั้นคุณสืบ นาคะเสถียรและเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าชื่อ คำนิง ณ สงขลา แยกตัวขึ้นไปบนยอดสูง เพราะมองเห็นกลุ่มควันพุ่งขึ้นมาจากป่าใกล้ๆ เข้าใจว่ากำลังเกิดไฟป่า พวกเขาจะปีนขึ้นไปสังเกตการณ์และถ่ายภาพ ผมจึงตามไปสมทบ เราอยากศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ที่ตื่นหนีไฟ ...ทันใดนั้น เหตุการณ์ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น ลมกรรโชกพัดลูกไฟจากหุบเขาที่กำลังลุกไหม้รุนแรงอยู่มาทางที่พวกเรายืน เสียวินาทีเดียว เราก็ถูกลูกไฟประลัยกัลป์นั้นช้ตวบจนล้มระเนระนาด สะเก็ดไฟลูกไหม้เนื้อตัวเราปวดแสบไปหมด...ชั่ว

พริบตาเท่านั้นที่ทันได้เห็นคุณคำนึงพลาดตกลงชอกเขาไป โดยที่ในมือยังกระซิบ
กลองวีดีโออยู่...กว่าจะตั้งสติได้เรารู้ว่าไม่มีทางจะช่วยชีวิตคุณคำนึงได้เสียแล้ว”

...เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้สับสนซึ่งเป็นอย่างที่ว่า งานวิจัยสัตว์ป่าเป็นเรื่องที่เสี่ยง
อันตรายมาก และที่สำคัญคือทำให้เขาเริ่มเห็นถึงปัญหาความยากลำบากของ
พนักงานพิทักษ์ป่า ซึ่งเป็นลูกจ้างรายวันที่ไม่มีสวัสดิการใด ๆ ช่วยเหลือแม้กระทั่ง
จากกรมป่าไม้เอง

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 2)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการใช้เรื่องเล่าในการกล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งหนึ่งที่
ระหว่างการลาดตระเวนศึกษาพฤติกรรมกรรมกรหนีไฟของสัตว์ป่า กลับเกิดเหตุไฟไหม้ลามมาถึงตำแหน่ง
ที่ผู้พิทักษ์ป่าหยุดลาดตระเวนจนทำให้หนึ่งในเจ้าหน้าที่พลาดตกเขาเสียชีวิต ผู้เขียนได้กล่าวถึง
รายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเล่าเหตุการณ์ตามลำดับเวลาแบบความเรียงต่อเนื่องกันไป

การใช้เรื่องเล่าที่เคยเกิดขึ้นจริงในอดีตประกอบการอ้างอิงจากคำพูดของ
บุคคลที่ประสบกับเหตุการณ์ดังกล่าวกับตัวเอง จะยิ่งสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท ทำให้ผู้อ่าน
ทราบได้ว่าผู้พิทักษ์ป่าเป็นอาชีพที่มีความยากลำบากในการทำงาน

ตัวอย่างที่ 120 ในโลกของการทำงานอย่างเข้มข้น เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าวิ่งเที่ยวไปเที่ยวมาอยู่กลางป่า
เดือนละ 25 วันเป็นมาตรฐานของวันทำงาน ไม่ได้มีหยุดเสาร์อาทิตย์ หรือเลิกงาน
ห้าโมงเย็นอย่างเราๆ การออกไปทำหน้าที่ประจำการอยู่ตามหน่วยพิทักษ์ป่าต่าง ๆ
กลางป่าลึกที่ใช้เวลาในการเดินทางจากตัวที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไปยังจุดที่
ประจำการไม่ต่ำกว่า 4-5 ชั่วโมง ยิ่งช่วงฝนมาดินแดงที่เคยคลั่งไปด้วยฝุ่นกลับแปร
สภาพเป็นโคลนตมคอยดักล้อไม่ให้เคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วยแล้วก็ยิ่งกินเวลาการ
เดินทางเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว เรื่องจะโผล่หน้าออกมาให้เห็นระหว่างนั้นนะหรือ แสบจะ
เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

และในระหว่าง 25 วันที่อยู่ในป่า ก็ไม่ได้เข้าไปประจำการเพียงแค่ตามหน่วยพิทักษ์
ป่าที่ตัวเองสังกัดอยู่เท่านั้น แต่หมายถึงหน้าที่ที่ต้องออกลาดตระเวนตรวจตราสภาพ
พื้นที่ เก็บข้อมูลสิ่งที่พบเห็น โดยใน 1 เดือน เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าจะออกลาดตระเวน

ตรวจตราพื้นที่กันเดือนละ 2 ครั้ง ครั้งละ 5-7 วัน อาจน้อยกว่านั้นตามความยากง่ายของการเข้าพื้นที่หรือแล้วแต่สถานการณ์เฉพาะหน้า

ระหว่างลาดตระเวนคือช่วงเวลาของการใช้ชีวิตกลางป่าจริง ๆ ไม่มีเตียง ไม่มีหมอน นุ่น ๆ ให้นอน ไม่มีทีวีให้ดูละครหลังข่าว ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ให้บอกลูกเมียว่าคิดถึง ออกเดินย่ำเท้าตั้งแต่เช้าพอถึงเวลาตะวันตกเริ่มคล้อยลงต่ำก็มองหาแหล่งน้ำ หุงข้าวทำอาหารจากเสบียงที่เตรียมไปโดยไม่แอบขโมยเอาของป่ามากินแม้ว่าจะเป็สัตว์น้ำอย่างปลาที่ว่ายย่วน้ำลายอยู่ในลำห้วย ถ้าจะหยิบจับอะไรเอาในป่าอย่างมากก็แค่ยอดผักยอดสมุนไพรเอามาตากให้สุกแล้วจิ้มน้ำพริกกิน กินอ่อมก็ผูกแปลนกับต้นไม้ในเวลาที่เขาภาคค้ำยังไม่ทันจบ...

ในระหว่างเดินอยู่ในป่า ทุกนาทีมีโอกาสพบเจออันตราย ที่เกิดบอกว่า ถ้าไม่เกิดจากพราน ก็เกิดจากสัตว์ป่า และในบางคร้งนั้นอาจหมายถึงหนึ่งชีวิตที่ต้องจากไปอย่างไม่คืนกลับ...

...แม้ชีวิตที่เดินเท้าอยู่กลางป่าจะค่อนข้างเสี่ยงอันตราย แต่ตอนนี้อาชีพพิทักษ์ป่าก็ยังไม่มีส่วนดีการอะไรมาช่วยเหลือนักมากมายสักเท่าไรหรอก หรือจะพูดว่าอาจจะไม่มีเลยก็ได้

(บันทึก(ไม่)ลับ จากทุ่งใหญ่)

บทความข้างต้นเป็นกลวิธีการใช้เรื่องเล่าในการอธิบายกิจกรรมการทำงานของผู้พิทักษ์ป่า ผู้เขียนได้ให้รายละเอียดผ่านการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากของการทำงานลาดตระเวนในป่าในหนึ่งวัน

3.7.1.2 การใช้สหบท

จากการศึกษาพบว่าบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้มีการใช้กลวิธีทางภาษาการใช้สหบทเพื่อสื่อถึงชุดความคิดผู้พิทักษ์ป่าเป็นอาชีพที่มีความยากลำบากในการทำงาน เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 121 ดร.ชุมพล งามพ่องใส แห่งคณะวนศาสตร์ ผู้ร่วมเดินทางไปครั้งนั้นได้บันทึกไว้ว่า

“จนกระทั่งพักเที่ยง เราหยุดกินข้าวกัน ระหว่างนั้นคุณสืบ นาคะเสถียรและเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าชื่อ คำนิง ณ สงขลา แยกตัวขึ้นไปบนยอดสูง เพราะมองเห็นกลุ่ม

ควันทพุ่งขึ้นมาจากป่าใกล้ๆ เข้าใจว่ากำลังเกิดไฟป่า พวกเขาจะปีนขึ้นไป
สังเกตการณ์และถ่ายภาพ ผมจึงตามไปสมทบ เราอยากศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ที่
ตื่นหนีไฟ ...ทันใดนั้น เหตุการณ์ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น ลมกรรโชกพัดลูกไฟจากหุบเขาที่
กำลังลุกไหม้รุนแรงอยู่มาทางที่พวกเราขึ้น เสี้ยววินาทีเดียว เราก็ถูกลูกไฟประลัย
กลับนั้นซัดวบจนล้มระเนระนาด สะเก็ดไฟลูกไหม้เนื้อตัวเราปวดแสบไปหมด...ชั่ว
พริบตาเท่านั้นที่ทันได้เห็นคุณคำนึงพลาดตกลงชอกเขาไป โดยที่ในมือยังกระซบ
กล้องวีดีโออยู่...กว่าจะตั้งสติได้เรารู้ว่าไม่มีทางจะช่วยชีวิตคุณคำนึงได้เสียแล้ว”

(“สืบ นาคะเสถียร” เป็นบทเรียนข้าราชการไทย ตอนที่ 2)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการอ้างอิงคำพูดจากผู้มีประสบการณ์ในเหตุการณ์
ครั้งหนึ่งที่ระหว่างการลาดตระเวนศึกษาพฤติกรรมการหนีไฟของสัตว์ป่า กลับเกิดเหตุไฟไหม้ลาม
มาถึงตำแหน่งที่ผู้พิทักษ์ป่าหยุดลาดตระเวนจนทำให้หนึ่งในเจ้าหน้าที่พลาดตกเขาเสียชีวิต แสดงให้
เห็นว่าอาชีพผู้พิทักษ์ป่ามีความเสี่ยงชีวิตในการทำงาน

ตัวอย่างที่ 122 นอกจากเรื่องของคำนึงแล้ว ในวันที่สืบเข้ามารับตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์
ป่าห้วยขาแข้ง ตลอดเวลา 8 เดือนที่ทำงาน ยิ่งทำให้สืบเห็นว่า งานของเจ้าหน้าที่
พิทักษ์ป่านั้นต้องเผชิญอันตรายมากมายแค่ไหน

ป่าห้วยขาแข้งเมื่อกว่า 25 ปีก่อน ปัญหาการทำไม้และล่าสัตว์ สร้างความกดดัน
ให้กับสืบเป็นอย่างมาก ทั้งต้องปกป้องป่าและสัตว์ป่า และยังคงคอยเป็นห่วงเป็น
ใยสวัสดิภาพลูกน้องที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ สืบถึงกับเคยตัดพ้อออกไปว่า

“ผมพูดได้เลย มันมีการยิงกันทุกวัน ไปตามก็เจอแต่กองไฟ เจอซากที่ชำแหละไว้
เรียบริ้อย จับมันได้ครั้งหนึ่ง มันพร้อมจะล่าสืบครั้งกว่าจะโดนจับ ถูกปรับแค่ 500
บาท คุณก็ไม่ติด กว่าเราจะจับมันได้ ต้องไปอดทนนอนแบกข้าวสารไปกินในป่า
อย่างเมษายนปีที่แล้วลูกน้องผมถูกนายพรานยิงตายสองคน เจ้าหน้าที่ยิงก่อนก็ไม่ได้
ถือว่าเกินกว่าเหตุ ผู้ต้องหามันเห็นหน้าเรา มันยิงใส่เราแล้วเราก็ตาย เรามีค่าเทอ
ตายไปอย่างดีก็เอาชื่อมาติดที่อนุสาวรีย์หน้ากรมป่าไม้”

(สืบ นาคะเสถียร กับ ผู้พิทักษ์ป่า)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้สหบทในการอ้างอิงคำพูดของ สิบ นาคะเสถียร ที่เคยกล่าวถึงความยากลำบากในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าระดับล่าง การอ้างอิงแหล่งข้อมูลโดยระบุที่มาไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นคำกล่าวของใคร รวมถึงการใส่เครื่องหมายอัฒประกาศกำกับไว้เพื่อแสดงถ้อยคำกล่าวอย่างตรงไปตรงมาเป็นการช่วยเสริมให้ข้อมูลดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือในการสื่อข้อความคิดว่าอาชีพผู้พิทักษ์ป่านั้นมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานสูงถึงขั้นเสียชีวิตได้

ตัวอย่างที่ 123 การลาดตระเวนเพื่อป้องกันและดูแลรักษาป่า ถือเป็นการทำงานที่มีความเสี่ยงอันตรายเป็นอย่างมาก ทั้งจากผู้ที่ลักลอบกระทำผิดกฎหมาย ล่าสัตว์และรุกรานธรรมชาติ เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าแทบทุกคนไม่มีสวัสดิการใด ๆ รวมไปถึงการขาดความพร้อมเรื่องเสบียงอาหาร ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง...

ความยากลำบากในการเดินทางในครั้งนี้นักบอกเล่าผ่านน้ำเสียงของ นายเทวฤทธิ์ ชันนาโพธิ์ ผู้จัดการฝ่ายบริการ บริษัท บารูม ดีไซน์ ไอ – สปา จำกัด

“ในวันที่คณะเดินทางนำสิ่งของไปมอบให้เขตฯ ห้วยขาแข้งนั้น ทุกคนต่างเห็นถึงความยากลำบากในการเดินทาง รวมถึงได้มองเห็นคุณค่าของผู้พิทักษ์ป่า ที่ทำหน้าที่ดูแลผืนป่าให้ดำรงไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศ และดูแลปกป้องสัตว์ป่าจากการรุกรานของผู้ไม่หวังดี “

“พอได้คุยกับเจ้าหน้าที่ เราจึงทราบได้โดยทันทีว่า จริง ๆ แล้วผู้พิทักษ์ป่าไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเดินลาดตระเวนเท่านั้น แต่ยังมีส่วนช่วยงานด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ที่รับผิดชอบ อย่างการทำแนวกันไฟ ดับไฟป่า ตลอดจนการเฝ้าระวังดูแลรักษาสัตว์ป่า ซึ่งเขามีหน้าที่รับผิดชอบเยอะมาก การที่เราำของไปให้เขาก็ดีใจ บางคนบอกว่า สบู่ที่ใช้ย่นปีหน้ายังไม่หมดเลย เราก็รู้สึกดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือพวกเขา แม้จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตาม”

(‘เสบียงอาหาร’ ปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในงานตระเวนไพรของ ‘ผู้พิทักษ์ป่า’)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ‘สะพานบุญเพื่อผู้พิทักษ์ป่า’ ของมูลนิธิสิบนาคะเสถียร ที่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเอกชน วัด และพื้นที่อนุรักษ์ โดยขอความอนุเคราะห์การสนับสนุนข้าวสาร อาหารแห้งจากวัดต่าง ๆ ที่ประชาชนได้มาทำบุญนำมามอบให้ผู้พิทักษ์ป่า ผู้เขียนได้อ้างอิงคำพูดของหนึ่งในผู้ร่วม

บริจาคสิ่งของและได้เดินทางมามอบให้แก่ผู้พิทักษ์ป่า ซึ่งได้พบกับความยากลำบากในการเดินทางจึงทำให้เข้าใจถึงลักษณะการทำงานของผู้พิทักษ์ป่า

3.7.2 ผู้พิทักษ์ป่า คือบุคคลผู้มีความทุ่มเทและเสียสละในการประกอบอาชีพ

จากการวิเคราะห์บทความบนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ปรากฏชุดความคิดผู้พิทักษ์ป่า คือบุคคลผู้มีความทุ่มเทและเสียสละในการประกอบอาชีพผ่านกลวิธีทางภาษา 1 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.7.2.1 การใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่ามีการใช้กลวิธีการใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ความเพื่อสื่อถึงชุดความคิดผู้พิทักษ์ป่า คือบุคคลผู้มีความทุ่มเทและเสียสละในการประกอบอาชีพ โดยมีการใช้ถ้อยคำขยายความถึงคุณสมบัติของผู้พิทักษ์ป่า ได้แก่ ทุ่มเท มุ่งมั่น เสียสละ กล้าหาญ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 124 ในบางครั้งเสร็จจากการปฏิบัติหน้าที่แม้จะมีโอกาสกลับบ้านเพื่อไปหาครอบครัว แต่บางคนกลับบ้านมาด้วยแผลถลอกไปจนถึงการเสียชีวิต เพราะทุกครั้งของการปฏิบัติงานย่อมมีความเสี่ยงเสมอ หากแต่เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าทุกคนยังคงทำงานด้วยความมุ่งมั่น เสียสละ ด้วยความภาคภูมิใจ เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรของเราคนไทยทุกคนเอาไว้

(จากกองทุนเพื่อผู้พิทักษ์ป่า ถึงมูลนิธิเพื่อผู้พิทักษ์ป่า (1))

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากบทความที่ผู้เขียนกล่าวถึงความเสี่ยงในการทำงานของผู้พิทักษ์ป่า ซึ่งมีได้หมายถึงผู้ที่ทำงานลาดตระเวนป่าไม้และสัตว์ป่าเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงหัวหน้าอุทยาน พนักงานพิทักษ์ป่า พนักงานขับรถ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว บุคคลเหล่านี้ทำงานด้วยความทุ่มเทและเสียสละในการทำอาชีพ เนื่องจากต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ผู้เขียนได้ใช้กลวิธี การใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในอาชีพผู้พิทักษ์ป่าด้วยการใช้คำที่สื่อความหมายในด้านบวกเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่พิทักษ์ป่า

ตัวอย่างที่ 125 ในวันที่ 31 กรกฎาคม ของทุกปี เป็นวันที่เราทุกคนระลึกถึงผู้พิทักษ์ป่า ที่อุทิศตน ทำงานอย่างเสียสละในการดูแล ปกป้องผืนป่า สัตว์ป่า จนได้รับบาดเจ็บหรือ เสียชีวิตลง ขณะปฏิบัติหน้าที่...

(แถลงการณ์ วันเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าโลก (2561))

ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในอาชีพผู้พิทักษ์ป่าด้วยการใช้คำที่สื่อความหมายในด้านบวกเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่พิทักษ์ป่าที่ได้ อุทิศตนทำงานอย่างเสียสละ ในการดูแลปกป้องผืนป่า

ตัวอย่างที่ 126 แต่อดีตจนถึงทุกวันนี้ ความต้องการใช้ทรัพยากรจากผู้หวังในสิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัด ยังคงเข้าคุกคามผืนป่า และสัตว์ป่า ซึ่งนั่นหมายถึงความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าที่ออกลาดตระเวนกลางป่าใหญ่

หลายครั้งการทำหน้าที่ต้องแลกมาด้วยความบาดเจ็บหรืออาจนำไปสู่การจากไปของชีวิต

หากแต่ในเส้นทางที่ได้เลือกเข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้ เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าทุกคนยังคงทำงานด้วยความเต็ม มุ่งมั่น เสียสละ เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรของเราทุกคนเอาไว้

(คนเฝ้าป่า – พิชัยยุทธ จันทร์ทกลับ)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการทำงานของอาชีพผู้พิทักษ์ป่าที่มีความเสี่ยงในการทำงาน เนื่องจากต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าผู้พิทักษ์ป่าเป็นกลุ่มคนที่มีความมุ่งมั่นและเสียสละในการทำงาน

3.8 สรุปชุดความคิดที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร

จากการศึกษาบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 7 ชุดความคิดสำคัญ ดังนี้

1) ชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นชุดความคิดที่มีการใช้กลวิธีทางการใช้คำและการอ้างอิงข้อมูลจากตัวบทอื่น เพื่อชี้้นำให้ผู้บริโภคเชื่อว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม

2) ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นชุดความคิดที่มีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ทั้งการใช้คำ การแสดงเหตุผล และอ้างอิงตัวบทอื่น เพื่อชี้นำให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งจากปัจเจกชน รัฐบาล โครงสร้างทางสังคม ล้วนส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง และผลจากการกระทำดังกล่าวก็จะส่งผลเสียต่อตัวมนุษย์เอง

3) ชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นชุดความคิดที่มีการใช้กลวิธีทางการใช้คำเพื่อชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ สัตว์ป่า และป่า มีความสำคัญต่อกัน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

4) ชุดความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร เป็นชุดความคิดที่ใช้กลวิธีทางภาษาด้านการใช้คำและสทบท เพื่อชี้ให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร เป็นนักอนุรักษ์ต้นแบบผู้มีความมุ่งมั่นและเสียสละในการทำหน้าที่ สมควรแก่การยกย่อง

5) ชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม เป็นชุดความคิดที่ใช้กลวิธีทางภาษาด้านการใช้คำเป็นส่วนใหญ่ เพื่อชี้นำความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจว่า บุคคลจากภาครัฐที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความเอาใจใส่จริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่เห็นแก่ได้ หวังผลประโยชน์จากหน้าที่การงาน

6) ชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม เป็นชุดความคิดที่มีการใช้กลวิธีทางด้านการใช้คำเป็นส่วนใหญ่ เพื่อชี้นำว่ากฎหมายเกี่ยวกับการปกป้องสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยยังคงมีช่องว่างทางกฎหมาย จึงเป็นผลให้ไม่สามารถปกป้องทรัพยากรของประเทศได้อย่างจริงจัง สมควรที่จะผลักดันกฎหมายใหม่ให้เข้มข้นยิ่งขึ้น

7) ชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า เป็นชุดความคิดที่มีการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งการใช้คำและการอ้างอิงตัวบทอื่น เพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าระดับล่างเป็นกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานจริง แต่เป็นกลุ่มคนที่น่าเห็นใจเนื่องจากมีความยากลำบากในการทำงาน

ชุดความคิดเหล่านี้ได้มีอิทธิพลต่อการครอบงำทางความคิดผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งหมด 14 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การขยายความ การใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การใช้คำ

การใช้มูลบท																		√	
การใช้เรื่องเล่า			√		√				√				√						√
การใช้ประโยค แสดง ความสัมพันธ์ แบบเหตุ-ผล			√		√													√	
การใช้ อุปลักษณ์	√		√	√	√	√		√											
การใช้ บทประพันธ์	√									√									
การใช้คำขวัญ								√											
การใช้คำถาม เชิงวาทศิลป์	√		√		√										√		√		
การใช้ วจนกรรม			√		√														
การประชด ประชัน													√						

จากตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมข้างต้นจะสังเกตได้ว่าในแต่ละชุดความคิดมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป ซึ่งกลวิธีทางภาษาเหล่านี้ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนให้ชุดความคิดนั้น ๆ มีความโดดเด่นขึ้น กล่าวคือ ชุดความคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ จะมีการนำเสนอด้วยกลวิธีทางภาษากลุ่มสหพทเป็นส่วนใหญ่ การที่ผู้เขียนเลือกใช้กลวิธีอ้างอิงตัวบทอื่นที่มีมาก่อนมาแทรกอยู่ในตัวบทปัจจุบันเป็นเครื่องมือที่แสดงออกว่าตัวบทปัจจุบันมีความสอดคล้องกับตัวบทก่อนหน้า ดังนั้น การอ้างอิงคำพูดจากบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอ้างรายงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หรือจากแหล่งข้อมูลอื่นที่มีความน่าเชื่อถือ จึงเป็นการช่วยสนับสนุนชุดความคิดให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ส่วนชุดความคิดเกี่ยวกับบุคคลและหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม จะมีการนำเสนอด้วยกลวิธีทางภาษาด้านการใช้คำเป็นส่วนใหญ่ ผลการวิเคราะห์จะสังเกตได้ว่าผู้ผลิตวาทกรรมเลือกใช้คำที่แสดงความหมายด้านบวกให้กับพรรคพวกของตน เช่น การใช้คำเรียกยกย่อง สืบ นาคะเสถียร และเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่า ว่าเป็นบุคคลที่มีความทุ่มเทและเสียสละในการทำงาน แต่จะใช้คำที่แสดงความหมายด้านลบกับผู้กระทำผิดด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงบุคคลหรือหน่วยงานจากภาครัฐ ว่าเป็นบุคคลที่มีความเห็นแก่ตัว

การใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อสร้างความหมายที่แตกต่างให้กับกลุ่มคนสองกลุ่มเช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดวาทกรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ของ ฟาน ไดจ์ (van Dijk) ที่ได้ตั้งข้อสังเกตว่า กลวิธีทางวาทกรรมที่สร้างภาพในความคิดแบบที่ผู้ครอบงำต้องการ ก็คือ กลวิธีการแบ่งขั้วเรา-เขา (us/them polarization) หรือก็คือ การนำเสนอตนเองในด้านบวกและนำเสนอผู้อื่นในด้านลบ (positive self-presentation and negative other-presentation) (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 48) กลวิธีเช่นนี้จึงเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับพวกของตน ส่งผลให้ผู้บริโภควาทกรรมยินยอมพร้อมใจที่จะเชื่อในชุดความคิดที่ผู้ผลิตเผยแพร่ผ่านตัวบท

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าผู้ผลิตวาทกรรมได้ใช้กลวิธีทางภาษาหลากหลายวิธีเพื่อนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การใช้กลวิธีทางภาษาเหล่านี้เป็นการช่วยเสริมให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ และยังทำให้ผู้ผลิตวาทกรรมสามารถแฝงชุดความคิดต่าง ๆ ไว้ในตัวบทได้อย่างแยบยล มีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจผู้รับสารให้คล้อยตามมุมมองความคิดของผู้ผลิตวาทกรรม

บทที่ 4

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) หมายถึง การผลิต/กระจายตัวบท และการบริโภคร/ตีความตัวบท แฟร์คลัฟมองว่าวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นสื่อกลางระหว่างสังคม (วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม) กับตัวบท กล่าวคือ สังคมมีอิทธิพลต่อตัวบททางอ้อม หรืออธิบายได้ว่าสังคมกำหนดวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมไปกำหนดตัวบทอีกต่อหนึ่ง (ณัฐพรพานโพธิ์ทอง, 2556: 43)

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร จึงเป็นการศึกษากระบวนการผลิตและบริโภครบทความ เพื่อที่จะทำให้เห็นว่าใครเป็นผู้ผลิต ใครเป็นผู้บริโภคร บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มีลักษณะอย่างไร เนื่องจากผู้ผลิตจะเป็นผู้กำหนดลักษณะของบทความ โดยมีวัตถุประสงค์ของการผลิตและกลุ่มเป้าหมายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเนื้อหาของบทความ ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมจะช่วยให้สามารถตีความและอธิบายอุดมการณ์ที่ปรากฏในบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้ต่อไป

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตามกรอบการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์ หรือ SPEAKING ซึ่งย่อมาจากองค์ประกอบการสื่อสาร 8 ประการ ได้แก่ สถานที่และโอกาส (S - setting and scene) ผู้ร่วมการสื่อสาร (P - participants) จุดมุ่งหมาย (E - ends) ลำดับวัจนกรรม (A - act sequences) น้ำเสียง (K - key) เครื่องมือสื่อสาร (I - instrumentalities) บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N - norms of interaction and interpretation) ประเภทของตัวบท (G - genres) ตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) เนื่องจากการพิจารณาสถานที่และโอกาส ผู้ร่วมการสื่อสาร จุดมุ่งหมาย เครื่องมือสื่อสาร และบรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ ฯลฯ จะทำให้เห็นภาพรวมการผลิตและกระจายตัวบท ส่วนการพิจารณาบรรทัดฐานในการตีความ ผู้รับสาร และน้ำเสียง ฯลฯ จะทำให้เห็นภาพรวมการรับและตีความตัวบท (ณัฐพรพานโพธิ์ทอง, 2556: 124)

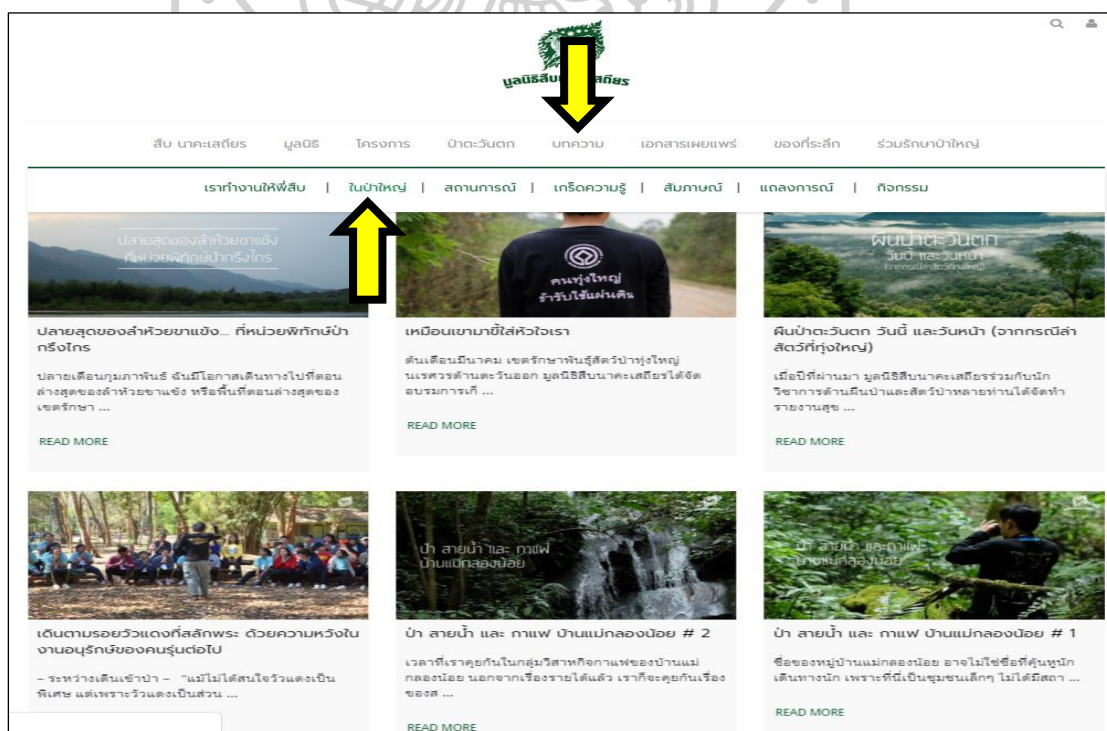
การวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์ หรือ SPEAKING ตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร จึงเป็นการศึกษาที่ทำให้เห็นภาพรวมของเหตุการณ์การสื่อสารได้ชัดเจน

ยิ่งขึ้น เนื่องจากการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นมิติที่มุ่งศึกษากระบวนการผลิตและบริโภคตัวบท การใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ตามองค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์ จึงทำให้ทราบถึงบริบทแวดล้อม การสื่อสารซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เข้าใจตัวสารโดยละเอียด ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบในการสื่อสารมีดังนี้

4.1 สถานที่และโอกาส (S - setting and scene)

สถานที่และโอกาสตามองค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์ หมายถึง สถานที่และโอกาสที่เกิด การสื่อสารขึ้น ซึ่งสถานที่ที่เกิดการสื่อสารคือพื้นที่บนอินเทอร์เน็ตที่ผู้ผลิตได้ส่งสารหรือเผยแพร่ บทความเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านเว็บไซต์ขององค์กร คือ www.seub.or.th ต่อ สาธารณชน โดยการส่งสารในลักษณะนี้เกิดขึ้นเพียงทางเดียว (one-way communication) เนื่องจากเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรมีรูปแบบการเผยแพร่ข่าวสารจากองค์กรสู่สาธารณชน เพียงทางเดียว ทำให้ผู้ส่งสารไม่สามารถพูดคุยกับผู้รับสารได้ ในขณะที่เดียวกันผู้รับสารก็ไม่สามารถ โต้ตอบกับผู้ส่งสารในสื่อกลางเดียวกันได้ อย่างไรก็ตามการสื่อสารในรูปแบบการเผยแพร่บน อินเทอร์เน็ตนี้เป็นการสื่อสารที่สามารถกระจายสารได้อย่างไม่จำกัด อินเทอร์เน็ตจึงกลายเป็นสถานที่ ที่ผู้รับสารสามารถเข้าถึงได้จำนวนมาก

ตัวอย่างที่ 127

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นขั้นตอนการเข้าถึงบทความผ่านเว็บไซต์ www.seub.com ผู้อ่านสามารถกดเลือกชื่อหมวดหมู่ของบทความและคอลัมน์ย่อยตามที่ทางเว็บไซต์จัดประเภทไว้ จากนั้นหน้าเว็บไซต์จะปรากฏบทความต่าง ๆ ให้ผู้อ่านกดเลือกอ่านได้ โดยมีการเรียงลำดับจากบทความล่าสุดที่เผยแพร่ปรากฏขึ้นลำดับแรกสุด และสามารถกดย้อนดูบทความเก่าได้

ผืนป่าตะวันตก วันนี้ และวันหน้า (จากกรณีล่าสัตว์ที่ทุ่งใหญ่)

ในป่าใหญ่ - 27 กุมภาพันธ์ 2018 - 260 - 0

ผืนป่าตะวันตก
วันนี้ และวันหน้า
(จากกรณีล่าสัตว์ที่ทุ่งใหญ่)

เมื่อปีที่ผ่านมามีมูลนิธิสืบนาคะเสถียรร่วมกับนักวิชาการด้านผืนป่าและสัตว์ป่าหลายท่านได้จัดทำรายงาน**สุขภาพกลุ่มป่าของประเทศไทย**

กล่าวโดยสรุปในที่นี้ จากการรวบรวมข้อมูลที่มีบันทึกและรายงานไว้โดยหน่วยงานในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พบว่า กลุ่มป่าตะวันตก ถือเป็นกลุ่มป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างดี จากเกณฑ์ชี้วัดทั้งด้านขนาดพื้นที่ ยังพบประชากรสัตว์ป่าขนาดใหญ่ แต่ยังมีภัยคุกคาม และมีการบริหารจัดการ (จำนวนหน่วยพิทักษ์ป่า) ไม่สอดคล้องกับขนาดพื้นที่

ในงานเสวนา จาก **16 ถึง 61** คลีมันเกมล่าสัตว์ 'ทุ่งใหญ่' เกมชีวิตอภิสิทธิ์ชน ? ศศิน เณิมลาก ประธานมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ได้นำเรื่องนี้มาวิพากษ์ในเวทีอีกครั้ง

เมื่อผู้อ่านกดเลือกบทความที่ต้องการอ่าน จะปรากฏหน้าบทความโดยมีส่วนประกอบได้แก่ ชื่อบทความ ชื่อคอลัมน์ วันที่เผยแพร่บทความ จำนวนผู้เข้าชม ภาพหน้าปกของบทความ ส่วนเนื้อหา

ของบทความ ชื่อผู้เขียนหรือผู้เรียบเรียง และลิงก์เชื่อมต่อไปยังบทความอื่น จะสังเกตเห็นว่าในหน้าบทความได้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการเผยแพร่บทความจากผู้ผลิต แต่จะไม่ปรากฏพื้นที่สำหรับให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็น

ส่วนโอกาสที่เกิดการสื่อสารนั้นจะเกิดขึ้นนับตั้งแต่ผู้จัดทำบทความได้เผยแพร่บทความลงในเว็บไซต์เป็นต้นไป เนื่องจากบทความมีลักษณะการเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่เปิดทำการอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้ผู้บริโภครับสารได้ทุกเวลาอย่างไม่จำกัดระยะเวลา ดังนั้นการส่งสารและการรับสารจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ผู้รับสารสามารถบริโภคด้วยบทได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่มีการเผยแพร่บนเว็บไซต์

4.2 ผู้ร่วมการสื่อสาร (P – participants)

ผู้ร่วมการสื่อสาร หมายถึง ผู้ที่มีส่วนในการสื่อสารทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผู้อยู่ใกล้เคียงที่มีผลต่อการสื่อสารนั้น ๆ ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากกลุ่มข้อมูลจะพบว่าในทุกบทความจะมีชื่อของผู้เขียน ผู้แปล ผู้ให้สัมภาษณ์ หรือผู้เรียบเรียง กำกับไว้ที่ท้ายบทความเสมอ ผู้ส่งสารของตัวบทจึงหมายถึงผู้ผลิตบทความในเว็บไซต์ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารองค์กรของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียงและเผยแพร่บทความ บุคคลผู้อยู่ในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนักวิชาการ นักเขียน เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าผู้ให้สัมภาษณ์บทความเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงผู้เชี่ยวชาญจากสำนักข่าวหรือองค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างประเทศที่ทางมูลนิธิได้นำบทความมาแปลเป็นภาษาไทยอีกชั้นหนึ่ง

ตัวอย่างที่ 128 แลงการณักรณีสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2561

1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกเป็นหนึ่งในพื้นที่ซึ่งได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 และได้รับการดูแลเป็นอย่างดีเสมอมาสาธารณชนรู้ว่าพื้นที่แห่งนี้จะได้รับการปกป้องและอนุรักษ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าให้คงไว้ดังนั้นการที่ผู้ต้องหาเข้าไปในพื้นที่โดยอ้างว่าไม่ทราบจึงเป็นไปไม่ได้

5. ขอให้กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรัฐบาล อย่าได้เกรงกลัวต่ออิทธิพลและสถานะทางธุรกิจอันใหญ่โตของผู้ต้องหา ขอให้สืบสวนและดำเนินการตามกฎหมายอย่างถึงที่สุดเพื่อเป็นบรรทัดฐานที่ดีต่อไป

ศศิน เฉลิมลาภ

ประธานมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

6 กุมภาพันธ์ 2561

(แถลงการณ์ กรณีล่าสัตว์ป่า

ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก)

บทความข้างต้นเป็นแถลงการณ์จากทางมูลนิธิทั้งหมด 5 ข้อ ต่อกรณีล่าเสือดำในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก โดยทำยบทความได้ลงชื่อ ศศิน เฉลิมลาภ กำกับไว้อย่างชัดเจน

นายศศิน เฉลิมลาภ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสาขาวิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาเป็นอาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต นาน 12 ปี ก่อนทำงานติดตามเรื่องสารตะกั่วที่เหมืองคลิตี้ ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นพื้นที่ทำงานของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร จึงทำให้ ศศิน เฉลิมลาภ ได้มีโอกาสเข้าร่วมงานกับมูลนิธิสืบนาคะเสถียรอย่างเป็นทางการ โดยการถูกเสนอชื่อเป็นกรรมการและผู้จัดการโครงการร่วมรักษาผืนป่าตะวันตก (ไทยรัฐออนไลน์, 2563: ออนไลน์) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมูลนิธิสืบนาคะเสถียร มีบทบาทสำคัญในการเป็นอนุกรรมการเพื่อการศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงการเป็นแกนนำต่อต้านการสร้างเขื่อนแม่วงก์

จากประวัติของผู้ส่งสาร จะเห็นได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การที่ผู้ผลิตวาทกรรมเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในระดับสูงมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภควาทกรรมมีความเชื่อมั่นว่าวาทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรนั้นเป็นความจริง มีแนวโน้มที่จะคล้อยตามชุดความคิดต่าง ๆ และเป็นแนวทางที่ควรปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างข้างต้น ที่ผู้ส่งสารได้แสดงความคิดเห็นต่อข่าว โดยสอดแทรกกลวิธีทางภาษาการแสดงความเป็นเหตุ-ผล แสดงความไม่เห็นด้วยต่อคำให้การของผู้ต้องหา หรือการกล่าวขึ้นนำเพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานของ

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี การที่ผู้ส่งสารเป็นบุคคลที่ดูมีความน่าเชื่อถือในแวดวงอนุรักษ์จะทำให้ผู้รับสารเชื่อถือได้ง่าย

ตัวอย่างที่ 129 ดร.เดวิด สมิธ (J. L. David Smith Professor) นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านเสือโคร่ง เปิดเผยข้อมูลว่า ทั่วโลกอาจเหลือพื้นที่ที่สามารถรองรับการกระจายพันธุ์เสือโคร่งได้เพียง 4 แห่งเท่านั้น โดยกลุ่มป่าตะวันตก ของประเทศไทย คือ หนึ่งในพื้นที่ตรงนั้น

ดร.เดวิด สมิธ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเสือโคร่ง และทำการศึกษาพฤติกรรม นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์เสือโคร่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อเนื่องมาหลายปี เปิดเผยข้อมูลต่อมูลนิธิสืบนาคะเสถียรว่า ในโลกเหลือแหล่งต้นทางประชากรเสือโคร่งตามธรรมชาติเพียง 4 แหล่งเท่านั้น

...บางคนอาจบอกว่าเขื่อนแม่วงก์เป็นเขื่อนเล็ก ๆ กินพื้นที่ป่าแค่ไม่กี่ร้อยเฮกเตอร์ แต่มันจะทำลายแหล่งต้นทางประชากรเสือโคร่ง มันจะทำลายอนาคตของเสือทุกที่ เช่นเดียวกับการสร้างทางหลวงและท่อส่งน้ำมัน...

...คนไทยควรภูมิใจเป็นที่สุด ซึ่งคนไทยปกติภูมิใจในความเป็นไปอยู่แล้ว ถ้าทราบถึงเรื่องเสือโคร่งนี้แล้ว เขาคงจะทำอะไรบางอย่างแน่นอน

หากเราคิดถึงโครงการในอนาคตข้างหน้า เป็นไปได้ที่โครงการในอนาคตจะเริ่มจากองค์กรของไทย ไม่ใช่องค์กรสากล ในเมืองไทยมีแหล่งต้นทุนเยอะ ถ้าทางคุณได้จับทุนจากองค์กรของไทย ก็ยังมีผลดีในการโน้มน้าวรัฐบาลไทยน่าจะปลุกความภูมิใจในรัฐบาลไทย ในตัวคนไทย

(ดร.เดวิด สมิธ ทั่วโลกเหลือพื้นที่ให้เสือโคร่งกระจายพันธุ์เพียง 4 แห่งเท่านั้น)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความส่วนหนึ่งจากบทความสัมภาษณ์ ดร.เดวิด สมิธ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเสือโคร่ง และทำการศึกษาพฤติกรรม นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์เสือโคร่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อเนื่องมาหลายปี โดยระบุไว้อย่างชัดเจนในท้ายบทความว่าเป็นบทความแปลที่ได้รับการถอดความและเรียบเรียงมาอีกชั้นหนึ่งโดย วรลักษณ์ โกษากุล และ วิวัฒน์ จ่างตระกูล เจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารองค์กร มูลนิธิสืบนาคะเสถียร การระบุชื่อและหน้าที่การงานของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมถึงผู้เรียบเรียงไว้

อย่างชัดเจนว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะทำให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อถือในคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์

จากตัวอย่างทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าผู้ส่งสารประกอบไปด้วยบุคคลที่มาจากหลากหลายสาขาอาชีพ แต่ล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้หรือทำงานด้านสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น บางบทความมิได้มีผู้ส่งสารเพียงคนเดียว แต่ตัวบทได้ผ่านกระบวนการถอดความ การแปล หรือการเรียบเรียงใหม่อีกชั้นหนึ่งผ่านเจ้าหน้าที่ด้านการสื่อสารขององค์กร แต่ยังคงนัยสำคัญของการผลิตชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ และการกำหนดให้ผู้ส่งสารเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือเป็นบุคคลที่ทำงานอยู่ในแวดวงอนุรักษ์มาเป็นเวลานาน จะทำให้ชุดความคิดต่าง ๆ มีความน่าเชื่อถือ ผู้ส่งสารจึงมีบทบาทโดยตรงในการกำหนดเนื้อหาของตัวบทและสามารถชักนำความคิดให้กับผู้อ่านได้

ส่วนผู้รับสารคือผู้อ่านบทความในเว็บไซต์ โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือประชาชนทั่วไป ดังจะเห็นได้จากส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึง *การเป็นองค์กรสาธารณะของไทยที่ขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ผืนป่าและสัตว์ป่าที่สำคัญ โดยการจัดการฐานความรู้ ข้อมูลทางวิชาการ ประกอบการตัดสินใจ พร้อมเผยแพร่สู่สาธารณะด้วยงานสื่อสารที่ทันสมัย* และเมื่อพิจารณารูปแบบเนื้อหาในบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสิรินาคะเสถียรจะพบการนำเสนอเรื่องราวความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผืนป่า สัตว์ป่า ระบบนิเวศวิทยาที่นำข้อมูลมาเรียบเรียงให้เข้าใจได้ง่าย เห็นได้จากการใช้ภาษาในบทความที่ไม่ซับซ้อน หากมีการใช้คำศัพท์วิชาการหรือศัพท์เฉพาะทางจะมีคำอธิบายกำกับไว้เสมอเพื่อให้บุคคลทั่วไปเข้าใจได้แม้จะไม่ได้อยู่ในแวดวงอนุรักษ์ก็ตาม

ตัวอย่างที่ 130 นับแต่เรื่องราวของสัตว์ไซส์จิวอย่างหนอนตัวแบนนิวกินีปรากฏสู่สาธารณะ เจ้าหนอนจิวก็ไม่จิวอีกต่อไป ด้วยสรรพคุณสื่ออ้างต่าง ๆ นานาถึงความร้ายกาจ เป็นต้นว่า สามารถทำให้คนเราตายได้ด้วยไวรัส ?

ข้อเท็จจริงของเรื่องนี้เป็นอย่างไร ลองมาทบทวนและทำความเข้าใจกับ 15 เรื่องที่ควรรู้เกี่ยวกับหนอนตัวแบนนิวกินี ที่ได้จากมาจากงาน “หนอนตัวแบนนิวกินี : แนวทางการวิจัยเพื่อให้ความรู้แก่สังคม และเพื่อการควบคุมการระบาด” กันอีกสักครั้ง เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และไม่ตื่นตระหนกจนเกินเลย

1. หนอนตัวแบนนิวกินี มีชื่ออังกฤษว่า New Guinea Flatworm ชื่อวิทยาศาสตร์ *Platydemus manokwari* De Beauchamp

2. หนองตัวแบนนิวกินีเป็นสัตว์กลุ่มเดียวกับหนองตัวแบนชนิดอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่บนบก เช่น พลานาเรียบบก หนองหัวค้อน เป็นต้น

3. ลักษณะของหนองตัวแบนนิวกินีจะแบนและเรียวยาว มีลำตัวสีน้ำตาลเข้มถึงดำ ยาวประมาณ 5-6 เซนติเมตร กว้าง 5 มิลลิเมตร เส้นกลางลำตัวสีครีมหรือเหลืองอ่อนพาดยาวตลอดลำตัว หัวแหลมมากกว่าบริเวณท้าย มีตา 1 คู่ ปากและคอหอยอยู่ด้านท้องกลางลำตัวฝั่งท้อง บริเวณท้องสีเทาหรือน้ำตาลอ่อน

15. ข้อควรระวังคือหลีกเลี่ยงในการสัมผัสหนองตัวแบนนิวกินี หากพบเห็นขอให้แจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ที่ สกว. และสกอ. ที่เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว และร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการศึกษาวิจัยความรู้พื้นฐานของสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นรุกรานเหล่านี้อย่างเร่งด่วน และจัดทำประเด็นวิจัยตามแนวทางสากลในระบบนิเวศของประเทศไทยและภูมิภาค

(15 เรื่องควรรู้เกี่ยวกับ หนองตัวแบนนิวกินี)

บทความข้างต้นคือบทความที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหนองตัวแบนนิวกินี โดยผู้ส่งสารได้จัดรูปแบบของบทความเป็นลำดับข้อควรรู้ทั้งหมด 15 ข้อ เนื้อหาประกอบไปด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหนองตัวแบนนิวกินี เช่น ลักษณะ ประวัติการค้นพบ แหล่งที่อยู่อาศัย การดำรงชีวิต ไปจนถึงวิธีกำจัดหนองตัวแบนนิวกินีและข้อควรระวังเมื่อพบเห็น ซึ่งเป็นข้อมูลที่อยู่ในความสนใจของประชาชนนับตั้งแต่เกิดกระแสหนองตัวแบนนิวกินีระบาดในประเทศไทยจนกลายเป็นข่าวในสื่อหลักช่วงระยะหนึ่ง

เมื่อพิจารณารูปแบบเนื้อหาในบทความที่จะพบว่า เป็นการสรุปข้อมูลความรู้เกี่ยวกับหนองตัวแบนนิวกินีมาอยู่ในรูปแบบการเรียงลำดับข้อเพื่อความน่าสนใจและสะดวกในการอ่าน อีกทั้งระดับภาษาที่ใช้ในบทความไม่ซับซ้อน สอดแทรกคำหรือสำนวนหยอกล้อ เช่น *เจ้าหนองจิกก็ไม่จิวอีกต่อไป* พร้อมด้วยรูปภาพประกอบ การจัดรูปแบบเนื้อหาและเลือกใช้ระดับภาษาเช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ส่งสารได้กำหนดให้รูปแบบและเนื้อหาของบทความมีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากช่องทางการเผยแพร่คือเว็บไซต์ อาจสันนิษฐานได้ว่ากลุ่มผู้รับสารของบทความเหล่านี้ น่าจะเป็นกลุ่มที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย คือกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไป เนื่องจากการเข้าถึงช่องทางการสื่อสารนี้จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ในการรับสาร การมีกลุ่มเป้าหมายคือบุคคลทั่วไป เช่นนี้จะทำให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการหยุดยั้งปัญหาด้วย

เมื่อพิจารณาทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารร่วมกันจะเห็นได้ว่าผู้ส่งสารคือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้รับสารคือประชาชนทั่วไปที่อาจมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า การนำเสนอข้อมูลจากสารที่ผลิตโดยผู้ที่มีความรู้มากกว่าภายใต้องค์การที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงจึงทำให้ตัวบทความน่าเชื่อถือ ส่วนผู้บริโภคเองก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อมั่นในกลุ่มข้อมูล

4.3 จุดมุ่งหมาย (E - ends)

จุดมุ่งหมาย หมายถึง เป้าหมายหรือผลที่ต้องการบรรลุในการสื่อสารนั้น เมื่อพิจารณาจากกลุ่มข้อมูลจะพบว่าจุดมุ่งหมายของการเผยแพร่บทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ 2) เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ

จุดมุ่งหมายที่เด่นชัดประการแรกของการเผยแพร่บทความในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรคือเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ โดยรูปแบบบทความจะเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารที่เกิดขึ้นภายในองค์กร การเผยแพร่ผลงานที่ดำเนินการโดยมูลนิธิ การให้รายละเอียดเกี่ยวกับกำหนดการของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางมูลนิธิจัดขึ้น รวมถึงการเชิญชวนให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนองค์กร เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 131 ในรอบ 20 ปีของการก่อตั้งมูลนิธิสืบนาคะเสถียร เรามีผลงานที่ภาคภูมิใจตามภารกิจเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ และปกป้องป่า สัตว์ป่า และแหล่งธรรมชาติของประเทศไทย เพราะมูลนิธิสืบนาคะเสถียรถือเป็นตัวแทนของกลุ่มคนที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของคุณสืบ นาคะเสถียร 10 เรื่อง ได้แก่

1.การประกาศพื้นที่ป่าห้วยขาแข้งและทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นมรดกโลกจากการเขียน
รายงาน การสำรวจของสี่บ นาคะเสถียร

.

.

.

10.จัดตั้งป่าชุมชนรอบผืนป่าตะวันตก และสร้างเครือข่ายภูมินิเวศ ร่วมอนุรักษ์ผืน
ป่าตะวันตก

(10 ที่สุดในรอบ 20 ปี มุลนิธิสี่บนาคะเสถียร)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งจากบทความที่เผยแพร่เกี่ยวกับผลงานที่ดำเนินการโดย
มูลนิธิสี่บนาคะเสถียร ผู้เขียนได้รวบรวมผลงานที่ผ่านมาในรอบ 20 ปี ด้วยกัน 10 ประการ เพื่อ
ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนรับทราบถึงบทบาทและหน้าที่ขององค์กรที่มีส่วนสำคัญในการ
ดำเนินงานด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การประชาสัมพันธ์ให้ผู้อ่านรับทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของ
องค์กรเช่นนี้จะทำให้ผู้อ่านเห็นว่าองค์กรมีการดำเนินงานเกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม สร้างความ
น่าเชื่อถือให้กับองค์กร

ตัวอย่างที่ 132 ...มูลนิธิสี่บนาคะเสถียร ขอเชิญผู้สนใจร่วมสานต่อเจตนารมณ์ของ สี่บ นาคะเสถียร
ให้ยังอยู่ในงาน รำลึก 28 ปี สี่บ นาคะเสถียร ระหว่างวันที่ 7-9 กันยายน 2561 ณ
ห้องเอนประสงค์ ชั้น 1 หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร เปิดให้เข้าชมงาน
ตั้งแต่เวลา 10.30 น. - 20.00 น. (เวทีกิจกรรมในห้องเอนประสงค์เริ่มตั้งแต่
เวลา 13.00 น. ของทุกวันเป็นต้นไป)

(รำลึก 28 ปี สี่บ นาคะเสถียร เจตนาที่ได้รับการสานต่อ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของบทความที่ผู้เขียนต้องการประชาสัมพันธ์ให้ผู้อ่าน
รับรู้ถึงกิจกรรมงานวันรำลึก 28 ปี สี่บ นาคะเสถียร ที่ทางมูลนิธิได้จัดทำขึ้น และได้เชิญชวนให้ผู้อ่าน
มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว โดยระบุถึงรายละเอียดกำหนดการและสถานที่ไว้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 133 เปิดให้สั่งซื้อกันอีกครั้งแล้วสำหรับชุดจิ๊กซอว์ Tropical Rainforest of Thailand ที่
สร้างสรรค์ผลงานโดยเอเจนซีชื่อดังอย่าง Ogilvy Group Thailand โดยในการ
สั่งซื้อจิ๊กซอว์ Tropical Rainforest of Thailand ครั้งนี้ผู้สนใจสามารถสั่งซื้อได้

ทันที ไม่ต้องรอ หรือส่งจองล่วงหน้า และจะเป็นการผลิตรอบสุดท้าย จำนวนจำกัด เพียง 200 กล่อง หากหมดในครั้งนี้จะไม่มีการผลิตซ้ำอีกแล้ว...

...ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งในรักษาผืนป่าไทย และหยุดยั้งการทำลายพื้นที่ป่ากับมุลนิธิ สืบนาคะเสถียร ได้โดยการสนับสนุน จีคซอร์ Tropical Rainforest of Thailand ราคาถ่วงละ 1,500 บาท ได้ทางไลน์ไอดี @SEUBFD หรือโทรสอบถามเพิ่มเติมได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 061-009-6690

(TROPICAL RAINFORESTS OF THAILAND)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของบทความที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าที่ผลิตภายใต้มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้เขียนได้เชิญชวนให้ผู้อ่านซื้อสินค้าเพื่อเป็นการสนับสนุนองค์กร โดยระบุถึงรายละเอียดสินค้า ราคา และช่องทางการซื้อไว้อย่างชัดเจน

2) เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม

นอกจากจะทำหน้าที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมที่มูลนิธิจัดขึ้นแล้ว จุดมุ่งหมายที่เด่นชัดคือเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ โดยรูปแบบจะเป็นการเผยแพร่บทความวิชาการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ของปัญหาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จุดมุ่งหมายประการนี้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจข้อ 2 และยุทธศาสตร์ที่ 1 และ 2 ขององค์กรตามที่ได้ประกาศไว้ในเว็บไซต์ ดังนี้

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรสาธารณะของไทยที่ขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ผืนป่าและสัตว์ป่าที่สำคัญ โดยการจัดการฐานความรู้ ข้อมูลทางวิชาการ ประกอบการตัดสินใจ พร้อมเผยแพร่สู่สาธารณะด้วยงานสื่อสารที่ทันสมัย และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อผลักดันเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ในวิกฤตการณ์การสูญพันธุ์ครั้งใหญ่ของสิ่งมีชีวิต...

พันธกิจ

2. Communication เป็นองค์กรสื่อสารงานอนุรักษ์ที่ทันสมัย ด้วยเครื่องมือที่ทรงพลัง สร้างสังคมที่ตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 Policy-Watchdog ระยะ 4 ปี ตามแผนยุทธศาสตร์นี้ มูลนิธิจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการผลักดันเชิงนโยบาย และการให้ข้อเสนอแนะทางด้านกฎหมาย และจัดทำกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องกับงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสัตว์ป่า ฉบับต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญให้การขับเคลื่อนงานในระดับปฏิบัติที่ได้วางรากฐานไว้ในยุทธศาสตร์ที่ผ่านมามีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการยังคงบทบาทสำคัญในการเป็นองค์กรเฝ้าระวังและติดตามนโยบาย โครงการ กิจกรรม ที่จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ และผืนป่าที่สำคัญของประเทศไทย โดยใช้องค์ความรู้ทางวิชาการ ประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ มาเป็นแนวทางพิจารณา และมีงานสื่อสารเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ มาเป็นแนวทางพิจารณา และมีงานสื่อสารเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการทำงานให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้รู้ และมีสาธารณชนเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมผลักดัน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 Communication มูลนิธิสืบนาคะเสถียร จะมีช่องรายการของตนเอง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง รวมถึงช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ ที่ทันสมัย มีพลัง เพื่อดึงดูดและตอบสนองการสื่อสารสองทาง คือ มูลนิธิ และสาธารณชน ให้เกิดตระหนักต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งใช้กิจกรรมรณรงค์คุณสืบของทุกปี และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เปิดเป็นพื้นที่ให้ร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลอีกทางหนึ่ง

จากพันธกิจและยุทธศาสตร์ขององค์กรในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการเผยแพร่บทความด้านสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นการสื่อสารให้สาธารณชนรับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของงานวิชาการ

ตัวอย่างที่ 134 ความหลากหลายทางชีวภาพในโลกกำลังตกอยู่ในภาวะเสี่ยง หลังจากลดลงอย่างต่อเนื่องหลายทศวรรษ ความหลากหลายทางชีวภาพที่เปราะบางกำลังคุกคามความเป็นอยู่ที่ดีและความอยู่รอดของมนุษย์ ในช่วง 44 ปีที่ผ่านมา ระหว่าง พ.ศ. 2513 ถึง 2557 ปริมาณประชากรสัตว์ป่าลดลงราวร้อยละ 60 ในขณะที่พื้นที่ซึ่งเหมาะสมแก่การอยู่อาศัยของสัตว์ป่าลดลงร้อยละ 22 ในช่วงเวลาเดียวกัน

จากรายงานโดยดัชนีโลกมีชีวิต (Living Planet Index: LPI) ซึ่งเผยแพร่เมื่อไม่นานมานี้ โดยกองทุนสัตว์ป่าสากล (WWF) อ้างอิงจากความเสี่ยงในการสูญพันธุ์ของบัญชีแดงซึ่งจัดทำโดย IUCN สัญญาณน่ากังวลคือสัตว์และแมลงผสมเกสร ลด

จำนวนลงอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มดังกล่าว ผสานกับการหายไปของฝั่งผสมเกสร และการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ในดิน อาจส่งผลต่อความสามารถของมนุษย์ชาติในการผลิตอาหาร...

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะเป็นภัยคุกคามที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น แต่ปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพก็ยังคงเป็นการใช้ชนิดพันธุ์อย่างเปล่าเปลือง การเกษตร และการแปลงสภาพพื้นดิน Marco Lambertini กรรมการอำนวยการ WWF International ระบุว่า การลดลงที่น่ากังวลคือดัชนีชี้วัดได้เป็นอย่างดีถึงแรงกดดันจากกิจกรรมของมนุษย์ต่อโลก...

ดร. Theresa Mundita S Lim ผู้อำนวยการศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพอาเซียน (ASEAN Centre for Biodiversity) ระบุว่าในการสัมมนาดังกล่าวผู้เชี่ยวชาญจะมาแบ่งปันประสบการณ์และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อนำความหลากหลายทางชีวภาพเข้าไปเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการแผนระดับชาติด้านสุขภาพ

“การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ก็ไม่ต่างจากการสูญเสียวัตถุดิบในการทำยารักษาโรค เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลและบริษัทยาจะต้องรวมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเข้าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย การตัดสินใจ และโครงการ” ดร. Lim กล่าว

มนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่ต้องพึ่งพาโครงข่ายชีวภาพ ไม่มีเทคโนโลยีใดที่ทำให้เราอยู่รอดได้เหมือนกับการที่ความหลากหลายทางชีวภาพเลี้ยงดูเรา เรามีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะความหลากหลายทางชีวภาพ ผ่านการบริโภคและอุปโภคสินค้าและบริการจากสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตเหล่านั้น เราอยู่ในยุคที่ต้องตัดสินใจว่าจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับธรรมชาติ หรือจะนั่งเฉยแล้วปล่อยให้ความพยายามในการอนุรักษ์ล้มเหลว ทางเลือกอยู่ในมือของเราทุกคน

(การหายไปของความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งผลต่อมนุษย์ชาติอย่างไร)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานข้อมูลทางวิชาการ มีการอ้างอิงรายงานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประกอบการตัดสินใจให้ผู้อ่านเห็นถึงสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาผลกระทบของระบบนิเวศที่ส่งผลต่อกันเป็นห่วงโซ่กัน

เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ส่วนท้ายบทความผู้เขียนได้สรุปทิ้งท้ายให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่ามนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาธรรมชาติ และโน้มน้าวว่าทุกคนในสังคมควรจะอนุรักษ์ธรรมชาติไว้

ตัวอย่างที่ 135 “ถุงพลาสติก ถุงหิ้ว ไม่ใช่ขยะ ถูกสร้างมาให้เป็นภาชนะใส่ของสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ แต่เราเห็นความสำคัญของมันน้อย เพราะเราเห็นของข้างในสำคัญกว่า”
ถุงพลาสติกเหล่านี้จึงเป็นขยะที่ถูกทิ้ง ไร้ประโยชน์...

แต่อย่างไรก็ตาม เราต้องกลับมามองการจัดการขยะทั้งระบบด้วย ซึ่งมีคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลายส่วน โดยเฉพาะต้นทางของขยะ เริ่มที่เราเองการจัดการขยะในชีวิตประจำวัน เราทิ้งขยะกันอย่างไร พบว่าเรามักทิ้งรวมกัน แต่หากเปลี่ยนวิธีมาคัดแยกขยะจะทำให้เส้นทางของขยะหลังจากนี้ถูกจัดการง่ายขึ้น

“วิธีการจัดการขยะง่ายๆ ในชีวิตประจำวันของผม คือเมื่อผมซื้อของแล้วได้ถุงพลาสติก ผมจะล้างถุงพลาสติกเก็บไว้ แล้วเอาไปจัดการที่บ้าน เมื่อเก็บได้เยอะผมค่อยเอาไปขาย” คุณศักดิ์เดช แลกเปลี่ยนวิธีการจัดการขยะ...

คุณศักดิ์เดช กล่าวเผยว่ากลุ่ม MAHASAMUT PATROL THAILAND พบไมโครพลาสติกอยู่ในปลาซาตินและสัตว์ทะเลอื่น ๆ เช่น หอย ปู ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ มีงานวิชาการรองรับ

“การจัดการขยะมันง่ายมากอยู่ที่เราจะทำรีไซเคิลพลาสติกไม่ได้แล้วร้ายอย่างที่คิด ทุกวันนี้มันเลวร้ายเพราะเราขาดวินัยในการทิ้ง ในการใช้ เราใช้เยอะมากไป ถ้าเราจัดการด้วยตัวเองและมีระบบการจัดการต่อจากภาครัฐที่มีประสิทธิภาพด้วย” คุณศักดิ์เดช สดแสงกล่าวทิ้งท้าย

(การจัดการขยะพลาสติก – MAHASAMUT PATROL THAILAND)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการอ้างอิงคำพูดจาก ศักดิ์เดช สดแสง ผู้ก่อตั้งกลุ่ม MAHASAMUT PATROL THAILAND ที่ได้บรรยายในหัวข้อ “การจัดการขยะพลาสติก” โดยชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาการจัดการขยะในประเทศไทย พร้อมกล่าวทิ้งท้ายโดยสรุปให้ผู้อ่านเข้าใจว่าต้นเหตุของปัญหาขยะพลาสติกคือวินัยการใช้ของคนในสังคม และโน้มน้าวให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวสามารถเริ่มได้จากตัวเอง

จากตัวอย่างทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าบทความด้านสิ่งแวดล้อมนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อให้สาธารณชนรับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีงานทางวิชาการเป็นแหล่งอ้างอิง ประกอบการตัดสินใจให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ

4.4 ลำดับวัจนกรรม (A - act sequences)

ลำดับวัจนกรรม หมายถึง ลำดับของถ้อยคำที่สื่อเจตนาต่าง ๆ ในการสื่อสาร จากการศึกษา กลุ่มข้อมูล คือบทความที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเด่นคือการนำข้อเท็จจริง มานำเสนอและสอดแทรกด้วยทรรศนะของผู้เขียน จึงมีลักษณะการเรียงลำดับวัจนกรรม คือมักเริ่มด้วยการเปิดเรื่อง การอธิบายรายละเอียด และปิดเรื่องด้วยการเสนอแนะหรือตั้งประเด็นทิ้งท้ายให้ผู้อ่านได้ขบคิดต่อ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

1) การเปิดเรื่อง

ผู้เขียนมักเริ่มต้นบทความด้วยการเกริ่นนำถึงประเด็นเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างคร่าว ๆ อาจมีความยาวเป็นข้อความประโยคเดียวไปจนถึงหลายย่อหน้า เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านและดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวจนจบ

ตัวอย่างที่ 136 ผู้เขียนเป็นเด็กเมืองจันทน์ เมื่อยังเล็กอยู่ที่บ้านสวนหนองอ้อ ต้องเดินสี่ชั่วโมงจึงจะถึงตลาดจันทน์ ได้รู้จักเสือโคร่งแต่ครั้งนั้น ทั้งเป็นเรื่องใกล้ตัวและไกลตัว

ใกล้ตัวก็คือ ที่สวนยางบนซึ่งอยู่เชิงเขาสะพานห่างจากหนองอ้อราวสามกิโลเมตร เมื่อถึงหน้าทุเรียนสุก ที่บ้านต้องทำข้าวเหนียวน้ำกะทิทุเรียนไปเช่นที่จอมปลวก กลางสวนยางบน นัยว่าที่นั่นคนตัดยางถูกเสือกัดตาย ไม่ใช่กัณฑ์กรรมตา แต่กัดแล้วกินเฉพาะ “ไอนั้น” โดยเอาตัวพุงจอมปลวกไว้เพื่อกินเฉพาะที่ได้ อย่างถนัด ๆ...

เรื่องของเสือโคร่งจึงเป็นเรื่องที่ผู้เขียนรับรู้มาตั้งแต่ยังเด็ก แม้เมื่อเป็นสาวแล้ว เวลานั่งเล่นที่เฉลียงหน้าบ้านที่บ้านหนองอ้อตอนกลางคืน ก็ยังอดหวาด ๆ ไม่ได้ว่าจะจะเอากับเสือโคร่ง ดังนั้นเมื่อได้ติดตามงานของ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ชัมเจริญ ผู้ศึกษาเรื่องเสืออย่างจริงจังทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีเป็นเวลายาวนานเกือบยี่สิบปี จึงเป็นเรื่องที่สนใจและประทับใจ...

(เกิดเป็นเสือ)

ตัวอย่างบทความข้างต้นคือเรื่องราวเกี่ยวกับการทำงานอนุรักษ์เสือในป่าประเทศไทย ผู้เขียนได้เปิดเรื่องด้วยการเกริ่นนำถึงเรื่องราวของเสือที่ผู้เขียนรับรู้มาในช่วงวัยเด็ก โดยใช้ภาษาสนทนาแสดงความเป็นกันเอง เนื้อหายังไม่ลงลึกถึงข้อความรู้เกี่ยวกับเสือหรือการทำงานในเชิงวิชาการ แต่เป็นการเล่าประสบการณ์ส่วนตัวเพื่อให้ผู้อ่านสนใจและติดตามเรื่องราวก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาการทำงานในปัจจุบัน

2) การอธิบายรายละเอียด

เมื่อเกริ่นนำแล้วผู้เขียนจะนำเข้าสู่เนื้อเรื่องซึ่งเป็นการอธิบายรายละเอียดที่ผู้เขียนได้ศึกษาข้อมูลและนำมาเรียบเรียงให้ผู้อ่านได้ทราบ อาจเป็นการนำหลักฐานงานวิจัยมาอธิบาย หรือเป็นการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้พบเห็นเกี่ยวกับหัวข้อนั้น ๆ ในส่วนนี้อาจมีวัจนกรรมแสดงความรู้สึกสอดแทรกอยู่ด้วยเพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ตัวอย่างที่ 137 ผู้เขียนติดตามการศึกษาเรื่องเสือของสถานีวิจัยสัตว์ป่าเขานางรำมาตั้งแต่ต้นประมาณปี 2536 – 2537 ชาวแรกที่ได้รับคือ มีเสือดาวมาติดกรงที่ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ตั้งใจดักขะมัด โดยเอาไก่เป็น ๆ เป็นตัวล่อ เป็นเรื่องที่ดินแดนกันมากในยุคนั้น ตั้งแต่ขั้นตอนการฉีดยาสลบให้เสือดาวที่ติดกรงสลบ และเอาตัวออกมาวัดสัดส่วน ตั้งแต่เขี้ยว อุ้งเท้า ความยาวหัวจรดหาง ชั่งน้ำหนัก ฯลฯ ขณะเก็บข้อมูลจากเสือดาวตัวเป็น ๆ นั้น ก็ต้องราดแอลกอฮอล์ ปรนนิบัติพัทวิ เพื่อไม่ให้ความร้อนขึ้นสูงจนเป็นอันตรายต่อเสือ ต้องคอยวัดปรอททางกันเสือ ส่วนหัวเสือนั้นก็เอาผ้าปิดไว้ โดยยังเกรง ๆ ว่าเสือจะจำหน้าผู้รังแกได้ ต้องเอาเทปพันปาก ข้อสำคัญคือ การใส่เข็มขัดคอที่ติดวิทยุได้ เพื่อติดตามได้ว่าเสือไปหากินที่ไหน นอนที่ไหน ใช้พื้นที่บริเวณใด ยังมีชีวิตรักตามปกติเหมือนไม่ใส่เข็มขัดคอหรือไม่ ฯลฯ...

งานศึกษาเรื่องเสือโคร่งยังมีแนวร่วมสำคัญคือ WCS (WILDLIFE CONSERVATION SOCIETY) ซึ่งมี ดร.อนรรฆ พัฒนวิบูลย์ เป็นกำลังหลัก ด้วยการวางกล้องดักถ่ายภาพ (CAMARA TRAP) กล้องนี้จะวางไว้สองข้างทางเสือดาว หากมีสัตว์หรือคนผ่านไป กล้องจะถ่ายรูปไว้โดยอัตโนมัติ ถ้านึกเห็นภาพในผืนป่ากว้างใหญ่ของผืนป่าห้วยขาแข้ง โดยมีการวางกล้องได้ตลอดเหนือจรดใต้ ภาพที่ได้นอกจากเสือโคร่ง ยังได้ภาพของชีวิตอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในผืนป่านี...

นับจากจับเสือโคร่งติดวิทยุตัวแรกได้ที่เขابันไต่เมื่อปี 2547 ก็พัฒนาฝีมือเรื่อยมา แต่ละปีจับได้หลายตัว แต่ก็เสียเหยื่อไปมาก เสือโคร่งฉลาดมาก เรียนรู้เร็ว ถ้าสงสัยจะไม่เฉียดกรายมาอีกเลย...

(เกิดเป็นเสือ)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับหัวข้อ คือเรื่องราวการทำงานอนุรักษ์เสือในประเทศไทย โดยใช้เรื่องเล่าจากประสบการณ์ในการทำงานอนุรักษ์เสือโคร่ง โดยมีการลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังมีการสอดแทรกวัฒนธรรมแสดงความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์นั้นประกอบเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมและเป็นที่น่าสนใจชวนให้ติดตาม

3) การปิดเรื่อง

เมื่อผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นนั้น ๆ แล้ว ส่วนสุดท้ายของบทความจะเป็นข้อความสรุปที่จะช่วยนำความคิดของผู้อ่านให้ไปติดตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนตั้งไว้ ผู้เขียนอาจแสดงความคิดเห็นส่วนตัวต่อประเด็นนั้น ๆ และใช้วัฒนธรรมแสดงเหตุ-ผลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท มีความยาวตั้งแต่ข้อความประโยคเดียวไปจนถึงย่อหน้า โดยอาจเป็นการสรุปถึงประเด็นสำคัญอีกครั้ง หรืออาจทิ้งท้ายให้ผู้อ่านได้ขบคิดเองต่อไป

ตัวอย่างที่ 138 ผู้เขียนขออนุญาตปิดท้ายบทความนี้ว่าคนไทยทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอนุรักษ์เสือโคร่งอย่างจริงจังและจริงจัง นับแต่วันนี้เป็นต้นไป เพราะการคงอยู่ของประชากรเสือโคร่งในผืนป่าธรรมชาติ คือหลักประกันว่าทุกคนในแผ่นดินไทยจะมีน้ำกินน้ำใช้อย่างน้อยเท่ากับที่มีอยู่ในวันนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าต้องการให้ประชากรเสือโคร่งมีจำนวนเพียงพอที่จะสืบสานพันธุกรรม จะต้องผืนป่าธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่เพียงพอ ป่านั้นต้องมีพืชพรรณที่อุดมสมบูรณ์ ที่วัวแดง กวาง นิเวศธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่น น้ำ นอกจากนี้เป็นธนาการของความหลากหลายทางชีวภาพแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิตน้ำชีวชีวิตช่วยขับและเก็บน้ำไว้ในฤดูฝนตลอดปี จากแอ่งซับน้ำซึมที่สัตว์ป่าได้อาศัยดื่มกิน ไหลบรรจบกันเป็นห้วยเล็กห้วยน้อย รวมกันเป็นคลอง เป็นแม่น้ำ ที่คนได้อาศัยใช้อุปโภคบริโภคอยู่ในปัจจุบัน

นี่คือประโยชน์ของการอนุรักษ์เสือโคร่งที่ส่งผลโดยตรงต่อคนไทยทุกภาคส่วน
ช่วยกันรักษาแหล่งผลิตน้ำข้าวชีวิต เพื่อตัวเราในวันนี้ และส่งต่อแก่ลูกหลานของเรา
ในวันนี้

“ไม่มีป่า ไม่มีน้ำ ไม่มีชีวิต”

(เกิดเป็นเสือ)

หลังจากที่ผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์การทำงานอนุรักษ์เสือโคร่งแล้ว ผู้เขียนได้ปิดเรื่องด้วยการโน้มน้าวให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์เสือโคร่ง โดยได้แสดงความเป็นเหตุ-ผลถึงความสำคัญของการอนุรักษ์เพื่อสนับสนุนความคิด และยังมีกรปิดท้ายอีกครั้งด้วยการใช้คำขวัญ “ไม่มีป่า ไม่มีน้ำ ไม่มีชีวิต” เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ป่า สัตว์ป่า และมนุษย์ ที่ต่างมีความสำคัญและต้องพึ่งพาอาศัยกัน

จากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สามารถสรุปได้ว่า บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร มีลักษณะการเรียงลำดับวัจนกรรม คือมักเริ่มด้วยการเปิดเรื่องเพื่อเกริ่นนำให้ผู้อ่านสนใจและติดตามในเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ๆ ก่อนเข้าสู่การอธิบายรายละเอียด ซึ่งมักใช้ข้อมูลทางวิชาการมาอ้างอิง หรือการแสดงผลประกอบ ไปจนถึงการอ้างอิงคำพูดจากบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้อ่านเชื่อถือในตัวบทเนื่องจากเนื้อหาดูมีความสมเหตุสมผล บางครั้งผู้เขียนได้สอดแทรกความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนตัวเพื่อชักจูงให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหาจนคล้อยตามความคิดของผู้เขียน ส่วนการปิดเรื่องจะเสนอแนะหรือตั้งประเด็นทิ้งท้ายให้ผู้อ่านได้ขบคิดต่อ หรือเป็นการสรุปเรื่องราวและสอดแทรกด้วยทรรศนะของผู้เขียน ซึ่งจะเป็นการตอกย้ำชุดความคิดอีกครั้งเพื่อให้ผู้อ่านเชื่อถือ

4.5 น้ำเสียง (K – key)

น้ำเสียง หมายถึง น้ำเสียงและวิธีการสื่อสารที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้การตีความหมาย เช่น จริงจัง ที่เล่นที่จริง เศร้า ฯลฯ จากการศึกษากลุ่มข้อมูลบทความ พบว่ามีการใช้ น้ำเสียง 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) น้ำเสียงแสดงความจริงจัง 2) น้ำเสียงแสดงความเป็นกันเอง 3) น้ำเสียงแสดงอารมณ์โกรธหรือเศร้า มีรายละเอียดดังนี้

1) น้ำเสียงแสดงความจริงจัง

เนื่องจากบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรส่วนใหญ่เป็นบทความเชิงวิชาการที่เผยแพร่เรื่องราวความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่จึงเป็นภาษาระดับกึ่งทางการ น้ำเสียงที่ใช้ในการสื่อสารจึงมีความจริงจังเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แต่รูปประโยคมีลักษณะไม่ซับซ้อน ใช้ถ้อยคำระดับสามัญแต่ยังคงความสุภาพอยู่ (จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ อารียา หุติงคะ, 2555: 10) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 139 แม่น้ำอิรวดี เป็นแม่น้ำที่ยังคงไหลตามธรรมชาติโดยไม่มีกรก่อสร้างเขื่อน หรือได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนเส้นทางน้ำ แม่น้ำสายนี้จึงสามารถพัดพาตะกอนและสารอาหารได้โดยไม่มีอุปสรรค และยังเป็นบ้านที่ยากจะทดแทนของสรรพชีวิต

ผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ต่อแม่น้ำสายนี้นั้นเพิ่มขึ้นและมองเห็นได้ไม่ยาก ส่งผลต่อธรรมชาติ เช่น การลดลงของปริมาณนกอพยพอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงนกชนิดอื่น ๆ เนื่องจากสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัย เพราะการขยายพื้นที่การเกษตรทับลงไปยังพื้นที่หาดทราย หนองบึง และพื้นที่ชุ่มน้ำอื่น ๆ รวมถึงการร่อนทองที่พบเห็นได้มากมายตลอดฝั่งน้ำ และการวางกับดักนกก็พบเห็นได้อย่างทั่วไป และดำเนินการอย่างเป็นระบบ

แม้ว่าสถิติจะค่อนข้างน่าเป็นห่วง แต่พื้นที่ดังกล่าวก็ยังเป็นบ้านของนกน้ำอีกจำนวนมาก นักอนุรักษ์ต่างยืนยันว่าพื้นที่ดังกล่าวยังสามารถฟื้นฟูได้หากมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาเช่นที่กล่าวมา พื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งยังมีความสำคัญในระดับแรมซ่า แต่แนวคิดการอยู่ร่วมกับระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมก็ยังละเลยไม่ได้ เพื่อให้วิถีชีวิตริมฝั่งน้ำของชุมชนยังสามารถคงอยู่ได้

(ภัยคุกคามนกน้ำริมฝั่งแม่น้ำอิรวดี)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความบางส่วนจากบทความรายงานสถานการณ์จำนวนประชากรนกน้ำที่ลดลงบริเวณแม่น้ำอิรวดี ประเทศเมียนมาร์ เนื่องจากการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัย การร่อนทอง และการล่า บทความข้างต้นเป็นการถอดความจากรายงานผลการวิจัยจากต่างประเทศ แต่ผู้เขียนได้เรียบเรียงใหม่โดยใช้ถ้อยคำระดับสามัญ รูปประโยคไม่ซับซ้อน แม้บางข้อความจะปรากฏคำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ แต่จะมีข้อความอธิบายกำกับไว้หรือมีการถอดความและเรียบเรียงใหม่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย เช่น พื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งยังมีความสำคัญในระดับแรมซ่า คำว่า ‘แรมซ่า’ หมายถึง สนธิสัญญาระหว่างประเทศแรมซ่า ซึ่งเป็นสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่าง

ประเทศเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อการใช้พื้นที่ชุ่มน้ำ การมีข้อความอธิบายไว้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย และแม้ผู้เขียนจะใช้ถ้อยคำระดับสามัญ แต่น้ำเสียงในการใช้ภาษากลับแฝงความจริงจรงในการอธิบายข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เห็นได้จากการสอดแทรกวัฒนธรรมแสดงความรู้สึกในข้อความ *สถิติจะค่อนข้างน่าเป็นห่วง*

2) น้ำเสียงแสดงความเป็นกันเอง

บางบทความปรากฏการใช้ภาษาระดับสนทนาเพื่อแสดงน้ำเสียงแบบเป็นกันเอง ส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในบทความประเภทบทสัมภาษณ์และปาฐกถา เนื่องจากการถอดคำพูดของผู้พูดในวาระที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพูดคุยอย่างเป็นทางการกับผู้ให้สัมภาษณ์ หรือเป็นการอภิปรายถึงประเด็นต่าง ๆ ให้ประชาชนทั่วไปฟัง เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการแสดงความคิดเห็น หรือการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ ทำให้ผู้พูดใช้ภาษาระดับสนทนาเสมือนการเล่าเรื่องให้ฟัง เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 140 ...มีข่าวลือเรื่องพฤติกรรมแบบนี้ของคุณพอสมควรว่าคุณชอบไปตามโครงการของคุณในป่าเพื่อถือโอกาสทำพฤติกรรมนี้ แต่คุณคงไม่ทราบว่าคุณเข้าไปมันไม่ใช่ป่าที่เป็นป่าอนุรักษ์รูปแบบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรืออุทยานแห่งชาติ ที่มีกฎหมายและเจ้าหน้าที่ดูแลเข้มงวด ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าที่ทุ่งใหญ่นี้คุณเข้าไปโดย ไม่รู้ชื่อไหนชื่อไหน และก็บังเอิญทำตามพฤติกรรมที่เคยทำ

แต่หากบังเอิญว่าคุณรู้ และทราบมาด้วยว่าสัตว์ป่าขนาดใหญ่ โดยเฉพาะสัตว์ผู้ล่าอย่างเสือใหญ่ มีจำนวนประชากรพอสมควรที่จะรักษาให้อยู่รอดตามธรรมชาติก็แค่ที่ป่าทุ่งใหญ่ต่อห้วยขาแข้งนี้ และคุณวางแผนที่จะพบเจอเสือ เพื่อถือโอกาสยิงมันตามความอยากของคุณเพราะเสือในโลกก็ไม่ใช่จะมีมากจนคุณเคยยิงมันได้บ่อย คุณอาจจะขำใจว่า คอนเนคชั่นของคุณ ความยิ่งใหญ่ทางธุรกิจของคุณมีอิทธิฤทธิ์พอที่จะเข้าไปทำพฤติกรรมแบบนี้ และคุณตั้งใจที่จะเข้าไปเพื่อสร้างผลงานอดิเรกส่วนตัวที่เป็นพิเศษ ก็นี่ก็ชัดเจนในการประกาศตัวตนของคุณได้อีกขั้นหนึ่ง...

(ปาฐกถาฉบับเต็ม ‘เสือดำต้องไม่ตายฟรี’ โดย ศศิน เฉลิมลาภ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความส่วนหนึ่งจากบทความปาฐกถา ‘เสือดำต้องไม่ตายฟรี’ ในงาน ‘ตลาดนัดคนรักป่า’ โดย ศศิน เฉลิมลาภ ประธานมูลนิธิสืบนาคะเสถียร โดยเป็นการพูดถึง

กรณีข่าวการล่าเสือด้าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 จะเห็นได้ว่าภาษาในบทความมีลักษณะไม่ซับซ้อน ใช้ถ้อยคำระดับสามัญ มีการใช้สำนวนที่สามารถเข้าใจได้ง่ายอย่างคำว่า *ไม่รู้อิโหนอิเหน* หรือใช้คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศปะปนอยู่ในข้อความ เช่นคำว่า *คอนเนคชั่น* ผู้พูดได้ใช้ถ้อยคำและสรรพนามในการสื่อสารเสมือนกำลังพูดกับผู้ต้องหา คือ นายเปรมชัย กรรณสูต แต่การปาฐกถาครั้งนี้ผู้พูดต้องการสื่อสารกับประชาชนทั่วไปที่มาร่วมงาน เพื่อประณามพฤติกรรมการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและจุดประกายให้สังคมเห็นคุณค่า ความสำคัญของสัตว์ป่าโดยเฉพาะเสือด้า

3) น้ำเสียงแสดงอารมณ์โกรธหรือเศร้า

บางบทความปรากฏการใช้ภาษาปากปะปนอยู่ด้วย ส่วนใหญ่จะพบในบทความประเภทปาฐกถาที่เป็นการถอดคำพูดจากผู้พูดในวาระที่ได้ปาฐกถาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางมูลนิธิได้จัดขึ้น ภาษาปากที่ปรากฏส่วนใหญ่จะแสดงถึงอารมณ์โกรธหรือเศร้าของผู้พูดที่มีต่อประเด็นหรือหัวข้อที่ปาฐกถา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 141 การยิงเสือด้าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผิดกฎหมายชัดเจน แต่ที่ผิดกว่าคือการทำลายน้ำใจผู้เกี่ยวข้องที่เป็นลูกจ้างที่ว่ากันว่าเป็นอดีตข้าราชการใหญ่ในกรมอุทยานฯ ที่อาสาต่อสายไปขออนุญาตให้นายตัวเองเข้าไปเที่ยวป่ากับสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า เหมือนเราบอกเพื่อนว่าขอให้เจ้านายเราไปเที่ยวบ้านหน่อย แต่นายเพื่อนดันมาขโมยของ หยาบคาย ชีไว้กลางบ้าน แสดงออกถึงความเก๋นถ้อย ไม่มีมารยาทอย่างไม่น่าเชื่อว่าเป็นคนมีฐานะทางสังคมขนาดนี้ อันนี้ในกรณีที่เขาไม่รู้ว่าเจ้านายมีพฤติกรรมแบบนี้มาก่อน

(ปาฐกถาฉบับเต็ม ‘เสือด้าต้องไม่ตายฟรี’ โดย ศศิน เฉลิมลาภ)

ตัวอย่างข้างต้นปรากฏการใช้ภาษาปากที่ใช้ถ้อยคำระดับต่ำ คือคำว่า *ชี* แสดงถึงอารมณ์โกรธของผู้พูดในประเด็นการล่าเสือด้า เปรียบการฆ่าสัตว์ป่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจอย่างการอุจจาระไว้กลางบ้าน โดยทั่วไปแล้วภาษาปากจะใช้สนทนากับบุคคลที่สนิทสนมกันอย่างมาก เช่น บุคคลในครอบครัว และเพื่อนสนิท แต่ผู้พูดได้ใช้คำหยาบในโอกาสนี้เพื่อประณามผู้กระทำผิด ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดอารมณ์ร่วมต่อผู้ฟังซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปที่มาร่วมงาน หรือแม้กระทั่งผู้อ่านบทความในเว็บไซต์ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความจริงจังในประเด็นดังกล่าวเพื่อให้สังคมตระหนักถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

จากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้ภาษาระดับกึ่งทางการไปจนถึงระดับภาษาปาก ซึ่งเป็นถ้อยคำระดับสามัญ รูปประโยคไม่ซับซ้อน เพื่อให้เหมาะกับกลุ่มผู้อ่านซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปให้สามารถเข้าใจเนื้อหาของบทความได้ง่าย การใช้คำเสียงที่แสดงถึงความจริงจังจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกได้ว่าเนื้อหาที่ผู้เขียนกำลังกล่าวถึงเป็นเรื่องราวหรือปัญหาที่อยู่ในระดับรุนแรงเพื่อหวังกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่าไม่ควรเพิกเฉยต่อปัญหานั้น ๆ บางครั้งมีการสอดแทรกด้วยคำเสียงที่แสดงอารมณ์โกรธหรือเศร้าจะยิ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องราว นั้น ๆ อาจเกิดความรู้สึกโกรธแค้นหรือสะเทือนใจตามเรื่องราวที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดจนเกิดความคิด คล้อยตาม และตระหนักได้ว่าปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง สมควรได้รับการแก้ไข อย่างถูกต้อง ในขณะที่บางบทความมีการใช้น้ำเสียงแบบเป็นกันเอง แสดงถึงความใกล้ชิดระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านเพื่อแสดงถึงความเป็นกลุ่มหรือพวกพ้องเดียวกัน ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อใจและ คล้อยตามความคิดได้ง่าย

4.6 เครื่องมือสื่อสาร (I – instrumentalities)

เครื่องมือสื่อสาร หมายถึง ช่องทางการสื่อสาร รูปแบบของถ้อยคำ และลีลาภาษา เช่น สื่อแบบตัวต่อตัว สื่อผ่านอินเทอร์เน็ต ใช้ภาษาแบบทางการหรือกันเอง ฯลฯ จากการศึกษาพบว่า เครื่องมือที่มูลนิธิสืบนาคะเสถียรใช้ในการถ่ายทอดตัวบท คือการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่บทความ ส่วนการจัดวางรูปแบบบทความส่วนใหญ่จะมีความยาวไม่มาก ตั้งแต่ 1 – 15 หน้า A4 มีภาพสีประกอบสอดแทรกอยู่ในทุกบทความ อย่างน้อย 1 ภาพเสมอ มีการจัดย่อหน้าอย่างเป็นระเบียบเพื่อความสบายตา ส่วนลักษณะทางภาษาในการสื่อสาร มีตั้งแต่ภาษาระดับกึ่งทางการจนถึง ภาษาปาก

ตัวอย่างที่ 142 สายน้ำแห่งชีวิต – แม่น้ำแยงซี ของประเทศจีน หรือที่รู้จักกันในฐานะแม่น้ำที่ยาวเป็นอันดับสามของโลก เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาน้ำจืดกว่า 300 ชนิด ทว่าในต้นปีที่ผ่านมา ฉลามปากเป็ดจีน ต้องลาละจากระบบนิเวศของมหานที หลังการพบเห็นครั้งสุดท้ายในช่วงปี 2003

...จากรายงานในวารสาร Science of the Total Environment โดย Hui Zhang นักวิทยาศาสตร์จากสถาบันการศึกษาวิทยาศาสตร์การประมงของจีน อธิบายว่า ประเทศจีนสร้างเขื่อนและทำประมงมากมายเกินไปจนเป็นเหตุให้สัตว์น้ำที่อยู่รอดมานานกว่า 200 ล้านปีต้องสูญพันธุ์ไปในที่สุด “มันน่าเศร้ามาก” Zeb Hogan นัก

ชีววิทยาจาก University of Nevada กล่าวกับสื่อมวลชน เขาบอกว่า “นี่คือการสูญพันธุ์ของสัตว์เฉพาะถิ่นและมีความพิเศษมาก แต่เราไม่อาจเอามันกลับคืนมาได้อีกแล้ว”

“ฉลามปากเป็ดจีน” (Chinese Paddlefish) หรือที่บางครั้งถูกขนานนามว่า “แพนด้าแห่งแยงซี” เป็นหนึ่งในชนิดพันธุ์ปลาน้ำจืดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของโลก ตามรายงานตัวโตเต็มวัยจะมีขนาดถึง 23 ฟุต (7 เมตร) และหนักถึง 992 ปอนด์ (450 กิโลกรัม) ซึ่งในบรรดาปลาน้ำจืดมีเพียงไม่กี่ชนิดเท่านั้นที่สามารถเติบโตได้มากขนาดนี้...

(อวสาน ฉลามปากเป็ดจีน อีกหนึ่งผลกระทบจากประมงเกินพิกัดและการสร้างเขื่อนใหญ่คร่อมแม่น้ำ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่วาดด้วยการสูญพันธุ์ของฉลามปากเป็ดจีน ซึ่งสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์ ผู้เขียนได้อ้างอิงงานวิจัย คำพูดของนักวิทยาศาสตร์ อีกทั้งยังมีการให้ข้อมูลความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับฉลามปากเป็ด แม้เนื้อหาจะเป็นงานเชิงวิชาการ แต่การใช้ระดับภาษากึ่งทางการที่มีความไม่ซับซ้อน อีกทั้งยังมีภาพประกอบจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายและสามารถชักจูงความคิดให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมได้ง่าย

อย่างไรก็ตาม แม้บทความส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบบทความเชิงวิชาการที่แฝงอารมณ์ความจริงจังในเนื้อหาตั้งตัวอย่างข้างต้น แต่บางบทความก็มีรูปแบบและการใช้ภาษาที่ค่อนข้างเป็นกันเอง สอดแทรกอยู่ด้วยเช่นกัน เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 143 เรื่องปลวกๆ ตอน ปลวก ตัวเล็ก หน้า (ที่) ใหญ่

กว่า 80% ของใบไม้ที่ร่วงหล่นและต้นไม้ที่ล้มตายในป่าจะถูกย่อยสลายโดยปลวก แต่การย่อยสลายนั้นมีความซับซ้อนมากกว่าการกินเข้าไปและออกมาเป็นสารอินทรีย์เลย...

การหมุนเวียนสารกลับสู่ระบบนิเวศเป็นสิ่งสำคัญมาก เนื่องจากหญ้า ต้นไม้ หรือผู้ผลิตจำเป็นต้องใช้แร่ธาตุเพื่อเจริญเติบโต สร้างอาหาร และถ่ายทอดเป็นพลังงานให้ผู้บริโภคในขั้นต่อไป แต่หากไม่มีการหมุนเวียนสารอินทรีย์สู่ระบบนิเวศแล้ว ต้นไม้ก็จะไม่สามารถเจริญเติบโตได้ วัฏจักรสิ่งมีชีวิตก็จะหยุดลง

เรื่องปลวกๆ ตอน กลายร่างเป็นแมลงเม่า

ยามหลังฝนตกแมลงเม่าจะบินออกมาร้ายรำ เอ้ยไม่ใช่... ออกมาจับคู่ผสมพันธุ์

ต่างหาก แต่รู้หรือไม่ มันอาจจะโดนจับกินโดยสัตว์ที่หมายตาพวกมันเป็นอาหาร ไม่ว่าจะเป็นนก อึ่งอ่าง เหล่าสัตว์เลื้อยคลาน หรือแม้แต่ถึง...

เรื่องปลวกๆ ตอน ทำไมเห็นโค่นชอบเกิดบนรังปลวก

เห็ดโคน เป็นเห็ดที่มักเกิดตามจอมปลวก จนในบางพื้นที่เรียกว่าเห็ดปลวก ซึ่งการพบเห็ดโคนบริเวณจอมปลวกนั้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นเรื่องราวของความสัมพันธ์แบบการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างปลวกกับเห็ดโคน โดยต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ซึ่งกันละกัน...

(รู้จักป่า – เรื่องปลวกๆ)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่เผยแพร่เกร็ดความรู้เกี่ยวกับปลวก ผู้เขียนไม่ได้บรรยายถึงความรู้ทั่วไปในเชิงวิชาการ เช่น สายพันธุ์ ลักษณะ วงจรชีวิต แต่เป็นบทความที่รวมเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับปลวก โดยแบ่งเป็น 3 ตอน เพื่อให้ดูน่าสนใจและเข้าใจได้ง่าย อีกทั้งยังมีภาพการ์ตูนประกอบเพื่อใหบทความดูไม่เป็นวิชาการมากเกินไป แต่เน้นสร้างสีสันให้กับผู้อ่าน รวมถึงการใช้ภาษาระดับสนทนา เช่น *เรื่องปลวก ๆ เอ้ยไม่ใช่...* คล้ายการหยอกล้ออย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างความสนิทสนมกับผู้อ่าน แต่โดยเนื้อหายังคงอัดแน่นด้วยสาระความรู้เพื่อให้ผู้อ่านทราบถึงความสำคัญของปลวกที่มีต่อระบบนิเวศ

นอกจากนี้ ยังมีบทความที่ปรากฏการใช้คำสรรพนามที่แสดงถึงความใกล้ชิดหรือความเป็นพวกพ้องเดียวกันระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน อาทิ ‘เรา’ หมายถึงทั้งผู้พูดและผู้อ่าน ‘พี่’ หมายถึงตัวผู้เขียน

ตัวอย่างที่ 144 ความเชื่อมโยงของ ‘เมือง’ กับ ‘ป่า’ บางคนว่าอยู่ห่างกันเกินต่อกันติด

อาจด้วยเหตุผลของระยะทาง จากบ้านไปป่า ไปน้ำตก ไปอุทยานฯ หรือความคุ้นชินในชีวิตประจำวันจากข้าวของเครื่องใช้ที่กันขวาง ทำให้ดูราวว่าเรากับป่านั้นอยู่กันคนละมิติ

แต่เมื่อมองในอีกมุม มองให้ลึกลงไปอีกสักหน่อย ความแท้จริงที่เป็นอยู่ บอกกับเรา
ว่า “เราคือสมดุเดียวกัน” ไม่ว่าจะอยู่ห่างกันไกลแค่ไหนก็ตาม

แท้จริงนั้น ไม่มีก้อนน้ำ ไม่มีขวดพลาสติก ไม่มีรองเท้า

มีความเย็นจากพื้นดินแผ่นหญ้า มีละอองฝน และความรู้สึกชุ่มฉ่ำ

เราต่างรู้สึกได้ และเราต่างระลึกถึงธรรมชาติอยู่เสมอโดยที่เราอาจไม่รู้ตัว

(ปากับเมือง เรื่องเดียวกัน)

การใช้คำสรรพนามแทนทั้งตัวผู้เขียนและผู้อ่านว่า *เรา* เป็นการใช้เครื่องมือด้านภาษาเพื่อให้เกิดความใกล้ชิด แสดงความเป็นหมู่คณะหรือพวกพ้องเดียวกันระหว่างตัวผู้เขียนและผู้อ่าน การใช้สรรพนามเช่นนี้จะช่วยสร้างความสนิทสนมทำให้ผู้เขียนชักจูงความคิดผู้อ่านได้คล้อยตามได้

จากตัวอย่างทั้งหมดนี้สามารถสรุปได้ว่า เครื่องมือที่มูลนิธิสืบนาคะเสถียรใช้ในการถ่ายทอดตัวบท คือการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่บทความ ผู้รับสารจึงสามารถเข้าถึงสื่อได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่มีการเผยแพร่บทความนั้น ๆ ส่วนการจัดวางรูปแบบบทความมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้บริการสื่อออนไลน์อินเทอร์เน็ต คือบทความส่วนใหญ่จะมีความยาวไม่มาก จึงไม่ต้องใช้เวลานานในการอ่าน ต่อบริบทกับพฤติกรรมการอ่านของคนในสังคมในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีภาพประกอบสอดแทรกอยู่เพื่อสร้างความน่าสนใจ หากเป็นรายงานสถิติจะมีภาพกราฟิกหรือแผนภูมิสรุปประกอบเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าใจ มีการจัดย่อหน้าอย่างเป็นระเบียบเพื่อความสบายตา ส่วนลักษณะทางภาษาในการสื่อสาร มีตั้งแต่ภาษาระดับกึ่งทางการจนถึงภาษาปากเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของการผลิตตัวบทคือกลุ่มประชาชนทั่วไป แม้จะเป็นบทความเชิงวิชาการแต่ก็มีการจัดรูปแบบและใช้ภาษาให้เข้าใจได้ง่าย

การใช้เครื่องมือสื่อสารในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ผลิตได้กำหนดรูปแบบการสื่อสารให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตของคนในสังคม กล่าวคือ ในยุคดิจิทัลที่อินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลสูงต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คน ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการอ่านของผู้อ่านหนังสือจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและคนหนุ่มสาวที่หันไปอ่านหนังสือ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเรื่องราวที่ตนเองสนใจผ่านอินเทอร์เน็ตโดยการอ่านบนโทรศัพท์มือถือ (smart phone) หรือคอมพิวเตอร์ แทนการอ่านหนังสือที่พิมพ์เป็นเล่ม ก่อให้เกิดพฤติกรรมการอ่านที่เรียกว่า “hyper reading” คือ อ่านแบบสมาธิสั้น หรือ อ่านแบบเร็ว ๆ

เนื่องจากผู้อ่านไม่นิยมที่จะอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาจำนวนมาก หรือต้องใช้เวลาในการอ่านนาน (ศุภณี เรียบเลิศหิรัญ, 2563: ออนไลน์)

การกำหนดรูปแบบเครื่องมือสื่อสารให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคของผู้คนจึงเป็นการช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านสามารถรับสารได้มากขึ้น เนื่องจากรูปแบบการสื่อสารมีความสะดวกสบายต่อการอ่าน อีกทั้งผู้ใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้ผลิตคาดหวังว่าจะสามารถเข้าถึงตัวบท และสามารถชักจูงให้มีความคิดความเชื่อตามที่ผู้ผลิตเผยแพร่ เมื่อผู้รับสารมีอุดมการณ์ตามที่ผู้ผลิตคาดหวังแล้วอาจก่อให้เกิดความมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เกิดเป็นเครือข่ายนักอนุรักษ์หรือผู้มีใจรักในสิ่งแวดล้อมต่อไป

4.7 บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N - norms of interaction and interpretation)

บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ หมายถึง ความเชื่อและความรู้จากวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่กำกับการสื่อสารและการตีความสาร ในด้านบรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว คือผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่ได้พบหน้ากัน ผู้ส่งสารจะเป็นฝ่ายส่งสารไปยังผู้รับสารเพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากช่องทางการสื่อสารคือเว็บไซต์ที่เผยแพร่บทความโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้สนทนาหรือแสดงความคิดเห็นกับผู้เขียน ผู้ส่งสารจะเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้รับสารทำให้ผู้ส่งสารมีอำนาจเหนือกว่า จึงมีบทบาทในการกำหนดวาทกรรมและสามารถชักจูงความคิดของผู้อ่านได้ง่าย เห็นได้จากการมีชื่อผู้เขียน ผู้ให้สัมภาษณ์ หรือผู้เรียบเรียง กำกับไว้ที่ส่วนท้ายของบทความเสมอ ผู้รับสารจึงรู้จักผู้ส่งสารฝ่ายเดียว ในขณะที่ผู้ส่งสารจะไม่สามารถรู้จักผู้อ่านได้

การกำหนดให้ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าผู้รับสาร จะช่วยให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ ผู้ส่งสารจึงมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาของตัวบทที่แฝงด้วยชุดความคิดต่าง ๆ แล้วถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษาทำให้สามารถโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารคล้อยตามชุดความคิดหรือทัศนคติของผู้ส่งสาร โดยเฉพาะในเรื่องของการตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม การที่ผู้ส่งสารมุ่งเน้นถ่ายทอดสถานการณ์ปัญหาและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมย่อมคาดหวังว่าจะช่วยกระตุ้นจิตสำนึกของผู้อ่านได้ว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ ควรให้ความสนใจ และลงมือแก้ไขปัญหายาอย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนบรรทัดฐานของการตีความ ผู้รับสารจะยอมรับอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ส่งสาร เนื่องจากตัวบทผลิตโดยกลุ่มผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะมากกว่าตน ผู้รับสารจึงยอมรับและเชื่อตามทรรศนะของผู้ส่งสารที่แฝงอยู่ในตัวบท แต่ระดับการยอมรับและเชื่อในตัวสารอาจมากร้อยแตกต่างกันไป กล่าวคือ การเกิดจิตสำนึกในการให้ความสำคัญงานด้านสิ่งแวดล้อมอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล เห็นได้จากพฤติกรรมของผู้รับสารที่แสดงออกแตกต่างกันไป ผู้รับสารบางคนเมื่ออ่านบทความอาจเกิดความรู้สึกร่วมไปกับผู้ส่งสารเท่านั้น บางคนอาจยอมรับและปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้ผลิตชี้แนะ เช่น การเกิดความรู้สึกระแงใจร่วมไปกับเรื่องราวในบทความ การนำประเด็นในบทความของมูลนิธิไปแสดงความคิดเห็นต่อในโซเชียลมีเดีย การโอนเงินบริจาคสนับสนุนองค์กร การเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร เป็นต้น

4.8 ประเภทของตัวบท (G – genres)

ประเภทของตัวบท หมายถึง ประเภทของตัวบท (textual categories) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การสื่อสาร เช่น การบรรยายในชั้นเรียน รายงานข่าว การสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ ฯลฯ เมื่อพิจารณาจากกลุ่มข้อมูลพบว่าประเภทของตัวบท คือบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ ซึ่งจากการพิจารณาตามรูปแบบบทความ ลักษณะเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการเผยแพร่ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) บทความสารคดี 2) บทความแสดงความคิดเห็น และ 3) บทความประชาสัมพันธ์ มีรายละเอียดดังนี้

1) บทความสารคดี

สารคดี คือข้อเขียนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะเผยแพร่ความรู้ซึ่งมีสารประโยชน์ ในขณะเดียวกันก็ใช้วิธีเขียนที่ก่อให้เกิดความบันเทิงใจแก่ผู้อ่านด้วย มีลักษณะบางอย่างคล้ายตำรา คือมุ่งให้ความรู้ แต่สิ่งที่ต่างกับตำราคือ การเขียนตำราไม่ใช้วิธีสร้างความบันเทิง แต่บรรจุเนื้อหาวิชาการไปมาก ๆ เรียบเรียงตามเนื้อหาความรู้ ไม่ใช้การบรรยายที่น่าเพลิดเพลิน ไม่ใช้โวหารชวนให้ตื่นเต้น สารคดีจึงมีส่วนประกอบสำคัญ คือข้อมูลที่ให้ความรู้ตามข้อเท็จจริง ข้อมูลที่เป็นทรรศนะของผู้เขียน และภาษาที่ชวนให้อ่านอย่างเพลิดเพลิน (จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ อารียา หุตินทะ, 2555: 138)

บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ข้อมูลความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น รายงานสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกร็ดความรู้เกี่ยวกับป่า สัตว์ป่า และระบบนิเวศ เรื่องราวของกลุ่มคนที่ทำงานเกี่ยวกับป่าและสัตว์ป่า มุ่งนำเสนอข้อเท็จจริงซึ่งมีแหล่งอ้างอิงข้อมูลกำกับเพื่อสนับสนุนเนื้อหา สอดแทรก

ด้วยพระศนะของผู้เขียนที่มีต่อประเด็นนั้น ๆ โครงสร้างของบทความจะประกอบด้วย ความนำ ส่วน เชื่อม เนื้อเรื่อง และความจบ

ตัวอย่างที่ 145 เป็นเรื่องนำยีนดีที่สุดในที่สุดแล้วโครงการสร้างบ้านพักตุลาการของศาลอุทธรณ์ ภาค 5
บนเชิงดอยสุเทพก็ได้ข้อยุติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

โดยเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2561 หลังการหารือร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีประจำ
 สำนักนายกรัฐมนตรี นายสุวัจน์ ตันยวรรธนะ กับเครือข่ายภาคประชาชนของ
 จังหวัดเชียงใหม่ ได้ข้อสรุปว่า ให้สำนักงานศาลยุติธรรมคืนพื้นที่ให้กรมธนารักษ์
 และให้ดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่กลับเป็นสภาพป่า...

แม้จะถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของภาคประชาชนที่ทวงคืนผืนป่ากลับคืนให้ธรรมชาติ
 ได้สำเร็จ แต่เรื่องนี้ก็ยังมีประเด็นที่ต้องติดตามกันต่ออีกหลายส่วน ทั้งเรื่องการรื้อ
 ถอนสิ่งปลูกสร้างที่ดำเนินการไปแล้วนั้นจะทำอย่างไร ทำได้หรือไม่ได้ จะฟื้นฟูป่า
 อย่างไรให้คืนดังเดิม รวมถึงการผนวกพื้นที่เข้ากับอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพปุ๋ย ก็
 เป็นเรื่องที่ทำให้หารือกันต่อไปอีกยาว...

หากนำเอากรณีนี้เป็นบทเรียน ก็คงจะเห็นแล้วว่าการทำงานอะไรก็ตามที่จะส่งผล
 กระทบต่อธรรมชาตินั้นมีราคาที่ต้องจ่าย ทั้งเรื่องเวลา และค่าสำหรับการจัดการที่จะ
 ยั่งยืนขึ้น

นั้นยังไม่นับรวมถึงการคำนวณราคาที่ต้องจ่ายสำหรับการฟื้นฟูธรรมชาติ นิเวศ
 บริการต่าง ๆ ที่หายไประหว่างนั้น รวมถึงเวลาที่ต้องใช้สำหรับรอให้ธรรมชาติ
 กลับคืนมาคงเดิม ก็ยิ่งต้องคูณมูลค่ามากยิ่งขึ้นไปอีกไม่รู้กี่เท่า เผลอ ๆ อาจจะไม่มี
 ตัวเลขทางบัญชีหลักใดจ่ายได้เสียด้วยซ้ำ

ก็ขออย่าให้เป็นอย่างนี้ซ้ำอีกเลย

(ข้อยุติบ้านพักตุลาการรุกป่า และเรื่องที่ต้องดำเนินการต่อ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความเกี่ยวกับกรณีโครงการสร้างบ้านพักตุลาการของศาลอุ
 ทธรณ์ ภาค 5 บนเชิงดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อ ‘หมูบ้านป่าแหวง’ เนื้อหา
 ประกอบด้วยส่วนของข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งเป็นการรายงานความคืบหน้าของกรณีดังกล่าว และ

ส่วนที่เป็นพรรณนาเพื่อแสดงความรู้สึกต่อประเด็นข่าวของผู้เขียน เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมไปในทิศทางเดียวกับผู้เขียน มีการใช้ภาษาที่มีรูปประโยคไม่ซับซ้อน เข้าใจได้ง่าย

2) บทความแสดงความคิดเห็น

บทความประเภทแสดงความคิดเห็นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนวคิดต่อเหตุการณ์ เรื่องราว หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ เช่น บทความสัมภาษณ์ผู้ที่ทำงานในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อถ่ายทอดความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ปาฐกถาในกิจกรรมตามวาระต่าง ๆ แถลงการณ์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีต่อประเด็นต่าง ๆ ในสังคม

ตัวอย่างที่ 146 เรื่อง ขอแสดงความเป็นกังวลต่อเนื้อหาข่าวที่เผยแพร่ “10 เครื่องรางของขลังจากสัตว์ ไม่ต้องปลุกเสกก็มีฤทธิ์เดชเหลือล้น แคล้วคลาดปลอดภัย”

เรียน สำนักข่าวทีนิวส์

ตามที่สำนักข่าวทีนิวส์ได้เผยแพร่ข่าว เรื่อง “10 เครื่องรางของขลังจากสัตว์ ไม่ต้องปลุกเสกก็มีฤทธิ์เดชเหลือล้น แคล้วคลาดปลอดภัย” เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2561 ที่ผ่านมา โดยมีพาดหัวข่าวและเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับการนำชิ้นส่วนของสัตว์ป่ามาเป็นเครื่องรางของขลัง อาจเป็นการทำให้ประชาชนหลงเชื่อและเกิดความต้องการซื้อขาย และนำไปสู่การส่งเสริมล่าสัตว์ป่าเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่การซื้อและขายเครื่องรางที่ผลิตจากซากสัตว์ป่าถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

ในฐานะมูลนิธิสืบนาคะเสถียรเป็นองค์กรที่ทำงานด้านการอนุรักษ์จึงขอแสดงความเป็นกังวลต่อเนื้อหาข่าวที่ทางสำนักข่าวทีนิวส์ได้เผยแพร่ไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสือโคร่ง เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองและมีสถานะการอนุรักษ์ คือ ใกล้สูญพันธุ์...

ดังนั้นการเผยแพร่ข่าวดังกล่าวจึงไม่ต่างกับการส่งเสริมให้ประชาชนกระทำผิดตามกฎหมาย พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 อีกทั้งยังถือเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหลงเชื่อและนำไปสู่การซื้อ ขาย และสนับสนุนการล่าสัตว์ป่ามากขึ้น

สุดท้ายทางมูลนิธิสืบนาคะเสถียรหวังว่าทางสำนักข่าวทีนิวส์จะพิจารณาความเหมาะสมในการลงเผยแพร่บทความดังกล่าว รวมถึงการพิจารณาบทความอื่นที่อาจ

เป็นการส่งเสริมให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการบริโภค
ผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่า

(ขอแสดงความเป็นกังวลต่อเนื้อหาข่าวที่เผยแพร่
“10 เครื่องรางของขลังจากสัตว์” ของสำนักข่าวทีนิวส์)

ตัวอย่างข้างต้นคือบทความแถลงการณ์ของมูลนิธิต่อกรณีสำนักข่าวทีนิวส์ได้เผยแพร่
ข่าว เรื่อง “10 เครื่องรางของขลังจากสัตว์ ไม่ต้องปลุกเสกก็มีฤทธิ์เดชเหลือล้น แคล้วคลาดปลอดภัย”
ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นในเชิงไม่เห็นด้วยต่อการนำเสนอข่าวดังกล่าว เนื่องจากการนำเสนอข่าว
เช่นนี้เป็นการสนับสนุนให้มีการการค้าสัตว์ป่าหายากเพื่อนำมาทำเป็นเครื่องรางของขลังมากขึ้น
ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับกึ่งทางการที่ไม่ซับซ้อน และยังใช้ถ้อยคำที่แสดงความรู้สึก เป็นกังวล ต่อ
ประเด็นดังกล่าว และปิดท้ายความจบด้วยความรู้สึก หวังว่า ทางสำนักข่าวจะพิจารณาความ
เหมาะสมในการลงเผยแพร่บทความดังกล่าว

3) บทความประชาสัมพันธ์

บทความประชาสัมพันธ์ คือบทความที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการทำงานของมูลนิธิ
สืบนาอะเสถียรในพื้นที่ป่าตะวันตก การทำงานเชิงนโยบาย การประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ทางมูลนิธิจัด
ขึ้น รวมถึงสินค้าต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนองค์กร

ตัวอย่างที่ 147 การอนุรักษ์ดูแลรักษาเสือโคร่งเป็นหนึ่งในภารกิจที่มูลนิธิสืบนาอะเสถียรให้
ความสำคัญมาตั้งแต่ก่อตั้งองค์กร ในมิติของการอนุรักษ์ถือว่าเสือคือกุญแจสำคัญ
ของระบบนิเวศ เป็นตัวชี้วัดผืนป่า ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของ
ป่านั้น ๆ

ซึ่งที่ผ่านมามูลนิธิสืบนาอะเสถียร ได้ให้ความสำคัญกับงานในส่วนนี้ผ่านการ
สนับสนุนการทำงานของนักวิจัยในพื้นที่ เช่น สถานีวิจัยสัตว์ป่าเขานางรำ ในเรื่อง
เครื่องมือ อุปกรณ์ ทรัพยากรที่จำเป็นต่องานวิจัยและนักวิจัย เป็นต้น...

จากการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมา นักวิจัยโครงการสามารถจับเสือโคร่งได้จำนวน 4
ตัว ได้ตัวแรกวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2559 และแล้วเสร็จตัวสุดท้ายในวันที่ 30
เมษายน 2559 แบ่งเป็น เพศผู้ 1 ตัว และเพศเมีย 3 ตัว ได้แก่ ขาวจี่, ตะวัน,
จันทร์เทียร และวีรัช ซึ่งมีทั้งเสือเจ้าถิ่นและต่างถิ่น มีอายุตั้งแต่ประมาณ 3 ปีขึ้นไป

อยู่ในวัยที่สมบูรณ์ ตัวผู้มีน้ำหนักถึง 160 กิโลกรัม และเจ้าหน้าที่ได้ทำการติดปลอกคอวิทยุเสื้อโคร่งทั้ง 4 ตัวนี้ เพื่อติดตามศึกษาระบบนิเวศวิทยาของเสือเป็นที่เรียบร้อยแล้ว...

(โครงการวิจัยเสื้อโคร่งเดินหน้าศึกษาระบบนิเวศวิทยาเสือ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความเกี่ยวกับโครงการวิจัยเสื้อโคร่งซึ่งเป็นหนึ่งในงานที่ทางมูลนิธิสืบนาคะเสถียรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงาน บทความดังกล่าวได้บรรยายถึงความเป็นมาของโครงการ และรายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับผลการวิจัยในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้อ่านทราบถึงบทบาทของมูลนิธิที่ทำงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากตัวอย่างทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่าประเภทของตัวบท คือบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ ส่วนใหญ่มีลักษณะเนื้อหามุ่งถ่ายทอดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สอดแทรกด้วยทรรศนะของผู้เขียน รวมถึงประชาสัมพันธ์ข่าวสารขององค์กรเพื่อเชิญชวนให้ผู้อ่านสนับสนุนองค์กร มักใช้ภาษาระดับกึ่งทางการที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารของวาทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ทั้ง 8 ประการ ได้แก่ สถานที่และโอกาส ผู้ร่วมการสื่อสาร จุดมุ่งหมาย ลำดับวาทกรรม น้ำเสียง เครื่องมือสื่อสาร บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ และประเภทของตัวบท ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการสร้างการครอบงำทางความคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ร่วมการสื่อสาร จุดมุ่งหมาย และเครื่องมือสื่อสาร

ผู้ร่วมการสื่อสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเนื่องจากผู้ส่งสารคือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์การทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้รับสารคือประชาชนทั่วไปที่อาจมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าทำให้ผู้รับสารพร้อมที่จะเชื่อและยอมรับวาทกรรม

จุดมุ่งหมาย การเผยแพร่บทความในเว็บไซต์มีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารขององค์กรให้สาธารณชนรับรู้และเชื่อมั่นน่าใจให้ตระหนักถึงสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม

เครื่องมือสื่อสาร ช่องทางอินเทอร์เน็ตคือเครื่องมือสื่อสารที่มูลนิธิสืบนาคะเสถียรเลือกใช้ จึงมีการจัดวางรูปแบบบทความให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคบนช่องทางอินเทอร์เน็ต คือบทความส่วนใหญ่จะมีความยาวไม่มาก มีการจัดย่อหน้าอย่างเป็นระเบียบ พร้อมภาพสีประกอบ

อีกทั้งยังใช้ภาษาระดับกึ่งทางการจนถึงภาษาปากเพื่อให้สามารถเข้าใจตัวบทได้ไม่ยาก เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารคือกลุ่มประชาชนทั่วไปชนชั้นกลางที่สามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้ง่าย

จากการศึกษาองค์ประกอบการสื่อสารของวาทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจะเห็นได้ว่า การผลิตตัวบทนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาโดด ๆ แต่องค์ประกอบในการสื่อสารได้มีอิทธิพลต่อการกำหนดตัวบท เนื่องจากผู้ส่งสารจะเลือกผลิตลักษณะของตัวบท โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการผลิตและกลุ่มผู้รับสารเป็นปัจจัยสำคัญ

4.9 สรุปวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

จากที่ได้วิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรแล้ว ผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาสรุปให้เห็นวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร โดยจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การผลิตและกระจายตัวบท 2) การบริโภคนิยมและตีความตัวบท มีรายละเอียดดังนี้

1) การผลิตและกระจายตัวบท

จากการศึกษาพบว่า ตัวบท คือบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผลิตขึ้นโดยบุคคลผู้ทำงานอยู่ในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนักวิชาการ นักเขียน เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศทำหน้าที่เป็นผู้เขียนหรือผู้ให้สัมภาษณ์ โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารองค์กรของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรทำหน้าที่เป็นผู้แปลหรือเรียบเรียง และนำบทความเผยแพร่ลงในเว็บไซต์ โดยมีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ และเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การที่ผู้ผลิตเลือกใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการเผยแพร่ตัวบท จึงมีการจัดวางรูปแบบบทความให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและพฤติกรรมผู้บริโภคบนช่องทางอินเทอร์เน็ตของคนในสังคม กล่าวคือจากจุดมุ่งหมายดั้งเดิมขององค์กรที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อการเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งถ่ายทอดสถานการณ์ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมให้สังคมและผู้มีอำนาจรับรู้ โดยผลักดันให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประเทศ และอยากให้นโยบายต่าง ๆ ของรัฐได้ถูกตรวจสอบ โดยใช้องค์ความรู้ทางงานวิชาการเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เมื่อมูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้วางยุทธศาสตร์ขององค์กรในด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์กรผ่านสื่อสมัยใหม่ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของตัวบทให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค

ดังนั้น จากการดำเนินงานด้วยการเผยแพร่งานวิชาการที่อาจเข้าใจได้ยากสำหรับสาธารณชน ผู้ผลิตจึงได้ผลิตบทความในลักษณะของบทความสารคดีวิชาการที่มีเนื้อหาเบากว่าและไม่เคร่งเครียดเท่างานวิชาการ หลายบทความเป็นลักษณะของบทสัมภาษณ์ ให้ความรู้สึกเหมือนการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง มีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเพื่อตอบรับกับกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นประชาชนทั่วไป มีการกำหนดรูปแบบบทความให้มีภาพประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจ มีความยาวไม่มาก การกำหนดลักษณะของตัวบทเช่นนี้ทำให้ตัวบทมีรูปแบบที่สอดคล้องกับช่องทางการสื่อสาร และด้วยช่องทางอินเทอร์เน็ตที่มีจุดเด่นคือการส่งต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้ตัวบทแพร่กระจายไปยังสาธารณชนได้ง่าย เพราะนอกจากผู้ผลิตจะเป็นผู้เผยแพร่และส่งตัวบทไปยังผู้บริโภคแล้ว ผู้บริโภคเองก็ยังสามารถส่งต่อตัวบทต่อ ๆ กันไปได้อย่างไร้ข้อจำกัด จึงเกิดการส่งต่อชุดความคิดผ่านตัวบทได้อย่างกว้างขวาง

2) การบริโภคและตีความตัวบท

จากการศึกษาพบว่า ผู้รับสาร คือประชาชนในกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไป เนื่องจากช่องทางในการเผยแพร่ว่าทกรรม คืออินเทอร์เน็ตที่แม้ว่าจะเป็นที่นิยมในสังคมปัจจุบัน และบทความก็เผยแพร่ภายใต้ต้องค์รเอกชนอิสระที่ไม่แสวงหากำไร ทำให้ผู้อ่านไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบริโภค แต่การที่จะบริโภคตัวบทในสื่ออินเทอร์เน็ตได้ก็ต้องอาศัยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการเข้าถึง เช่น โทรศัพท์มือถือประเภทสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ เป็นต้น รวมถึงเสียค่าใช้จ่ายอื่น อาทิ ค่าบริการอินเทอร์เน็ต ค่าไฟฟ้า อีกทั้งผู้บริโภคอาจต้องเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานในการอ่าน รวมถึงมีเวลาสำหรับอ่าน

ส่วนการตีความตัวบท ผู้รับสารมีแนวโน้มเชื่อว่าสารที่เผยแพร่ นั้นเป็นข้อเท็จจริงและมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากตัวบทผลิตโดยกลุ่มผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะมากกว่าตน อีกทั้งบทความส่วนใหญ่เป็นบทความเชิงวิชาการที่มีการอ้างอิงผลงานวิจัย นักวิชาการ บุคคลที่อยู่ในแวดวงการอนุรักษ์ ฯลฯ ยิ่งทำให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ บางครั้งผู้ผลิตได้สอดแทรกทรรณะส่วนตัวและแสดงความรู้สึกผ่านภาษาเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมใจตามความคิดที่ผู้ผลิตนำเสนอ การที่ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะยอมรับอำนาจของว่าทกรรมโดยยินยอมพร้อมใจจะทำให้จุดมุ่งหมายของการเผยแพร่ว่าทกรรมประสบความสำเร็จตามที่องค์กรตั้งไว้ คือการให้สาธารณชนรับรู้ถึงสถานการณ์ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและผลักดันปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ผู้มีอำนาจรับรู้

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารของไฮมส์ หรือ SPEAKING ตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารในหัวข้อนี้ ทำให้เห็นภาพรวมของเหตุการณ์การสื่อสารในมิติของกระบวนการผลิตและบริโศคตัวบท ทำให้ทราบว่าใครเป็นผู้ผลิต ใครเป็นผู้บริโศค บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มีลักษณะอย่างไร ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมจึงช่วยให้สามารถอธิบายลักษณะของตัวบทที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้

บทที่ 5

วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) หมายถึง สถานการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับการผลิตและบริโภคตัวบท รวมถึงอิทธิพลของตัวบทที่มีต่อสังคม การวิเคราะห์ในมิตินี้จึงเป็นการอธิบายให้เห็นว่าวาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคม ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สื่อผ่านบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรกับสังคม โดยจะพิจารณาเป็น 2 ประเด็น คือ อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร และอิทธิพลของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีต่อสังคม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

จากการวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ในบทก่อนหน้าแสดงให้เห็นว่า ตัวบทได้ถ่ายทอดอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมผ่าน 7 ชุดความคิดสำคัญ ได้แก่ 1) ชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ 3) ชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ 4) ชุดความคิดเกี่ยวกับสืบ นาคะเสถียร 5) ชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม 6) ชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม 7) ชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า ซึ่งการผลิตและกระจายตัวบทที่แฝงอุดมการณ์ดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย ในประเด็นนี้จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาพรวมของแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เห็นถึงอิทธิพลจากแนวคิดทางสังคมที่มีต่อการผลิตตัวบท โดยจะจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในสังคมโลก 2) แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย 3) การเคลื่อนไหวของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร 4) แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐกับแนวคิดการพึ่งพิงธรรมชาติของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

5.1.1 แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในสังคมโลก

คำว่า สิ่งแวดล้อม (environment) หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรมหรือนามธรรม และมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น แสงแดด แม่น้ำ ถนน บ้านเรือน โบราณสถาน ประเพณี วัฒนธรรม ส่วนคำที่คล้ายคลึงกัน คือคำว่า ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resources) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นได้ เช่น แสงอาทิตย์ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้

สัตว์ป่า หิน แร่ และมนุษย์ (สวัสดี โนนสูง, 2546: 1) ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ส่วนสิ่งแวดล้อมนั้นประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ หากขาดทรัพยากรธรรมชาติ มนุษย์จะไม่สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ได้เลย

ในอดีตมนุษย์มิได้ให้ความสนใจกับธรรมชาติเท่าที่ควร ตราบจนหลายสิบปีที่ผ่านมา มนุษย์มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้แต่ละประเทศจำเป็นต้องหาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงต่างพยายามแสวงหาเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศด้วยการขยายเมือง ขยาย การอุตสาหกรรม เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้เพียงพอกับปริมาณของประชากรที่เพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงไป เกิดปัญหามลพิษ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม และ ปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย (ลัดดาวัลย์ กัณหสุวรรณ, 2541: 7-8) ด้วยเหตุดังกล่าวมนุษย์ในนานา ประเทศจึงเริ่มหันมาสนใจปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

การเคลื่อนไหวทางความคิดด้านสิ่งแวดล้อมเริ่มจากพวกโรแมนติกในยุโรปใน ศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้เห็นการทำลายล้างธรรมชาติที่เกิดจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของการปฏิวัติ อุตสาหกรรม นักคิดในแนวโรแมนติกจึงเรียกร้องให้มนุษย์ปรับสัมพันธภาพกับธรรมชาติเสียใหม่ กวี ในแนวโรแมนติกสร้างภาพของโลกธรรมชาติที่สะอาดบริสุทธิ์ มีคุณค่าทั้งในแง่ศีลธรรมและสุนทรียะ เป็นโลกที่ความสัมพันธ์อย่างกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติยังไม่ถูกทำลาย วิลเลียม มอริส (William Morris, 1834 - 1896) ยกให้โลกที่ไม่มีมนุษย์เป็นโลกที่งดงามและเป็นธรรมชาติมากที่สุด และถัดจากนั้นชีวิตชนบทมีความงดงามทางสุนทรียะมากกว่าชีวิตในเมือง (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551: 215)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 ราเชล คาร์สัน (Rachel Carson) ได้เขียนหนังสือที่ชื่อว่า “Silent Spring” หรือมีชื่อภาษาไทยว่า “ฤดูใบไม้ผลิอันเงียบงัน” เนื้อหากล่าวถึงการทำลายชีวิตสัตว์ ป่า อันเป็นผลมาจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชอย่างกว้างขวางและทำลายทุกอย่างไม่เลือกหน้า เธอ เล่าเรื่องราวของรังนกที่มีไข่แต่ไม่ฟักออกมา แม่น้ำที่ปลาตายลอยเป็นแพเพราะถูกสารพิษ เด็ก ๆ ที่ พบจุดจบเพราะสารเคมีที่ได้รับการสวดดีว่าเป็นยาวิเศษที่ถูกฉีดยาไปทั่วประเทศอย่างไม่มีข้อจำกัด

แม้จะเผชิญกับการโจมตีในสื่อมวลชน และความพยายามของอุตสาหกรรมเคมีที่ต้องการห้ามไม่ให้มีการเผยแพร่ แต่หนังสือเล่มนี้ถือเป็นจุดหักเหสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอเมริกาเหนือ มีส่วนโดยตรงในการทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาล และเป็นแรงบันดาลใจที่จุดประกายให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่ จนทุกวันนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนังสือที่ทรงอิทธิพลที่สุดเล่มหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (ราเชล คาร์สัน, 2559: คำนำ)

หนังสือของ พอล เออร์ลิค (Paul Ehrlich) เรื่อง The Population Bomb ในปี พ.ศ. 2511 ยิ่งเติมความซับซ้อนของปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น โดยก่อให้เกิดความวิตกว่าการขาดแคลนอาหารและทรัพยากรธรรมชาติจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงในอนาคตอันใกล้เมื่อดูจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรและอัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นอยู่ในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม หนังสือที่ก่อให้เกิดกระแสสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางที่สุด คือหนังสือชื่อ ข้อจำกัดของความเจริญเติบโต (The Limits to Growth, 1972) ของ The Club of Rome ที่ได้ใช้คอมพิวเตอร์ประมาณอนาคตความอยู่รอดของมนุษย์โดยใช้ตัวแปรเรื่องการเพิ่มของประชากรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรที่ไม่สามารถผลิตขึ้นทดแทนได้มาเป็นหลักในการคำนวณ หนังสือเล่มนี้ก่อให้เกิดความตระหนักว่าแบบแผนของการเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ประเทศทั้งหลายกำลังดำเนินอยู่นั้น อาจถึงคราวต้องเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจังเสียที (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551: 217)

ผลงานทั้งหมดนี้ล้วนชี้ไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ สิ่งที่เรียกว่า “อุตสาหกรรมนิยม” (industrialism) นั้นเป็นสิ่งที่พึงประสงค์จริงหรือ โดยชี้ให้เห็นถึงการทุ่มเทเพื่อการเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรม การขยายตัวของปัจจัยการผลิต จริยธรรมที่มุ่งความก้าวหน้าทางวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และความพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่ไม่มีอะไรจะมาขัดขวางได้ ทั้งทุนนิยมและคอมมิวนิสต์ยืนยันกันว่า โลกนี้มีไว้ให้มนุษย์เอาชนะ สิ่งที่ใหญ่โตคือสิ่งที่สวยงาม และสิ่งที่วัดไม่ได้คือสิ่งที่ไม่มีความสลักสำคัญ หนังสือเหล่านี้จึงทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันประหลาดระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตก โดยมองว่าธรรมชาติคือองค์กรรวม มนุษย์มิใช่ นายของธรรมชาติที่จะเปลี่ยนธรรมชาติตามอำเภอใจ เป็นเพียงส่วนน้อย ๆ ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551: 217-218) แนวคิดเช่นนี้เป็นพื้นฐานของแนวคิดที่เรียกว่า Ecologism หรือ นิเวศนิยม

ส่วนการบูรณาการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจเป็น กระแสตั้งแต่องค์การสหประชาชาติจัดการประชุมที่เรียกว่า “การประชุมสหประชาชาติเรื่อง สิ่งแวดล้อมของมนุษย์” (UN Conference on the Human Environment: UNCHE) ที่กรุง สตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ระหว่างวันที่ 5-16 มิถุนายน พ.ศ. 2515 ซึ่งถือว่าเป็นการประชุมครั้งแรก ด้านสิ่งแวดล้อมในระดับโลกและวางรากฐานสำหรับความร่วมมือในระดับนานาชาติในการลด ผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม (มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2553: 5)

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ The Club of Rome ได้ตีพิมพ์หนังสือ The Limits to Growth ออกมาเมื่อ พ.ศ. 2515 ก็เกิดกระแสวิจารณ์ติดตามมาทั้งทางบวกและทางลบ แต่ที่สำคัญ คือเกิดแนวคิดที่ผสมผสานแนววิจารณ์ทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน กล่าวคือทัศนะที่ว่า การปกป้อง สิ่งแวดล้อม (environmental protection) กับการคงไว้ซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (continuing economic growth) ต่อไปน่าจะเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” (sustainable development) จึงเป็นคำที่เรียกใช้ทัศนะใหม่ในการพัฒนาดังกล่าว

ในปี พ.ศ. 2523 คำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” (sustainable development) ปรากฏต่อสายตาสารณชนอย่างเป็นทางการในการประชุมเรื่อง ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์โลก (World conservation Strategy) ซึ่งจัดขึ้นโดยสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและ ทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for the Conservation of Nature Resources, IUCN) (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551: 222) นับตั้งแต่นั้นการประชุมในระดับนานาชาติก็ให้ความสนใจ เกี่ยวกับความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเป็นต้นมา เทคโนโลยีไม่ได้ถูกมองว่า เป็นตัวการทำลายสิ่งแวดล้อม แต่อาจยังเป็นคำตอบและทางออกของการฟื้นฟูและเฝ้าระวัง สิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย (มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2553: 7)

5.1.2 แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย

ประเทศไทยเริ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินับตั้งแต่มีการ ก่อตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านป่าไม้กับกิจกรรมการทำไม้ คือ กรมป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2439 เนื่องจาก ในอดีตการทำไม้และการใช้พืชผลจากป่าในประเทศไทยมีได้อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล ราษฎร สามารถตัดฟันเอาไปใช้สอยหรือทำการค้าได้โดยเสรี เว้นแต่ในพื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศซึ่งเป็น แหล่งที่มีไม้สักอุดมสมบูรณ์ เจ้าผู้ครองนครเขตแคว้นต่าง ๆ ได้ยึดเอาป่าไม้สักในท้องที่ของตนเป็น

ทรัพย์สินส่วนตัว ผู้ใดประสงค์จะทำไม้สักในป่าท้องถิ่นใด ต้องขอรับอนุญาตจากเจ้าผู้ครองนครนั้น โดยยอมเสียเงินให้ตามจำนวนต้นสักที่ตัดฟันลง ซึ่งเรียกว่า “ค่าต่อไม้”

การถือสิทธิ์ในป่าของเจ้าผู้ครองนครได้ดำเนินเรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ก็เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเจ้าของป่าส่วนมากเปิดอนุญาตให้มีการทำไม้อย่างไม่ยุติธรรม จึงเกิดกรณีพิพาทระหว่างผู้ขออนุญาต ผู้รับอนุญาตและเจ้าผู้ครองนครซึ่งเป็นเจ้าของป่าอยู่เนือง ๆ ทำให้รัฐบาลในกรุงเทพฯ จำเป็นต้องเข้าแทรกแซงแก้ไข ด้วยการออกพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมือง พ.ศ. 2417 มาใช้ แต่ยังคงให้สิทธิ์ถือครองแก่เจ้าผู้ครองนครเช่นเดิม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2426 เมื่อรัฐบาลทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษก็ได้มีบริษัทต่างประเทศเข้ามาประกอบอาชีพในการทำไม้กันมากขึ้น แต่กลับก่อให้เกิดปัญหาการแก่งแย่ง ต่างฝ่ายต่างให้เงินกินเปล่าเป็นจำนวนมากแก่เจ้าผู้ครองนครเพื่อจะได้สิทธิ์ในการทำไม้ ทำให้บรรดาผู้ขอทำไม้ได้รับความเดือดร้อน (กรมป่าไม้, 2563: ออนไลน์)

นอกจากนั้นยังปรากฏว่าการเก็บเงินค่าต่อไม้ได้กระทำกันอย่างหละหลวม รัฐบาลจึงพิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการควบคุมการทำไม้ให้รัดกุมยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2436 รัฐบาลจึงยืมตัวนายเอช ซเลค ชาวอังกฤษ ผู้ชำนาญการป่าไม้ของพม่ามาเป็นการชั่วคราว เพื่อให้ช่วยวางแผนการจัดการป่าไม้ของไทย นายซเลค ได้เสนอวิธีแก้ไขไว้หลายประการ แต่ที่สำคัญก็คือ การชี้ให้เห็นว่าป่าไม้เป็นเสมือนต้นทุนซึ่งเป็นของประชาชาติโดยส่วนรวม จึงเป็นสิ่งที่ควรคุ้มครองรักษาไว้ และจัดการให้อำนวยประโยชน์แก่รัฐและประชาชนอย่างสม่ำเสมอตลอดไป ไม่ควรปล่อยให้อยู่ในมือของเอกชนคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2563: ออนไลน์) เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้รับรายงานดังกล่าวแล้ว จึงพิจารณาเห็นชอบและนำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งทรงมีพระราชดำริเห็นชอบและทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชหัตถเลขาที่ 63/385 ลงวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2439 จึงถือเอาวันดังกล่าวเป็นวันสถาปนากรมป่าไม้ (กรมป่าไม้, 2563: ออนไลน์)

นับตั้งแต่มีการก่อตั้งกรมป่าไม้ขึ้น การจัดการป่าไม้ในประเทศไทยก็เริ่มดำเนินการโดยรัฐบาลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา รวมถึงมีการตรากฎหมายต่าง ๆ เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติในประเทศให้เป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งหน่วยงานจัดการด้านทรัพยากรหรือการตรากฎหมายต่าง ๆ ขึ้นนั้นถูกมองว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการส่งเสริมกลไกการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าจะรักษาไว้เพื่อ

อำนวยการโยชน์แก่ชาติ เนื่องจากมีข้อบกพร่องนานาประการ อาทิ การไม่ตอบโจทย์การคุ้มครอง
ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน การเอื้อประโยชน์
ให้กับนายทุน

ยกตัวอย่างกฎหมายสัมปทานป่าไม้ที่มีหน่วยงานรับผิดชอบอย่างกรมป่าไม้ทำหน้าที่
ควบคุมกิจการป่าไม้ให้พ้นจากการถูกบุกรุกทำลาย แม้จะมีความพยายามที่จะวางกฎเกณฑ์การทำไม้
ให้รัดกุมแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่าสิ่งที่กำหนดขึ้นกลับกลายเป็นเงื่อนไขให้เจ้าหน้าที่ที่ทำการควบคุม
หลีกเลี่ยง และอาศัยเป็นช่องทางในการทุจริตจนทำให้ป่าต้องถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว เช่น การตั้ง
บริษัทจังหวัดทำไม้ขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการให้ประชาชน มีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จาก
ทรัพยากรป่าไม้รวมถึงดูแลป่าสัมปทานเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานในวันหน้า แต่ปรากฏว่าบริษัท
จังหวัดทำไม้ได้กลายเป็นแหล่งที่นายทุนเข้ามาแสวงหากำไร โดยประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์เลย
เพราะบรรดานายทุนทำไม้หรือเจ้าของโรงเลื่อยขนาดใหญ่มักกะเกณฑ์ญาติพี่น้องและพรรคพวกของ
ตนเองมาเป็นผู้ถือหุ้ในส่วน of ประชาชน

นอกจากนี้ การที่มีทางซีกลากไม้ การเดินทางเข้าป่าก็จะเป็นไปโดยสะดวก ราษฎรก็
จะติดตามเข้าไปบุกรุกแผ้วถางและยึดครองป่าที่เหลือเพื่อทำไร่เลื่อนลอยต่อไป โดยหวังจะได้
กรรมสิทธิ์ในอนาคต และแล้วที่ดินดังกล่าวก็จะตกเป็นของนายทุนที่สามารถครอบครองที่ดินในป่า
เป็นจำนวนนับร้อยนับพันไร่ ชาวบ้านที่ยากจนได้ถูกใช้ให้เป็นเครื่องมือสำหรับการบุกรุกทำลายป่า
ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2563: ออนไลน์) แม้ทางราชการจะมีนโยบายส่งเสริม
การปลูกป่า สร้างสวนป่าขึ้นทดแทนป่าธรรมชาติที่เสื่อมโทรมไป แต่ก็เป็นการปลูกเพื่อหวังผลทางด้าน
เศรษฐกิจมิได้เป็นการปลูกเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าธรรมชาติให้กลับคืนมา จากตัวอย่างดังกล่าวไม่เพียงแต่
จะบ่งบอกถึงข้อผิดพลาดของการจัดการป่าไม้จากรัฐบาล หากยังชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของ
นโยบายป่าไม้แห่งชาติที่เป็นปัญหาเรื้อรังมาตั้งแต่อดีต

ต่อมาปัญหาการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อมี
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มการ
ขยายตัวทางเศรษฐกิจ รัฐจึงได้เน้นการลงทุนในสาธารณูปโภคพื้นฐาน การบริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติยังคงแยกเป็นเรื่อง ๆ ภายในแต่ละกระทรวงโดยมีเป้าหมายเพื่อกำกับการนำ
ทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากกว่าคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จนกระทั่งประเด็นด้าน
สิ่งแวดล้อมเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ในปี พ.ศ.

2515 ที่มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม (กนอ.) โดยมีวัตถุประสงค์ให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมให้เป็นระบบมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2518 ก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งจัดเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง และจัดตั้งสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ รวมทั้งเริ่มมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ในช่วงปี พ.ศ. 2523

จนกระทั่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ในช่วงปี พ.ศ. 2535 เริ่มปรากฏแนวคิด ‘การพัฒนาที่ยั่งยืน’ ที่มุ่งให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับมีกระแสตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมในระดับโลก รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายสิ่งแวดล้อมมาหลายฉบับ รวมทั้งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

แม้จะมีกฎหมายและองค์การรองรับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 และได้มีการปรับปรุงและประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในปัจจุบัน แต่ดูเหมือนปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทยกลับทวีความรุนแรงมากขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกลไกการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามไม่ทันการขยายตัวทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการวางยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504

การมุ่งเน้นถึงการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดการเร่งรัดนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้เกินขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ในขณะที่การนำเอานโยบายด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติเป็นไปอย่างเชื่องช้าและกฎหมายขาดการบังคับใช้ การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจึงยังมีช่องว่างทางนโยบายและกลไก (มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2553: 25) สะท้อนให้เห็นว่ารัฐให้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมต่ำกว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ประกอบกับในภาคประชาชนเองก็ให้ความสำคัญกับประเด็นสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจหรือปัญหาปากท้องมักเป็นประเด็นที่ประชาชนให้ความสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมมักใช้เวลาในการสะสมยาวนาน

ผลพวงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจทำให้มีโครงการใหญ่ ๆ ของทั้งภาครัฐและเอกชนเกิดขึ้นมากมาย แม้โครงการพัฒนาเศรษฐกิจใหญ่ ๆ จะตอบสนองเป้าหมายทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

โครงการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ที่มีการโยกย้ายประชากรจากถิ่นที่อยู่เดิม จากการศึกษาจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าแม้คนเหล่านี้จะย้ายออกจากเขื่อนไปอยู่ในนิคมที่ทางการจัดให้แต่กลับมีการดำรงชีวิตที่ยากลำบากกว่าเดิม หรือการก่อให้เกิดปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรป่าและการขนย้ายทรัพยากรออกจากป่ากระทำได้ง่ายขึ้น เกิดการบุกรุกเข้ายึดพื้นที่สาธารณะทั้งโดยนายทุนภายนอกและคนท้องถิ่นไปเป็นที่ทำกินและรีสอร์ท ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ลดลง (มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2553: 17-18)

5.1.3 การเคลื่อนไหวของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

จากการที่รัฐยังคงมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการสร้างโครงการขนาดใหญ่โดยมิได้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างเพียงพอ อีกทั้งคนในสังคมเองก็มีได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร ในภาคเอกชนจึงมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยรวมตัวกันเรียกว่า “องค์กรพัฒนาเอกชน” หรือ องค์กรเอกชนอิสระที่ไม่แสวงผลกำไร ซึ่งมักเป็นที่รู้จักและเรียกกันทั่วไปว่า เอ็นจีโอ (NGOs : Non-Governmental Organizations) คือ องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ และไม่ใช่ภาคธุรกิจที่แสวงหากำไร ก่อตั้งและดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสและประชาชนผู้ทุกข์ยากอันเกิดจากผลกระทบของการพัฒนา ปราบปรามอยากให้สังคมดีขึ้น และอยากให้การดำเนินงานและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐได้ถูกตรวจสอบและเปิดเผย ภายใต้พื้นฐานว่าประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา (ลักษณะพร ประกอบดี, 2562: ออนไลน์)

ส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนทางการสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยนั้นเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นนับตั้งแต่ สืบ นาคะเสถียร อดีตหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง ได้กระทำอัตวินิบาตกรรม ในเช้าวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2533 เพื่อเรียกร้องให้สังคมหันมาสนใจสถานการณ์ผืนป่าและสัตว์ป่าที่กำลังถูกคุกคามอย่างหนัก เนื่องจากในสมัยที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง สืบต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบากในหน้าที่การงาน อาทิ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์ของบุคคลที่มีอิทธิพล เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าถูกยิงเสียชีวิต ปัญหาความยากจนของชาวบ้านรอบป่า และที่สำคัญคือปัญหาเหล่านี้ไม่เคยได้รับความสนใจจากผู้มีอำนาจเลย สิ่งเหล่านี้กลายเป็นความกดดันที่อาจทำให้สืบตัดสินใจอัตวินิบาตกรรมในที่สุด และยังแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบราชการไทยที่ไม่เคยสนใจปัญหาการทำลายธรรมชาติอย่างจริงจัง ดังนั้น เพื่อไม่ให้ความตายของสืบต้องสูญเปล่า เพื่อน้องนักอนุรักษ์ต่างเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาอุดมการณ์ของเขาให้คงอยู่ต่อไป มูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงได้รับอนุญาตให้ก่อตั้งขึ้นสืบวัน

หลังวันพระราชทานเพลิงศพ คือวันที่ 18 กันยายน 2533 คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลหลากหลายสาขาอาชีพ แต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ตรงกับสืบ

มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้สานต่อเจตนารมณ์ของสืบที่ต้องการรักษาป่าใหญ่ที่มีสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพสมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทยอย่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและทุ่งใหญ่นเรศวร รวมถึงขยายผลความตั้งใจในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าโดยรอบหรือที่ปัจจุบันรับรู้กันโดยทั่วไปในชื่อ กลุ่มป่าตะวันตก ซึ่งมีพื้นที่ป่ากว่าสิบสองล้านไร่ การทำงานภายใต้วิสัยทัศน์ “ร่วมรักษาป่าใหญ่ให้คนไทยทั้งชาติ” โดยมุ่งถ่ายทอดสถานการณ์ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติให้สังคมและผู้มีอำนาจตัดสินใจรับรู้ ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผืนป่า สัตว์ป่า และแหล่งธรรมชาติของประเทศ โดยมีผืนป่าตะวันตกเป็นพื้นที่ต้นแบบ นำไปสู่การบริหารจัดการผืนป่าอนุรักษ์อื่น ๆ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560: ออนไลน์)

การเคลื่อนไหวของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นองค์กรเฝ้าระวังและติดตามนโยบาย โครงการ กิจกรรม ที่จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ และผืนป่าที่สำคัญของประเทศไทย โดยใช้องค์ความรู้ทางวิชาการ ประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ มาเป็นแนวทางพิจารณา และมีงานสื่อสารเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการทำงานให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้รู้ และมีสาธารณชนเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมผลักดัน ตามยุทธศาสตร์ขององค์กรที่ได้ประกาศไว้

งานสื่อสารจึงนับเป็นงานสำคัญที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับรู้ถึงอุดมการณ์ของมูลนิธิในการการเผยแพร่แนวคิดการอนุรักษ์ผืนป่าและแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมสู่สาธารณะและให้ผู้มีอำนาจรับรู้ มูลนิธิจึงได้ใช้ช่องทางสื่ออินเทอร์เน็ตอันเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายในปัจจุบันและเป็นวงกว้างโดยการก่อตั้งเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของมูลนิธิ คือ www.seub.or.th เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ ข่าวสาร ผลงาน และเอกสารวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังให้เกิดกระแสการอนุรักษ์และมีการขับเคลื่อนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในสังคมหันมาสนใจสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและเป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์สืบสานเจตนาของ สืบนาคะเสถียร ต่อไป

5.1.4 แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐกับแนวคิดการพึ่งพิงธรรมชาติของมูลนิธิสิบบานาคะเสถียร

จากการที่รัฐบาลมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบจากการตัดวงจรทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมถึงสังคมไทยที่ยังไม่ให้ความสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมมากพอ จึงทำให้มูลนิธิสิบบานาคะเสถียรดำเนินงานในลักษณะขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งเน้นวิพากษ์วิจารณ์แนวทางการดำเนินงานของรัฐ ต้องการให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไว้ และเพื่อถ่ายทอดความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้สังคมรับรู้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวทางการดำเนินงานและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐกับองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นแนวคิดที่ไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากรัฐได้มองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศที่จะช่วยสนองนโยบายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ในขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนมีแนวคิดว่าจะต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อเป็นหลักประกันให้มนุษย์สามารถพึ่งพิงธรรมชาติได้ในระยะยาว เนื่องจากมนุษย์และธรรมชาติมีความสัมพันธ์ต่อกัน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้

เว็บไซต์ของมูลนิธิสิบบานาคะเสถียรจึงกลายเป็นช่องทางสำคัญสำหรับการเผยแพร่แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นช่องทางที่สาธารณชนเข้าถึงได้ง่ายและกว้างขวาง การผลิตบทความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นไปเพื่อตอบโต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐ เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวาทกรรมกระแสหลัก คือนโยบายของรัฐ

ในด้านการสื่อสารจึงมีการปะทะกันของการผลิตวาทกรรม 2 ขั้ว ที่แสดงถึงความขัดแย้งกันระหว่างวาทกรรมกระแสหลักที่ผลิตโดยรัฐกับวาทกรรมต่อต้านที่ผลิตโดยกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้น สภาพสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับวาทกรรมกระแสหลักจากรัฐจึงมีส่วนสัมพันธ์ต่อการผลิตและบริโภคตัวบท กล่าวคือ ผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้รับความสนใจมากพอจากรัฐภายใต้นโยบายที่มุ่งเน้นแต่การพัฒนาเศรษฐกิจและเพิกเฉยต่อความคิดเห็นของประชาชน ก่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมตอบโต้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่อุดมการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและเผยแพร่ชุดความคิดต่าง ๆ ผ่านตัวบทตามที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทก่อนหน้า

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงการปะทะกันของวาทกรรม 2 ขั้ว ระหว่างวาทกรรม กระแสหลักจากรัฐ และวาทกรรมต่อต้านจากมูลนิธิสืบนาคะเสถียร คือวาทกรรมเรื่องการสร้างเขื่อน เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 148 เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2507 วันที่เมื่อ 56 ปีที่แล้ว เป็นวันประวัติศาสตร์ของคนไทย และ กฟผ. ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดเขื่อน ภูมิพล ณ อ.สามเงา จ.ตาก และเป็นวันแรกที่เขื่อนภูมิพลได้เดินเครื่องจ่าย กระแสไฟฟ้า

56 ปี ที่เขื่อนภูมิพล มีบทบาทในการสร้างความเจริญให้กับประเทศด้วยเป็นเขื่อน อเนกประสงค์ มีหน้าที่หลักในการกักเก็บน้ำไว้เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรกรรม การอุปโภคบริโภค สามารถจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรได้กว่า 10 ล้านไร่ ครอบคลุม พื้นที่จังหวัดตาก กำแพงเพชร และนครสวรรค์

นอกจากนั้นน้ำที่ระบายออกจากเขื่อน ยังใช้ประโยชน์ในการรักษาระบบนิเวศ เช่น ผลักดันน้ำเค็มในพื้นที่บริเวณปากอ่าวไทย ทั้งยังมีผลพลอยได้จากการปล่อยน้ำผ่าน เครื่องกำเนิดไฟฟ้า และเขื่อนภูมิพลยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของ จังหวัดตาก สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนที่อาศัยรอบเขื่อนและอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล จำนวนมาก

(ครบรอบ 56 ปี รัฐพิธีเปิดเขื่อนภูมิพล จ.ตาก)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความที่เผยแพร่อยู่บนเพจเฟซบุ๊ก “กฟผ. การไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทย” ในวาระครบรอบ 56 ปี การเปิดใช้งานเขื่อนภูมิพลอย่างเป็นทางการ การไฟฟ้าฝ่าย ผลิตแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐได้นำเสนอความหมายด้านบวกของเขื่อนด้วยการนิยาม ว่าเขื่อนมีบทบาทในการสร้างความเจริญให้กับประเทศ โดยการอ้างถึงประโยชน์ที่ได้จากการสร้าง เขื่อนทั้งประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรน้ำ การช่วยรักษาระบบนิเวศ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของ จังหวัด

ตัวอย่างที่ 149 ...จากสภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งเพื่อการเกษตรกรรม อุปโภค-บริโภค ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดใกล้เคียง ก่อให้เกิดปัญหาการแย่งน้ำ รายได้

เกษตรกรลดลง หนี้สินเพิ่มขึ้นนำไปสู่การอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่ ประกอบกับ บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างได้เกิดอุทกภัยทำความเสียหาย ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรในพื้นที่มาแล้วหลายครั้งทั้ง ในปี 2538 ปี 2545 และในปี 2549 ที่ผ่านมา อันเป็นผลที่เกิดจากฝนตกหนักใน พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบน ตอนล่าง และลุ่มน้ำสะแกกรังประกอบกัน จึงทำให้มี ปริมาณน้ำหลากจำนวนมากไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาจนกระทั่งเกิดสภาวะน้ำท่วม ขังในพื้นที่หลายจังหวัด รวมทั้งกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งปัญหาน้ำท่วมมี แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นบ่อยครั้งและทวีความรุนแรงขึ้นทุกปี สาเหตุหนึ่งเนื่องจากใน พื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรัง ยังไม่ได้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่จะใช้ในการ ควบคุม และบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมชลประทานจึงได้วางแผนดำเนินการก่อสร้างโครงการเชื่อมแม่วงก์จังหวัด นครสวรรค์ ขึ้น ซึ่งเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จจะสามารถบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำ สะแกกรัง และลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างตลอดจนมีแหล่งน้ำสำรองเพียงพอสำหรับ แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรกรรม อุปโภค-บริโภค ของราษฎรใน เขตจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดใกล้เคียง...

(โครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความจากแผนโครงการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ จังหวัด นครสวรรค์ ที่เผยแพร่อยู่ในเว็บไซต์ของสำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ กรมชลประทาน ผู้รับผิดชอบ โครงการ ได้นำเสนอความหมายด้านบวกของการสร้างเขื่อน โดยการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความทุกข์ยากในการดำรงชีวิตของประชาชนที่ปราศจากเขื่อน ทั้งการอ้างปัญหาขาดแคลนน้ำที่ส่งผลให้เกิด ปัญหาหนี้สิน การเกิดอุทกภัยที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่เมื่อมีการ สร้างเขื่อนสำเร็จปัญหาดังกล่าวจะหมดไป

นอกจากบทความบนเว็บไซต์ขององค์กรภาครัฐแล้ว ยังมีสื่ออื่นที่ได้พยายามนำเสนอ ภาพด้านบวกของการสร้างเขื่อนสอดแทรกอยู่ด้วย เช่น วีดิทัศน์ที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ www.youtube.com การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้เผยแพร่วีดิทัศน์ชุด “กิจการการไฟฟ้า ฝายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)” เพื่อนำเสนอการดำเนินงานกิจการของการไฟฟ้าฝายผลิตแห่ง ประเทศไทย วีดิทัศน์นี้ได้บอกเล่าถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจประเทศที่ส่งผลทำให้อัตราการใช้ไฟฟ้า

เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การเตรียมความพร้อมเพื่อตอบสนองความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าให้เพียงพอจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นยุทธศาสตร์ที่ต้องดำเนินงานเป็นอันดับแรก ส่วนหนึ่งของภาพวิทัศน์ที่ได้นำเสนอภาพของการสร้างเขื่อนที่สื่อถึงการใช้พลังงานทดแทนเพื่อเพิ่มกำลังในการผลิตไฟฟ้า การนำเสนอภาพดังกล่าวจึงเป็นการสร้างความหมายให้กับการสร้างเขื่อนว่าหากมีเขื่อนจะมีไฟฟ้าเพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

จากตัวอย่างข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐได้พยายามสร้างความหมายด้านบวกของการสร้างเขื่อน โดยนำเสนอภาพความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของประชาชน ผ่านชุดความคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ความมั่นคงของระบบไฟฟ้า การท่องเที่ยว ชุดความคิดเหล่านี้ได้เผยแพร่ผ่านสื่อของรัฐทำให้แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ควรจะเป็นปัญหาในระดับสังคมถูกกดทับ ประชาชนไม่ได้ให้ความสนใจกับประเด็นดังกล่าวเท่าที่ควร เนื่องจากสังคมให้ความสนใจกับวาทกรรมกระแสหลักที่ผลิตโดยรัฐมากกว่า ส่งผลให้กลุ่มบุคคลผู้ไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์ดังกล่าวอย่างมูลนิธิสีบนาคะเสถียรออกมาเคลื่อนไหวโดยการพยายามสร้างวาทกรรมต่อต้านผ่านการนิยามว่า โครงการพัฒนาจากรัฐบาลโดยเฉพาะเขื่อน คือตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 150 ช่วงต้นปีนี้ มีประกาศหนึ่งที่นับว่าไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจ Suy Sem รัฐมนตรีกระทรวงเหมืองแร่และพลังงาน ประเทศกัมพูชา ประกาศหยุดเดินหน้าโครงการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี หรือจนถึง พ.ศ. 2563 การตัดสินใจหยุดการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เกิดจากแรงกดดันทั้งด้านการเงิน สิ่งแวดล้อม และสังคม ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะการก่อสร้างเขื่อนในลำน้ำโขงและลำน้ำสาขากัมพูชาเป็นหนึ่งในประเทศจำนวนมากที่ต้องย้อนกลับมาทบทวนโครงการเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า ในยุคที่พลังงานลมและแสงอาทิตย์มีต้นทุนในการก่อสร้างต่ำกว่า ส่งผลกระทบต่อต้นทุนที่ต่ำกว่า และไม่ต้องกังวลเรื่องน้ำท่วมหรือน้ำแล้ง...

ครั้งหนึ่ง โครงการเขื่อนผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ถูกมองว่าเป็นกลไกผลิตไฟฟ้าที่สำคัญสำหรับประเทศกำลังพัฒนา จากตัวเลขในปี พ.ศ. 2558 โลกมีกำลังการผลิตติดตั้งของพลังงานไฟฟ้าจากน้ำราว 1,064 กิกะวัตต์ คิดเป็นราว 1 ใน 5 ของกำลังการผลิตติดตั้งทั้งหมด 5,250 กิกะวัตต์

ไฟฟ้าพลังงานน้ำถูกมองว่าเป็นทางออกของการผลิตไฟฟ้าจากฟอสซิลที่ปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์เข้มข้นซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ชื่อเสียงทางบวกเรื่องช่วยลดการปลดปล่อยแก๊สคาร์บอนกลับถูกเปิดโปงจากงานวิชาการหลายชิ้นที่ยืนยันว่า

การสร้างเขื่อนโดยเฉพาะเขื่อนในพื้นที่ป่า นอกจากจะเป็นการทำลายพื้นที่ที่เก็บกักแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ตามธรรมชาติแล้ว กระบวนการย่อยสลายทางชีววิทยาหลังจากที่น้ำค่อยๆท่วมขังยังก่อให้เกิดแก๊สมีเทน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาวะโลกร้อนรุนแรงกว่าแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์หลายเท่าตัว

การที่ทั่วโลกจะค่อยๆถอนตัวจากการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ใกล้เคียงกับหลายๆแนวโน้ม เช่น เหมืองแร่ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ การก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน และโรงไฟฟ้านิวเคลียร์...

(ยุคที่เขื่อนขนาดใหญ่กลายเป็นสิ่งล้าสมัย)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการนำเสนอความหมายเชิงลบให้กับการสร้างเขื่อน โดยการนำเสนอว่าการสร้างเขื่อนคือความล้าหลัง เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างความเสียหายให้กับสิ่งแวดล้อมและสังคมแล้ว ยังมีพลังงานทางเลือกอื่นในการผลิตไฟฟ้าที่คุ้มค่ากว่า การนำเสนอด้วยภาพเชิงลบของเขื่อนในลักษณะนี้จึงเป็นการตอบโต้ว่าทฤษฎีของรัฐที่มองว่าการสร้างเขื่อนจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการผลิตไฟฟ้าในประเทศ

ตัวอย่างที่ 151 ในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทย ประสบปัญหาน้ำท่วมลุ่มน้ำที่ราบภาคกลางอย่างรุนแรง คณะรัฐบาลจึงมีมติอนุมัติในหลักการ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555 ให้เดินหน้าโครงการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์ จ.นครสวรรค์ ด้วยงบประมาณ 13,280 ล้านบาท โดยอ้างว่าเป็นการป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ภาคกลาง เก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งและขยายพื้นที่ชลประทาน...

ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมในแต่ละประเด็นพบว่าโครงการเขื่อนแม่วงก์สามารถบรรเทาปัญหาน้ำท่วมลุ่มน้ำเจ้าพระยาได้เพียงเล็กน้อยและยังมีได้แก่ปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้งของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วง อย่างมีนัยสำคัญ โครงการเขื่อนแม่วงก์จึงเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าของประเทศไทย ขณะเดียวกันยัง

พบว่าในพื้นที่แม่วงก์ ยังมีทางออกในการจัดการน้ำของพื้นที่ในบริเวณนี้ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และตำบล ที่มีการดำเนินการอยู่แล้วอย่างได้ผล อาจใช้เป็นแบบอย่างในการจัดการน้ำได้โดยไม่ต้องลงทุนสูง ทั้งในเรื่องระบบนิเวศและเงินลงทุน เช่นเดียวกับการสร้างเขื่อนแม่วงก์ สิ่งสำคัญคือ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนเอง

การนำพื้นที่ป่าสมบูรณ์ของอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ มาสร้างเป็นห้วยงานและอ่างเก็บน้ำย่อมเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าอย่างยิ่ง เพราะอุทยานแห่งชาติแม่วงก์เป็นส่วนสำคัญของผืนป่าตะวันตก ซึ่งประกอบไปด้วยผืนป่าอนุรักษ์ 17 ผืน ต่อเนื่องกันเป็นผืนป่าใหญ่ถึง 11.7 ล้านไร่ เป็นผืนป่าใหญ่ที่สุดของประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีขนาดใหญ่พอที่จะเป็นบ้านของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น เสือโคร่ง ช้าง กระทิง วัวแดง สมเสร็จ ควายป่า ฯลฯ การก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์เป็นการทำลายป่าต้นน้ำ อาจเกิดการลักลอบตัดไม้ริมอ่างเก็บน้ำที่ยากต่อการควบคุม เป็นการเร่งให้เกิดการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ เช่น นกยูง เสือโคร่ง สูญเสียแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่า ทำลายโอกาสการฟื้นฟูของอุทยาน ส่งผลกระทบต่อมรดกโลกทุ่งใหญ่นเรศวร ทำให้ระบบนิเวศถูกคุกคาม ยากต่อการลักลอบล่าสัตว์ป่า นอกจากนี้เขื่อนมีขนาดเล็ก ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน เขื่อนไม่แก้ปัญหาหน้าท่วมและน้ำแล้ง ทำลายความเชื่อมั่นด้านสิ่งแวดล้อมของไทยและเป็นช่องทางให้โครงการพัฒนาขนาดใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่อนุรักษ์อื่น ๆ ต่อไป

(เหตุผลในการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงการตอบโต้นโยบายจากรัฐบาลที่อ้างว่าการสร้างเขื่อนแม่วงก์จะช่วยแก้ปัญหาอุทกภัยได้ โดยนำเสนอความคุ้มค่าในการสร้างเขื่อนที่สามารถแก้ปัญหาอุทกภัยได้เพียงเล็กน้อย ไม่คุ้มค่ากับทรัพยากรธรรมชาติที่เสียไป

ตัวอย่างที่ 152 งานศึกษาชิ้นล่าสุดระบุว่า เขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าขนาดใหญ่ทั้งในกลุ่มประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบร้ายแรงต่อธรรมชาติ เขื่อนเหล่านี้ถูกทำลายลงทุกปีเป็นจำนวนมากเนื่องจากไม่คุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และถูกมองว่าอันตราย แต่นักวิจัยระบุว่า กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาไม่รับรู้รับทราบถึงความไม่ยั่งยืนของเขื่อน

เหล่านี้ โดยมีเขื่อนขนาดใหญ่นับพันแห่งถูกวางแผนว่าจะก่อสร้างเหนือลำน้ำในทวีปแอฟริกาและเอเชีย...

ปัญหาที่ทำให้หลายประเทศเดินหน้าก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ คือการเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ถึงผลกระทบที่จะเกิดต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมจากการก่อสร้างเขื่อน โดยหวังเพียงไฟฟ้าราคาประหยัด เขื่อนราวร้อยละ 90 ที่ก่อสร้างเมื่อศตวรรษก่อนมีต้นทุนที่สูงมากกว่าที่เราเคยคาดไว้ เพราะเขื่อนดังกล่าวได้ทำร้ายระบบนิเวศแม่น้ำ ทำให้ประชากรนับล้านต้องย้ายที่อยู่อาศัย และปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์จากการย่อยสลายได้พื้นที่ที่ถูกน้ำท่วม

“เขาอาจวาดฝันสวยหรูถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งอาจไม่ได้เป็นอย่างที่ฝันนัก ต้นทุนส่วนใหญ่ที่ถูกมองข้าม ท้ายที่สุดก็จะถูกถ่ายโอนมายังสังคมในภายหลัง”

ศาสตราจารย์ Emilio Moran นักวิจัยหลักจาก Michigan State University ให้สัมภาษณ์กับ BBC News...

(เขื่อนขนาดใหญ่ “ไม่ยั่งยืน” ในประเทศกำลังพัฒนา)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาตาสเสถียร เนื้อหาได้นำเสนอความหมายเชิงลบเกี่ยวกับการสร้างเขื่อน ทั้งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ทำให้สูญเสียพื้นที่ป่าโดยเปล่าประโยชน์ ความไม่คุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์เนื่องจากไม่สามารถแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำได้จริง และไม่มี ความไม่ยั่งยืน การนำเสนอภาพเชิงลบเกี่ยวกับเขื่อนในลักษณะนี้จึงเป็นการตอบโต้วาทกรรมของรัฐที่พยายามนำเสนอความหมายเชิงบวกของการสร้างเขื่อน

นอกจากการสร้างความหมายเชิงลบให้กับนโยบายจากภาครัฐแล้ว มูลนิธิสืบนาตาสเสถียรยังได้นำเสนอแนวคิดท้องถิ่นเพื่อตอบโต้วาทกรรมการพัฒนาด้วยการนำเสนอภาพผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นที่อาจเกิดขึ้นหากยอมรับโครงการพัฒนาจากรัฐ โดยชี้ให้เห็นว่าผู้คนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยโครงการพัฒนาจากรัฐซึ่งอาจเป็นตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอันดีงามของคนในท้องถิ่นที่มีมาแต่ดั้งเดิมอีกด้วย เช่น นโยบายการประกันราคาข้าวโพด เมื่อข้าวโพดมีราคาสูงทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนจากเกษตรดั้งเดิมมาปลูกข้าวโพด ขยายพื้นที่ทำกินในเขตป่าเพื่อให้ได้ปริมาณสินค้าสำหรับขายในจำนวนที่มากขึ้น เนื่องจากพืชเชิงเดี่ยวที่บุกกรุกเข้าไปในป่าอนุรักษ์ และด้วยความต้องการเลี้ยงปากท้องหากมีการ

จับกุมแปลงพื้นที่ปลูก ชาวบ้านก็จะขยายพื้นที่ไปปลูกแปลงใหม่เป็นวัฏจักรไม่จบสิ้น ทำให้ผืนป่าถูกเจาะไปเรื่อย ๆ อีกทั้งยังพึ่งพิงสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช และยาฆ่าหญ้าอันเป็นส่วนหนึ่งในตัวการสำคัญที่ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม

มูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงได้นำแนวคิด “คนอยู่ได้เพื่อป่าอยู่ได้” เป็นแนวคิดหลักในการทำงานในผืนป่าตะวันตกเพื่อให้คนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขจึงได้ริเริ่มโครงการพัฒนาวีรสาทกิจชุมชนในผืนป่าตะวันตกด้วยการเสริมความรู้ รูปแบบ ตลอดจนทักษะการประกอบอาชีพที่เป็นมิตรกับผืนป่า โดยที่ไม่ได้ไปเปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน แต่เป็นการปรับอะไรบางอย่างให้เป็นระเบียบมากขึ้น ตลอดจนฟื้นคืนภูมิปัญญาเก่าแก่ของบางชุมชนซึ่งเป็นสิ่งดีงามอยู่แล้วให้ถูกนำกลับมาใช้ใหม่อีกครั้ง บทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงได้นำเสนอภาพของชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ คนกับป่าสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้โดยไม่ต้องพึ่งนโยบายจากภาครัฐ

ตัวอย่างที่ 153 ...เขาเล่าให้ฟังว่าเมื่อก่อนในหมู่บ้านปลูกกาแพ้วหลายร้อยต้น แต่ปล่อยทิ้งไว้ไม่มีการดูแล บางคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามันคืออะไร ชุมชนไม่มีความรู้ว่าจะต้องทำอะไรกับพันธุ์ไม้ตัวนี้ ไม่รู้ว่าผลของมันเอาไปทำอะไรได้บ้าง หรือมีมูลค่าเป็นเงินตราเล็กน้อยแค่ไหน ต้นกาแพ้วจึงเติบโตกันเองตามยถากรรม แต่ส่วนใหญ่จะไม่ได้รับโอกาสนั้นล้มหายตายไปเสียเกือบหมด

“พอมูลนิธิเข้ามาส่งเสริมอาชีพเป็นมิตรกับป่า ถึงได้รู้ว่าบ้านเราก็มีของดีเหมือนกัน”
เขาหมายถึงมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

“ตี้มกาแพ้วที่นี่ นอกจากสดชื่น และแก้หนาวแล้วยังได้รักษาป่าด้วยนะ” เพื่อนหนุ่มของซึ่งส่ำทับกลางแอนอกยืมอย่างภูมิใจ

“กาแพ้วรักษาป่าได้อย่างไร” ผมวางคำถามลงพร้อมกับแก้วกาแพ้วที่เหลือเพียงรอยคราบสีน้ำตาลเข้ม ซึ่งไม่ตอบในทันทีแต่รินน้ำชาดอกกาแพ้วให้ตี้ม...

...ก่อนนั้นป่าเคยเป็นป่า แต่ระหว่างเวลาเดินทางมาถึงปัจจุบันที่เห็นห่อมสีเขียวเมื่อมองลงมาจากฟ้าของวันนี้ พื้นที่ของหมู่บ้านแม่งลดลงน้อยในวันก่อนหน้าก็ไม่ต่างจากภาพข่าวเขาหัวล้านหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวในบางจังหวัด

ภาพอดีตกับปัจจุบันนั้นเคยมีความเหมือนกันและเคยมีความต่างกัน

ก่อนวันซึ่งเกิด พ่อกับแม่รำลึกความหลังให้ฟังว่าที่นี่เคยเป็นดงผืน แต่หลังจากรัฐไทยมีมาตรการปราบปรามพืชสิ่งเสพติด ชาวบ้านก็ปรับเปลี่ยนวิถีมาปลูกพืชผักอย่างอื่นทดแทน

ตามที่จำความได้ ชี้เน้นว่าเป็นการปลูกเพื่อกิน

“สมัยเด็ก ๆ ผมชอบวิ่งเล่นในสวน เพราะมีผลไม้ให้กินเยอะแยะ ป่าไม้ร่มรื่น น้ำท่าก็มีให้ใช้ไม่เคยขาด สนุกมาก ๆ เลย”

แต่เมื่อหมู่บ้านลำเนาไพรมีถนนพาดผ่าน พ่อค้าจากเมืองไกลก็เริ่มเดินทางมาเจรจาธุรกิจขอซื้อพืชผักในราคาสิบลบาท ทั้งยังแนะนำสารเคมีกำจัดหญ้าและศัตรูพืชไว้เป็นเพื่อนทุนแรง จากสวนครัวที่เคยหลากหลายจึงเหลือเพียง ‘กระหล่ำปลี’ ยืนเด่นอยู่ชนิดเดียว

ในยุคสมัยหนึ่งแทบทุกบ้านปลูกกันเป็นธรรมดา ไม่เว้นแม้แต่ครอบครัวของซึ่งเพราะเป็นสินค้าหลักที่พ่อค้าต้องการ ผลอโผล่ไม่ทันไรป่ารอบบ้านก็หายวับไปราวถูกเสกด้วยเวทย์มนต์ มองไปทางไหนก็เห็นแต่ดินแล้งร้อน เรื่องราวก็เข้าทางอีหอบที่ว่า “พวกชาวเขาชอบทำลายป่า”...

“ผมหวังว่ากาแฟที่ทำอยู่จะช่วยพลิกฟื้นความสมบูรณ์กลับคืนมา” เขาพูดระหว่างกวาดตามองพื้นที่โล่งกว้างเบื้องหน้า

ในประโยชน์นั้นมีความถูกต้องแล้วกึ่งหนึ่ง ร่มไม้ที่เรานั่งใช้หลบร้อนนี้เป็นหลักฐานชั้นดีของความพยายามที่ได้เริ่มต้นกันมาแล้ว...

(กาแฟรักษาป่า EP 1)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความเกี่ยวกับการบอกเล่าประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสไปเยือนหมู่บ้านแม่กลองน้อย อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และได้ดื่มกาแฟอันเป็นสินค้ายังชีพสำคัญของคนในชุมชน หมู่บ้านแม่กลองน้อยเป็นชุมชนชาติพันธุ์ม้ง พื้นที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ทางตอนเหนือในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง ละแวกชุมชนเดิมมีสภาพเป็นผืนป่าต้นน้ำ เป็นที่ให้กำเนิดแม่น้ำแม่กลอง ก่อนหน้านี้คนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรเชิงเดี่ยวควบคู่ไปกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช กระทั่ง

ปี พ.ศ. 2553 มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้ริเริ่มการทำโครงการชุมชนวิถีชีวิตเป็นมิตรกับผืนป่า โดยการปรับเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาเป็นการปลูกกาแฟอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีและลบบพื้นที่แล้งร้อนให้มาเป็นผืนป่าสีเขียวของหมู่บ้านแม่กลองน้อย

การผลิตเนื้อหาในบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงเป็นการเปรียบเทียบระหว่างยุคสมัยที่ชุมชนชนานรับนโยบายจากภาครัฐและยุคสมัยที่ชุมชนเริ่มหันมาประกอบอาชีพและมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง โดยชี้ให้เห็นว่าการทำเกษตรเชิงเดี่ยวย่อมส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อพื้นที่ต้นน้ำ เป็นการทำลายความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า รวมถึงสุขภาพของคนในชุมชนจากการใช้สารเคมีทำเกษตร ซ้ำยังก่อให้เกิดภาวะหนี้สินไม่รู้จบ ในขณะที่การหันกลับมาใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม อาศัยทรัพยากรที่ชุมชนมี องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ฯลฯ มาสร้างอาชีพ จะทำให้การประกอบอาชีพเป็นไปอย่างเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการตนเอง และที่สำคัญคือไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 154 ...โครงการชุมชนวิถีชีวิตเป็นมิตรกับผืนป่า เป็นการสนับสนุนการสร้างรายได้จากอาชีพดั้งเดิมและทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่เดิม ทั้งทางด้านผลผลิตที่ไม่ใช่การเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว ตลอดจนองค์ความรู้ทางภูมิปัญญา นำมาประยุกต์เป็นงานสร้างรายได้ เพื่อให้ชุมชนลดการพึ่งพิงป่าให้มากที่สุด...

...สำหรับในปีนี้ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ได้นำเรื่องราว ผ้าทอจอมป่า อีกหนึ่งผลงานที่กำลังสร้างตัวเป็นกลุ่มวิสาหกิจและกำลังเติบโตในเรื่องการจัดการตัวเอง

กลุ่มผ้าทอจอมป่าเกิดจากการรวมตัวของหญิงสาวชาติพันธุ์ปกากะญอและเผล่วที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผางจนถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จากหลายหมู่บ้าน ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 100 คน

จุดเด่นของกลุ่มผ้าทอจอมป่า คือ การฟื้นคืนวิถีการทอผ้าภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน มาประยุกต์เป็นงานสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ผ่านลวดลายเฉพาะถิ่น และการย้อมด้วยแบบธรรมชาติทำให้ผ้าที่ทอออกมาสีสันทันไม่ฉูดฉาด แต่ให้ความรู้สึกสบายตาและเป็นธรรมชาติเอามาก ๆ แต่ก็มีบางส่วนที่เน้นสีสันทันผ่านการย้อมด้วยสีเคมีตามรสนิยมและความชอบส่วนบุคคลปะปนกันไป

ในแต่ละปี สมาชิกจะผลิตผลงานออกมา มีทั้งแบบทอคนเดียวทั้งผืน หรือเป็นผืนใหญ่ช่วยกันทอหลายๆ คน จนเสร็จเป็นผลงานพร้อมจำหน่าย นอกจากจะเป็นรายได้แก่ครอบครัวของคนทอแล้ว ทางกลุ่มยังมีการบริหารจัดการงานเงินทุนเป็นของตัวเอง...

แต่ที่มากไปกว่านั้น นอกจากหักรายได้มาไว้ในกองทุนแล้ว อีกส่วนหนึ่งของรายได้ยังแบ่งไว้สำหรับการบริการจัดการด้านการดูแลสุขภาพของชุมชน เป็นกองทุนให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่ออกมาทำงานลาดตระเวนร่วมรักษาป่าได้ใช้เป็นค่าใช้จ่ายการเดินทางหรือเป็นค่าเสียระหว่างการทำงาน

นอกจากมีรายได้แล้ว ก็ยังแบ่งปันบางส่วนไว้สำหรับงานรักษาป่า ดังที่กล่าวไปข้างต้น ว่าป่าจะอยู่ได้ คนก็ต้องอยู่ได้ด้วย...

(ภูมิปัญญาการทอผ้า กับงานรักษาผืนป่า)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความที่น่าเสนอความสำเร็จจากโครงการชุมชนวิถีชีวิตเป็นมิตรกับผืนป่าที่ได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดเป็นอาชีพให้กับคนในชุมชนจนสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เบียดเบียนหรือรุกรานป่าไม้ จะเห็นได้ว่าตัวบทได้ชี้ให้เห็นถึงความสวยงามของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีจุดเด่นคือการทำให้คนในชุมชนสามารถสร้างรายได้โดยไม่ต้องทำลายสิ่งแวดล้อม

อีกตัวอย่างของการพยายามนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดคือกรณี ‘โครงการจะนะเมืองต้นแบบนิคมอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต’ ที่ขยายผลมาจาก ‘โครงการเมืองต้นแบบสามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน’ ของรัฐบาล คสช. เมื่อปี พ.ศ. 2559 ที่ต้องการเปลี่ยน 3 พื้นที่ ได้แก่ อ. เบตง จ. ยะลา อ. สุโงะโลก จ. นราธิวาส และ อ. หนองจิก จ. ปัตตานี เพื่อให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษ ด้วยการตั้งเป้าว่าจะขยายรายได้ให้กับผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ โดยให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นหน่วยงานในการรับผิดชอบ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2563: ออนไลน์) กระทั่งปี พ.ศ. 2562 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ อ.จะนะ จ.สงขลา กลายมาเป็นพื้นที่แห่งที่ 4 ของโครงการเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ พร้อมด้วยการนำของกิจการเอกชน 2 บริษัท ได้แก่ TPIPP และ IRPC และได้อนุมัติงบลงทุน 18,680 ล้านบาท โดยที่ไม่ได้พูดคุยกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาก่อน ตามแผนการของโครงการนี้ พื้นที่ 16,753 ไร่ใน 3 ตำบล ได้แก่ ต.นาทับ ต.สะกอม และ ต.ตลิ่งชัน ของ อ.จะนะ จะถูก

เปลี่ยนเป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่งใหม่ ที่ประกอบไปด้วยท่าเรือน้ำลึก เขตอุตสาหกรรมศูนย์รวมและกระจายสินค้า เขตอุตสาหกรรมผลิตไฟฟ้า พื้นที่ศูนย์บริการเบ็ดเตล็ด รวมถึงเขตอุตสาหกรรมหนักและเบาต่าง ๆ และปัจจุบันมีโครงการนำร่องเกิดขึ้นแล้ว (The MATTER, 2563: ออนไลน์)

จากการดำเนินนโยบายของภาครัฐโดยมิได้รับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชน เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนในพื้นที่กับภาครัฐ และคนในพื้นที่กันเองระหว่างฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายที่เห็นด้วย ในงานด้านการสื่อสารจึงปรากฏการนำเสนอชุดความคิดที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับโครงการจากทั้งสื่อของรัฐกับสื่อของกลุ่มองค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างที่ 155 ...นายธวัชชัย รัตนะพิสิฐ ประธานสภาอุตสาหกรรม จังหวัดสงขลา เปิดเผยว่า โครงการเมืองต้นแบบที่ 4 หรือโครงการอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคตจะนะ เป็นโครงการที่ดีและมีแนวโน้มทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่แน่นอน เพราะทางอุตสาหกรรมเองก็ผลักดันท่าเรือน้ำแหล่งที่ 2 ที่จะเกิดขึ้นเหมือนกัน ซึ่งหากโครงการเมืองต้นแบบที่ 4 ดำเนินการและสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก็ถือว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์...พร้อมยืนยันว่าอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแน่นอน เพราะมีกฎหมายเข้มงวดมาก...

(ปธ.สภาอุตสาหกรรม จังหวัดสงขลา หนุน โครงการเมืองต้นแบบ ที่ 4 จะนะ มองเห็นอนาคตเศรษฐกิจภาคใต้ดีขึ้น ยืนยัน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแน่นอน)

ตัวอย่างที่ 156 นายชนัญญ์ แสงพุ่ม กล่าวอีกว่า ในความเห็นของ ศอ.บต. และส่วนราชการที่ร่วมดำเนินการ เห็นว่าการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ย่อมจะมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ถือเป็นเรื่องปกติในสังคมปัจจุบัน การสนับสนุนหรือการคัดค้านจะต้องมาจากการพิจารณาบนข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งหากพิจารณาในเชิงลึกแล้วจะพบว่า ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของท่าเรือสงขลาที่ใกล้ที่สุดก็ไม่ได้ส่งผลให้การประมงชายฝั่งหรือประมงพื้นบ้านเสียหายใด ๆ โรงไฟฟ้าที่จะสร้างใหม่ก็มีการใช้ก๊าซเหมือนกับโรงไฟฟ้าจะนะในพื้นที่ ที่แทบจะไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมใด ๆ กับชุมชนรอบโรงไฟฟ้า ส่วนอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นก็มีความคล้ายกับส่วนอุตสาหกรรมโรจนะ ที่จังหวัดอยุธยา หรือ นิคมอุตสาหกรรมอมตะ ที่จังหวัดชลบุรี เป็นตัวอย่างโรงงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีการควบคุมสิ่งแวดล้อมที่ดีในเขตอุตสาหกรรมของตนเอง มีข้อร้องเรียนน้อยมาก การเสนอข้อมูลว่าสวนอุตสาหกรรมจะทำลาย

ระบบนิเวศชายฝั่งจนทำให้ทะเลจะระลอกสลายนั้นเป็นการวาดภาพผลกระทบเกินจริง

(รองเลขาธิการ ศอ.บต. เผย โครงการเมืองต้นแบบฯ อ.จะนะ เป็นเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต ประชาชนเกินร้อยละ 80 ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และเห็นอนาคตของลูกหลานของตัวเองนับจากนี้เป็นต้นไป)

ตัวอย่างข้างต้นคือข้อความส่วนหนึ่งจากบทความประเพณีข่าวการให้สัมภาษณ์ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ ศอ.บต. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโครงการจะนะเมืองต้นแบบนิคมอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต เนื้อหาแสดงถึงการประชาสัมพันธ์ถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการที่ภาครัฐพยายามชี้ให้เห็นว่าผลจากการดำเนินโครงการจะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตต่อคนในพื้นที่ ส่วนในเรื่องผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งที่ประชาชนในพื้นที่แสดงความกังวลนั้นก็ชี้ให้เห็นว่าโครงการไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเนื่องจากมีมาตรการที่เข้มงวด โครงการจึงเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างที่ 157 พลังงานไฟฟ้า นับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และนับวันจะยิ่งทวีบทบาทมากขึ้น ทั้งต่อชีวิตประจำวันและสังคมส่วนรวม เนื่องจาก การขยายตัวของประชากร ชุมชนการอุตสาหกรรม การลงทุน การศึกษา หรือแม้แต่การท่องเที่ยว

...โครงการโรงไฟฟ้าจะนะจึงเป็นโครงการหนึ่งที่บรรจุอยู่ในแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของ กพผ. พ.ศ. 2547 - 2558 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับระบบไฟฟ้าในภาคใต้ โดยเฉพาะภาคใต้ตอนล่างซึ่งมีแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องและมีการลงทุนค่อนข้างสูง ทำให้ความต้องการใช้ไฟฟ้าภาคใต้เพิ่มขึ้นถึง 1,500 เมกะวัตต์ ในขณะที่ภาคใต้มีโรงไฟฟ้า ที่สามารถจ่ายไฟได้ตลอดเวลาประมาณ 1,100 เมกะวัตต์...

...ดังนั้นภาคใต้จึงควรมีโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับความต้องการใช้ไฟฟ้าในอนาคต ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ระบบไฟฟ้ามีความมั่นคงมากขึ้นกว่าปัจจุบัน กพผ. เล็งเห็นว่าจังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการลงทุนที่หลากหลายและยังเป็น

จังหวัดที่มีความต้องการไฟฟ้าสูงสุด ประกอบกับเป็นจังหวัดที่มีแหล่งเชื้อเพลิงธรรมชาติ จากพื้นที่พัฒนาร่วม ไทย-มาเลเซีย ที่สามารถนำมาใช้ผลิตไฟฟ้า

ในช่วงระหว่างก่อสร้าง กฟผ. จัดสรรงบประมาณปีละ 5.1 ล้านบาททุกปี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน...โดยชุมชนเป็นผู้เสนอโครงการและบริหารโครงการกันเอง เช่น จัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา คอมพิวเตอร์ ค่าตอบแทนครูสอนศาสนา ก่อสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สวนสาธารณะ ปรับปรุงมัสยิด เป็นต้น

มีการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน และตรงกับวัตถุดิบของชุมชนที่มีภายในท้องถิ่น สามารถดำเนินการประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และส่งเสริมอาชีพ โดยอาศัยหลักการต่อยอด

นอกจากนี้ยังมีการปล่อยสัตว์น้ำลงคลองนาทับปีละ 1 ล้านตัว การมอบทุนการศึกษา โครงการแวนแก้ว การออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ค่ายเยาวชน และสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ

(โรงไฟฟ้าจะนะ)

บทความข้างต้นเป็นบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เนื้อหาแสดงถึงความเป็นมาในการดำเนินงานจัดสร้างโรงไฟฟ้าในพื้นที่ อำเภอนะ จังหัดสงขลา ตัวบทโน้มน้าวให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของการจัดตั้งโครงการโดยอ้างถึงความมั่นคงในการผลิตไฟฟ้า อีกทั้งยังได้กล่าวอ้างถึงประโยชน์ที่มีต่อชุมชนทั้งด้านการประกอบอาชีพและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น

จากการตัวอย่างที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงการประชาสัมพันธ์จากสื่อที่ผลิตโดยรัฐบาลที่ได้กล่าวอ้างถึงประโยชน์ในการดำเนินนโยบาย ตัวบทได้โน้มน้าวให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ในขณะที่สื่อขององค์กรพัฒนาเอกชนเองก็ได้พยายามนำเสนอประเด็นด้านผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่อาจเปลี่ยนแปลงไป

ตัวอย่างที่ 158 ...หากมีการศึกษาผลกระทบจะพบว่า ทะเลจะนะคือแหล่งอาหาร และสายพานแห่งอาชีพที่หล่อเลี้ยงคนจะนะ

นายแพทย์สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ นักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมภาคใต้ ได้กล่าวถึงผลกระทบในระยะยาวหากมีการสร้างนิคมอุตสาหกรรม นั่นคือโอกาสในการประกอบอาชีพอย่างประมงพื้นบ้าน ซึ่งมันจะเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนจะนะไปอย่างสิ้นเชิง

“นิคมอุตสาหกรรมครั้งนี้ได้กวาดพื้นที่ที่ติดกับทะเลทั้งหมดของอำเภอจะนะ ที่กระทบแน่ ๆ ก็คือการประมงทั้งหมดจะค่อย ๆ หาย ทะเลที่เคยจับปลาได้ก็จะหมดไป การมาของท่าเรือใหญ่ 3 ท่า จะทำให้สัตว์ทะเลต่าง ๆ หนีไปด้วย เพราะมีเรือเข้าออกตลอดเวลา

คำว่าประมง เป็นสายพานแห่งอาชีพ มันไม่ได้มีแค่ชาวบ้านที่คอยจับปลา แต่ยังมีพ่อค้าคนกลางที่เอาปลาไปส่งตลาด แม่ค้าขายปลาที่อยู่ในตลาด ชาวบ้านที่เอาปลามาทำปลาเค็ม ปลาแห้ง กะปิ มีคนซ่อมเรือ ซ่อมเครื่องยนต์เรือ และชาวบ้านที่ทำอวนปลา คนที่อยู่ติดริมทะเลเป็นคนจับปลาก็จริง แต่คนที่ห่างจากทะเลออกมานิดหนึ่งก็จะเป็นสายพานของการทำประมงพื้นบ้าน คนเหล่านี้ได้รับผลกระทบแน่ ๆ หากมีการสร้างนิคมขึ้นมา”

...ชาวบ้านเคยตั้งคำถามกับ ศอ.บต. ว่า การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมจะสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านจำนวนหนึ่งแสนตำแหน่ง ในจำนวนนี้มีตำแหน่งอะไรบ้างแต่ก็ยังไม่ได้คำตอบ เพราะอย่างที่ทราบกันดีว่านิคมนี้เป็นนิคมอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งหน้าอนาคต เป็น SMART City หากเป็นลักษณะนี้ก็จะมีการใช้ AI ซะส่วนใหญ่ แต่การใช้แรงงานจะน้อย

แรงงานอาจเป็นแรงงานขั้นสูงอย่างวิศวกร ยกตัวอย่างโรงไฟฟ้าจะนะ 700 ไร่ มีการจ้างแรงงานเพียงร้อยกว่าคน ส่วนใหญ่เป็นวิศวกรและนายช่าง โอกาสที่ชาวบ้านจะเข้าไปทำงานก็ยังมีน้อย เนื่องจากไม่สอดคล้องกับทักษะเดิมที่เขามี

(นิคมอุตสาหกรรมจะนะ “หายนะ” ที่ไม่ควรเกิด
เหตุผลที่ชาวบ้านต้องการหยุด “ผังเมืองสีม่วง”)

ตัวอย่างที่ 159 วันนี้ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่แห่งนี้ มีสำนึกในการปกป้องทะเลอย่างเต็มเปี่ยม พวกเราช่วยกันทำปะการังเทียมเพื่อเพิ่มพื้นที่พุ่มฟักสัตว์น้ำวัยอ่อน ใช้อวนตาใหญ่

ขึ้น เพื่อจับแต่สัตว์น้ำที่โตเต็มวัย พยายามส่งเสียงให้จำกัดหรือหยุดการทำประมง ด้วยเครื่องมือทำลายล้าง รวมทั้งยังพยายามเก็บขยะจากทะเลที่มาเกยริมชายหาด เพื่อไม่ให้ลงไปทะเลอีก พวกเราพยายามทำการตลาดและขนส่งปลาปูกึ่งหอยหมึก กุ้งสด ๆ จากทะเลไปสู่ผู้บริโภคโดยไม่ต้องใส่สารเคมีใด ๆ ความพยายามเหล่านี้ กำลังเติบโต ทะเลกำลังฟื้นตัว ทะเลคือธนาคารที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ไม่ต้องมีใครเลี้ยง ไม่ต้องให้อาหาร ต้อนรับทุกคนที่มีแรงมาลงเรือทำการประมงโดยไม่ต้องมีวุฒิ ขอเพียงแต่ให้มีสำนึกของการอนุรักษ์ ปลาปูกึ่งหอยหมึก กุ้ง สัตว์ทะเลอื่น ๆ กำลังค่อย ๆ เพิ่มจำนวน ทะเลจึงกลายเป็นความหวังไม่เฉพาะของชุมชนชาวประมง แต่รวมถึงของคนทั้งโลก และนี่คือทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

แต่ในท่ามกลางสถานการณ์การฟื้นตัวของทะเล โดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ไปจนถึงปลายแหลมตาชี อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี กลับมีความเสี่ยงที่ทะเลแถบนี้จะถูกคุกคามอย่างรุนแรง นั่นคือการคุกคามจากโครงการขนาดใหญ่ที่จะทำร้ายไม่เฉพาะทะเล แต่จะทำลายชุมชน ทำลายผืนดินสายน้ำ และอากาศด้วย

...การรวมตัวของพี่น้องประมงพื้นบ้านในพื้นที่จะนะ เทพา และปัตตานีในวันนี้ รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชน นักวิชาการ ศิลปิน สื่อมวลชน นักพัฒนาเอกชน นักศึกษา เยาวชน และผู้ที่หวังเห็นการพัฒนาที่ยั่งยืนในวันนี้ เป็นการยืนยันถึงความจำเป็นที่ต้องการสานพลังความเป็นเครือข่ายที่เหนียวแน่น และร่วมกันปกป้องฐานทรัพยากร ฐานชีวิตของผู้คนให้พ้นจากหายนะจากการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่สุขสงบและธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

เราทั้งหลายขอประกาศว่า เราจะร่วมกันปกป้องทะเลอันอุดม อากาศที่บริสุทธิ์ แผ่นดินที่สมบูรณ์ และวิถีวัฒนธรรมของผู้คนที่สุขสงบแห่งนี้ ให้ปลอดภัยจาก โรงไฟฟ้าถ่านหิน ท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 และโครงการขนาดใหญ่ใด ๆ ที่ชุมชนไม่ต้องการเราจะสร้างสังคมใหม่ร่วมกัน สังคมที่มีประชาธิปไตยที่แท้จริง สังคมที่ประชาชนมีสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง มีสิทธิในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเอง เพื่ออนาคตของเราเอง ของลูกหลาน ของพืชและสัตว์นานาชนิด รวมถึงของโลกที่ต้องการความยั่งยืนด้วย

(เรือเรนโบว์วอร์ริเออร์ ร่วมขบวนเรือประมงพื้นบ้าน
ประกาศเจตนารมณ์หยุดโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความจากเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร เนื้อหาบทความได้นำเสนอภาพของความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในพื้นที่ โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเลที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ทำให้คนในชุมชนสามารถประกอบอาชีพสร้างรายได้จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งคนในชุมชนต่างก็มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ แต่ภาพความสวยงามเหล่านี้อาจจะหายไปเมื่อมีโครงการจากรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงเนื่องจากการสร้างนิคมอุตสาหกรรมอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ซึ่งอาจทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนท้องถิ่น

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงการพยายามสร้างความหมายลบให้กับโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ โดยชี้ให้เห็นว่าโครงการจากรัฐบาลเป็นตัวการทำลายธรรมชาติ หากเกิดการจัดตั้งโครงการอาจส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลสูญหายจนคนในชุมชนไม่อาจประกอบอาชีพดั้งเดิมได้ โครงการเหล่านี้จึงไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นตามที่ภาครัฐกล่าวอ้างได้ อีกทั้งยังอาจทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างวาทกรรมสิ่งแวดล้อมโดยใช้แนวคิดเรื่องความเป็นท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับวาทกรรมการพัฒนา โดยการนำเสนอถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของประชาชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นวิถีชีวิตที่พอเพียง ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

จากตัวอย่างทั้งหมดที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงการปะทะกันของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่มีอุดมการณ์ต่างกัน รัฐได้พยายามนำเสนอวาทกรรมความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีคือสัญลักษณ์ของความเจริญก้าวหน้าด้านการดำรงชีวิตของประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มิใช่รักษาไว้ เพื่อตอบสนองต่อนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจตามแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แนวคิดเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเศรษฐกิจที่สนับสนุนระบบอุตสาหกรรมนิยมที่มองว่า สิ่งที่ใหญ่โตคือสิ่งที่สวยงาม และสิ่งที่วัดไม่ได้คือสิ่งที่ไม่มีความสำคัญ และถึงแม้จะมีการนำแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มุ่งหาความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาปรับใช้อยู่ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามกระแสอนุรักษ์ของสังคมโลก แต่ใน

เชิงปฏิบัติแล้วผลจากการดำเนินนโยบายยิ่งทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วจนไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลได้

อีกทั้งมาตรการทางกฎหมายอันเป็นเครื่องมือของรัฐในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นก็ยังมิชอบพออยู่ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น ได้เน้นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ เช่น ปัญหาน้ำเสีย อากาศเป็นพิษ แต่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพน้อยมาก ทั้งยังนำเอามนุษย์เป็นตัวตั้งและนำเอาสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็น ‘ประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชน’ (มาตรา 4) (กิตติคุณธรรมศิริ, 2548: 2) ประกอบกับการที่สังคมไทยให้ความสำคัญกับวาทกรรมกระแสหลักเป็นสำคัญ รวมทั้งสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในไทยเองก็นำเสนอเนื้อหาสนับสนุนวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่ชักชวนให้ผู้บริโภคในสิ่งที่เกินความจำเป็น ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

ผลจากแนวคิดดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรทำให้ทางมูลนิธิสืบนาคะเสถียรต้องออกมาเคลื่อนไหวโดยการผลิตสื่อเพื่อตอบโต้วาทกรรมดังกล่าว และเพื่อให้สังคมหันมาให้ความสนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการพยายามนำเสนอวาทกรรมการพึ่งพิงธรรมชาติซึ่งมีฐานมาจากแนวคิดแบบนิเวศน์นิยม ที่มองว่าธรรมชาติคือองค์รวม มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ ทรัพยากรธรรมชาติควรจะรักษาไว้เพื่อความยั่งยืนมากกว่า เนื่องจากมนุษย์กับธรรมชาติมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิต การรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้จึงเป็นเสมือนหลักประกันว่ามนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในระยะยาว

แม้ว่ากระแสอนุรักษ์ในสังคมโลกในปัจจุบันจะพยายามนำเสนอแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อหาสมดุลระหว่างการพัฒนาและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ แต่การนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ตามที่รัฐบาลไทยปฏิบัติ กลับแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์แล้วว่าไม่สามารถปฏิบัติได้จริง การหาความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่สามารถลดทอนความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกได้ แนวคิดแบบนิเวศน์นิยมจึงเป็นทางออกที่มูลนิธิสืบนาคะเสถียรเลือกใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขวิกฤตที่เกิดขึ้น แม้ว่าแนวคิดนี้จะไม่ใช่แนวคิดกระแสหลักที่สังคมโลกให้ความสำคัญอย่างกว้างขวางแล้วก็ตาม

5.2 อิทธิพลของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีต่อสังคม

ตามแนวคิดเรื่องวาทกรรมของ ฟาน ไดก์ (van Dijk) นั้น วาทกรรมมีบทบาทสำคัญในการครอบงำทางความคิด เริ่มจากกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม เช่น นักการเมือง นักวิชาการ ฯลฯ ควบคุมวาทกรรมเพื่อสื่อทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน เมื่อคนในสังคมถูกครอบงำทางความคิด ก็จะประพฤติปฏิบัติตามความคิดความเชื่อเช่นนั้น ๆ กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมจึงสามารถควบคุมคนในสังคมได้ตามที่ตนต้องการโดยผ่านวาทกรรมนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ตามมุมมองของ ฟาน ไดก์ อุดมการณ์และการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไป ไม่จำกัดอยู่เพียงการศึกษาอุดมการณ์ในฐานะเครื่องมือของผู้มีอำนาจมากกว่าในสังคม เราอาจศึกษาอุดมการณ์ของกลุ่มอื่นที่ต่อต้านกลุ่มผู้มีอำนาจ หรือศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ที่แข่งขันกันของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 17)

จากแนวคิดข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมมีอิทธิพลต่อการครอบงำทางความคิดของคนในสังคม และเมื่อคนในสังคมมีความคิดความเชื่อตามอุดมการณ์ที่เผยแพร่ไปแล้ว อาจส่งผลให้คนในสังคมเกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ผลิตวาทกรรม เมื่อพิจารณาจากอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวาทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรอาจส่งอิทธิพลต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ได้ ซึ่งผู้วิจัยจะจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) กระแสอนุรักษ์ในสังคมไทยปัจจุบัน 2) กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสังคม

5.2.1 กระแสอนุรักษ์ในสังคมไทยปัจจุบัน

เมื่อพิจารณากลุ่มข้อมูลบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตมีจุดมุ่งหมายในการเผยแพร่บทความเพื่อให้สังคมได้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ดังนั้น การผลิตวาทกรรมอาจก่อให้เกิดกระแสสังคมที่ตื่นตัวทางด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการผลิตซ้ำชุดความคิดในประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ จะยิ่งส่งผลให้กระแสการอนุรักษ์หรือแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความต่อเนื่องในสังคม และมีส่วนทำให้สาธารณชนเกิดความตระหนักรู้หรือเกิดการกระทำบางอย่างเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป

การผลิตซ้ำตัวบทในประเด็นที่สังคมกำลังให้ความสนใจ นอกจากจะเป็นการตอบสนองความต้องการบริโภคของผู้อ่านแล้ว ยังมีบทบาททำให้สถานการณ์หรือเรื่องราวนั้น ๆ ยังคงมีอยู่ในสังคมอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ข่าวคดีการล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวร

กรณีการล่าเสือด้าในทุ่งใหญ่นเรศวรมีจุดเริ่มต้นมาจากเหตุการณ์ที่ นายเปรมชัย กรรณสูต ประธานบริหารและกรรมการ บริษัทอิตาเลียนไทย ดีเวล๊อปเมนต์ จำกัด (มหาชน) พร้อมด้วยพวกอีก 3 คน ได้เข้าไปตั้งแคมป์ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ในเส้นทางหน่วยพิทักษ์ป่าทิดอง - หน่วยพิทักษ์ป่ามหาราช ต่อมาพบว่าคณะของนายเปรมชัยไม่ได้เดินทางไปถึงหน่วยพิทักษ์ป่ามหาราชและมาพบอยู่บริเวณห้วยปะชิ ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พร้อมของกลางเป็นอาวุธปืนและซากสัตว์ป่า ได้แก่ ซากแก้ง ซากไก่ฟ้าหลังเทา และซากเสือด้าที่ถูกฆ่าแผละถลกหนัง เจ้าหน้าที่จึงได้ควบคุมมาที่สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อนำส่งดำเนินคดีในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

เหตุการณ์นี้นับเป็นประเด็นทางสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความสนใจจากสาธารณชนเป็นจำนวนมาก โดยมีเฟซบุ๊กแฟนเพจที่ใช้ชื่อว่า ‘คนอนุรักษ์’ เป็นผู้เปิดประเด็นขึ้นเป็นที่แรก มียอดแชร์โพสต์ดังกล่าวกว่าสองหมื่นครั้ง เกิดเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ จนสื่อหลายสำนักได้นำเหตุการณ์ดังกล่าวไปตีแผ่อย่างเป็นวงกว้างในเวลาต่อมา รวมทั้งมูลนิธิสืบนาคะเสถียรเองในฐานะผู้ผลิตสื่อเกี่ยวกับเหตุการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรงก็ได้นำประเด็นนี้มาเผยแพร่สู่สังคมอย่างเข้มข้น

จากการศึกษากลุ่มข้อมูลพบว่า มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้ผลิตบทความมีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวการล่าเสือด้าในทุ่งใหญ่นเรศวรโดยเฉพาะ จำนวนทั้งหมด 98 บทความ ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่มากเมื่อเปรียบเทียบกับข่าวเหตุการณ์อื่น ๆ และจากสถิติโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรเองพบว่า ข่าวสิ่งแวดล้อมที่คนในสังคมให้ความสนใจมากที่สุดในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา คือข่าวเรื่องคดีการล่าเสือด้า

จากสถิตินี้อาจกล่าวได้ว่า การผลิตตัวบทในประเด็นที่คนในสังคมส่วนใหญ่ให้ความสนใจ จะช่วยขับเคลื่อนความคิดของคนในสังคมให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคสื่อเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และเมื่อผู้อ่านได้บริโภคตัวบทที่แฝงชุดความคิดต่าง ๆ แล้ว จะทำให้ผู้อ่านมีแนวโน้มที่จะเชื่อตามชุดความคิดนั้น ๆ เนื่องจากตัวบทมีความน่าเชื่อถือจากการเผยแพร่ผ่านกลวิธีทางภาษาในลักษณะต่าง ๆ ประกอบกับการเผยแพร่ชุดความคิดบนพื้นที่ออนไลน์ซึ่งมีจุดเด่นคือการส่งต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริโภคมีบทบาทในการทำหน้าที่สื่อโดยการส่งต่อข่าวสารต่อกันไปอย่างไร้ข้อจำกัด ส่งผลให้ชุดความคิดถูกส่งต่อไปได้อย่างกว้างขวาง เกิดแรงกระเพื่อมให้สังคมหันมาสนใจสถานการณ์ดังกล่าวได้เพียงชั่วข้ามคืน

เมื่อสาธารณชนให้ความสนใจกับคดีความมากขึ้น ผลลัพธ์จากการผลิตตัวบทจึงไม่ได้ทำหน้าที่แค่ชักจูงความคิดของคนในสังคมให้เกิดความตระหนักในเรื่องความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติเพียงอย่างเดียว แต่ยังขับเคลื่อนทางความคิดของคนในสังคมให้เกิดการกระทำบางอย่างขึ้นจนเกิดเป็นกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสังคม เช่น การประณามผู้ร้ายในคดีความ ความสนใจในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับเสื่อดำ การเกิดวลี ‘เสื่อดำต้องไม่ตายฟรี’ เป็นต้น ดังนั้น ผลจากการผลิตซ้ำตัวบทในประเด็นที่คนในสังคมให้ความสนใจ นอกจากจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้อ่านแล้ว ยังสามารถโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม จนเกิดเป็นกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสังคม

5.2.2 กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสังคม

นอกจากตัวบทจะมีอิทธิพลในการทำให้สถานการณ์หรือเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสังคมเกิดความต่อเนื่องและปลุกกระแสการอนุรักษ์ให้คนในสังคมเกิดความตื่นตัวแล้ว ตัวบทอาจส่งอิทธิพลทำให้คนในสังคมเกิดพฤติกรรมหรือกิจกรรมบางอย่างขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ เมื่อตัวบทเผยแพร่ไปสู่ผู้อ่าน นอกจากจะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับผู้อ่าน และโน้มน้าวให้ผู้อ่านเชื่อตามอุดมการณ์แล้ว ยังนำไปสู่การเกิดกิจกรรมในสังคมอีกด้วย

ตัวอย่างเช่นการผลิตซ้ำวาทกรรมเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร และเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า การที่มูลนิธิได้เผยแพร่บทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร และเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า ผ่านชุดความคิดในลักษณะของการยกย่องคุณงามความดีและความเสียสละในหน้าที่การงานของกลุ่มคนที่มีอาชีพพิทักษ์ป่า ผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 3 จะช่วยโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ มีอารมณ์ร่วมไปกับเรื่องเล่าต่าง ๆ และตระหนักได้ถึง ความสำคัญของอาชีพผู้พิทักษ์ป่า จนอาจส่งผลให้เกิดการกระทำที่แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจที่มีต่อผู้พิทักษ์ป่าได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตัวอย่างที่ 160 เมื่อสองปีก่อน ผมจำได้ว่ารายการสารคดีของช่องไทยพีบีเอสสัมภาษณ์เรื่องราวชีวิตของคุณสืบ นาคะเสถียร เนื่องในโอกาสครบรอบ 23 ปี การเสียชีวิตของท่าน ผมพูดไปได้ไม่นานก็ขอพักสักครู่ เมื่อกลืนน้ำตาไม่อยู่

ผมอาจโชคดีกว่าหลายคน ที่มีโอกาสรู้จักพี่สืบ อดีตหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง แม้อายุจะห่างกันสิบกว่าปี แต่ความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนสารคดีกับ

ข้าราชการกรมป่าไม้ค่อนข้างแน่นแฟ้นจนหลายครั้งที่สืบผู้เป็นคนไม่ค่อยพูด กลับเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้เพื่อนต่างวัยฟัง

หลังสัมภาษณ์เสร็จ น้อง ๆ ผู้ผลิตรายการเล่าให้ฟังว่า หลายครั้งที่ไปคุยกับผู้เคยแวดล้อมคุณสืบ บางคนน้ำตาไหล น้อง ๆ แปลกใจมากกว่าที่สืบตายไปยี่สิบกว่าปีแล้วทำไมคนจึงอาลัยกันจนถึงทุกวันนี้

ผมเชื่อว่าการตายของ สืบ นาคะเสถียร คงสะเทือนใจคนจำนวนมาก เพราะในชีวิตจริง คงมีหลายคนที่ยอมสละชีวิตเพื่อผู้คนที่รัก หรือเพื่อผู้คนที่รัก แต่คงมีไม่กี่คนที่ทำทุกวิถีทางเพื่อปกป้องรักษาผืนป่าและสัตว์ป่า สุดท้ายยอมฆ่าตัวตายเพื่อบอกให้โลกรับรู้ว่า เกิดอะไรขึ้นกับปัญหาในป่าห้วยขาแข้ง

ผมเชื่อว่าที่สืบคงไม่รู้หรือกว่า การตายของเขาจะสร้างแรงสั่นสะเทือนได้มากน้อยเพียงใด เพียงแต่เขามีความเป็นลูกผู้ชายในวิถีของเขา ที่ทำอะไรได้ไม่สำเร็จก็เอาชีวิตเข้าแลก...

(หนังสือ – The Last Hero ชีวิตและความตายของ สืบ นาคะเสถียร)

แม้ว่า สืบ นาคะเสถียร จะเสียชีวิตไปแล้วกว่า 30 ปี แต่การผลิตซ้ำเรื่องราวชีวิตและการทำงานโดยการนำเสนอถึงความยากลำบากในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ และเป็นการตอกย้ำให้ สืบ นาคะเสถียร กลายเป็นเสมือนภาพตัวแทนของผู้ทำอาชีพพิทักษ์ป่า เมื่อผู้อ่านบริโภคบทความที่แฝงด้วยชุดความคิดต่าง ๆ อาจทำให้เกิดความศรัทธาในตัว สืบ นาคะเสถียร และตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพพิทักษ์ป่า และอาจส่งผลทำให้เกิดการกระทำที่เป็นการแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจในระดับต่าง ๆ เช่น การสนใจศึกษาเรื่องราวการทำงานของอาชีพพิทักษ์ป่า การเข้าร่วมกิจกรรมรำลึกในวันสืบ นาคะเสถียร การระดมทุนบริจาคเพื่อสนับสนุนการทำงานของผู้พิทักษ์ป่า เป็นต้น

อีกกรณีที่ได้เห็นได้ชัดคือ ข่าวการล่าเสือดำในทุ่งใหญ่นเรศวรที่นอกจากจะทำให้เกิดกระแส ‘เสือดำต้องไม่ตายฟรี’ ของคนในสังคมแล้ว ยังส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางสังคมหลากหลายรูปแบบที่เป็นการเรียกร้องความยุติธรรมให้กับเสือดำ เช่น การออกแถลงการณ์จากเครือข่ายกลุ่ม

อนุรักษ์ต่าง ๆ ทั่วประเทศ การสร้างสรรค์งานศิลปะภาพเสียดำจากศิลปิน การระดมทุนสนับสนุน
เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดีความ การจัดเสวนาเกี่ยวกับคดีความและการอนุรักษ์เสือในประเทศไทย

ตัวอย่างที่ 161 มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ขอเชิญผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ตลาดนัดคนรักขัป่า ในวัน
เสาร์ที่ 5 พฤษภาคม 2561 เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป ณ ลานกิจกรรม ด้านหน้าหอ
ศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

พบกับกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย อาทิ กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมโดย
องค์กรอนุรักษ์ เวทีความรู้สถานการณ์สิ่งแวดล้อม การออกบ้านจำหน่ายของที่ระลึก
และกิจกรรมระดมทุนด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมดนตรีเพื่อการอนุรักษ์...

และขอเชิญสาธารณชนร่วมกิจกรรมกิจกรรม ตลาดนัดคนรักขัป่า ขวนทุกท่าน ร่วม
แสดงความคิดเห็นต่อคดีเสียดำ ผ่านทางโซเชียลมีเดีย ไม่ว่าจะเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ หรือ
อินสตาแกรม ผ่านแฮชแท็ก #ตลาดนัดคนรักขัป่า พร้อมตั้งค่าเป็นสาธารณะ เพื่อ
ร่วมแสดงออก ในการทวงคืนความเป็นธรรมให้ผืนป่า และสัตว์ป่าของไทย...

(ตลาดนัดคนรักขัป่า)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทความจากมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่ได้เชิญชวนสาธารณชนเข้า
ร่วมกิจกรรม ‘ตลาดนัดคนรักขัป่า’ เพื่อแสดงออกถึงการติดตามคดีล่าเสียดำในทุ่งใหญ่นเรศวร
ภายในงานมีการจัดกิจกรรมที่ให้มือกรสิ่งแวดล้อมหลายองค์กรร่วมขึ้นเวทีแสดงพลังและความ
คิดเห็นต่อคดีเสียดำ อาทิ กลุ่มใบไม้ กลุ่มรักษ์เขาใหญ่ กลุ่มศ.คนทำทาง A CALL for Animal Rights
Thailand สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย กลุ่มเพื่อนทับลาน WildAid Thailand
TRAFFIC นักศึกษาชมรมอนุรักษ์จากหลายสถาบัน ฯลฯ ตลอดจนนักวิชาการหลายคนที่ผลัดเปลี่ยน
ขึ้นมาให้ความรู้เกี่ยวกับผืนป่า สัตว์ป่า ระบบนิเวศผืนป่า

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมบันเทิงการแสดงดนตรีสลับ ศิลปินที่มาร่วมงานเกือบทั้งหมด
คือ นักดนตรีที่มีเพลงพิเศษเกี่ยวกับ ‘เสียดำ’ อาทิ คุณสุเมธ งามอาจ คุณใหม่ วงสิบล้อ คุณเดช อัสดง
คุณตะวันฉาย หงษ์วิไล วงพนาไร้ม วง 25 hours รวมไปถึงกิจกรรมการออกบ้านค้าของเหล่า
อาสาสมัครทางสิ่งแวดล้อมที่มาจำหน่ายสินค้าพิเศษที่มีเสียดำเป็นสัญลักษณ์ เพื่อนำรายได้จากการ
จำหน่ายสินค้าภายในงานไปบริจาคให้องค์กรสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ในกิจกรรมรักษาผืนป่า กิจกรรม
ดังกล่าวก่อให้เกิดการรวมตัวของสาธารณชนที่ไม่ใช่เพียงแค่นักอนุรักษ์ สะท้อนให้เห็นว่ากระแสข่าว

ช่วยปลูกจิตสำนึกแก่สาธารณชนจำนวนไม่น้อยที่ติดตามความเคลื่อนไหวของกรณีข่าวจนสามารถออกมาเคลื่อนไหวเพื่อแสดงออกถึงความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรมในสังคม

อีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการผลิตวาทกรรมเรื่องการสร้างเขื่อนแม่วงก์ ที่ทางมูลนิธิได้มีการผลิตบทความเพื่อต่อต้านการสร้างเขื่อนมาโดยตลอด ทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของผืนป่าตะวันตก ความสำคัญของเสือโคร่ง ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ฯลฯ เพื่อแสดงออกว่านโยบายการสร้างเขื่อนของรัฐเป็นการดำเนินงานที่ไม่ควรเกิดขึ้น และยิ่งในช่วงกระแสข่าวการอนุมัติการก่อสร้างจากรัฐบาลยิ่งทำให้เกิดการผลิตซ้ำวาทกรรมมากขึ้น

โครงการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์ เป็นโครงการก่อสร้างในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน กั้นแม่น้ำแม่วงก์บริเวณเขาชนกัน หรือเขาสบกก พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตตำบลแม่เลย์ อำเภอม่วงกั จังหวัดนครสวรรค์ และบางส่วนอยู่ในเขตตำบลปางมะค่า อำเภอลำลูกขัน จังหวัดกาฬสินธุ์ โครงการก่อสร้างได้รับการศึกษาความเป็นไปได้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบ จนกระทั่งได้รับอนุมัติงบประมาณก่อสร้างตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2555 โดยให้เหตุผลว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมบริเวณลุ่มน้ำสะแกกรัง (สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ กรมชลประทาน, 2558: ออนไลน์)

การอนุมัติก่อสร้างโครงการจากรัฐบาลโดยที่ไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนถึงความคุ้มค่าและผลกระทบจากการสร้างเขื่อนทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์โครงการดังกล่าวอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ในช่วงระยะเวลาที่โครงการได้รับความเห็นชอบนั่นเอง มูลนิธิสืบนาคะเสถียรจึงเกิดการเคลื่อนไหวเพื่อท้วงติงโครงการ ในด้านงานสื่อสารเองก็เกิดการผลิตบทความเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์เพิ่มขึ้นเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับโครงการ ทั้งการนำเสนอข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับความคุ้มค่าในการสร้างเขื่อน การสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติทั้งสัตว์ป่าและป่า การเปิดเผยข้อมูลความไม่ชอบมาพากลต่อโครงการบริหารจัดการน้ำ

ตัวอย่างที่ 162 เอกสารเหตุผลในการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้น โดยเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำเสนอข้อมูลที่เป็นเหตุผลผลจากการศึกษา ทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่และการศึกษาข้อมูลเอกสาร โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละอาชีพที่เป็นสมาชิกเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม...

เอกสารเหตุผลในการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมฉบับนี้ เป็นการนำเสนอบทความในประเด็นที่มีนัยสำคัญต่อการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ ประกอบด้วย คุณค่าของทรัพยากรสัตว์ป่าและระบบนิเวศของป่าที่ราบรินน้ำแม่วงก์ที่จะได้รับผลกระทบหากมีโครงการเชื่อมแม่วงก์ ประเด็นการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้ง ข้อสังเกตในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ ธรรมชาติบาลในกระบวนการดำเนินโครงการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ และทางออกในการจัดการน้ำของพื้นที่

(เหตุผลในการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์)

ตัวอย่างข้างต้นคือบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร เป็นบทความที่มีเนื้อหาแสดงความไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างโครงการเชื่อมแม่วงก์โดยเฉพาะ ผู้ผลิตบทความได้รวบรวมเหตุผลในการคัดค้านโครงการด้วยการนำเสนอข้อมูลทางด้านงานวิชาการในประเด็นที่หลากหลาย ทั้งความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ผลกระทบจากการก่อสร้าง ความคุ้มค่าในการก่อสร้าง เพื่อให้สาธารณชนและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจพิจารณาความเหมาะสมต่อการอนุมัติโครงการ

นอกจากการผลิตบทความเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยต่อโครงการเชื่อมแม่วงก์แล้ว มูลนิธิยังได้ออกแถลงการณ์ด้วยการรวมพลลงชื่อและยื่นหนังสือต่อเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวันที่ 9 กันยายน 2556 ก่อนประกาศกิจกรรมเดินเท้าจากหน่วยพิทักษ์ป่าแม่เฒ่า อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จ.นครสวรรค์ ถึงหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 388 กิโลเมตร เพื่อแสดงออกในการคัดค้านการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2561: ออนไลน์)

การผลิตบทความเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ รวมถึงการประกาศแสดงการคัดค้านด้วยการเดินเท้าช่วยทำให้เกิดกระแสการต่อต้านเชื่อมแม่วงก์ไม่เพียงในแวดวงอนุรักษ์ แต่ได้สร้างแรงกระเพื่อมทางสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะในโลกโซเชียลมีเดียที่มีการพูดถึงเรื่องนี้จนกลายเป็นกระแส ส่งผลให้มีผู้คนจากหลากหลายสาขาอาชีพมาร่วมเดินรณรงค์นับหมื่นคน โดยเฉพาะศิลปินหรือบุคคลมีชื่อเสียงที่ถือว่าช่วยกระพือกระแสได้มาก เกิดแนวร่วมที่ถ่ายภาพและถ่ายทอดเรื่องราวการเดินทางผ่านสื่อออนไลน์ส่วนตัวจนเกิดเป็นคลื่นแห่งการอนุรักษ์ครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่การต่อต้านเขื่อนน้ำโจน (MGR Online, 2557: ออนไลน์)

ปรากฏการณ์ด้านเชื่อมแมงกานีสที่นำมาผลิตจำนวนมากนับหมื่นเข้ามารวมพลังต่อต้านได้สำเร็จนั้น ถือว่าเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้สาธารณชนหันมาให้ความสนใจในสถานการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น การรวมตัวกันของประชาชนจำนวนมากยิ่งส่งผลให้เกิดกระแสการต่อต้านจนสามารถส่งสารไปยังผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ และนำไปสู่การชะลอการพิจารณาก่อสร้างโครงการก่อสร้างเชื่อมแมงกานีสในที่สุด

จากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการผลิตวาทกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์นั้นได้มีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวความคิดผู้อ่านให้คล้อยตามอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ผ่านกลวิธีทางภาษา นอกจากจะทำให้ผู้อ่านเชื่อตามในชุดความคิดแล้ว ยังส่งผลให้สาธารณชนเกิดการกระทำหรือกิจกรรมทางสังคม สะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จของการสร้างวาทกรรมที่สามารถชักจูงความคิดของคนในสังคมให้เชื่อตามอุดมการณ์ของผู้ผลิตจนนำไปสู่การปฏิบัติภาคสังคม

5.3 สรุปวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร

จากการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางสังคมได้มีอิทธิพลต่อการผลิตวาทกรรมสิ่งแวดล้อมของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร เนื่องจากสังคมไทยให้ความสำคัญกับวาทกรรมกระแสหลัก คือนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยมิได้คำนึงถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพราะรัฐมีแนวทางการดำเนินงานภายใต้แนวคิดว่าจะให้นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นฐานการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับสาธารณชนไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร ส่งผลให้มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรออกมาเคลื่อนไหวในลักษณะขององค์กรพัฒนาเอกชน เนื่องจากมองว่าควรจะรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของมนุษย์มากกว่า

จากอุดมการณ์ในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ไม่สอดคล้องกันนี้เอง ในด้านงานสื่อสารจึงมีการปะทะกันของวาทกรรมสองขั้ว ระหว่างวาทกรรมกระแสหลักที่ผลิตโดยรัฐกับวาทกรรมต่อต้านที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร โดยรัฐได้พยายามนำเสนอภาพการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน ในขณะที่มูลนิธิสืบ นาคะเสถียรได้ผลิตวาทกรรมต่อต้านที่มุ่งเน้นวิพากษ์การดำเนินงานของรัฐ โดยนำเสนอความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์ต่อสรรพชีวิต และผลกระทบจากการตัดวงทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัดของรัฐ

นอกจากสังคมจะมีอิทธิพลต่อการผลิตวาทกรรมของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรแล้ว ผลจากการผลิตวาทกรรมก็อาจส่งอิทธิพลต่อสังคมเช่นกัน เนื่องจากอุดมการณ์ที่เผยแพร่ผ่านวาทกรรม อาจมีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวความคิดให้คนในสังคมเชื่อตามอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบท และอาจส่งผลให้คนในสังคมเกิดการกระทำบางอย่างตามสิ่งที่ผู้ผลิตปรารถนา ผลจากการผลิตซ้ำเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในความสนใจของสังคมจะทำให้ประเด็นดังกล่าวยังคงเป็นกระแสในสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมกรบิโรคต้วบทที่แฝงด้วยอุดมการณ์บางอย่าง สามารถโน้มน้าวความคิดให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักในเรื่องความสำคัญของสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งสามารถชักจูงความคิดของคนในสังคมให้เกิดการกระทำที่แสดงออกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบางอย่างในสังคมได้

การศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะในด้านอิทธิพลของวาทกรรมที่มีต่อสังคมแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรเป็นวาทกรรมกระแสรองที่มีบทบาทในการต่อต้านวาทกรรมกระแสหลักจากรัฐ ผลจากการผลิตวาทกรรมได้มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกในเรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ผู้บริโรคให้ตระหนักถึงความสำคัญด้านสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม และในบางครั้งวาทกรรมกระแสรองจากมูลนิธิสืบนาคะเสถียรก็ได้สร้างความหมายแทนที่วาทกรรมกระแสหลักจากรัฐ สามารถเปลี่ยนเจตคติของคนในสังคมในบางเหตุการณ์ให้มีความคิดคล้อยตามอุดมการณ์ของมูลนิธิ ก่อให้เกิดพฤติกรรมกรบิโรคไม่มากนักน้อยตามแต่บุคคล และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น กรณีการต่อต้านการสร้างเขื่อนแม่วงก์ ที่ทำให้เห็นพลังของวาทกรรมมีอำนาจในการกำหนดความคิดผู้คนและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามที่ผู้ผลิตวาทกรรมคาดหวังได้

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรทั้งหมดนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมแล้ว ยังทำให้ทราบถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านการศึกษามหาวิทยาลัยที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยมุ่งหวังว่างานศึกษานี้จะแสดงให้เห็นว่างานศึกษาด้านภาษาศาสตร์สามารถช่วยถ่ายทอดความสำคัญของงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดความตระหนักในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ต่อไป

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร และเพื่อศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร โดยศึกษาจากบทความที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร คือ www.seub.or.th ตั้งแต่บทความแรกที่เผยแพร่จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561 จำนวน 464 บทความ อาศัยทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งสรุปผลการศึกษายเป็น 3 ข้อ ตามกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ ได้แก่ 1) ชุดความคิดที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร 2) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร 3) วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ชุดความคิดที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

จากการศึกษาบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด 14 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การขยายความ การใช้คำแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้สทบท การใช้มูลบท การใช้เรื่องเล่า การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล การใช้อุปลักษณ์ การใช้บทประพันธ์ การใช้คำขวัญ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้วัจนกรรม การประชดประชัน

การใช้กลวิธีทางภาษาเหล่านี้ในบทความบนเว็บไซต์ได้สะท้อนให้เห็นถึงชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 7 ชุดความคิดสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นชุดความคิดที่โน้มน้าวให้ผู้บริโภคตระหนักว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม 2) ชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นชุดความคิดที่ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะ

ส่งผลร้ายต่อตัวมนุษย์เอง 3) ชุดความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นชุดความคิดที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ สัตว์ป่า และป่า มีความสำคัญต่อกัน 4) ชุดความคิดเกี่ยวกับ สืบ นาคะเสถียร เป็นชุดความคิดที่ชี้ให้เห็นว่า สืบ นาคะเสถียร เป็นนักอนุรักษ์ต้นแบบผู้มีความมุ่งมั่นและเสียสละในการทำหน้าที่ 5) ชุดความคิดเกี่ยวกับข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสิ่งแวดล้อม เป็นชุดความคิดที่โน้มน้าวให้ผู้อ่านเข้าใจว่า บุคคลจากภาครัฐล้วนเป็นผู้ที่หวังผลประโยชน์จากการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม 6) ชุดความคิดเกี่ยวกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม เป็นชุดความคิดที่ชี้ว่ากฎหมายไทยยังคงมีช่องว่าง จึงสมควรที่จะผลักดันกฎหมายใหม่ 7) ชุดความคิดเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ป่า เป็นชุดความคิดที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าเป็นกลุ่มคนที่น่าเห็นใจ เนื่องจากมีความยากลำบากในการทำงาน

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตวาทกรรมได้ใช้กลวิธีทางภาษาหลากหลายวิธีเพื่อนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่อชุดความคิดมากที่สุด คือการใช้สหพ เพื่ออ้างอิงถึงบุคคลผู้มีความรู้หรือมีความเชี่ยวชาญในด้านสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการอ้างอิงงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท การใช้กลวิธีดังกล่าวทำให้ผู้ผลิตสามารถแฝงชุดความคิดต่าง ๆ ไว้ในตัวบทได้อย่างแยบยล อีกทั้งยังมีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจผู้รับสารให้คล้อยตามมุมมองความคิดของผู้ผลิตวาทกรรมเนื่องจากตัวบทดูมีความน่าเชื่อถือ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษานี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของผู้วิจัยที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่าจะปรากฏกลวิธีการเลือกใช้ศัพท์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผลการศึกษาเกี่ยวกับชุดความคิดที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยปรากฏชุดความคิดย่อยทั้งหมด 5 ชุดความคิด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยคาดคะเนไว้ เนื่องจากการนำเสนอชุดความคิดดังกล่าวจะสามารถช่วยโน้มน้าวให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ

2. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้วิจัยได้นำกรอบการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารของโฮมส์ หรือ SPEAKING มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการผลิต/กระจายตัวบท และการบริโภค/ตีความตัวบท ผลการศึกษาพบว่าผู้ผลิตบทความคือบุคลากรในมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้เขียนและเรียบเรียงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นมาเผยแพร่ในเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของมูลนิธิ รวมถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้อ่านยินยอมพร้อมใจที่จะเชื่อและปฏิบัติตามความคิดที่

ผู้ผลิตนำเสนอ เนื่องจากผู้ผลิตเป็นบุคคลที่อยู่ในแวดวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีความรู้ความเชี่ยวชาญมากกว่า ส่วนการบริโภคและตีความตัวบทนั้น ผู้อ่านจะรับสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้อ่านสามารถเข้าถึงได้สะดวก ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ในการเข้าถึง ทำให้การส่งต่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพราะนอกจากผู้ผลิตจะเป็นผู้ส่งสารแล้ว ผู้อ่านยังมีบทบาทส่งต่อตัวบทต่อ ๆ กันไปได้อย่างไร้ข้อจำกัด จึงเกิดการส่งต่อชุดความคิดผ่านตัวบทได้อย่างกว้างขวาง

3. วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในวาทกรรม

การศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สื่อผ่านบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรกับสังคม โดยจะพิจารณาเป็น 2 ประเด็น คือ อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร และอิทธิพลของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีต่อสังคม ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

แนวคิดทางสังคมมีอิทธิพลต่อการผลิตบทความที่เผยแพร่ในเว็บไซต์มูลนิธิสืบนาคะเสถียร เนื่องจากสังคมไทยภายใต้วาทกรรมกระแสหลัก คือ นโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีได้คำนึงถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติมาพอจนส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อม ทำให้มูลนิธิสืบนาคะเสถียรออกมาเคลื่อนไหวโดยการผลิตวาทกรรมต่อต้านผ่านตัวบทเพื่อตอบโต้แนวทางการดำเนินงานของรัฐ และให้สาธารณชนให้ความสนใจกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

2) อิทธิพลของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีต่อสังคม

นอกจากแนวคิดทางสังคมจะมีอิทธิพลต่อการผลิตตัวบทแล้ว วาทกรรมสิ่งแวดล้อมของมูลนิธิสืบนาคะเสถียรก็มีอิทธิพลต่อสังคมเช่นกัน เนื่องจากการผลิตตัวบทในประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ ส่งผลให้แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความต่อเนื่องในสังคม และอาจช่วยเพิ่มระดับจนสามารถชักจูงความคิดของคนในสังคมให้เกิดการกระทำเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม และอาจก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ ดังเช่นกรณีของการผลิตบทความเกี่ยวกับสืบนาคะเสถียร ที่ทำให้ผู้อ่านยังคงรู้สึกสะเทือนใจกับเรื่องราวการทำงานของสืบจนถึงปัจจุบัน และเกิดความศรัทธาต่ออาชีพผู้พิทักษ์ป่า ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือคิดล่าเสียดำในทุ่ง

ใหญ่จนเศรษฐกิจที่ส่งผลให้สังคมหันมาสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับทรัพยากรสัตว์ป่ามากขึ้น จนเกิดเป็นพลังมวลชนที่ร่วมกันเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับความตายผิดธรรมชาติของสัตว์ป่า หรือการผลิตบทความเกี่ยวกับเขื่อนเพื่อต่อต้านการสร้างเขื่อนแม่วงก์ จนนำไปสู่การชุมนุมต่อต้านของสาธารณชน ส่งผลให้เกิดการชะลอพิจารณาการสร้างเขื่อนในที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่ได้นำเสนอในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่ควรค่าแก่การอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงวาทกรรม 2 ชั้น ที่ขัดแย้งกันระหว่างวาทกรรมการพัฒนาที่แสดงภาพของความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนจากนโยบายของรัฐบาล กับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่นำเสนอความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน การปะทะกันของวาทกรรม 2 ชั้น ได้แสดงให้เห็นว่าสังคมในยุคการพัฒนาอุตสาหกรรมได้ทุ่มเทเพื่อการเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรม มุ่งความก้าวหน้าทางวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์และพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่ไม่มีอะไรมาขัดขวางได้ การพัฒนาจึงการหนีห่างจากสภาวะดั้งเดิมตามธรรมชาติ ธรรมชาติถูกมองว่าเป็นสิ่งล่าหลัง

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ The Club of Rome (ชื่อกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการของนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย และนักอุตสาหกรรมที่ร่วมกันค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับอนาคตเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของโลก) ได้ตีพิมพ์หนังสือ The Limits to Growth ออกมาเมื่อ ค.ศ. 1972 ก็เกิดกระแสวิจารณ์ติดตามมาทั้งทางบวกและทางลบ แต่ที่สำคัญ คือเกิดแนวคิดที่ผสมผสานแนววิจารณ์ทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน กล่าวคือทัศนะที่ว่า การปกป้องสิ่งแวดล้อม (environmental protection) กับการคงไว้ซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (continuing economic growth) ต่อไปน่าจะเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” (sustainable development) จึงเป็นคำที่เรียกใช้ทัศนะใหม่ในการพัฒนาดังกล่าว

ในปี ค.ศ. 1980 คำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” (sustainable development) ปรากฏต่อสายตาสาธารณชนอย่างเป็นทางการในการประชุมเรื่อง ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์โลก (World conservation Strategy) ซึ่งจัดขึ้นโดยสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและ

ทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for the Conservation of Nature Resources, IUCN) (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551: 222)

ความโดดเด่นของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่สามารถทำให้สิ่งที่ขัดแย้งกัน นั่นคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ โดยไม่มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกตลาดและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560: 276)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืนจะได้รับความนิยมและยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ก็มิได้หมายความว่าวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืนจะสามารถลดทอนความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกลงได้อย่างฉับพลัน สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าบรรดาพลังและกระบวนการในการทำลายล้างธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างก็ยังคงดำรงอยู่ มิได้ถูกขจัดให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาการทำให้เป็นอุตสาหกรรม รวมตลอดถึงลัทธิบริโภคนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างขาดความรับผิดชอบ จนเกินความสามารถจะแก้ไขได้ด้วยวิธีการประนีประนอม อย่างไรก็ตามการพัฒนาแบบยั่งยืนพยายามกระทำ เห็นได้จากแม้แต่การประชุมสุดยอดระดับโลกเรื่องโลก (Earth Summit) ที่ได้รับการกล่าวขวัญกันอย่างมากผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ก็ดี สารการประชุมส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องของเศรษฐกิจโลกมากกว่าเรื่องสิ่งแวดล้อมโลก (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560: 280-281)

เช่นเดียวกับรัฐไทยที่แม้จะมีกฎหมายหรือหน่วยงานราชการทำหน้าที่ควบคุมและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไว้เพื่อผลประโยชน์ของชาติ แต่การดำเนินนโยบายหลายอย่างกลับไม่สอดคล้องกับมาตรการการควบคุมดูแล แม้ว่าภาครัฐจะพยายามหาทางออกให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการรักษาสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามที่มักจะถูกกล่าวอ้าง แต่จากการสร้างวาทกรรมที่ล้นแล้วแต่โน้มน้ำหนักให้เห็นถึงภาพความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยไม่นำเสนอภาพความเสียหายทางทรัพยากรธรรมชาติ หรือในหลายกรณีที่ภาครัฐได้แสดงท่าทีประนีประนอมด้วยการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน และชะลอการดำเนินโครงการต่าง ๆ หากท้ายสุดแล้วกลับกลายเป็นการการเพิกเฉยต่อเสียงท้วงติงจากภาคประชาชน เหล่านี้ทำให้ประจักษ์ได้ว่ารัฐไทยมิได้ให้ความสำคัญต่อความเจริญทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียม ช้ำยังแสดงถึงกระบวนการดำเนินงานที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มคนส่วนน้อยมิใช่ประชาชนผู้เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในประเทศ

2. ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรที่มีต่อสังคม นอกจากนี้จะสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดแนวคิดความเชื่อตามและผู้ผลิตส่งสารแล้ว ยังก่อให้เกิดพลังมวลชนจากภาคสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในสื่ออื่น ดังงานศึกษาของ กิตติคุณ ธรรมศิริ (2548) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาผ่านสื่อมวลชนในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2530 - 2540” ผลการวิจัยพบว่าการนำเสนอวาทกรรมสิ่งแวดล้อมในสื่อมวลชนไทยจัดเป็นวาทกรรมประเภททวนกระแส เพราะสังคมไทยให้ความสำคัญกับวาทกรรมกระแสหลักคือ นโยบายของรัฐ มีลักษณะสำคัญคือ การเปลี่ยนเจตคติ สร้างความตระหนัก ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ตัวอย่างเช่น การต่อต้านการสร้างเขื่อน ซึ่งผลจากการผลิตวาทกรรมสามารถทำให้โครงการก่อสร้างเขื่อนบางโครงการต้องระงับการก่อสร้าง

หรือในงานวิจัยของ จิตรกร โพธิ์งาม (2549) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมเรื่องเขื่อนปากมูล” ผลการวิจัยพบว่า เขื่อนปากมูลสร้างขึ้นจากแนวคิดที่รัฐต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รัฐได้เสนอวาทกรรมว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ความมั่นคงของระบบไฟฟ้า และเขื่อนปากมูล แต่เมื่อถูกต่อต้านรัฐจึงเสนอวาทกรรมว่าด้วยบันไดปลาโจนอันเป็นการนำความรู้ทางเทคนิคมาใช้แก้ปัญหาทางการเมือง ทำให้ชาวบ้าน สื่อ และแนวร่วมอื่น ๆ เสนอวาทกรรมต้านเขื่อนว่าส่งผลกระทบต่อธรรมชาติของกลุ่มน้ำมูล การสูญเสียอาชีพประมง สิทธิชุมชน

รวมถึงงานวิจัยของ ญาณิศา คำภีระ (2548) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมการพัฒนา: การสร้างกระแสไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า รัฐได้สร้างความหมายของความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว รายได้และผลประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นจากการบริการนักท่องเที่ยว แต่อุดมการณ์ดังกล่าวได้ถูกท้าทายด้วยวาทกรรมทวนกระแสเพื่อคัดค้านการพัฒนา โดยให้ความหมายกับการพัฒนาว่าเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับระบบความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็เสนอภาพความไม่โปร่งใสของโครงการ ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากผลการศึกษาในงานวิจัยที่เกี่ยวกับวาทกรรมสิ่งแวดล้อมแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเป็นวาทกรรมทวนกระแสที่สร้างขึ้นเพื่อตอบโต้วาทกรรมการพัฒนาตามนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนาตามนโยบายรัฐ ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนให้ไปในทางที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะชุดความคิดที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากวาทกรรมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียรเท่านั้น หากมีการศึกษาชุดความคิดที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากวาทกรรมที่ผลิตโดยสื่ออื่น เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ หนังสือเรียน สื่อออนไลน์อื่น ก็จะช่วยทำให้การศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. นอกจากการศึกษาวาทกรรมสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นอื่นที่ควรแก่การศึกษาวิจัยเพิ่มเติม อาทิ วาทกรรมการพัฒนา วาทกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของวาทกรรมแต่ละชุด

รายการอ้างอิง

Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Arnold.

Liu, S. (2015). *Advertising greenness in China: a critical discourse analysis of the corporate online advertising discourse*. (Ph.D. dissertation), Doctor of Philosophy, University of Edinburgh.

MGR Online. (2557). ชี้ชะตา! ปราบปรามการฉ้อโกง “คัดค้านเขื่อนแม่จันทน์”. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/live/detail/9570000133670>

The MATTER. (2563). อธิบายแบบละเอียด ‘นิคมอุตสาหกรรมจะนะ’ มีที่มาอย่างไร ทำไมประชาชนถึงต้องออกมาประท้วง? เข้าถึงได้จาก <https://thematter.co/brief/130811/130811>

เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า(Ranger). (2556). เข้าถึงได้จาก <http://www.thairanger.com/ranger/#more-1368>

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิชาษา.

ไทยรัฐออนไลน์. (2563). ศศิน เฉลิมลาภ. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/person/8698>

ไพรัช พลับพลา. (2538). การวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน จากเดือนมีนาคม 2537 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2538. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), ภาควิชาสารัตถศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กนก จันทร์ทอง. (2541). สิ่งแวดล้อมศึกษา : ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม (พิมพ์ครั้งที่ 3). ปัตตานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

กรมป่าไม้. (2563). ประวัติกรมป่าไม้ โดย สังเกต. เข้าถึงได้จาก <http://www.forest.go.th/about/history/>

กฤษฎาภรณ์ หงส์ดารมภ์. (2543). ปริศนาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์: โครงการวิจัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฤษฎาภรณ์ หงส์ดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมานนท์. (2549). มองสังคมผ่านวาทกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กวิณธร เสถียร. (2559). วาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นของสตูดิโอจิบลิเรื่อง ปอมโปโกะ ทานุกิ ป่วนโลก. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 13(1), 1-15.

กิตติคุณ ธรรมศิริ. (2548). วาทกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาผ่านสื่อมวลชนในสังคมไทยระหว่าง พ.ศ. 2530-

2540. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2556). คณะเดินเท้าคัดค้าน EHIA เขื่อนแม่วงก์ เดินทางถึง หอศิลป์ กรุงเทพฯ แล้ว. เข้าถึงได้จาก <http://news.thaipbs.or.th/content/197198>
- คชาธิป พาณิชตระกูล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). การวิเคราะห์ข้อความ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตรกร โพธิ์งาม. (2549). วาทกรรมเรื่องเขื่อนปากมูล. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาโทศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิรวรรณ กมลรัตน์โยธิน. (2536). การวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ (2532-2534). (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ อารีญา หุตินทะ. (2555). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนกพร พัวพัฒน์กุล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2551). ความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539) : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ญานิศ คำภีระ. (2548). วาทกรรมการพัฒนา: การสร้างกระแสไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการ แสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี ทองสว่าง และ ทศนีย์ ทองสว่าง. (2523). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีระ บุซบกแก้ว. (2553). กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่มเกย์ออนไลน์.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) , สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นันทกานต์ แสงโสภณ. (2544). การนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในหนังสือพิมพ์ไทย : กรณีศึกษา ข่าวเขื่อนปากมูล. (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์. (2553). วาทกรรมเหตุการณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2551 จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปริญานุก หงส์จินดา. (2538). การวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภักจิรา ช่วยชู. (2546). การศึกษารูปแบบการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาการจัดการทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. (2553). จุดเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมไทย: การวิเคราะห์ช่องว่างนโยบาย (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2560). การก่อตั้ง. เข้าถึงได้จาก <https://www.seub.or.th/การก่อตั้ง/>

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2563). สัมภาษณ์ป่าไม้ บทเรียนจากสายน้ำเลือด. เข้าถึงได้จาก <https://www.seub.or.th/seub/บทความ/สัมภาษณ์ป่าไม้-บทเรียนจา/>

ราเชล คาร์สัน. (2559). ฤดูใบไม้ผลิอันเงียบงัน (*Silent Spring*) (ดิสทัท โรจนาลักษณ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

ล ก ข ณ พ ร ประ ก อบ ตี . (2 5 6 2) . NGOs คือ อะไร? เข้าถึงได้จาก http://thaingo.in.th/news/?p=content&act=detail&id_content=4291

ลัดดาวัลย์ กัณหสุวรรณ. (2541). สิ่งแวดล้อมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

วรรณี องค์กรวิเศษไพบูลย์. (2542). การวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหนังสือเรียนวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) , สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ว ร า พ ร ช ล อ ำ ไ พ . (2 5 6 3) . พี ซี บี . เข้าถึงได้จาก http://webdb.dmsh.moph.go.th/ifc_toxic/a_tx_1_001c.asp?info_id=75

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย

- ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544: การศึกษาตามแนวทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภัคศิผาสุก. (2553). วาทกรรมความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์), ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภณี เรียบเลิศศิริ. (2563). เมื่อสังคมออนไลน์มาแทนที่สังคมกระดาษ เราจะอ่านหนังสือกันแบบไหน. เข้าถึงได้จาก https://thethaiprinter.com/thai/lifestyle_detail.asp?id=695
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2563). ศอ.บต. ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชายแดนใต้ “จะนะ” เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต พร้อมเปิดเวที สร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วม ให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด. เข้าถึงได้จาก <http://www.sbpac.go.th/?p=58036>
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรข้าวสวย.
- สวัสดิ์ โนนสูง. (2546). ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ กรมชลประทาน. (2558). โครงการเชื่อมแม่วงศ์ จังหวัดนครสวรรค์. เข้าถึงได้จาก <http://lproject.rid.go.th/site/index.php/th/thai/2015-06-11-04-03-40/127-2015-06-22-02-00-06/186-2015-06-22-06-40-47>
- สุนทรรัตน์ สร้อยทองดี. (2552). การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับครอบครัว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท), สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทรี โชติดีลก. (2560). บุญ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ สิงห์สีโว. (2554). พื้นฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรุณี อารีรักษ์. (2537). การวิเคราะห์เนื้อหาในโฆษณาทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท), ภาควิชาสัตตศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	กัญญรัตน์ ทรงวรวิทย์
วัน เดือน ปี เกิด	18 เมษายน 2537
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2559 สำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาวิชาเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม พ.ศ. 2560 ศึกษาต่อระดับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม
ที่อยู่ปัจจุบัน	19 ซ.กรุงเทพนนท์ 12 แยก 8 ต.บางเขน อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000

